oleta DATCU
Marieta ILIE
dra ȚURCANU

a Elena FRANCISC-ȚURCANU

P a Bibliotecii Naționale a României
MAUREEN
eroinei : femeia în căutarea reîntregirii /
dock ; ed.: Elena Francisc-Țurcanu, Horia Francisc-Țurcanu, ;
Botezatu. - București : Elena Francisc Publishing, 2016
-973-1812-92-2

-Țurcanu, Elena (ed.)
c-Țurcanu, Horia (ed.)
tu, Dorian (trad.)

© MAUREEN MURDOCK
HEROINE'S JOURNEY. Woman's quest for wholeness

ncisc Publishing, 2017, pentru prezenta versiune românească

017 – Toate drepturile rezervate Editurii Elena Francisc Publishing. aceastã publicație nu poate fi reprodusă, arhivată sau transmisă sub în niciun mijloc electronic, mecanic, de fotografiere, de înregistrare l fără permisiunea anterioară în scris a editorului, cu excepția cazului ză pasaje în lucrări științifice și celelalte excepții permise de Legea vând dreptul de autor și drepturile conexe, la articolele 33, 34, 35. ntegrală sau parțială, sub orice formă, a textului din această carte este cu acordul prealabil scris al Editurii Elena Francisc Publishing.

CĂLĂTORIA EROINEI

de Maureen MURDOCK

Traducere de Dorian BOTEZATU

Cărțile Maestrului Interior
elena francisc

oleta DATCU
Marieta ILIE
ndra ȚURCANU

& Elena FRANCISC-ȚURCANU

P a Bibliotecii Naționale a României
MAUREEN
eroinei : femeia în căutarea reîntregirii /
rdock ; ed.: Elena Francisc-Țurcanu, Horia Francisc-Țurcanu, ;
Botezatu. - București : Elena Francisc Publishing, 2016
-973-1812-92-2

c-Țurcanu, Elena (ed.)
c-Țurcanu, Horia (ed.)
tu, Dorian (trad.)

© MAUREEN MURDOCK
HEROINE'S JOURNEY. Woman's quest for wholeness

ncisc Publishing, 2017, pentru prezenta versiune românească

017 – Toate drepturile rezervate Editurii Elena Francisc Publishing. aceasta publicație nu poate fi reprodusă, arhivată sau transmisă sub în niciun mijloc electronic, mecanic, de fotografiere, de înregistrare l fără permisiunea anterioară în scris a editorului, cu excepția cazului ază pasaje în lucrări științifice și celelalte excepții permise de Legea vind dreptul de autor și drepturile conexe, la articolele 33, 34, 35. ntegrală sau parțială, sub orice formă, a textului din această carte este cu acordul prealabil scris al Editurii Elena Francisc Publishing.

CĂLĂTORIA EROINEI

de Maureen MURDOCK

Traducere de Dorian BOTEZATU

Cărțile Maestrului Interior
elena francisc

Carte publicată cu sprijinul Femeilor din Comunitatea
Practica Puterii Feminine și a Cercului Sacru Anam Cara

Pentru mama și pentru fiica mea

CUPRINS

MULȚUMIRI / 15

INTRODUCERE / 17

Capitolul 1. SEPARAREA DE FEMININ / 31
Respingerea femininului / 33
Începutul călătoriei: separarea de mamă / 36
Mama Cumplită și negativul feminin / 38
Abandonarea mamei / 40
Separarea de Mama cea Bună / 42
Respinsă de către mamă / 47

Capitolul 2. IDENTIFICAREA CU MASCULINUL / 49
Fiicele tatălui / 49
Tatăl ca aliat / 52
Fata lui tata: absorbția femininului / 54
Căutarea tatălui: noi alianțe / 57
Lipsa unui aliat masculin pozitiv / 59
Dependența de perfecțiune / 63
A învăța regulile jocului cu tata / 65
Avertizare pentru patriarhat / 67

Capitolul 3. DRUMUL ÎNCERCĂRILOR / 69
Confruntarea cu dragonii și căpcăunii / 69
Mitul dependenței / 72
Cum să ucizi un Căpcăun Tiran / 79
Mitul iubirii romantice / 81
Psyche și Eros / 82

Capitolul 4. SUCCESUL ILUZORIU / 85
Mistica superfemeii / 85
Reacții la mistica feminină / 87
Marele Mistificator / 90
Mitul lui „a nu fi niciodată suficient" / 93

Capitolul 5. FEMEILE PUTERNICE POT SPUNE NU / 95
Simțământul trădării / 97
Ariditatea spirituală / 99
Trădată de tată: Ifigenia / 100
Trădată de Dumnezeu / 104
Fiicele spirituale ale patriarhatului / 105
Ce se întâmplă când femeile spun nu? / 108
Când spui nu: regele trebuie să moară / 110

Capitolul 6. INIȚIEREA ȘI COBORÂREA LA ZEIȚĂ / 113
Inițierea femeii / 114
Misterele mamă-fiică / 121
Zeița grânelor / 126
Întâlnirea cu mama întunecată / 133
Suferința conștientă și reîntoarcerea / 136

Capitolul 7. DORINȚA NESTĂVILITĂ
DE RECONECTARE CU FEMININUL / 139
Copila vierme / 139
Ruptura trup/spirit / 140

Sexualitatea feminină / 142
Mesajele familiei despre trupul feminin / 145
Acesta este trupul meu / 148
Căluș pentru inima mea / 150
Durerea separării de feminin / 151
Bunica Păianjen / 153
Femininul și funcția sa de conservare / 156
Femininul creator: Oshun și Femeia Schimbătoare / 157
Rafinarea vasului / 159

Capitolul 8. TĂMĂDUIREA RUPTURII
DINTRE MAMĂ ȘI FIICĂ / 163
Fiice fără mamă / 165
Mama ca destin / 168
Căutarea Mamei personale / 170
Divinul cotidian / 174
Vindecarea în natură și în comunitate / 175
Bunica ghid / 176
Femeia – creatoare de mituri / 178
Imaginile originale ale Zeiței / 180
Femeia întunecată din vis / 182
Cuvintele femeii / 183
Redobândirea întunericului: Femeia Nebună / 184
Recâștigarea puterii feminine / 188

Capitolul 9. GĂSIREA BĂRBATULUI LĂUNTRIC
CU INIMĂ / 191
Vindecarea masculinului rănit / 191
Renunțarea la machism / 196
Unirea sacră / 197
Femeia Înțeleaptă și Bărbatul cu Inimă / 198
Puterea tămăduitoare a femininului: Hildegard / 202
Visul uniunii sacre / 203

Capitolul 10. DINCOLO DE DUALITATE / 207
Vindecarea rupturii dintre feminin și masculin / 210
O perspectivă circulară / 212
Natura dual a divinității / 215
Creștinismul celtic / 217
Cercul, model pentru trăire / 220

CONCLUZII / 223

NOTE / 227

BIBLIOGRAFIE / 239

Practica Puterii Feminine

Practica Puterii Feminine este aripa stângă a lucrului cu *Starea de Prezență*. Se află în centrul *Călătoriei Inimii* și reprezintă dimensiunea feminină a *procesului de transformare interioară*. Este un parcurs al Conștienței menit să conducă orice femeie care alege acest lucru la trăirea Zeiței interioare, a arhetipului universal.

Practica Puterii Feminine a devenit o adevărată *Comunitate*. Am numit-o *Anam Cara* – numele celtic al frăției de suflete. Am ales să participăm la întruparea acestei Cărți pentru că reprezintă Călătoria spre propria măreție interioară a fiecăreia dintre noi și a oricărei femei care simte că este mai mult decât rolurile sale sociale.

Călătoria Eroinei este o carte despre trezirea spirituală la feminin. Este despre și pentru fiecare dintre noi. Nașterea ei în trup de hârtie și cerneală este o sărbătoare pentru că zugrăvește propria noastră experiență, propria noastră aventură interioară. Este inspiratoare pentru orice femeie care intuiește adevărul despre propria existență și despre menirea noastră în această lume.

Eroina este orice femeie care alege să devină ea însăși, să regăsească frumusețea și divinitatea interioară a Inimii, sunt *eu*, ești *tu*, suntem *noi* toate. *Marea Zeiță* are chipurile noastre. A o recunoaște în noi înșine este o *Călătorie* de conștiință, o experiență, pe care noi o facem deja și, dacă citești această Carte, te invităm și pe *tine* să o faci. *Călătoria Eroinei* este o chemare la experiența directă a Adevărului. Iar experiența se cheamă Practica Puterii Feminine.

În Centrul adânc al Ființei mele există o singură Consacrare: *A-mi trăi viața cât mai conștient, renăscându-mă și veșnic recreându-mă pe mine însămi din Puterea mea Feminină*. Și pentru a face asta am nevoie să practic, zilnic, Puterea Feminină. Așa s-a și născut, de altfel, *Practica Puterii Feminine*. Din dorința mea de a împărtăși cu voi toate propria mea experiență de renaștere, de recreare permanentă.

Sunt conștientă acum că este un proces care va dura întreaga mea viață și acest lucru nu mă mai sperie ci, dimpotrivă, trezește în mine bucuria de a mă putea recrea mereu și mereu și mereu. Sunt mai bine de 10 ani de când am demisionat de la job-ul care-mi oferea statut, prestigiu și un

salariu foarte mare. Dar care mă storcea de energie și-mi usca sufletul. Am avut curajul să renunț, în ciuda faptului că mulți îmi spuneau că fac o nebunie. La un asemenea job nu se dă cu piciorul, mi se tot spunea. Eu n-am simțit că „dau cu piciorul" ci, mai degrabă, m-am aruncat în gol, neștiind ce mă așteaptă. Dar am avut încredere în Visul meu, în Viziunea mea. Și, în ciuda enormelor provocări care au urmat, am continuat să am încredere. A devenit chiar o mantră acest cuvânt:

ÎN-CRE-DE-RE, ÎN-CRE-DE-RE, ÎN-CRE-DE-RE

La scurt timp după ce am renunțat la acel job prestigios, urmându-mi Visul, l-am cunoscut pe Horia, care a devenit prietenul, iubitul, soțul, apoi co-creatorul vieții noastre. Iubirea a schimbat totul, ne-am regăsit pe noi înșine, cei adevărați. Am descoperit aspectul meu masculin. Inima mea. Anam Cara-ul meu – cum îmi place mie să-i spun. Nimic din toate acestea nu ar fi fost posibile fără acel moment de aruncare în gol, când am urmat Visul meu și Viziunea mea, cu Încredere, în ciuda minții, a logicii, a provocărilor.

Cutremure de diferite grade ne-au zguduit relația, în repetate rânduri. Am plâns și am dorit să mor pentru a nu mai simți durerea, în multe nopți întunecate. Dar tot mantra ÎN-CRE-DE-RE ne-a adus mereu, și mereu, în Centrul Ființei noastre bipolare numite acum HEFT.

Cu siguranță și tu ai avut nopțile tale întunecate. Cu siguranță și tu ai plâns și ți-ai dorit să mori pentru a nu mai simți durerea. Poate că acum ești chiar în acest punct. În propria mea călătorie de moarte și renaștere am învățat ca atunci când totul se dărâmă să rămân cu atenția în miezul ființei mele. Să păstrez Atenția pe ce este stabil. Pe Încrederea în mine și în Puterea mea de a mă renaște din nou. Încrederea că în orice clipă există acest spațiu interior, sacru și sigur, propria mea Inimă, din care se naște Realitatea. Aceasta este Sursa pe care te invit să o redescoperi.

„AM ÎNCREDERE ÎN MINE ȘI MĂ IUBESC AȘA CUM SUNT!"

Această mantră m-a reconectat cu forța vitală a puterii mele feminine. Și asta este ceea ce pot, cu sinceritate, împărtăși cu tine: Încrederea în Sine. Nu tehnici, nu metode, nu sisteme filosofice, nu teorii. Ci experiența mea personală. În propria mea Călătorie de dezvoltare personală și spirituală am descoperit că sursa Încrederii nu a fost niciodată job-ul, relația de cuplu,

ceea ce am sau ceea ce știu. Nu a fost niciodată despre ceva care să depindă de exterior. Încrederea este o alegere, un miracol aflat în Puterile noastre, care schimbă întreaga noastră Viață. Asta pot împărtăși cu tine. Calea către Încredere, cea care deschide porțile bucuriei, creativității, abundenței, ale relațiilor armonice, ale sănătății și strălucirii.

Mereu le spun celor împreună cu care creez că suntem mult mai mult decât ne-am putut vreodată imagina. Orice ne putem imagina este, întotdeauna, bazat pe experiențele trecutului nostru. La fel, îndrăznesc să-ți spun și ție acum, draga mea, ești mult mai mult decât ți-ai dat voie să fii. Și, te rog, nu îți spune că ar trebui să fi citit nu știu ce cărți sau să fi urmat nu știu ce cursuri sau să fii la cine știe ce nivel pentru a intra în această Comunitate pe care am creat-o. Nici vorbă. Nu asta contează pentru mine și nici pentru cele care sunt deja în *Comunitatea Practica Puterii Feminine*. Ceea ce consideri tu acum că ești este oricum fals pentru că, te rog să mă crezi, ești, cu adevărat, mult mai mult decât crezi că ești. Pentru mine, AmmaRa, ceea ce contează cel mai mult este dorința ta arzătoare de a spune DA și de a te deschide în fața *Puterii tale Feminine*. Și mai contează pentru mine alegerea ta, angajamentul tău, de a practica această putere. *Comunitatea Practica Puterii Feminine* îți va pune la dispoziție un cadru în care te poți simți conținută, susținută, ghidată la nevoie, ascultată, respectată și iubită. Un cadru în care tu să te poți exprima cu sinceritate, din adevărul tău și în care să-ți manifești potențialul maxim care a zăcut, atâta vreme, adormit în tine.

Acest parcurs este o *„călătorie inițiatică"*, bazată pe experiența directă, activă, a Ființei și nu pe informații pasive, pe teorii sau sisteme filosofice. Dacă vrei cu adevărat să îți transformi viața, ai nevoie de însoțire, de susținere, de conținere, de îndrumare în experiența propriei tale Ființe. Ai nevoie de o Comunitate pe care să te sprijini când îți va fi greu în procesul de transformare și de comuniune în care să celebrezi bucuriile și succesele.

Alegând să pășești în *Comunitatea Practica Puterii Feminine* alegi, de fapt, a păși în Călătoria propriei tale inimi de Femeie. O Călătorie de întoarcere dinspre lumea exterioară, în care te-ai rătăcit, către profunzimea, bogăția și frumusețea lumii interioare care trăiește în adâncul Ființei tale. Îți promit o Călătorie:

- De la „nu pot", „nu merit", „nu sunt suficient de bună", „nu îmi place corpul meu" la întruparea *Puterii tale Feminine*

- ❖ De la auto-critică la acceptarea de sine
- ❖ De la auto-falsificare în numele celorlalți, la autenticitate, bucurie și libertate
- ❖ De la o creativitate blocată la una exprimată, manifestată cu încredere
- ❖ De la închidere la iubire necondiționată și compasiune față de tine și lume
- ❖ De la singurătate la Prezență și Încredere că a ta energie schimbă lumea
- ❖ De la negarea corpului la înțelegerea și respectarea propriul tău ritm lunar
- ❖ De la prizonieratul în minte la intuiție și la înțelepciunea naturală a Feminității tale
- ❖ De la confuzie la claritate asupra Viziunii tale, asupra Vocației tale în această viață
- ❖ De la înghețarea în obiceiuri vechi la a fi Creatoarea propriei tale vieți și propriul tău Maestru

Practica Puterii Feminine este o Călătorie Tulburătoare, Transpersonală, Transformatoare, Transcendentă, pe care am născut-o în vibrația culorii VERDE. Culoarea vieții, a renașterii, a naturii și a energiei. Culoarea asociată cu creșterea, armonia, prospețimea, siguranța, fertilitatea, dar și cu banii, finanțele, ambiția. Verdele este culoarea care are cea mai mare putere de vindecare și de relaxare. Culoarea care ne liniștește, ne relaxează, ne întinerește, care ajută la alinarea anxietății și a depresiei și care aduce liniște în momentele de nervozitate. Este semnul aventurii, al renașterii, al sănătății. Al compasiunii și al controlului de sine. Al armonici. Și al ÎNCREDERII în sine și în această minunată Viață.

Care este vibrația pe care o nasc aceste cuvinte în spațiul tău interior, în piept, în pântec? Dacă rezonezi cu toate acestea vei simți chiar acum. Vei ști imediat că această Călătorie este pentru tine, că ești pregătită dintotdeauna pentru toate acestea. Ascultând Vocea, creează Încredere în ceea ce simți. Acesta este primul pas al unei Călătorii împreună care a început deja, citind aceste rânduri. Primul gest al eliberării este Încrederea și este Acum. Pășește cu încredere în *Cercul Sacru Practica Puterii Feminine*!

Fie ca această Carte să te conducă spre experiența propriei tale Puteri Feminine.

Află mai multe despre această Călătorie accesând site-ul www.calatoriainimii.ro

AnnaRa

MULȚUMIRI

„Călătoria Eroinei" este rezultatul muncii multor femei cu care mi-am împletit călătoria. Aș dori să-mi exprim aprecierea în special față de femeile din grupul meu, pentru toate lucrurile realizate în ultimii doisprezece ani. Am trecut împreună prin toate stadiile călătoriei, fiind pe rând aliați, căpcăuni, călători, vindecători, iar la final am devenit un adevărat sfat de babe gureșe.

Am învățat de la participanții la seminariile mele de lucru și de la cursurile despre călătoria eroului/eroinei diferențele subtile dintre calea bărbaților și a femeilor. Mulțumesc bărbaților și femeilor care și-au vindecat rănile feminine. Sunt recunoscătoare că am putut împărtăși călătoriile femeilor pe care le-am îndrumat în aventură, purtate de aripile unei viziuni, femeilor aflate în terapie, femeilor care mi-au fost prietene, femeilor din familia mea. Și sunt în special recunoscătoare femeilor care mi-au permis să le povestesc în această carte visele și călătoriile de viață.

Una din aceste femei mi-a fost ghid și mi-a permis să mă rup de vechiul model eroic, ajutându-mă să-mi vindec propria ruptură mamă/fiică: Gilda Frantz; ei trebuie să îi mulțumesc din toată inima pentru că a fost alături de mine și m-a încurajat tot timpul să-mi continui călătoria creatoare.

Mulțumesc oamenilor pe care i-am intervievat în pregătirea acestei cărți, mulțumesc lui Joseph Campbell, care a fost alături de mine de la început, mulțumesc femeilor artiste

și poete a căror operă este închinată redescoperirii puterii și frumuseții femininului. Mulțumesc grupului Femeilor Imposibile cu care am împărtășit pentru prima oară diagrama călătoriei eroinei.

Câțiva oameni m-au ajutat să pregătesc acest manuscris: fiica mea, Heather, care m-a ajutat cu munca de cercetare, cu notele de subsol și editarea și m-a îmbărbătat tot timpul; Jeffrey Herring, care s-a ocupat de obținerea drepturilor de publicare, soțului meu, Lucien Wulsin, Bărbatul meu cu Inimă, care mi-a încurajat tot timpul călătoria și care a fost martor la căderile mele. Mulțumesc personalului Bibliotecii Jung din Los Angeles, care m-a ajutat dăruindu-și cu generozitate eforturile și timpul, mulțumesc Marthei Walford care mi-a împărtășit imaginile cu artefactele vechilor zeițe, mulțumesc Sandrei Stafford care a realizat ilustrațiile.

Îi sunt recunoscătoare editorului meu, Emily Hilburn Sell, de la Shambala Publications, cu care am râs de atâtea ori în timp ce pregăteam versiunea finală a cărții. I-am apreciat umorul, înțelepciunea realistă și entuziasmul față de proiectul meu. Aș vrea să mulțumesc pentru ajutorul spiritual pe care l-am primit de la Marea Mamă pe timpul desfășurării acestei călătorii. Ea poate lua multe forme: mulțumesc Mamă Urs, mulțumesc Kwan Yin, mulțumesc Afrodita Mari, mulțumesc Nut, mulțumesc Mahuea. Și, în final, vreau să mulțumesc femeilor din familia mea pentru puterea lor celtică, pentru cântecele și poveștile lor și pentru credința lor de nestrămutat în lumile nevăzute.

INTRODUCERE

Bărbații și femeile zilelor noastre simt un gol în suflet; ei au început să suspecteze că propria lor natură feminină s-a dus la naiba, precum Persefona. Și când apare această senzație de gol, de prăpastie, de rană, ne putem găsi vindecarea doar în sângele rănii. Este vechiul adevăr alchimic care spune că „soluția stă în propriul sânge". Vidul feminin nu poate fi vindecat prin conjuncția cu masculinul, ci printr-o conjuncție interioară, prin integrarea părților componente, prin refacerea trupului mamă-fiică.

Nor Hall, *Luna și Fecioara*

În îndelungata mea muncă de terapie, desfășurată îndeobște cu femei între treizeci și cincizeci de ani, am simțit adeseori insatisfacția profundă a acestora față de succesele obținute în activitatea lor. Această nemulțumire a fost descrisă ca senzație de sterilitate, de pustiu, de ruptură și chiar de trădare. Aceste femei au îmbrățișat călătoria eroică stereotipă masculină și multe din ele au obținut succese academice, artistice, financiare; pentru multe dintre ele rămâne de răspuns la întrebarea „La ce servesc toate acestea?"

Succesul le-a lăsat pe aceste femei epuizate, cu un program de muncă infernal, cu boli generate de stres, întrebându-se cum au ajuns în această situație. Altceva doriseră când dăduseră glas visurilor lor de afirmare și succes. Nu și-au imaginat că a putea privi de pe cele mai înalte culmi avea să le ceară sacrificiul trupului și sufletului. Observând traumele

fizice și emoționale suferite de femeile plecate în această călătorie eroică, am ajuns la concluzia că suferința lor este pricinuită de faptul că aceste femei au ales să urmeze un model care le neagă propria lor natură.

Dorința mea de a înțelege care este relația dintre călătoria eroinei și cea a eroului m-a făcut să am primele discuții cu Joseph Campbell, în anul 1981. Știam că anumite stadii ale călătoriei eroinei înglobează aspecte ale călătoriei eroului, dar simțeam că în centrul dezvoltării spirituale feminine trebuie să fie vindecarea rupturii dintre femeie și natura sa feminină. Doream să aflu părerea lui Campbell. Am fost surprinsă când el mi-a răspuns că femeile nu au nevoie să pornească în călătorie. „În toate tradițiile mitologice femeia *este acolo*. Tot ce are de făcut este să-și dea seama că ea se află deja în locul unde oamenii își doresc să ajungă. Atunci când o femeie își dă seama ce natură minunată are, nu se va mai încurca cu noțiuni prostești, încercând să fie un pseudo-bărbat."[1]

Răspunsul m-a uluit și m-a nemulțumit profund. Femeile pe care le cunoșteam și cu care lucram nu doreau să *fie acolo*, în locul unde alții își doreau să ajungă. Ele nu doreau să fie întruparea Penelopei, prinse într-o așteptare fără sfârșit, țesând și des-țesând. Ele nu doreau să fie servitoare într-o cultură dominant masculină, aducând servicii zeilor. Ele nu doreau să urmeze sfaturile fundamentaliștior de a se întoarce la cratiță. Ele aveau nevoie de un nou model care să explice cine și ce este o femeie. În „*Cartea Zilelor: Jurnalul unui artist*", Anne Truitt notează:

> *Blândă îmi este peștera feminității și întotdeauna mă voi adăposti în ea cu senzația intimă că sunt acolo unde trebuie să fiu, că sensul acestui loc este mai profund decât pot exprima cuvintele. Îmi pot doar imagina ce simt bărbații despre o peșteră a masculinității. Există un bun simț popular,*

> *bine înrădăcinat, care consideră că diferențele dintre bărbați și femei sunt bătute în cuie. Dar doar fiindcă feminitatea este pentru mine „acasă", nu înseamnă că îmi doresc să nu mai ies din casă. Peștera ar deveni fetidă dacă nu aș mai ieși din ea. Am prea multă energie, prea multă curiozitate, prea multă forță pentru a rămâne prizonieră. Bucăți din mine s-ar atrofia, s-ar acri. Dacă vreau să fiu responsabilă de mine însămi, și vreau, trebuie să îmi urmez aspirațiile.*[2]

În cultura contemporană femeile au de făcut o călătorie. Este călătoria îmbrățișării naturii lor feminine profunde, este călătoria care le învață cum să se prețuiască ca femei și cum să vindece rana profundă a feminității. Este o foarte importantă călătorie interioară către transformarea într-o ființă umană profund integrată și echilibrată. Dar, ca în aproape toate călătoriile, drumul eroinei nu este ușor; nu are indicatoare ușor de văzut și nici ghizi atotștiutori. Nu există hartă, nu există indicații, nu există o vârstă bine stabilită la care începe călătoria. Nu există linii drepte. Este o călătorie care adeseori nu este validată de lumea exterioară; de fapt, adeseori lumea exterioară interferează cu aceasta și o sabotează.

Modelul călătoriei eroinei este inspirat în parte de modelul călătoriei eroice elaborat de Campbell.[3] Dar limbajul stadiilor este particular femeilor, iar modelul vizual mi-a apărut într-un fel foarte feminin. El a răsărit din trecutul meu.

În primăvara anului 1983 am făcut un master la Institutul Familiei din Los Angeles, în cadrul căruia am studiat o tehnică terapeutică intitulată „sculptura familiei". Sculptura familiei folosește tehnica interpretării teatrale a unei scene recurente din viața de familie. Eu mă jucam pe mine însămi într-o scenă de la masă, alături de mama, tata și sora mai mică, interpretați de alți studenți. În timp ce stăteam bățoasă, așa cum se stătea de obicei la noi la masă, m-a lăsat spatele. Nu am mai putut să-mi mențin poziția.

Am fost imobilizată timp de trei zile. Stăteam întinsă pe burtă, pe podeaua din sufragerie, plângând din pricina durerii și a haosului din familia mea, de care reușisem să mă izolez prin muncă și realizări profesionale. Din acele lacrimi s-a născut imaginea călătoriei eroinei, o cărare circulară, care se mișca în sensul acelor de ceasornic. A început cu respingerea abruptă a feminității, așa cum o vedeam eu, ca stare dependentă, control excesiv și furie. A continuat cu o imersiune totală în călătoria eroică a familiei, mi-am găsit aliați masculini, am dobândit independență, prestigiu, bani, putere, succes. A urmat apoi o perioadă năucitoare de uscăciune și disperare, care m-a condus către o inevitabilă coborâre în lumea subpământeană pentru a-mi întâlni *femininul întunecat*.

Din această întunecare s-a născut nevoia impetuoasă de a vindeca ceea ce eu numesc *ruptura mamă/fiică, rana feminină adâncă*. Călătoria de întoarcere a însemnat o redefinire și o validare a valorilor feminine și o integrare a acestora cu abilitățile masculine pe care le-am deprins în prima parte a călătoriei.

Imaginea este desenată ca un întreg la pagina 16. În anii care au urmat mi-am asumat sarcina de a aprofunda înțelegerea stadiilor călătoriei. A fost un proces lent; am ascultat poveștile clientelor și prietenelor mele, am privit tot mai adânc în interiorul meu, încercând să-mi înțeleg nevoia de recunoaștere și aprobare într-o societate dominată de masculinitate.

Am descris această călătorie prin prisma propriei mele perspective, dar și a multor femei din generația mea care și-au căutat validarea în sistemele patriarhale și au descoperit nu doar că acestea sunt deficitare, dar sunt și cumplit de distructive. Suntem copiii erei post-Sputnik, încurajați să exceleze pentru ca Vestul să-și redobândească supremația.

Eu sunt ceea ce s-ar numi „fetița lui tata" – o femeie care s-a identificat mai ales cu tatăl, adesea respinsă de mamă și care a căutat atenția și aprobarea tatălui și a valorilor masculine. Modelul pe care îl prezint nu se potrivește neapărat cu experiențele tuturor femeilor, din toate veacurile, dar nu se limitează numai la femei. Călătoria se referă la ambele genuri. Ea descrie experiența multor oameni care se străduiesc să fie activi, să-și aducă contribuția în societate, dar care se tem de efectele pe care le are societatea noastră orientată către progres asupra psihicului uman și a balanței ecologice a planetei.

Stadiile călătoriei sunt ciclice, iar o persoană poate fi în mai multe stadii în același timp. Spre exemplu, încerc să vindec ruptura mamă/fiică, dar în același timp încerc să integrez două părți diferite ale naturii mele. Călătoria eroinei este un ciclu continuu de dezvoltare, creștere și învățare.

Călătoria începe cu strădania eroinei de a-și descoperi identitatea. „Chemarea" poate fi auzită la orice vârstă, dar de obicei se produce atunci când „vechiul sine" nu își mai găsește locul. Acest lucru se poate întâmpla când tânăra femeie își părăsește casa pentru a pleca la facultate, pentru a lucra, pentru a călători sau când începe o relație. Sau se poate întâmpla când o femeie între două vârste divorțează, se reîntoarce la lucru sau la studii, când își schimbă cariera sau când îi pleacă copiii de acasă. Sau se poate întâmpla pur și simplu când o femeie își dă seama că nu are un simț propriu al sinelui.

Începutul călătoriei este adeseori caracterizat prin respingerea feminității, considerată ca fiind pasivă, manipulatoare sau neproductivă. Femeile au fost adeseori portretizate în societatea noastră ca fiind împrăștiate, capricioase și prea emotive ca să ducă un lucru la bun sfârșit.

Lipsa de concentrare și de diferențieri clare sunt percepute ca slăbiciune, dependență, inferioritate, nu doar de către cultura masculină dominantă, ci și de către femei.

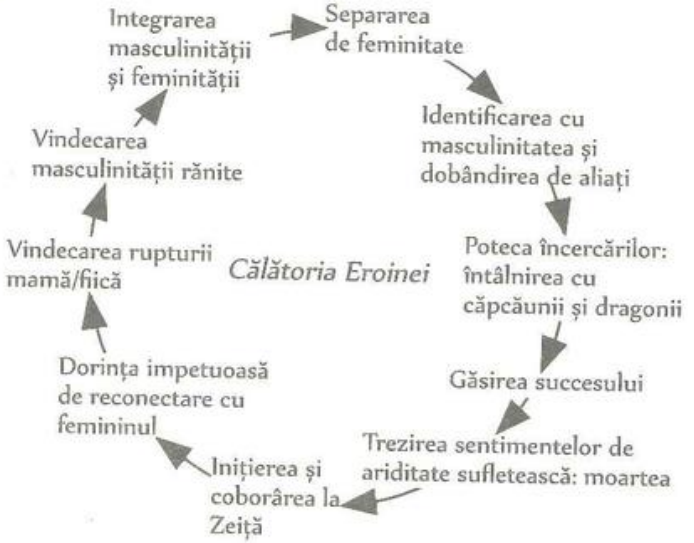

Călătoria eroinei începe cu „Separarea de feminitate" și se termină cu „Integrarea masculinității și feminității".

Femeile care caută succesul într-o lume dominată de bărbați aleg adeseori această cale pentru a nega aceste concepții. Ele încearcă să dovedească că au minți bune, că pot duce ceva la bun sfârșit, că sunt independente emoțional și financiar. Ele abordează tot felul de subiecte cu tații și rudele masculine. Își aleg ca mentori bărbați sau femei care se identifică cu bărbații și care le validează intelectul, scopurile și ambițiile și le fac să se simtă în siguranță, le fac să simtă că au o direcție limpede în viață, că au succes. Trebuie făcut

totul pentru ca o misiune să fie îndeplinită, pentru a urca în ierarhia corporatistă sau academică, pentru a obține prestigiu, o poziție socială și financiară excelentă, pentru a se simți puternice în lume. Aceasta este experiența eroinei, experiență puternic susținută de lumea materialistă în care trăim, care consideră că valoarea supremă este *ceea ce faci*. Orice lucru care nu reprezintă „ceva important în lume" nu are nici o valoare intrinsecă.

Eroina noastră își pune armura, își ia sabia, își alege cel mai rapid armăsar și purcede la bătălie. Și își găsește comoara: o diplomă academică, un titlu corporatist, bani, autoritate. Bărbații zâmbesc, îi strâng mâna și îi urează bun venit în club.

Dar după o perioadă de contemplare a priveliștii din vârful ierarhiei sociale, timp în care eroina se ocupă de tot, uneori și de carieră și de copii în același timp, vine întrebarea „Ok, am reușit, acum ce urmează?" Și începe să caute următorul obstacol peste care să se cațere, următoarea promovare, următorul eveniment social, umplându-și fiecare clipă liberă cu *„a face"*. Ea nu știe cum să se mai oprească, cum să spună nu și se simte vinovată de ideea de a dezamăgi pe cineva care are nevoie de ea. Ea devine dependentă de reușită și fiecare noua putere îi conferă o stare „amețitoare".

În acest stadiu, adeseori femeia începe să se simtă în discordanță cu ea însăși sau poate trece printr-o boală fizică sau printr-un accident. Și începe să se întrebe: „Pentru ce sunt toate acestea? Am obținut tot ceea ce mi-am propus să obțin și am în mine un gol. De ce am senzația asta cumplită de singurătate și dezolare? De ce mă simt trădată? Ce am pierdut?"

Purtată de dorința de a nega toate atributele negative asociate cu feminitatea, eroina noastră și-a creat un dezechilibru intern, care o face să se simtă rănită și lovită. A învățat

cum să facă totul logic și eficient, dar și-a sacrificat sănătatea, visele, intuiția. Și-a pierdut relația profundă cu propria natură feminină. Ajunge să își plângă amorțirea înțelepciunii trupului, lipsa de timp pentru familie sau proiecte creative, pierderea prieteniilor adevărate cu alte femei sau absența „fetiței lăuntrice".

Potrivit lui Campbell, „rolul fundamental al femeii este creșterea. Ea poate crește un om, un suflet, o civilizație, o comunitate. Dacă nu are nimic de îngrijit, ea ajunge cumva să își piardă sensul".[4] Eu consider că multe femei care au îmbrățișat călătoria eroică masculină ajung să uite cum să aibă grijă de ele însele, cum să se crească pe sine. Ele cred că pentru a dobândi succesul trebuie să își păstreze marginile ascuțite ca o lamă și sfârșesc cu o gaură în inimă.

Ceea ce Campbell spune despre bărbații aflați în criza vârstei de mijloc se aplică și perplexității și nemulțumirii pe care femeile o resimt în fața succesului. „Ajung în vârful scării doar pentru a constata că aceasta se sprijină de zidul greșit. Au judecat lucruri eronat încă de la început."[5]

Unele femei constată că la baza dorinței de succes și recunoaștere stă dorința de a-și mulțumi părinții, mai ales tatăl internalizat. Când încep să își descopere motivațiile, unele din acestea nu reușesc să găsească părți din ele care să fie ale lor. Se instalează un sentiment de pustietate. „Când mă uit înăuntru, nu știu cine este acolo", spune o realizatoare de film, de patruzeci de ani. „Singurul lucru de care sunt sigură este dorul din inima mea. Singurul lucru în care pot avea încredere este trupul meu."

Aceste femei nu au călătorit suficient de mult pe drumul eliberării. Ele au învățat să obțină succesul după un model masculin, dar acest model nu le-a împlinit nevoia de a fi un om întreg. „Greșeala inițială" a fost poate decizia de a dobândi

succesul și valoarea de sine jucând după regulile altora. Dar când o femeie decide să nu mai joace după regulile patriarhale, ea nu mai știe cum să se poarte și ce să simtă. Când ea nu mai vrea să perpetueze forme arhaice, viața devine interesantă - și înspăimântătoare. „Schimbarea este înspăimântătoare, dar acolo unde este frică este și putere. Dacă învățăm să ne cunoaștem frica, fără să o lăsăm să ne oprească, atunci frica se transformă într-un aliat, ea ne semnalizează că lucrul de care ne-am lovit poate fi transformat. Adeseori adevărata noastră putere nu stă în lucrurile care ne sunt familiare, confortabile, pozitive, ci în fricile noastre și chiar în rezistența pe care o manifestăm la schimbare."[6] Procesul de inițiere a început.

În timpul acestei părți a călătoriei, femeia își începe coborârea. Iar acest lucru presupune uneori o perioadă nesfârșită de rătăcire, durere și furie, de dărâmare a piedestalurilor, de căutare a părților de sine pierdute, de întâlnire cu feminitatea întunecată. Este o etapă care poate dura săptămâni, luni sau ani și pentru multe femei este o perioadă de izolare voluntară, un timp al întunericului și al tăcerii, un timp în care ele învață arta de a-și asculta adâncimile, arta de *a fi* în loc de a face. Lumea exterioară va vedea această etapă ca o perioadă de depresie sau stagnare. Familia, prietenii și colegii de muncă o vor implora pe eroină „să-și continue viața".

Această perioadă este adeseori populată de vise despre dezmembrări și moarte, despre călătorii peste deșerturi și râuri, vise cu intruși și surori din umbră, vise cu străvechi simboluri ale zeiței și cu animale sacre. Eroina începe să simtă nevoia de a petrece cât mai mult timp în natură, de a se lăsa hrănită de seva pământului; încetul cu încetul începe să fie sensibilă la schimbările anotimpurilor și la ritmurile lunii. Pentru multe femei menstruația devine o importantă ocazie de

a onora feminitatea, sângele, curățarea și reînnoirea trupului și a sufletului. Coborârea nu poate fi grăbită deoarece este o călătorie sacră, nu doar de regăsire a părților de sine pierdute, ci și de redescoperire a sufletului pierdut al unei culturi – ceea ce multe femei din zilele noastre numesc redescoperirea Zeiței. Iată un fragment din jurnalul meu, scris în această etapă:

„Mă aflu într-un teritoriu necartografiat. Este întunecat, umed, sângeros; un teritoriu al singurătății. Nu-mi găsesc aliații, nu-mi găsesc alinarea, nu-mi găsesc ieșirea. Mă simt ca o rană deschisă. Caut printre bucățile de sine dezmembrate, încerc să găsesc ceva recognoscibil, dar sunt doar fragmente pe care nu știu cum să le unesc. Nu se aseamănă cu nici o altă luptă pe care am purtat-o vreodată. Nu am nimic de cucerit; sunt față în față cu mine însămi. Despuiată, pășesc căutând Mama. Încerc să-mi redobândesc părți din mine care nu au văzut niciodată lumina zilei. Trebuie să fie acolo, în întuneric. Așteaptă să fie descoperite de mine, nu mai au încredere. Le-am dezamăgit în trecut. Ele sunt comoara mea, dar trebuie să sap adânc să le găsesc. Nu este o călătorie în care voi găsi o zână fermecată care să-mi arate ieșirea. Sap... pentru răbdare, pentru curajul de a îndura întunericul, pentru perseverență, pentru a nu ieși la lumină prematur, scurtându-mi astfel întâlnirea cu Mama."

După o perioadă de coborâre, eroina noastră începe încetul cu încetul să vindece ruptura mamă/fiică, rana dobândită odată cu respingerea feminității. Acest lucru presupune uneori și vindecarea relației dintre femeie și mama sa, dar nu întotdeauna. Vindecarea are loc în interiorul eroinei; ea începe să-și hrănească trupul și sufletul, să-și redobândească sentimentele, intuiția, sexualitatea și umorul.

Femeia poate simți brusc impulsul de a lua lecții de olărit, de gătit sau de grădinărit, de a i se face un masaj, de a-și

crea un cuib conformabil. O parte din energia care fusese îndreptată spre exterior este acum redirecționată către proiecte creative, către redescoperirea propriului trup, către bucuria de a petrece timp împreună cu alte femei. Femei îndreptate preponderent către carieră încep să viseze să se căsătorească și să facă copii. În acest stadiu, călătoria presupune alegeri clare și sacrificii, care din exterior par a fi eșecuri și renunțări.

Una din clientele mele, o dentistă de aproape patruzeci de ani și-a pierdut un sân din cauza cancerului; s-a hotărât să scrie, să se ocupe de grădină, să-și dedice timpul copiilor. „Este o decizie dificilă, un salariu care îți vine cu regularitate te face să te simți în siguranță, îți confirmă utilitatea, și am o bănuială că îmi va fi imposibil să-mi fac o asigurare de sănătate din pricina bolii mele. Dar sunt nerăbdătoare să fac toate aceste lucruri care au fost importante pentru mine înainte ca meseria de dentist să-mi monopolizeze viața."

Am avut o experiență similară scriind această carte. Călătoria exterioară îndreptată către obținerea recunoașterii a devenit din ce în ce mai puțin importantă pe măsură ce-mi exploram peisajul interior. Vocea mea feminină a devenit tot mai puternică pe măsură ce aveam tot mai multă încredere să renunț la mintea liniară. Mi-am dobândit libertatea de a asculta de vise, imagini și aliați interiori. Ei au devenit ghizii mei. Atunci când o femeie nu mai pune accent pe călătoria eroică exterioară de autodefinire, ea devine liberă să-și exploreze *propriile imagini, propria voce.*

Când o femeie se concentrează asupra proceselor călătoriei interioare, ea nu va mai fi aplaudată și lăudată de lumea exterioară. Întrebările pe care și le pune despre valorile vieții îi stânjenesc pe cei angajați pe calea succesului exterior. Din acest motiv o astfel de călătorie presupune mult curaj și

încredere că ajutorul spiritual va veni la momentul potrivit. Multe femei se reunesc pentru a studia, a împărtăși și a onora feminitatea și toate lucrurile pe care ele însele sau întreaga cultură le-au pierdut. Multe femei găsesc alinare și bucurie în ritualurile pe care le creează împreună pentru a sărbători ritmurile naturii și pentru a marca etapele importante din viața lor și a celor dragi.

Mie mi se pare că accentul puternic pus în ultima vreme pe spiritualitatea feminină este rezultatul direct al faptului că multe femei au pornit în călătoria eroului și au descoperit că aceasta este goală de sens și periculoasă pentru umanitate. Femeile au emulat călătoria eroică masculină pentru că nu era altceva de emulat; într-o cultură dominată de bărbați, femeia este fie „de succes", fie dominată și dependentă. Pentru a schimba structura economică, socială și politică a societății trebuie să ne găsim alte mituri și alte eroine. Poate din acest motiv tot mai multe femei și tot mai mulți bărbați se îndreaptă către imaginea Zeiței și a vechilor culturi matriarhale, care oferă un sistem de conducere bazat mai degrabă pe parteneriat și cooperare decât pe dominare și lăcomie.

„Acum, când trecem prin ultimii ani ai secolului 20 și ne îndreptăm către secolul 21, femeile pot reînvia o spiritualitate a creației care nu se teme de frumusețea stranie a lumii nepământene a subconștientului și îi pot ajuta pe bărbați să iasă din lumea strâmtă a concretului empiric în care societatea i-a întemnițat", scria în vara anului 1987 Madeleine L'Engle într-un număr al Ms.[7] „Rolul meu de feministă nu este de a concura cu bărbații în lumea lor – ar fi foarte ușor, dar în cele din urmă neproductiv. Rolul meu este să trăiesc plenar ca femeie, bucurându-mă de întreaga mea ființă și de locul meu în univers."

Dar care este rolul femeii în această etapă a dezvoltării noastre culturale? Eu cred cu tărie că el este de a vindeca această ruptură care ne spune că dorințele, visele și cunoștințele noastre sunt mai puțin valide și importante decât cele ale culturii dominante masculine. Sarcina noastră este de a vindeca ruptura internă care ne face să nu mai ținem seama de sentimentele noastre, de intuiția noastră, de imaginile din vis care ne spun adevărurile vieții. Trebuie să avem curajul de a trăi cu acest paradox, puterea de a nu ști răspunsurile și voința de a ne asculta înțelepciunea interioară și înțelepciunea planetei, care imploră pentru schimbare.

Eroina trebuie să devină un războinic spiritual. Acest lucru înseamnă că ea trebuie să învețe arta delicată a echilibrului și să aibă răbdare pentru integrarea subtilă a aspectelor feminine și masculine proprii. La început ea dorește să își piardă sinele feminin, să se identifice cu masculinul, iar odată ce realizează acest lucru își dă seama că nu este nici răspunsul pe care îl căuta, nici sfârșitul procesului. Ea nu trebuie să renunțe la lucrurile învățate în cursul călătoriei sale eroice, ci să învețe să-și privească abilitățile dobândite cu atâta trudă nu ca *scop în sine*, ci ca parte integrantă a călătoriei. Ea va putea apoi să-și folosească abilitățile pentru a aduce armonia între oameni, nu doar pentru câștigul ei imediat. Aceasta este unirea sacră dintre masculin și feminin – când o femeie reușește nu doar să fie de folos altora, ci când este și responsabilă de propriile ei valori și nevoi. Integrarea și percepția interdependenței ne este necesară fiecăruia dintre noi, în timp lucrăm împreună pentru a păstra echilibrul vieții pe pământ.

SOȚIA LUI LOT

Dacă vei călători suficient de departe, într-o bună zi ai să te întâlnești cu tine însuți. Și vei spune DA.
Marion Woodman

Undeva pe drum, departe
cu altă voce,
în altă limbă,
ea așteaptă un alt timp
să își spele tălpile,
în timp ce eu, bloc de sare în formă de femeie,
stau pietrificată, soție a lui Lot,
cu privirea înapoi, către orașul cuprins de flăcări,
peste văi și munți și câmpii
Încremenire întoarsă,
greutatea mileniilor se așează
peste femeia care așteaptă în depărtare,
epoci fără număr
vieți fără de nume
căzând și prăbușindu-se
pe versanții de sare ai dealurilor
femeie fără sfârșit
ritmul său o urmează
amintirile ei,
cuvintele ei tari, cuvintele ei blânde, strigătele ei
cuvintele mele, strigătele mele, toată neauzirea
noastră
felul în care aud
sunetele mute ale femeilor
începând să scape
și să se audă adânc, în toate cele patru zări.
Întoarsă, pun un pas înainte,
și încă unul, apoi altul,
înaintez pe drum
către ea, cea care sunt
și nu sunt încă.
Rhett Kelly[8]

Capitolul 1
SEPARAREA DE FEMININ

Mama este alături de victima din noi înșine, de femeia prizonieră, de martir. Personalitățile noastre se estompează și se amestecă în mod periculos cu cele ale mamelor și, în încercarea disperată de a afla unde se termină mama și unde începem noi, facem o operație de extirpare.
Adrienne Rich, *Născut din femeie*

Atât istoricii maternității, cât și teoreticienii psihodinamismului ne reamintesc că mamele au fost făcute răspunzătoare, glorificate și învinovățite pentru tipul de om în care se transformă copilul lor încă de la începutul revoluției industriale.[1] Mama este considerată principala cauză a dezvoltării pozitive sau negative a copilului, fără să se ia în calcul ce poziție de autoritate avea ea în cadrul unei anume familii sau culturi. Societatea așează pe umerii femeii o responsabilitate enormă, fără să-i acorde sprijinul financiar sau prestigiul care i s-ar cuveni pentru o sarcină de o atât de mare importanță pentru întreaga cultură. Nu se dau premii Oscar pentru părinți. Foarte rar mamelor li se recunoaște contribuția pozitivă, dar adesea ele sunt învinuite pentru toate relele societății. Recent, un tribunal din Los Angeles a condamnat-o penal pe mama unui membru al unei bande criminale dintr-un cartier infestat de droguri pentru felul „neadecvat" în care și-a

crescut fiul. Nu s-au luat în calcul lipsurile tatălui, sistemul educațional, locuința în care trăiau sau lipsa șansei de a crește într-o societate normală și sănătoasă.

Societatea noastră este androcentrică: ea privește lumea dintr-o perspectivă masculină. Bărbații sunt recompensați pentru inteligența, energia și calitățile lor prin poziția socială, prestigiul și câștigurile financiare. Femeile care obțin rezultate similare nu sunt recompensate în același mod cu aceștia. Iar dacă femeile se privesc pe sine printr-un set de lentile masculine și dacă se definesc prin valorile unei culturi predominant masculine, ele vor constata că au anumite deficiențe în privința valorilor atât de prețuite de bărbați. Femeile nu sunt și nu vor fi niciodată bărbați, iar cele care își doresc „să fie la fel de bune ca bărbații" își vor răni inevitabil natura feminină. Femeile încep să se definească în termeni de deficiențe, de ceea ce nu au și nu au realizat și încep să se devalorizeze ca femei.[2] Devalorizarea femeii începe cu maternitatea.

Potrivit lui Campbell, sarcina unui adevărat erou este să spulbere ordinea și să creeze o nouă comunitate. Făcând acest lucru, eroul/eroina spintecă monstrul status-quo-ului, dragonul ordinii vechi – păstrătorul trecutului.[3] La nivel cultural, ordinea socială este o ordine a unor valori patriarhale adânc înrădăcinate, o ordine a dominației și controlului exercitată de populația masculină mai puternică și mai vocală. În zilele noastre, atât bărbații, cât și femeile au început să pună la îndoială limbajul și gândirea patriarhală, dar și structurile economice, politice, sociale, religioase și educaționale patriarhale; încep să apară noi forme. La nivel personal, vechea ordine este întruchipată de mamă, iar prima sarcină a eroinei pe drumul său către o identitate proprie este să se rupă de ea.

Fiicele se pot lupta întreaga viață cu acest proces de separare, unele din ele reușind să izbândească în moduri spectaculoase. Pentru a se distanța de mamă și de *maternitatea*

din ea însăși, o femeie poate trece printr-o etapă de respingere a tuturor calităților feminine, distorsionate de lentilele culturale care consideră femeia inferioară, pasivă, dependentă, seducătoare, manipulatoare și lipsită de putere.[4]

Măsura în care mama femeii reprezintă un status-quo, cât de restrictiv este contextul rolurilor sexuale și cât de adânc este înrădăcinat simțul inferiorității feminine în societatea patriarhală – toate vor determina gradul de efort depus de o femeie de a se separa de mama sa. Pe măsură ce trece prin stadiile dezvoltării sale și începe să înțeleagă motivele profunde care stau la baza devalorizării femininului în cultură, femeia va înțelege că nu mama sa este cauza sentimentelor sale de inadecvare. Mama este doar o țintă convenabilă, care poate fi învinuită ușor pentru confuzia și respectul de sine scăzut pe care le resimt multe fiice într-o cultură care glorifică masculinul.

Adevărul este că mamele noastre, ca și mamele mamelor noastre, au fost prizoniere în închisoarea unei imagini de sine create de bărbați, precum niște soții ale lui Lot. Femeile care în anii patruzeci sau cincizeci au fost mame au avut foarte puține oportunități de a-și urma visele. Ele au fost manipulate, controlate și reprimate cu ajutorul publicității, corsetelor și valiumului. Acum fiicele acestora trebuie să vindece rana feminității.

Respingerea femininului

Acum douăzeci și cinci de ani, Mary Lynne a intrat la o facultate pentru femei, hotărâtă să studieze matematicile superioare. Ea a fost inspirată de succesul satelitului Sputnik în anii cincizeci și de provocarea adresată copiilor americani de a studia matematica și științele exacte. Adevăratul motiv pentru care ea a ales matematica a fost faptul că la acea dată foarte puține femei erau interesate de acest domeniu. „Nici una din

fetele pe care le cunoșteam nu era interesată de matematică, iar eu voiam să fiu diferită. Cele mai multe studiau limba engleză, dar eu nu suportam să stau și să analizez caractere și intrigi. Mă săturasem și să-mi aud părinții bătându-mă la cap să fiu soră medicală sau profesoară ca să am și eu o sursă de venit în caz că viitorul meu soț pățea ceva. Eu nici nu mă gândeam la un viitor soț și nici nu doream să am o soluție „de rezervă". Voiam să fac ceva important în știința computerelor. Eram mânată de un idealism adolescentin. Și mai doream să-i demonstrez tatălui că sunt cel puțin la fel de bună ca fiul pe care nu l-a avut niciodată."

Nu i-a trecut niciodată prin cap că nu ar putea reuși în matematica superioară, în ciuda punctajului modest obținut la testele SAT și a sfatului consilierului de a studia limba engleză. Nu i-a venit să creadă când șeful departamentului de matematică i-a recomandat la sfârșitul primului an de facultate să-și aleagă altă specializare, explicându-i că nivelul de performanță B la care se găsea nu era adecvat pentru o carieră în matematica superioară. „Am fost distrusă", își amintește ea. „Îmi aduc aminte că mergeam buimacă după ședința noastră de două minute, gândindu-mă că gata, acum o să sfârșesc ca o femeie obișnuită. Mă gândisem, simplist, că matematica avea să mă salveze de la a fi femeie."

După ce am discutat mai mult cu Mary Lynn, a ieșit la iveală că respinsese orice lucru asociat cu feminitatea, deoarece nu dorea să fie ca mama ei, o femeie casnică tipică, pe care o considera frustrată, obsedată de control, furioasă și rigidă. „Nu m-am înțeles niciodată cu mama. Cred că era geloasă că m-am descurcat bine în școală și că am avut șansa de a urma o educație superioară, șansă pe care ea nu a avut-o niciodată. Nu am vrut să sfârșesc ca ea. Voiam să fiu ca tata, un om flexibil, plin de succes, mulțumit de munca sa. Mama nu era niciodată

fericită. Atunci nu mi-a trecut prin cap că el obținuse succesul în detrimentul ei sau că ura ei de sine și mesajele amestecate către fiicele ei își aveau cauza în felul în care societatea trata femeile."

Mary Lynne a început să înțeleagă cum identificarea ei totală cu valorile masculine i-a afectat felul în care s-a înțeles pe sine și a făcut-o să devalorizeze toate femeile. „Față de celelalte femei aveam o atitudine superioară; doream să gândesc ca un bărbat. Desigur, mă uram ca femeie. Mi-am închis părți importante din mine, încercând să fiu bărbat. Mi-am stabilit un standard care spunea că un lucru este valoros doar dacă este dificil, concret și cuantificabil. Acum îmi dau seama că felul în care mi-am respins feminitatea în adolescență mi-a inhibat dezvoltarea ca femeie, m-a lipsit de abilitățile inerente, m-a făcut să ignor lucrurile care îmi făceau plăcere."

Cu puțin timp înainte de aniversarea a patruzeci și doi de ani, ea a avut un vis. „Eram într-un autobuz în Scoția. Am adormit și m-am trezit când autobuzul începuse să facă traseul de întoarcere. Am ajuns pe strada *Greu de Ucis*. Era nouă fără un sfert seara, dar becurile încă nu se aprinseseră pe stradă. Cerul era iluminat de aurora."

După ce a reflectat asupra visului, ea a spus: „Îmi dau seama că „Greu de Ucis" se referă la atitudinea mea în viață. Mulți ani am fost „greu de ucis". Am rezistat cu obstinență la tot ce înseamnă feminitate. Când nu am reușit cu matematica, m-am apucat să strâng fonduri pentru fundații. Am învățat cum să fiu competitivă, cum să lupt pentru putere, cum să joc după regulile bărbaților. Dar nu am învățat cum să mă relaxez, cum să am grijă de mine, cum să mă bucur de viață. Prietenii îmi spuneau că sunt dependentă de muncă, iar eu le răspundeam că nu pot fi altfel, așa este clădit sistemul. Ei bine, simt că mi-am plătit datoriile. Nu mai vreau să fiu „greu de

ucis". Mi-am sacrificat relația cu mama, cu surorile mele și cu mine însămi ca să fiu erou în lumea bărbaților. A venit timpul să mă întorc la ceea ce este cu adevărat important."

Începutul călătoriei: separarea de mamă

Călătoria începe cu eforturile eroinei de a se separa atât fizic, cât și psihologic de propria mamă, dar și de arhetipul mamei, care are asupra sa o și mai mare înrâurire. Se consideră că arhetipul mamei rezidă în inconștient, mai ales aspectele sale materne, care se referă la trup și suflet. Imaginea mamei nu este doar un aspect al inconștientului, ea este și un simbol al întregului inconștient colectiv, care poartă în el întreaga unitate a contrariilor.[5]

Separarea de propria mamă este un proces intens pentru fiică, căci ea trebuie să se separe de ceva identic cu ea însăși. Ea trăiește spaima pierderii, caracterizată prin anxietatea de a fi singură, separată și diferită de părintele de același sex cu care are adeseori cea mai importantă relație. Separarea de mamă este mai complexă pentru o fiică decât pentru un fiu, deoarece ea trebuie „să se diferențieze de o figură maternă cu care trebuie să se identifice, în timp ce fiul trebuie să se diferențieze de o figură maternă ale cărei calități și comportamente este învățat să le repudieze în procesul său de a deveni bărbat".[6]

Multe fiice trăiesc conflictul de a-și dori o viață mai liberă decât a mamelor lor, tânjind în același timp după dragostea și aprobarea lor. Ar vrea să se rupă de ele, dar le este teamă să nu piardă dragostea mamei. La început, singura cale de a rezolva tensiunea dintre nevoia fetei de a crește și dorința de a-și mulțumi mama este separarea geografică. În această cultură fetele și-au interiorizat mitul inferiorității femeii, iar din această cauză resimt mai mult decât băieții nevoia de aprobare

și validare. Le este dificil să riște să-și nemulțumească părinții. „Independența fetelor – pentru că vine pe neașteptate – este mult mai pasibilă de a fi interpretată ca o respingere a părinților decât este independența băieților pasibilă să fie interpretată drept rebeliune."[7] Această primă separare „pare mai mult o dezmembrare decât o eliberare".[8]

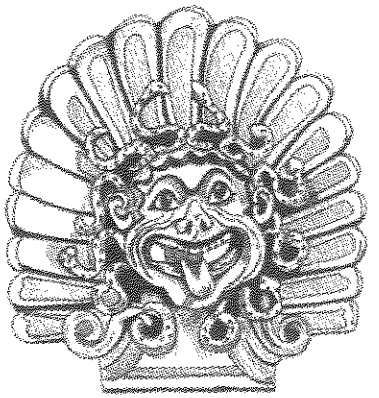

Gorgona

Pentru a reuși să se rupă de mamă, multe tinere femei își pictează mamele în culorile imaginii arhetipale a femeii răzbunătoare, posesive și devoratoare, pe care trebuie să o respingă pentru a putea supraviețui. O mamă poate întrupa aceste caracteristici sau nu, dar fiica ei va internaliza acest construct în imaginea internă a mamei. Potrivit lui Jung, această mamă internă va începe să funcționeze ca o figură din umbră, un tipar involuntar care nu poate fi acceptat de egourile noastre. Nu-l putem accepta în noi înșine, așa că îl proiectăm în alții.[9]

Imaginea căpcăunului care își neglijează fiica sau o ține prizonieră este proiectată asupra mamei, care trebuie răpusă. Mama vitregă, ca în povestea lui Hansel și Gretel, devine

o Vrăjitoare Rea care își găsește sfârșitul în cuptor. Relația mamă/fiică și separarea de mamă sunt atât de complexe, încât de cele mai multe ori în literatură sau în poveștile pentru copii mama este absentă, moartă sau ticăloasă.[10]

Mama Cumplită și negativul feminin

Arhetipul mamei are doi poli de exprimare: Marea Mamă, care întruchipează grija nesfârșită și protecția și Mama Cumplită, care reprezintă înghețarea, sufocarea și moartea. Aceste modele arhetipale sunt elemente ale psihicului uman care se formează ca răspuns la perioada de dependență din copilărie.[11] În cele mai multe cazuri, mama este principalul obiect al dependenței copilului, iar sarcina acestuia este să se îndepărteze de această unire simbiotică în direcția separării, a individualității și a autonomiei. Dacă mama este percepută de copil ca fiind principala sursă de îngrijire și sprijin, el o va trăi ca pe o forță pozitivă; dacă o va percepe ca fiind neglijentă și sufocantă, el o va trăi ca pe o forță distructivă.

La vârsta adultă, mulți oameni răspund la puterea feminină și adeseori la propriile mame ca și cum ar avea de a face cu aspecte ale arhetipului Mamei Cumplite.[12] Ei nu reușesc să perceapă viața mamei lor în contextul perioadei istorice în care a trăit, a relațiilor din familia ei sau a oportunităților care erau oferite femeilor la acea vreme. Lipsurile ei sunt interiorizate și incluse în modelul intern al mamei negative.

A fost un timp în care o femeie care știa ce vrea, știa cum să ceară și avea un scop clar era portretizată ca o ticăloasă devoratoare (spre exemplu, Bette Davis), iar o femeie care se plângea de lipsa de oportunități era văzută ca o plângăcioasă pasivă. Unele fiice care au învățat de la mamele lor forme subtile de compromis și ură de sine se luptă la maturitate să scape de această imagine devastatoare. O tânără fată va încerca

să înțeleagă ce înseamnă să fii femeie uitându-se la mama sa, dar dacă aceasta este lipsită de orice putere, ea se va simți umilită că este femeie. În dorința sa de a fi diferită de mama sa, va căuta să obțină putere, în detrimentul nevoilor sale. „Multe fiice sunt furioase pe mamele lor pentru că acestea au acceptat cu prea multă ușurință și pasivitate toate lucrurile care li s-au întâmplat."[13] Dar până când femeia nu va conștientiza această reacție inconștientă, ea va continua să se manifeste ca *reacție* față de mama sa.

Fiica fuge de mama devoratoare care dorește să o întemnițeze din pricina geloziei și a invidiei pe care le resimte față de talentul fetei și a urii față de potențiala ei libertate. Ea se distanțează de mama care judecă totul cu asprime, care este rigidă, care refuză să o sprijine. Ea va respinge arhetipul martirului care își sacrifică viața pentru a se pune în slujba copiilor și a partenerului de viață. Gustul amar pe care îl simte mama când se gândește la visele ei sfărâmate poate erupe în episoade de furie sau de comportament pasiv-agresiv față de fiica care are mai multe oportunități. O mamă care intră în stereotipul femeii mânioase și isterice care dă cu farfuriile de perete este o întruchipare a zeiței Kali, plină de furie distructivă.

Kali Ma, zeița hindusă a creației, prezervării și distrugerii, mai este cunoscută și ca Mama Întunecată. Ea este imaginea arhetipală a mamei viață-și-moarte, pântec și mormânt, care în același timp dă viață copiilor săi și le-o ia înapoi. Ea este un străvechi simbol al femininului, portretizat în mii de forme.[14] Potrivit lui Marija Gimbutas și lui Merlin Stone, religiile matriarhale au fost devorate în ultimii șase mii de ani și jumătate de religiile patriarhale.[15] Puterea lui Kali a fost aruncată în tenebrele subpământene, tot la fel cum multe din talentele, abilitățile și energiile multor femei au fost reprimate în procesul de dobândire a unor roluri de gen care le-au adus în pragul depresiei și al sinuciderii. Furia lui Kali, atunci când

nu este exprimată sau canalizată în forme creative, devine o forță întunecată, o stagnare devoratoare a unei vieți netrăite.

Multe femei de abia așteaptă să se distanțeze de mama furioasă și negativă. De câte ori nu am auzit femei spunând: „Nu vreau să fiu ca mama. Nici măcar nu vreau să arăt ca mama." Iar unele femei nu se tem doar să nu ajungă să semene cu mamele lor, *se tem să nu se transforme în mamele lor.*[16] Această frică, matrofobia, este atât de înrădăcinată în cultura noastră, încât adeseori mamele ajung să se simtă total respinse, neapreciate și abandonate de copiii care pleacă de acasă.

Abandonarea mamei

Abandonarea mamei este resimțită ca o trădare nu doar de către mamă, dar și de către fiică. „Femeia ia contact prima dată cu tandrețea, căldura, protecția, siguranța, senzualitatea și reciprocitatea prin intermediul mamei sale. Învelirea trupului unei femei cu trupul alteia poate fi respinsă mai devreme sau mai târziu, căci este resimțită ca posesie, respingere, închisoare sau tabu, dar inițial această învelire reprezintă întregul univers."[17]

Multe femei simt dorința puternică de a se rupe de mamele lor concomitent cu un sentiment intens de vinovăție. Susan, o tânără femeie de douăzeci și ceva de ani, a început o carieră de succes ca femeie de afaceri și are o relație de lungă durată cu un bărbat care o sprijină și o iubește, cu care plănuiește să se căsătorească în curând. Mama sa era divorțată de șaptesprezece ani și nu a resimțit niciodată satisfacția unei cariere pe care să o fi ales singură. Ca mamă singură, a muncit din greu ca să-și crească copiii, dar și-a ales slujbe care să-i aducă banii necesari, nu a urmărit o carieră care să o împlinească.

La cincizeci de ani, mama lui Susan nu mai are o direcție în viață și se simte deprimată. Depresia ei influențează alegerea lui Susan între extinderea afacerilor sau nașterea unui copil.

Ea simte că nu are cum să fie mulțumită până când mama sa nu este fericită și are resentimente față de refuzul mamei sale de a-și face o viață mai bună.

„Mereu am simțit că nu o să pot fi fericită până când mama nu își va pune viața în ordine. Trăiește acum la sora mea și nu se poate susține singură, nici emoțional, nici financiar și nu cred că o să mai fie vreodată fericită. Mă simt vinovată că am o relație care merge bine și îmi dau seama că în afaceri nu dau tot ceea ce pot, pentru a nu avea un succes prea mare. Pe de o parte aș vrea să-i arăt că eu am reușit să fac ceea ce ea nu a putut niciodată, pe de altă parte sunt sigură că succesul meu ar ucide-o."

De fiecare dată când Susan își sună mama pentru a-i povesti de un nou client, aceasta schimbă subiectul, vorbind de sora ei sau de copiii acesteia. Susan se simte subminată și discreditată. Regretă faptul că nu va putea niciodată să-și împărtășească realizările și fericirea cu mama sa. Dar în același timp simte că a trădat-o, pentru că a realizat mai multe ca ea. Propriul ei succes o face să se simtă vinovată și furioasă pe eșecurile mamei sale. Ea trăiește anxietatea de a fi diferită de mama sa. În trecut, vina și furia resimțite au dus-o la depresie, dar acum încearcă să-și vadă mama ca pe o ființă separată de sine și acceptă alegerile făcute de mama sa în contextul circumstanțelor de viață pe care le-a trăit.

Multe fiice se îndepărtează de mame deoarece acestea sunt incapabile să sprijine individualitatea și succesul lor. Harriet Goldhor Lerner vorbește despre una din clientele sale, doamna J, a cărei mamă a suferit de o migrenă puternică în ziua în care ar fi trebuit să asiste la decernarea diplomei de absolvire a facultății fiicei sale, împiedicând-o să vină. Când doamna J i-a spus mamei că se gândește să facă un curs de master, mama sa a schimbat subiectul, povestindu-i despre fiica unei prietene care tocmai intrase la facultatea de medicină.[18] Mama nu a dorit să audă despre competențele fiicei sale și nici despre

visele sale de viitor, deoarece toate aceste succese o făceau să simtă că nu realizase suficient în viață.

Din păcate, aceasta este o temă universală. „O mamă căreia i-a fost stânjenită dezvoltarea și creșterea va ignora sau va devaloriza competențele fiicei sale sau va face exact opusul, împingându-și fata să fie „specială" cu orice preț și se va bucura de succesele ei ca și cum ar fi ale ei."[19] Multe mame trimit mesaje contradictorii și ambivalente fiicelor, precum „fii ca mine, dar nu fii ca mine" sau „să ai succes, dar nu prea mult". Nu este de mirare că multe femei resping femininul în favoarea masculinului, care le valorizează independența și succesul.

Separarea de Mama cea Bună

Poate că nici o mamă nu este mai greu de părăsit decât cea amuzantă, protectoare, care își sprijină copiii și constituie pentru aceștia un model pozitiv demn de urmat. Separarea de acest tip de mamă seamănă cu părăsirea Grădinii Raiului; fata lasă în urmă inocența, căldura și alinarea, pentru a păși într-o lume nesigură. Dar chiar și o mamă bună, care este un model pozitiv, își poate încarcera fără intenție fiica. Dacă fata o privește ca pe o zeitate la înălțimea căreia nu are cum să ajungă, va trebui să o repudieze pentru a-și găsi propria identitate.[20]

Alison este o femeie care se apropie de treizeci de ani și provine dintr-o familie de vază din New England. Mama sa este director executiv de succes într-o bancă, este o membră activă a comunității și un părinte iubitor. Ea a încurajat-o pe Alison de-a lungul parcursului său academic într-o universitate din Ivy League și a sprijinit-o în decizia sa de a se muta pe Coasta de Vest pentru a studia actoria. Lui Alison îi este foarte dor de ea, dar nu dorește să locuiască în același oraș cu mama sa, să fie în permanență în umbra ei. Nu mai vrea să fie comparată cu mama sa și nici să se simtă vinovată că este diferită de ea. După fiecare

discuție telefonică pe care o are cu mama sa, Alison simte că au pierdut intimitatea care le unea altă dată și este deprimată că a ales o carieră care este în antiteză cu stabilitatea vieții mamei sale. Ea și mama sa nu mai sunt la fel. În travaliul separării, Alison a găsit adâncimile și emoțiile necesare unei cariere de actriță. Separarea, cu durerea inerentă, a fost un pas esențial în descoperirea propriului talent artistic.

Multe femei se tem de termenul *feminin*, căci a devenit un cuvânt pângărit. Unele din ele simt că sensul inerent al cuvântului implică să aibă grijă de alții. Societatea a încurajat femeile să trăiască prin intermediul altora, nu să-și găsească propria împlinire. Catherine, o femeie care se apropie de cincizeci de ani, mărturisește: „În copilărie am intrat în contact cu două tipuri de imagini ale feminității: fie de obiect sexual, precum Marilyn Monroe, fie de îngrijitoare altruistă. În ambele cazuri sfârșeai prin a fi o Mare Proastă. Îmi este teamă că dacă voi fi considerată feminină, îmi voi pierde independența și oamenii vor profita de mine."

Atunci când o fiică respinge aspectele negative ale feminității, întrupate de mama sa, ea respinge și aspectele pozitive ale propriei sale naturi feminine: senzualitatea, pasiunea, intuiția, creativitatea. Multe femei care au avut mame mânioase sau emoționale caută să-și controleze propria furie, propriile emoții, pentru a nu fi considerate distructive și castratoare. Dar reprimarea furiei le împiedică adeseori să vadă inechitățile dintr-un sistem social construit de bărbați. Multe femei care și-au considerat mamele superstițioase, religioase și de modă veche ajung să respingă aspectele magice, misterioase sau întunecate ale feminității, în favoarea logicii și analizei reci. Se creează o prăpastie între eroină și calitățile materne din ea însăși, iar această schismă trebuie vindecată mai târziu, în călătoria sa de întregire.

Respingerea trupului feminin
Mamă,
scriu acasă
sunt singură.
Dă-mi trupul înapoi
Susan Griffin, *Mamă și copil*

Respingerea femininului are loc în ambele direcții, atât de la fiică la mamă, cât și de la mamă la fiică. Atunci când o fată intră în perioada pubertății și începe să își descopere sexualitatea, mama sa poate avea o reacție de respingere sau de înjosire a trupului fiicei sale. Sau poate invidia tinerețea și frumusețea fiicei sale, trezindu-i acesteia sentimente de rușine sau dorința de a intra în competiție cu ea. Multe fete percep teama mamelor ca fiind un semn de rivalitate și competiție pentru atenția tatălui.

Este posibil ca și tatăl să fie stânjenit de înflorirea sexualității fiicei sale, iar din acest motiv să decidă să petreacă din ce în ce mai puțin timp împreună cu ea. Fata trăiește atunci clasica dihotomie fecioară/târfă; tatăl o consideră tabu, mama o vede ca pe o rivală. Pentru a nu-și nemulțumi părinții, tânăra fată își poate inhiba dezvoltarea sexualității, amânând-o până în momentul plecării de acasă. Sau poate fi atât de înspăimântată de propria sexualitate, că decide să se căsătorească cu primul bărbat de care se îndrăgostește. Atât mama, cât și tatăl au un cuvânt de spus asupra trupului său.

Bănuiesc că acesta este momentul în care femeia începe să-și respingă înțelepciunea instinctivă a trupului. Corpurile femeilor le semnalizează acestora când ceva nu este în ordine în viața lor. Dar când femeile încep să-și ignore trupurile, ele încep să-și discrediteze intuiția în favoarea minții.

Când o adolescentă începe să observe că ambii părinți sunt stânjeniți de semnele exterioare ale înfloririi sexualității sale, ea își poate respinge trupul. Poate folosi mâncarea pentru a nu-și mai simți acut inadecvarea, sau alcoolul, sexul, drogurile –

toate pentru a nu mai simți durerea de a nu mai fi acceptată. Ea își pierde abilitatea de a-și mai recunoaște limitările corpului; pe măsură ce prăpastia dintre minte și trup crește, apar boli și dureri. Femeile își accesează spiritualitatea prin mișcare și conștientizarea trupului, prin urmare negarea trupului duce la inhibarea dezvoltării spirituale a eroinei. Ea își ignoră intuițiile și visele, urmând calea mai sigură a minții.

Sara, o femeie care se apropie de patruzeci de ani, este doctorandă în antropologie. La începutul terapiei se plângea de o durere recurentă cumplită. Doctorul său susținea că nu are nici o problemă medicală, dar uneori nu se putea mișca zile întregi. Am făcut împreună cu ea exerciții de relaxare, pentru a îi ușura stresul provocat de scrierea lucrării de dizertație, apoi i-am sugerat un exercițiu ghidat prin care să își întrebe copilul interior ce se întâmplă cu trupul ei.

Sara a trăit experiența puternică de a redeveni o fetiță de nouă ani. Acea parte din ea a dorit să iasă afară, să se distreze la un teren de joacă. Sara a petrecut douăzeci de minute, jucându-se plină de bucurie, apoi a revenit în birou și a izbucnit în lacrimi.

Ea și-a dat seama că eforturile sale academice au făcut-o să-și piardă bucuria de a se amuza. Spera să reușească singură să facă acest lucru. Mi-a povestit că a avut o relație minunată cu un bărbat, dar el s-a mutat la mii de kilometri distanță, în Alaska, iar ea a rămas să se „descurce" singură. Nu dorea să ajungă ca mama sa, să fie dependentă de vreun bărbat. Dar încă simțea dureri puternice în partea stângă a corpului. Am întrebat-o ce dorea corpul să-i transmită.

„Mi-am refuzat o parte însemnată din mine – nu doar copilul lăuntric, cel căruia odată îi plăcea să se joace, dar și acea parte a adultului care este hrănită de natură. Îmi plăcea să fac excursii pe jos, dar nu mi-am mai făcut timp pentru asta. Am iubit copiii, dar nu am avut nici unul în viața mea. Studiile mele nu mi-au permis să fac lucrurile pe care iubeam

să le fac. Am devenit o femeie puternică, dar nu am pe nimeni de care să am grijă și nu mai știu nici să am grijă de mine. Îmi este teamă că dacă voi cere ajutorul familiei vor crede că sunt slabă." Deoarece femeile au fost considerate manipulatoare sau plângăcioase atunci când și-au recunoscut limitele fizice, ele au învățat să facă abstracție de durere și să țină pasul cu bărbații. Trupul femeii a fost atât obiect al dorinței, cât și țintă a disprețului.

Respingerea trupului femeii, care în cultura noastră a început odată cu portretizarea Evei ca seducătoare în Vechiul Testament, a fost întărită încă de acum cinci mii de ani de religiile dominate de bărbați prin tabuuri legate de sexualitatea femeii. Genul femeii a fost folosit pentru a o exclude de la putere, atât de instituțiile politice, cât și de cele religioase.

Artista Cheri Gaulke a crescut într-un mediu religios, dominat de bărbați și zeități masculine. La vârsta de patru ani și-a dat seama că trupul său avea să-i definească destinul. „Tata, bunicul, străbunicul și fratele meu erau toți pastori luterani. Fratele meu reprezintă a patra generație. La vârsta de patru ani am avut primul meu gând feminist, când mi-am dat seama că eu nu voi putea călca pe urma pașilor tatălui meu, deoarece sunt fetiță. În acea clipă am simțit că am fost trădată de creștinism, din pricina corpului meu. În creștinism, trupul și spiritul sunt separate. Femeile sunt carnea, iar zeul masculin este sufletul. Singurul mod de a ajunge la spirit este de a-și repudia trupul, de a-l transcende, de a muri. Ei bine, eu nu cred asta."[21]

Mama acestei femei a fost o forță invizibilă în viața sa. „Tot ce am făcut este legat de tata, de încercarea de a-mi redobândi puterea furată de bărbați. Sunt inspirată de mișcarea spiritualității feminine, deoarece Zeița este o zeitate cu care mă pot identifica. Trupul ei este trupul meu; puterea ei este puterea mea. Iar bărbații nu-mi pot răpi acest lucru."[22]

Respinsă de către mamă

O femeie care se simte respinsă de mama sa din pricina adopției, a bolilor, a depresiei, a refugierii în alcool, se va simți orfană și va continua să caute ceea ce nu a avut niciodată. Uneori ea va continua să funcționeze la infinit ca o „fiică" în căutare de aprobare, iubire, atenție și acceptare de la o mamă incapabilă să-i dăruiască aceste lucruri. Dacă mama sa a fost absentă sau prea ocupată să aibă grijă de ea, ar putea începe să caute un model de viață feminin, probabil o femeie mai în vârstă cu care poate stabili o legătură profundă.

Lila, o femeie de culoare, de aproape patruzeci de ani, își amintește că propria mamă era prea ocupată să-și crească copiii pentru a-i acorda atenție. „Era epuizată tot timpul; eram ca o ceață pentru ea. Dar mătușa Essie m-a remarcat. Mă vedea. Mi-a zis că sunt cineva. Mi-a dat speranță, m-a învățat să cred în mine însămi. Mă simțeam frumoasă de fiecare dată când se uita în ochii mei. Obișnuia să-mi spună: „Fetițo, tu ai să vezi lumea. Ești specială." De abia am așteptat să plec de acasă ca să dovedesc că avea dreptate."

Dacă o femeie se simte înstrăinată sau respinsă de mamă, ea va respinge feminitatea și își va căuta recunoașterea în tată și în cultura patriarhală. Bărbații sunt în poziții de forță, iar femeile caută la ei sprijinul pentru a se întări. Eroina noastră începe să se identifice cu puternicul și atotștiutorul masculin. Ea învață mai întâi jocurile tatălui, învață ce strategii să aplice când se află în competiție, cum să câștige, cum să realizeze ceea ce își dorește. Încearcă să dovedească că se poate ridica la standardele stabilite de bărbații albi, după propria lor imagine. Dar, indiferent cât de mult succes are, ea va descoperi în final că nu este prețuită la justa valoare și că muncește prea mult.[23] Ea începe să se întrebe ce se întâmplă cu valorile feminine.

Potrivit terapeutei jungiene Janet Dallett, „Conștiința colectivă a acestei culturi, alcătuită dintr-un mare număr de idei care ne domină valorile, percepțiile și alegerile, este fundamental masculină. *Inconștientul* colectiv al societății patriarhale, sursă a marilor visuri, poartă cu el valorile excluse din conștient, prin urmare este feminin (matriarhal). Indivizii creativi ai zilelor noastre sunt forțați să abandoneze lăcomia patriarhală și să coboare în tărâmul întunecat al mamelor, pentru a scoate la lumină lucrurile care presează să se nască în conștiința noii epoci."[24]

În această etapă a călătoriei, femeia poate încerca să vindece ruptura cu mama sa și să recupereze relația mamă/fiică într-un context mai larg. Ea va căuta zeițe, eroine, femei creative cu care se poate identifica și care o pot învăța despre puterea și frumusețea feminină și care îi vor îmbogăți experiența.[25] În cele din urmă, femeia își va găsi vindecarea în Marea Mamă.

> „Fie că alegem să considerăm Zeița ca Ființă personificată, fie ca energie care circulă între femei, imaginea Zeiței este o confirmare a puterii feminine, care nu este dependentă de bărbați și nici derivată din viziunea patriarhală asupra femeilor... Zeița reflectă ceea ce lipsește din cultura noastră: o imagine pozitivă a puterii noastre, a trupurilor noastre, a voinței noastre, a mamelor noastre. A privi Zeița înseamnă a ne readuce aminte cine suntem, înseamnă a ne vedea întregi."[26]

Capitolul 2

IDENTIFICAREA CU MASCULINUL

Fiicele tatălui

În ciuda succeselor obținute de mișcarea feministă, mitul prevalent al culturii noastre este că anumiți oameni, anumite poziții sau evenimente au mai multă valoare inerentă decât altele. Iar acești oameni, poziții sau valori sunt de obicei bărbați sau lucruri definite de bărbați. Normele masculine au devenit standarde sociale care definesc ce înseamnă să fii lider, ce este autonomia personală sau succesul; prin comparație cu aceste norme, femeile sunt percepute ca fiind mai puțin competente, inteligente sau puternice.

Tânăra fată observă toate aceste lucruri pe măsură ce crește și își dorește să se identifice cu strălucirea, prestigiul, autoritatea, independența și banii controlați de bărbați. Multe femei de succes sunt considerate *fiicele tatălui*, deoarece ele caută aprobarea și puterea primului lor model masculin. Cumva, aprobarea mamei contează mai puțin, tatăl este cel care definește feminitatea, iar acest lucru le afectează sexualitatea, abilitatea de a relaționa cu bărbații și abilitatea de a avea succes în lume. Relația cu tatăl este hotărâtoare în ceea ce privește felul în care tânăra fată se raportează la ambiție, putere, bani și relațiile cu bărbații.

Lynda Schmidt definește *fiica tatălui* ca „având o relație puternică și pozitivă cu tatăl său, adesea în detrimentul mamei. O astfel de tânără va căuta să se afle în preajma bărbaților și va avea o atitudine oarecum depreciatorie față de femei. Fetele tatălui își organizează viața în jurul principiului masculin, fie rămânând în legătură strânsă cu un bărbat, fie fiind propulsate din interior de un model masculin. Uneori ele își găsesc un mentor masculin sau un ghid, dar, în același timp, le va fi greu să accepte ordine sau să învețe de la un bărbat."[1]

Psihologii care studiază motivația au descoperit că multe femei de succes au avut tați care le-au încurajat talentul și le-au făcut să se simtă atrăgătoare și iubite de la o vârstă fragedă. Marjorie Lozoff, o cercetătoare în sociologie care și-a desfășurat activitatea în zona Golfului San Francisco, a desfășurat un studiu pe o perioadă de patru ani despre succesul în carieră al femeilor. Ea a ajuns la concluzia că este mult mai probabil ca femeia să își ia destinul în propriile mâini „atunci când tatăl acesteia a tratat-o ca pe un om interesant și valoros, care merită să fie respectat și încurajat".[2] Femeile tratate în acest fel „nu și-au mai simțit amenințată feminitatea de dezvoltarea talentului".[3] Astfel de tați se implică activ în viețile fiicelor și le încurajează să urmeze o viață profesională, să se implice în politică, sport sau artă.

Fostă membră a congresului, Yvonne Brathwaite Burke, al cărei tată și-a dedicat viața Serviciului Sindicatului Internațional al Lucrătorilor, a participat la prima demonstrație când avea paisprezece ani. Tatăl său era om de servici la MGM, iar casa lor era mereu plină de sindicaliști. Sindicatul i-a oferit lui Burke o bursă la UCLA și apoi la școala de drept USC.

Urmărind cu atenție eforturile tatălui său, ea a devenit conștientă „ce înseamnă să lupți pentru ceva. El credea în lupta fără oprire și era foarte dedicat cauzei, deși uneori nu

lucra cu lunile. Credea că este un lucru necesar."[4] Dedicarea tatălui a avut un enorm impact asupra fiicei.

„M-a interesat foarte mult ideea luptei și eram pasionată de greutățile prin care a trecut tata. Știu că a fost foarte greu pentru el, că a făcut sacrificii, dar era un lucru în care credea. Vorbea cu mine despre munca sa la sindicat, iar eu cunoșteam toate detaliile. Mai târziu m-a sprijinit foarte mult să devin avocat și să intru în politică. M-a făcut să doresc să mă implic."[5] Mama lui Burke, agent imobiliar, nu a fost prea entuziasmată de implicarea politică a fiicei sale, deoarece nu dorea să fie implicată în controverse. Și-a încurajat fiica să se facă profesoară, dar Burke dorea să fie mai activă și să participe direct la rezolvarea conflictelor.

Fosta doamnă primar a orașului San Francisco, Dianne Feinstein, a învățat de la tatăl ei să se descurce în hățișul birocratic, să își apere drepturile, să fie puternică și hotărâtă. Tatăl său a participat cu entuziasm la campaniile sale electorale, implicându-se în toate aspectele, de la a strânge fonduri până la a duce gogoși personalului de la birou. Ca doctor, el era profund atașat de valorile serviciului public și, în ciuda faptului că era bolnav de cancer, a muncit pentru ea până în ultima zi de viață. Și-a învățat fiica cum să rămână motivată și cum să-și păstreze puterea. Feinstein a fost puternic sprijinită de credința de nestrămutat pe care tatăl său o avea în calitățile ei. „Mereu a așteptat mult de la mine. Credea cu tărie că pot face tot ceea ce îmi pun în cap, deși eu mă îndoiam uneori."[6]

Relația pe care o tânără fată o are cu tatăl său o ajută să vadă lumea prin ochii lui și să se vadă pe sine reflectată prin ochii lui. Pe măsură ce îi caută aprobarea și acceptarea, ea își judecă propria competență, inteligență și valoare de sine în raport cu el și cu ceilalți bărbați. Aprobarea și încurajările

tatălui duc la o dezvoltare pozitivă a egoului fiicei. Atât Feinstein, cât și Burke, au păstrat o relație apropiată cu tații lor. „Nici una din aceste două femei nu a simțit că-și sacrifică feminitatea intrând în competiție într-un domeniu dominat de bărbați."[7]

Femeile care au fost acceptate de tații lor au încredere că vor fi acceptate de societate. Ele dezvoltă o relație pozitivă cu propria lor natură masculină. Înăuntrul lor se află o figură masculină care le iubește așa cum sunt. Figura masculină lăuntrică pozitivă, sau animus, le sprijină eforturile creatoare fără să le judece.

Linda Leonard își descrie fantezia despre figura lăuntrică pozitivă masculină. Ea îl numește Bărbatul cu Inimă. El este „plin de grijă, cald, puternic" și nu se teme de furie, intimitate sau dragoste. „El rămâne răbdător alături de mine. Dar știe să inițieze acțiuni, să înfrunte pe cineva și să treacă mai departe. Este stabil și răbdător. Stabilitatea lui este generată de fluxul vieții, din a fi în prezent. Știe să se joace și știe să muncească, și se bucură de ambele moduri de a fi. El se simte acasă oriunde ar fi – fie în interior, fie în spațiile exterioare. Este un bărbat al pământului – instinctual și sexy. Este un bărbat al spiritului – creativ."[8] Personajul lăuntric capătă gen prin relația pozitivă cu tatăl femeii sau cu altă figură paternă. Bărbatul interior va fi un ghid care va ajuta eroina de-a lungul călătoriei sale.

Tatăl ca aliat

Dr. Alexandra Symonds de la Facultatea de Medicină a Universității din New York a realizat un studiu care a avut ca subiect femeile dedicate muncii; ea a descoperit că acestea au avut tați care au subliniat importanța educației și le-au învățat cum să câștige jocurile lumii afacerilor. Ei și-au antrenat fiicele

să continue în ciuda eșecurilor și a sentimentelor firești de anxietate. Ei le-au inspirat să fie responsabile pentru propria lor viață. Aceste femei au fost încurajate de la vârste fragede să obțină rezultate, nu să fie dependente.

Symonds a descoperit că tații sunt cei mai potriviți să cultive competențele sănătoase ale fiicelor lor. Deși nu sunt de acord cu concluziile ei și consider că mamele au un rol cel puțin la fel de important, sunt de acord cu afirmația că „dacă tații și-ar încuraja fiicele la fel de mult cum își încurajează fii să facă sport, să reziste la efort susținut, să se descurce singuri, acestea ar dezvolta calități foarte importante pe tot parcursul vieții lor, chiar dacă nu ar realiza ceva ieșit din comun. Tații lor le-ar putea ajuta foarte mult. Nu este suficient să le mângâie pe cap și să le zică „Vai, ce drăguță ești"."[9]

Femeile care au primit un astfel de sprijin au încredere să se îndrepte *către ceva*. Ele aleg o carieră cu ținte bine definite, cu pași concreți de urmat – în drept, medicină, afaceri, educație, administrație, ca să enumăr doar câteva. Femeile ai căror tați nu le-au sprijinit ideile și visele de viitor sau care le-au dat impresia că nu au calitățile necesare au în viață un drum șerpuitor și ajung să aibă succes mai mult din întâmplare.

Unele femei de succes nu doar că își emulează tații, dar fac eforturi conștiente de a nu fi ca mamele lor, pe care le consideră dependente, lipsite de ajutor sau hipercritice. În cazurile în care mama este în mod cronic deprimată, bolnavă sau alcoolică, fiica se aliază cu tatăl, ignorându-și mama care devine doar o umbră în dormitorul de la etaj. Tatăl are puterea nu doar în lumea exterioară a fetei, dar și în cea interioară.

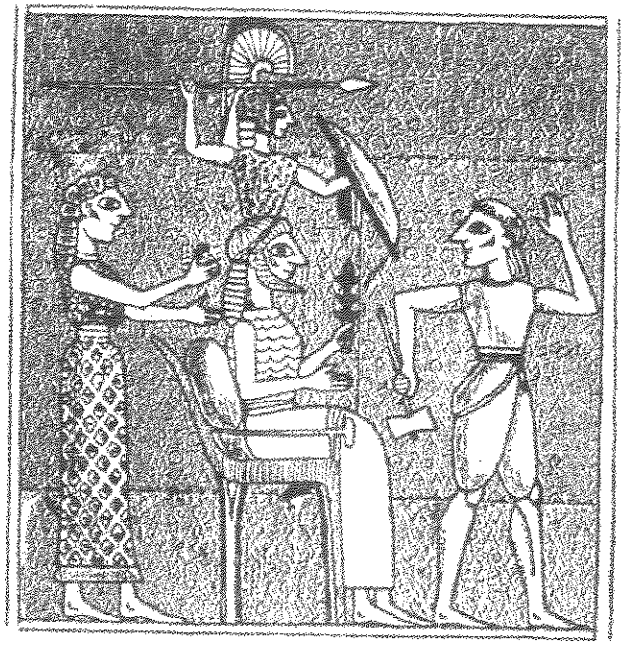

Nașterea Atenei

Fata lui tata: absorbția femininului

Eliminarea mamei și identificarea cu tatăl este ilustrată de povestea Atenei, fiica lui Zeus și a Metisei. Absorbția Metisei de către Zeus poate fi văzută și ca o ilustrare a tranziției culturale pe care cultura greacă o traversa de la societatea matriliniară la o lume masculină, dominată de ego.

Atena a țâșnit din capul lui Zeus ca femeie adultă, acoperită de o strălucitoare armură de aur, ținând într-o mână o suliță și scoțând un strigăt războinic. După această naștere dramatică, Atena l-a recunoscut doar pe Zeus ca părinte. Zeița nu și-a recunoscut niciodată mama, pe Metis. Atena pare să ignore total faptul că are și o mamă:

„Hesiod povestește că Metis, prima consoartă regală a lui Zeus, a fost o zeitate a mării recunoscută pentru înțelepciunea sa. Când Metis a rămas însărcinată cu Atena, Zeus a păcălit-o, micșorând-o, apoi a înghițit-o. O profeție spunea că Metis avea să aibă doi copii foarte speciali: o fată egală cu Zeus în curaj și înțelepciune și un băiat care avea să devină regele tuturor zeilor și oamenilor. Înghițind-o pe Metis, Zeus a zădărnicit destinul și a preluat atributele ei."[10]

Atena a fost o frumoasă zeiță războinică care și-a protejat eroii săi greci în bătălii. Era zeița înțelepciunii și a meșteșugurilor, maestru strateg, diplomat și țesătoare, patroana orașelor și a civilizației. L-a ajutat pe Jason și pe Argonauți să-și construiască corabia cu care au plecat în căutarea Lânii de Aur și le-a dat grecilor o mână de ajutor în cucerirea Troiei. A luat partea patriarhatului, votând pentru eliberarea lui Oreste, cel care și-a ucis mama, pe Clytemnestra, pentru a răzbuna uciderea tatălui său, Agamemnon, după războiul troian. Făcând acest lucru, ea a prețuit mai mult valorile patriarhatului decât legăturile materne.

O „femeie Atena" este o fată a tatălui, ea își disprețuiește mama și se identifică cu tatăl. Este inteligentă, ambițioasă și duce lucrurile la bun sfârșit. Ea nu pune mare preț pe relațiile emoționale, îi lipsește empatia și nu simte compasiune pentru vulnerabilitate. Dacă nu se va strădui să descopere calitățile mamei sale, este puțin probabil că va reuși vreodată să-și vindece separarea de feminin. Metis nu a fost ultima mamă devorată de egoul masculin, iar Atena nu a fost ultima fiică care și-a dezavuat mama în favoarea tatălui. Unul din motivele pentru care scriu această carte este de a vindeca ruptura dintre mama și mine.

Când eram mică îmi vedeam tatăl ca pe un zeu. De abia așteptam să se întoarcă de la muncă; era amuzant, inteligent,

creativ și, ca director executiv într-o firmă de publicitate, deținea putere. A fost unul dintre tații care s-au întors din Al Doilea Război Mondial hotărât să fructifice oportunitățile deschise tinerilor inteligenți. Lucra mult, stând adeseori multe ore peste program, într-una din clădirile uriașe din Manhattan, a câștigat premii naționale și a devenit un mentor pentru talentele din agenția sa.

Pentru mine, el nu ar fi putut face ceva greșit vreodată, era dragostea vieții mele. Seara mi se făcea dor de el, căci arareori venea la cină, dar îl vedeam uneori dis de dimineață, înainte de a pleca la școală. Venirile și plecările lui misterioase, seara târziu și dimineața devreme, îi dădeau în ochii mei proporții mitice. Sigur făcea ceva „foarte important", m-am gândit eu, poate chiar muncile zeilor!

Când era acasă îi căutam atenția, aprobarea, conversația. Mă comportam inteligent și ascultam. Iubeam la nebunie să mă duc cu el la magazinul de fierărie și la depozitul de lemne. Era o persoană care nu putea sta niciodată locului, acasă lucra mereu la un proiect sau altul. Chiar și în ziua de astăzi asociez cu tata mirosul lemnului proaspăt tăiat.

Când am împlinit treisprezece ani, am început să lucrez verile la biroul său. A fost mereu mândru de mine fiindcă eram o elevă foarte bună și mă prezenta tuturor de la serviciu. Mi-a povestit despre afacerea sa și cât de important este să reușești singur. Mi-a vorbit despre valoarea educației, deoarece, ca autodidact, a regretat mereu că nu are o pregătire formală.

M-a descurajat să urmez o carieră în publicitate, spunând că „nu este un loc potrivit pentru fete". În opinia lui, femeile aveau prea multe schimbări de dispoziție pentru a putea lucra în media. Singura carieră la care s-a gândit că ar fi potrivită pentru femei era aceea de copywriter, deoarece în acest fel ar fi putut lucra de acasă, în timp ce aveau grijă de familia lor. Plănuiam în secret să-i demonstrez că eu sunt diferită.

Spre deosebire de tații multora dintre prietenele mele adolescente, al meu era dispus să mă asculte când îi vorbeam despre sentimentele mele; era extrem de important pentru mine, deoarece nu puteam vorbi cu mama. Prin el mă puteam auzi pe mine însămi. Mă simțeam norocoasă că pot să-i spun orice – sau cel puțin așa credeam eu. Nu îi plăcea să audă despre confuzia semănată în mine de izbucnirile violente ale mamei; mi-a spus să fiu mai înțelegătoare și să am răbdare cu ea.

Am visat că m-am dus la o întâlnire a Alcoolicilor Anonimi, alături de Peg, o prietenă psihiatru. Stătea în fața mea, ținându-mi mâinile într-ale ei în timp ce vorbeam. Mă lăsa să vorbesc atât de mult, încât celelalte femei începeau să protesteze. Ea îmi spune: „Cred că simți o tristețe uriașă pentru că tatăl tău nu este prezent, că a fost atât de ocupat încât nu a putut să te ajute."

Vorbele ei mă surprind, mai ales că vorbește despre tristețea pricinuită de tata, deoarece mereu am crezut că mama era problema. Am văzut-o ca pe un personaj negativ, doream ca tata să mă salveze, o temă recurentă a eroinei clasice nediferențiate. Îmi idolatrizam tatăl, îl vedeam ca fiind salvatorul meu și interpretam de minune rolul fiicei drăguțe și inteligente, în așteptarea prințului. Dar nu a reușit să mă salveze niciodată. Mulți ani mai târziu mi-am dat seama că m-a abandonat și pe mine și pe mama pentru a putea face lucruri importante în lume.

Căutarea tatălui: noi alianțe

În al doilea stadiu al călătoriei eroinei, femeia dorește să se identifice cu masculinul sau să fie salvată de acesta. Atunci când o femeie decide să se rupă de imaginile clasice asociate cu femininul, ea începe tradiționala călătorie a eroului. Își pune armura, se urcă pe armăsarul ei modern, îi lasă în urmă pe cei

dragi și pleacă în căutarea comorii de aur. Își ascute abilitățile logosului. Caută drumuri de acces limpezi. Ea percepe lumea masculină ca sănătoasă, iubitoare de distracție, orientată către acțiune. Bărbații duc treaba la bun sfârșit. Iar acest lucru îi alimentează propriile ambiții.

Această perioadă este importantă în dezvoltarea egoului femeii. Eroina noastră caută un model masculin care să o îndrume îndeaproape. Acești aliați bărbați se pot înfățișa sub forma tatălui, a prietenului, a profesorului, a managerului, a instituției care oferă salariul pe care și-l dorește, a unui rabin, preot, pastor sau a lui Dumnezeu. Aliatul mai poate fi și o femeie care se identifică cu un bărbat, eventual o femeie mai în vârstă, fără copii, care a jucat după reguli și a ajuns în vârful ierarhiei.

Jill Barad, vice-președinte executiv de marketing, design și dezvoltare a jucăriilor Mattel Toys, una dintre cele mai puternice femei din America corporatistă, consideră că succesul său nu se datorează doar muncii de echipă și abilității ei de a-și motiva angajații, ci și mentorilor la care a apelat pentru sfaturi de-a lungul anilor. Ea își descrie stilul de conducere, absolut unic, ca fiind o combinație între sensibilitatea și intuiția sa, pe de o parte, și feedbackul constructiv învățat de la părinții săi, pe de altă parte. Ea a crescut într-un cămin creativ, a fost stimulată mental și a avut norocul de a avea un tată care i-a spus mereu: „Poți fi orice dorești să fii – dar trebuie să fii bună la ceea faci. Pune-ți mintea la bătaie, învață tot ceea ce trebuie să știi și du-te să obții ce vrei!"[11]

„Cele mai multe femei caută putere și autoritate fie transformându-se în bărbați, fie făcându-se plăcute de bărbați."[12] La început, nu este un lucru negativ, deoarece căutarea validării masculine reprezintă o tranziție sănătoasă

din etapa de fuziune cu mama către o mai mare independență într-o societate patriarhală. O tânără femeie care se identifică cu anumite calități pozitive ale tatălui, precum disciplina, abilitatea de a lua decizii, direcția clară, curajul, puterea, aprecierea de sine, are toate șansele de a avea succes în această lume.

Acest proces poate fi însă extrem de dăunător dacă o femeie crede că nu există decât prin prisma atenției și definirii masculine. În „Aventurile lui Alice în Țara Minunilor", Lewis Caroll parodiază credința celor care dețin puterea politică că ar putea defini identitatea celor care au mai puțină putere.[13] Tweedledum și Tweedledee îi spun lui Alice că ea există doar în imaginația regelui Roșu:

> - El visează acum, spuse Tweedledee, și ce crezi tu că visează acum?
> - Nimeni nu poate ghici asta, spuse Alice.
> - Te visează pe tine, exclamă Tweedledee, bătând din palme triumfător. Și dacă nu te-ar mai visa, ce crezi că s-ar întâmpla cu tine, unde ai mai fi?
> - Aș fi unde sunt acum, răspunse Alice.
> - Nu ai mai fi nicăieri. Tu ești doar ceva în imaginația lui.
> - Iar dacă Regele s-ar trezi, adăugă Tweedledum, te-ai stinge – puf! – ca o lumânare.[14]

Lipsa unui aliat masculin pozitiv

Aprobarea și încurajările tatălui sau a unui alt substitut al acestuia duc de obicei la o dezvoltare pozitivă a egoului, dar lipsa de implicare sau implicarea negativă a tatălui, a tatălui vitreg, a unchiului sau a bunicului poate răni profund sinele femeii. Se poate ajunge la supracompensare, perfecționism sau o paralizie a dezvoltării. Când un tată este absent sau

indiferent, el își exprimă dezinteresul, dezamăgirea și dezaprobarea, care pot fi la fel de dăunătoare eroinei precum judecățile negative sau protecția excesivă.

În „Eroina în literatura americană și britanică", Carol Pearson și Katherine Pope transcriu un fragment din jurnalul artistei canadiene Emily Carr, al cărei tată este prezent fizic, dar se comportă emoțional cu indiferență față de ea și mama sa. Deși se apropie de șaptezeci de ani, ei îi este încă foarte greu cu acest zeu indiferent.

> *Acum exact șaizeci de ani, într-o seară, mi-a fost tare greu... Mă întreb ce a simțit tata. Nici nu-mi pot imagina că ar fi fost măcar pe jumătate interesat de mine ca mama. Mai pe gustul lui era friptura suculentă servită pe tava de cositor. Îi străluceau ochii de poftă. Mă întreb dacă a alinat-o vreodată pe mama cu o vorbă bună după ce a născut sau a rămas la fel de rigid ca întotdeauna, așteptând ca ea să se ridice din pat să-l servească. Ignora total bebelușii până nu erau suficient de mari să-l admire și până nu dezvoltau o voință pe care le-o putea zdrobi.*[15]

Lipsa atenției tatălui, la nivel personal, și lipsa atenției unui mentor, la nivel cultural, a dus la apariția „amazoanei în armură", cum o numește Linda Leonard.

> *Ca reacție la neglijența tatălui, astfel de femei se identifică la nivelul egoului cu masculinul și cu atributele paterne. Pentru că tatăl nu le-a oferit lucrurile de care aveau nevoie, femeile consideră că trebuie să le facă singure... Armura le protejează în măsura în care le ajută să se dezvolte profesional și să le permită să aibă propria voce în lumea afacerilor. Dar armura le protejează și de propriile sentimente feminine, de propria blândețe; aceste femei devin străine de propria creativitate, nu mai pot avea relații sănătoase cu bărbații, nu mai pot trăi cu spontaneitate și nu se mai bucură de vitalitatea trăirii în prezent.*[16]

O astfel de femeie se bucură adeseori de succes profesional, dar are dificultăți în arena emoțională și în cea a relațiilor interumane. Figura sa masculină lăuntrică nu este un bărbat cu inimă, ci un tiran lacom care nu renunță niciodată la nimic. Nimic din ceea ce face nu este suficient de bun, o împinge mereu înainte cu „mai mult, mai bine, mai repede", fără să îi pese de dorința ei de a fi iubită, de a simți satisfacția sau chiar de a se odihni.

Danielle are în jur de douăzeci de ani și conduce o afacere imobiliară de succes. Este înaltă, inteligentă, frumoasă și sexy și se folosește de toate aceste atribute în lumea afacerilor. Este dură ca piatra. Danielle este îndrăgostită de imaginea tatălui, mort de trei ani, un întreprinzător european de succes. El a fost genul de om puternic, cu o prezență impunătoare, care și-a controlat familia cu o mână de fier.

Tatăl ei a lăudat-o mereu pentru frumusețea și inteligența sa, i-a spus să se ferească de sex pentru că este murdar și i-a vorbit despre succesele lui în afaceri. Ea îi era confidentă. Când Danielle era adolescentă, părinții au divorțat. Mama ei o abuzase fizic și emoțional în timpul copilăriei, iar pe măsură ce trecea timpul a devenit tot mai disfuncțională și alcoolică. Tatăl ei s-a căsătorit cu o femeie tânără, cu doar câțiva ani mai mare decât Danielle, pe care o trata ca pe un fel de sclavă sexuală. În plus, mai avea și o serie de aventuri de care știa toată lumea.

Danielle ar fi vrut să se alăture tatălui său în afaceri, dar el nu i-a permis, dându-i senzația că lumea afacerilor nu era pentru femei. După moartea lui, ea și-a început propria afacere. Își dorea foarte mult să demonstreze ce poate face. Deplângea profund toate lucrurile pe care el nu o învățase și se descărca pe toți bărbații cu care avea relații profesionale sau personale. Când și-a pierdut unul din clienții importanți din pricina grosolăniei și a agresivității sale, a dat vina pe client, spunând că acesta nu era în stare să accepte o femeie asertivă.

De fiecare dată când ceva mergea prost cu afacerea sa, Danielle afirma furioasă că: „Asta nu s-ar fi întâmplat niciodată dacă mai trăia tata, el m-ar fi ajutat." Ea nega faptul că tatăl ei nu i-a sprijinit niciodată eforturile de a deveni independentă. Nu avea încredere în nimeni și a început să aibă o serie de infecții în zona cervixului și a vaginului. Era total ruptă de partea sa feminină și disprețuia total marea majoritate a femeilor, pe care le cataloga ca fiind ignorante, intrigante și distructive.

Cea mai mare temere a sa era legată de infecțiile genitale recurente; dădea vina pe bărbați pentru inabilitatea ei de a avea o relație serioasă, de lungă durată. Folosind un exercițiu de imaginație ghidată, am încurajat-o să comunice cu rănile deschise pe care le avea în jurul vaginului. A reușit acest lucru și a ajuns la miezul problemei. „Sunt furioasă pentru că a trebuit să mă comport ca o eroină de la o vârstă foarte mică și să mă lupt cu mama. Eram prea mică să fac față la nebunia ei. Tata îmi spunea să o ignor, apoi el pleca în lume să facă lucruri importante. Nu m-a protejat.

Nu știu cum să reușesc în lumea cea mare. Nu înțeleg cum să concurez. Sfârșesc prin a mă simți superioară și îmi pierd răbdarea cu oamenii deoarece în familia mea am deținut o poziție de putere ieșită din comun, mă uitam de sus la mama nebună și disfuncțională, fiind în același timp confidenta tatei. Sunt o infirmă. Dar regele nu mă mai ascultă, regele este mort. Și ce mi-a dăruit? Simțul falsei importanțe, pentru că îmi făcea confidențe. Dar nu eram decât un soi de slujnicuță.

Acum nu știu cum să am grijă de cineva și îmi este teamă să concurez cu alții în lumea reală. Dacă se poate, aș vrea să încep direct din vârf. Nu știu cum să conduc eficient afacerea și nu vreau să încep de jos în firma altcuiva. Îmi este greu să negociez cu oamenii, mai ales cu bărbații, în care nu am încredere."

Tatăl lui Danielle nu doar că i-a sabotat scopul de a deveni o femeie de afaceri de succes, dar i-a răpit și șansa de a avea o relație de succes cu cineva. Și-a arătat disprețul față de femei prin felul în care și-a tratat soțiile și pe celelalte fiice. Sora ei mai mare s-a sinucis în adolescență. S-a folosit de toate femeile din viața lui pentru propriile sale scopuri, și nici Danielle nu a făcut excepție, deși ea nu a crezut acest lucru. Ea realizează acum, când se străduiește să se vindece, că el încă mai are un cuvânt de spus în privința sexualității ei.

Multe din femeile care se străduiesc să reușească în afaceri pentru a le dovedi taților că sunt valoroase au probleme să își păstreze succesele, chiar dacă au un suport educațional care le susține cariera. Dacă tații lor le-au transmis direct sau indirect mesajul că femeile nu au ce căuta în afaceri, ele își internalizează mesajul că succesul nu este compatibil cu rolurile stereotipe feminine.[17]

Dependența de perfecțiune

O tânără femeie poate fi în aparență plină de succes, în timp ce lăuntric sângerează abundent. Din pricina fricii profunde de inferioritatea femeii, multe tinere femei devin dependente de perfecționism, supracompensează și lucrează mult prea mult pentru că sunt diferite de bărbați.

Trăim într-o cultură care nu are încredere în desfășurarea proceselor și care este intolerantă față de diversitate. Prin urmare trebuie să fim toți perfecți și, mai mult decât atât, perfect similari. Trebuie să „ne ridicăm" la standarde de virtute, realizare profesională, inteligență și atractivitate fizică. Iar dacă nu reușim, societatea așteaptă să ne căim, să muncim mai mult, să studiem mai mult, să ținem diete, să facem exerciții fizice și să purtăm haine mai frumoase,

până când reușim să ne încadrăm în imaginea omului ideal. Altfel, calitățile noastre unice (în acest caz - a fi femeie) vor fi probabil definite ca fiind „problema" pe care trebuie să o rezolvăm pentru a fi ok.[18]

Unele femei se mândresc mult cu faptul că au învățat să gândească ca niște bărbați, că pot concura cu ei și îi pot învinge la propriul joc. Astfel de femei fac eforturi eroice, dar multe din ele se simt măcinate de senzația că nu va fi niciodată *suficient*. Ele continuă să facă tot mai mult, din nevoia de a fi la fel ca bărbații. Eu am crescut într-o familie catolică și m-am întrebat adeseori dacă nu cumva lipsa de respect de sine a femeilor nu provine din faptul că ele nu au fost făcute după imaginea lui Dumnezeu. Experiența pe care multe fete o au cu tatăl lor este aceeași pe care o au cu Dumnezeu: iubite, dar ținute la distanță, poate chiar temute, pentru că au organe genitale diferite.

La patruzeci de ani, Nancy s-a reîntors la studiul dreptului după douăzeci de ani de activitate ca artistă și activistă politică. Când își face referatele pentru școală depune un efort uriaș și pierde foarte mult timp pentru a le face pe fiecare din ele perfecte. Depune mult mai mult efort decât ar fi nevoie. Din cauza acestui lucru nu are niciodată timp suficient pentru a-și termina toate sarcinile, iar notele sale reflectă întârzierea cu care își predă lucrările. Lui Nancy nu-i lipsește nici puterea de muncă, nici inteligența, dar depune prea mult efort.

Când am întrebat-o pentru cine scrie toate răspunsurile acelea perfecte, ea mi-a răspuns: „Pentru tata." Apoi mi-a povestit despre dialogurile pe care le avea cu tatăl ei când era fetiță. El era șofer de tir, avea un simț al umorului foarte dezvoltat și o trata ca pe un băiat. „Ei, mi-ar fi plăcut să fii băiat", obișnuia să spună, „dar fiindcă nu ești, ia spune, cât fac nouă ori nouă?"

„Știam întotdeauna răspunsul la orice întrebare mi-ar fi pus", își amintește Nancy. „Știam pe de rost statistici sportive, cele mai lungi cuvinte din dicționar, capitalele tuturor statelor, ca nu cumva să mă ia prin surprindere. A fost grozav pentru memoria mea, dar habar nu aveam ce înseamnă să fii fată. Eu știam doar că era ceva în neregulă cu mine că nu eram băiat și trebuia să îmi dau seama ce să fac ca să compensez acest lucru."

Nancy a fost definită de ideile tatălui ei despre ce înseamnă să fii femeie. Și fiindcă îi lipsea anatomia masculină, tot ce putea face era să fie deșteaptă și să facă lucrurile perfect. Propriul meu tată obișnuia să spună: „Dacă nu poți să faci ceva perfect, mai bine nu faci deloc." – dicton pe care mi l-am interiorizat sub forma: „Nu încerca nimic, decât dacă ești sigură că vei reuși perfect."

A învăța regulile jocului cu tata

Fetițele învață ce jocuri trebuie să joace pentru a-și atrage atenția și aprobarea tatălui. Vor învăța să se comporte inteligent, să fie drăguțe, timide sau seducătoare. Puterea și autoritatea sunt chestiuni legate de tată, atât în dormitor, cât și în afara lui. Primul bărbat cu care flirtează o fată este tatăl ei. Felul în care răspunde el are o importanță critică pentru dezvoltarea ei ulterioară. Căldura și dragostea tatălui, precum și plăcerea lui de a se juca sunt factori foarte importanți pentru sănătatea sexuală a fetei; în caz contrar, primul obiect al dragostei sale va rămâne primul lucru de care a fost atașată, mama sa. Pe de altă parte, un tată dominant, posesiv și critic va submina sau va distruge dezvoltarea heterosexuală a fetei.

Și mai abuziv este tatăl care își ignoră rolul de protector al sexualității fiicei sale și, din nevoia de a domina, îi dă peste cap dezvoltarea sexuală normală prin incest. Femeia își va petrece

restul zilelor încercând să-și redobândească sexualitatea și să afirme adevărul că *are drepturi.*

Alte fetițe învață că nu este înțelept ca în preajma tatălui să pară prea inteligente. Este posibil ca ele să fie ridiculizate, criticate, dezaprobate sau să fie abuzate fizic. Ele învață să nu „o facă pe deșteptele" în jurul bărbaților din familie și să-și lase tatăl să câștige la jocul de cărți, dame, la tenis sau la aruncările la coșul de baschet. Ele încep să își uite ambițiile și să devină femeile care îi fac pe șefii lor să arate bine. Și sfârșesc prin a fi amare, pasive și își privesc viața cu cinism.

Fetele care au fost respinse de tată sau care nu s-au bucurat de o atenție pozitivă din partea lui îl vor căuta în toate relațiile pe care le vor avea. Loretta, o femeie care se apropie de patruzeci de ani, și-a idolatrizat tatăl, un atrăgător comentator sportiv, dar nu a reușit niciodată să-i atragă atenția. Ea a crescut alături de trei frați atletici care i-au monopolizat interesul. În copilărie era tăcută, visătoare și îi plăcea mult să-și petreacă timpul în pădure, dar nu avea nici abilități atletice și nici nu o interesa sportul. Tatăl ei râdea de poveștile pe care le scria ea și îi ridiculiza jocurile pe care le juca cu animalele ei. Mama era tăcută și deprimată. Loretta nu a știut cum să intre în lumea dominată de bărbați din jurul ei, astfel că s-a căsătorit.

„Primul meu soț era jucător de baseball în liga a doua, așa că mă duceam la meciuri și-l invitam pe tata să stea alături de mine în tribună. Tata urmărea cu atenție cariera soțului meu, dar a mea nu-i stârnea nici un interes și cu cât petreceam mai mult timp alături de John, cu atât realizam mai mult că nu avem nimic în comun. Așa că m-am măritat cu Mike. Era mai în vârstă și semăna cu tata. Și el era atlet, dar nu profesionist, și mi-am zis că lucrurile vor sta altfel de această dată. Era și el scriitor ca mine, dar îmi spunea mereu că nu am talent.

După ce l-am ascultat trei ani repetând acest lucru, mi-am dat seama că încep să dispar pe nesimțite, exact ca mama.

L-am părăsit pe Mike, mi-a luat ceva timp să mă vindec; după vreun an mi-am dat seamă că mă căsătorisem cu tipii ăia doar pentru a umple golul uriaș lăsat în mine de respingerea tatei. Am încetat să mai caut bărbați și m-am concentrat pe scris. Acum mă întâlnesc cu un profesor de liceu care nu seamănă deloc cu tata, nu se uită la sporturi și este interesat de ce am eu de spus. Ne bucurăm unul de celălalt, este prima dată când mă simt bine ca femeie. Nu știu dacă o să mă recăsătoresc, dar știu acum că nu trebuie să-l mai caut pe tata."

Avertizare pentru patriarhat

O parte a călătoriei eroinei pe acest pământ este de a-și găsi munca, lucru care îi va permite să-și găsească identitatea. Pentru o femeie este important să știe că poate supraviețui fără să fie dependentă de părinți sau de alți oameni, pentru a-și putea da glas inimii, minții și sufletului. Abilitățile învățate în această etapă a călătoriei eroice îi vor stabili competențele în lume.

Nu vreau să zic că toate calitățile necesare pentru a obține succesul și împlinirea profesională sunt conturate doar de masculin sau că tatăl este principalul model pentru aceste calități. Adevărul este însă că sistemul social în care trăim și lucrăm este un sistem patriarhal care pune mai mult preț pe bărbați decât pe femei. Acest lucru se schimbă încetul cu încetul, dar schimbarea este lentă.

Continua devalorizare exterioară a femeii afectează modul în care aceasta se simte în interiorul ei și cum își percepe feminitatea. Femeile nu mai sunt dispuse să fie percepute ca inferioare. În zilele noastre, femeile trec printr-un proces interior complex de schimbare ca răspuns la patriarhat.

Această mișcare internă este reflectată gradual de schimbarea politicilor sociale actuale.

Deși știu că mai este un drum lung de parcurs până când vom ajunge la o egalitate a sexelor și a raselor, tinerele fete care cresc astăzi în familii care onorează valorile feminine vor aduce lumii viitorului familii și relații sociale mai sănătoase. Fie ca figura lor interioară masculină să fie un Bărbat cu Inimă.

Capitolul 3
DRUMUL ÎNCERCĂRILOR

Confruntarea cu dragonii și căpcăunii

Eroina trece pragul casei părintești, părăsește siguranța căminului și pleacă în căutarea propriului sine. Ea călătorește peste văi și dealuri, trece prin pârâiașe și râuri, străbate deșerturi întinse și păduri întunecate și intră în labirintul care se află în centrul său. Pe parcurs, ea se întâlnește cu căpcăuni care o păcălesc să apuce pe poteci care nu duc nicăieri, adversari care îi testează istețimea și hotărârea, obstacole pe care trebuie să le ocolească sau să le cucerească. Ea are nevoie de o lampă, de un fir lung și de toată istețimea ei pentru a reuși să termine călătoria.

Dar să nu sărim cu povestea prea departe. De ce rătăcește ea prin labirint, în puterea nopții? Ce comoară caută și cine este dragonul care o păzește?

Ea este singură în întunericul nopții, metaforic vorbind, rătăcind pe un drum al încercărilor pentru a-și testa puterea și abilitățile, pentru a-și descoperi și depăși slăbiciunile. Iată ce înseamnă această călătorie. *Acasă* reprezintă siguranța și securitatea. Școala, o nouă slujbă, călătoriile sau relațiile sunt oportunități pe care eroina le are pentru a-și descoperi calitățile, dar și aspectele negative ale propriului sine pe care de obicei

le proiectează asupra altora. Nu mai poate da vina pe părinți, frați, prieteni, iubiți sau șefi pentru viața ei; a venit timpul să se privească pe sine. Sarcina ei este să ridice sabia adevărului *ei*, să-și găsească *propria* voce și să aleagă cărarea *propriului* ei destin. Doar astfel va găsi comoara pe care o caută.

„Mitul încercării III. Pictură de Nancy Ann Jones"

Eroina va întâlni obstacole atât în lumea sa exterioară rațională, cât și în lumea internă a psihicului. Drumul exterior o va duce printr-o cursă de obstacole din care fac parte realizările academice, promovările, titlurile prestigioase,

căsătoria și succesul financiar. Dragonii păzesc comorile și îi spun că nu are cum să reușească, că oricum nu își dorește cu adevărat acele lucruri și că sunt mulți alții mult mai capabili decât ea. Vocea lor bântuie eroina, iar dragonii pot lua chipul părinților, profesorilor sau șefilor.

Dar cel mai cumplit dragon dintre toți este reptila socială care zâmbește și spune „Da, drăguță, poți realiza orice îți dorești", în timp ce continuă să îi saboteze progresele, oferindu-i puține oportunități, un salariu mic, un sistem de îngrijire a copiilor precar și promovări la care are acces cu mare greutate. Ceea ce spune dragonul în realitate este altceva: „Da, drăguță, poți realiza tot ce îți dorești, atâta vreme cât faci ceea ce vrem *noi* să faci."

Căpcăunii îi vor răsări pe potecă pentru a-i testa rezistența, hotărârea și abilitatea de a stabili limite. Colegii o vor înțepa, comisiile de licență vor schimba cerințele, iar iubiții îi vor declara că nu au iubit-o niciodată. Va fi tentată cu jocuri de sex și manipulare, deghizate ca cerințe ale puterii, succesului sau iubirii. Eroina va fi flatată, crezând că a ajuns pe tărâmul puterii și independenței când, de fapt, ea a primit doar talismanele succesului.

Pe parcursul călătoriei interioare, ea se întâlnește cu forțele propriei îndoieli de sine, cu ura de sine, cu nehotărârea, cu paralizia și cu frica. Lumea exterioară îi spune că poate reuși, dar ea are de purtat lupte cu demonii care îi spun: „Nu, nu poți să o faci, ești o impostoare." ... „Dacă oamenii aceia ar ști cum sunt de fapt, nu ar avea încredere în mine." ... „Nu vreau să ies în evidență, dacă voi reuși, mă vor urî." ... „Era mult mai bine când avea cineva grijă de mine." ... „Nu merit." ... „Dacă aș fi o femeie adevărată mi-aș dori să mă căsătoresc și să am copii."

Această litanie poate fi nesfârșită și va submina claritatea femeii, încrederea în sine, ambiția și simțul propriei valori.

Dragonii care păzesc cu gelozie mitul dependenței, al inferiorității feminine și al iubirii romantice sunt oponenți de temut. Dar aceasta nu este călătoria unui om laș, este nevoie de un curaj nemăsurat pentru a plonja în propriile adâncimi.

Mitul dependenței

Dependență și nevoie: două cuvinte murdare pentru femei. Deși a fi dependent este un stadiu normal atât în dezvoltarea fetelor, cât și a băieților, cuvântul *dependență* este asociat cu precădere femeilor. Fetele nu sunt încurajate să fie independente, nu sunt sprijinite să fie autonome, așa cum se întâmplă în cazul băieților. „Din contră, fetele sunt încurajate să mențină o relație de dependență față de părinți și familie, iar după căsătorie această dependență este transferată către soț și copii."[1]

De la femei se așteaptă să împlinească nevoile dependente ale altora; ele sunt antrenate din copilărie să anticipeze aceste nevoi. De câte ori nu și-au auzit mamele spunând: „Cred că ți-e sete, nu vrei o băutură rece?" ... „Ai avut o zi lungă, cred că ești obosit. Nu vrei să te întinzi puțin înainte de cină?" ... „Cred că ești atât de dezamăgit că nu te-au primit în echipă."

În timp ce învață să anticipeze nevoile altora, ele așteaptă conștient sau inconștient ca și propriile lor nevoi să fie anticipate și împlinite. Iar când o femeie descoperă că nimeni nu se gândește la nevoile ei, ea crede că este ceva în neregulă cu ea. Ba chiar se poate simți rușinată că are și ea nevoi.

Dacă o femeie trebuie să se roage pentru a i se împlini o nevoie, ea va fi percepută drept pretențioasă și dependentă – atât de către ceilalți, dar și de către ea însăși. Dar adevărul este că ea are nevoi normale, care nu au fost împlinite de soțul, iubitul, prietenul sau copilul său.[2] Printre aceste nevoi firești se numără un timp liber care să fie numai al său, o cameră

a sa, cineva care să o asculte, o îmbrățișare tandră, șansa de a-și urma talentul. Atunci când i se refuză nevoile normale, ea începe să simtă că *nu are dreptul* de a face lucrurile pe care le dorește și care i-ar satisface nevoile. Încetul cu încetul, ea începe să simtă că nu are nici un fel de drepturi.

Unele femei aleg să-și manifeste dependența pentru a mulțumi egoul partenerului sau pentru a-l proteja. În relații funcționează o regulă nescrisă: pentru ca soțul să fie puternic, femeia trebuie să fie slabă. Mitul spune că unul dintre parteneri trebuie să se micșoreze pentru ca celălalt să reușească, puterea bărbatului vine din slăbiciunea femeii. Acest mit nu se limitează la relațiile heterosexuale. Eroina noastră renunță la ea însăși pentru ca celălalt – soț, coleg de serviciu, copil – să câștige „sine". Acest „dar" inconștient, acest sacrificiu al sinelui pentru alții îi dă femeii un simț al valorii de sine și ajută la menținerea echilibrului în sistem. În „Terapia femeilor", Harriet Lerner notează:

> *La baza atitudinii pasiv-dependente a multor femei se află motivația inconștientă de a proteja și de a sprijini o altă persoană, precum și convingerea inconștientă că trebuie să rămână într-o poziție de relativă slăbiciune pentru ca cea mai importantă relație din viața ei să supraviețuiască. Chiar și femeile eliberate intelectual sunt înfricoșate inconștient să nu-i rănească pe alții, în special pe bărbați, atunci când își exersează capacitatea de gândire și acțiune. În realitate, femeile care încep să-și definească limpede propria viață sunt acuzate frecvent că înjosesc bărbații, că rănesc copiii și că sunt o forță distructivă în viața altora.*[3]

Această atitudine de a-l pune pe „celălalt" înaintea propriilor interese este adeseori internalizată de femeie ca un jurământ nerostit, chiar și atunci când partenerul nu așteaptă și nu dorește acest lucru. Este un lucru care se strecoară în

inconștientul fetiței, în timp ce observă dinamica propriei familii. Ea vede cum mama își neglijează propriile nevoi și învață să facă același lucru. Devine foarte interesant când „celălalt" este partea din ea însăși. Atunci femeia se trezește în fața unui conflict interior persistent căruia nu-i poate găsi rezolvarea.

Printr-o astfel de experiență a trecut Lynne, o scriitoare de patruzeci de ani, al cărei soț încearcă să se rupă de dependența de cocaină. În timpul unei perioade de consum frecvent de droguri, cuplul s-a despărțit, iar Lynne și-a urmat cu mare succes cariera de scenaristă. Acum că s-au împăcat, iar el se află în perioada de recuperare, ea se luptă cu dorința de a scrie, de a fi independentă și de a contribui la veniturile familiei; o altă voce interioară îi spune că urmarea carierei sale îi pune familia în primejdie.

Lynne se află prinsă în ghearele Dragonului cu Două Capete, o creatură slinoasă care geme și bombăne cine trebuie să primească cea mai mare parte din timpul și energia ei. Scriitoarea nu primește suficient de mult, Mama nu se simte apreciată și nici iubită. Lupta lor permanentă îi istovește creativitatea și o lasă într-o stare de epuizare mentală și emoțională.

Am rugat-o pe Lynne să scrie un dialog dintre cele două capete de dragon. Ea a notat că Mama vorbește cu blândețe, conciliant, în timp ce Scriitoarea are o voce mânioasă, puternică. Uneori, cele două devin confuze, și nu mai știu cine sunt.

DRAGONUL CU DOUĂ CAPETE

Scriitoarea: Treci la treabă. Ai întârziat. Și așa nu ai suficient timp. Și îți trebuie o veșnicie să-ți intri în ritm. Trezește-te. Revino-ți. Lasă-l în pace pe celălalt.

Mama: Dar eu sunt celălalt. Eu. Eu sunt tu.

Scriitoarea: Te las să crezi asta. Asta este tot.

Mama: Eu sunt cea care se trezește dimineața. EU fac paturile. Eu dau copiilor de mâncare. Eu spăl vasele. Eu fac curat prin casă. Trebuie să fac toate astea.

Scriitoarea: De ce? Mă încetinește. Mă stânjenește.

Mama: Dacă nu aș fi fost eu...

Scriitoarea: Dacă nu ai fi fost tu, aș fi avut mai mult timp.

Mama: Dacă nu aș fi fost eu, ai fi renunțat demult. Eu îți dau un motiv să continui, un motiv să existi. Eu sunt ancora ta.

Scriitoarea: Tu mă bagi în pământ. Mă sufoci cu nevoile tale. Mă folosești. Mă obosești de dimineața. Tot timpul trebuie să mă gândesc la tine. Și la nevoile tale. Nevoile *lor*. Nici nu mai știi diferența. Mă epuizezi. Îmi dai doar resturi.

Mama: Eu sunt cea care este folosită. Nu sunt de ajuns. Nu pot face suficient de multe. Mereu țipă după mai mult. Mai mult „eu". Ei. Copiii, soțul, ceilalți. Mai mult, tot mai mult. Vreau să-i fac fericiți. E atât de greu. Întotdeauna vor mai mult. Și tu vrei mai mult.

Scriitoarea: Eu merit mai mult.

Mama: Eu merit mai mult. Merit să fiu vie. Să fac pipi când vreau. Când am nevoie. Să fac pipi singură. Să respir aer curat. Să dansez, dacă am chef.

Scriitoarea: Nu poți face asta. Îmi iei din timpul meu. Eu te țin în viață. Eu sunt aerul tău proaspăt. Dacă n-aș fi fost eu, te-ai fi prăbușit demult.

Mama: Dacă nu aș fi fost eu, ai fi renunțat...

Scriitoarea: Nu mă întrerupe!

Mama: Ba tu să nu mă întrerupi pe *mine*!

Scriitoarea: Eu trebuie să... eu merit să...

Mama: Iar eu merit și mai multe. Vreau mai mult...
Scriitoarea: Ce? Ce vrei?
Mama: Timp!
Scriitoarea: Eu vreau mai mult timp! Nu îți permit mai mult!
Mama: Vreau să mă simt bine... nu bine, rectific. Mai bine! Mă mulțumesc și cu mai bine!
Scriitoarea: Eu vreau mai mult ca tine. Când tu te simți bine, mă simt și eu bine. Nu pot continua să mă ocup de...
Mama: Atunci lasă-mă să mă simt bine. Cu mine însămi.
Scriitoarea: Asta e problema ta. Baftă, fraiero!
Mama: Am nevoie de asta. Am nevoie de mai mult...
Scriitoarea: Timp? Dormi mai puțin.
Mama: Dar sunt atât de obosită...
Scriitoarea: Atunci nu te pune cu mine. Dă-te din calea mea. Și taci din gură.
Mama: Nu pot.
Scriitoarea: Știu. Nici eu.

Acest dialog epuizant se repetă la nesfârșit, cu mici variațiuni, în mintea fiecărei femei care trebuie să se lupte pentru a-și menține viu *sinele*. Un dialog întărit de o lege nescrisă culturală și familială care spune că toți ceilalți au prioritate. Autonomia și dezvoltarea proprie vin pe locul doi, trei sau patru.

Pentru a reuși să depășească această dependență, eroina noastră trebuie să descopere atitudinile tacite care există în familia sa referitor la dependența feminină și să înțeleagă în ce măsură și le-a internalizat pentru a păstra un echilibru. Femeile care își depășesc mamele trăiesc un sentiment acut de vină și anxietate. Ele își trăiesc succesul ca pe o trădare a relației mamă/fiică și se simt vinovate că și-au întrecut mama.

Este important pentru femeie să înțeleagă și să aprecieze rolurile pe care dependența sa le-a jucat în trecut și le joacă

și în prezent. Poate că ea nu este conștientă de nevoia sa de a-i proteja pe alții, de autonomia și succesul său. Iar după ce va realiza acest lucru, va avea nevoie de multă răbdare cu sine însăși înainte de a putea să-și continue creșterea. Ea trebuie să recunoască faptul că are nevoi legitime care merită să fie împlinite. Femeia are dreptul să se retragă din orice relație, sistem educațional sau slujbă care nu îi împlinește nevoile.

În ultimii douăzeci de ani s-au făcut numeroase studii despre felul în care se schimbă familia în cultura noastră și a avut loc o reexaminare a rolurilor femeii și bărbatului. Rezultatele acestor studii arată că „aproape toate femeile din ziua de astăzi împărtășesc un atașament fundamental față de familie și față de statutul lor de egalitate în cadrul familiei și în afara ei, atâta vreme cât familia și egalitatea nu sunt noțiuni conflictuale".[4]

Femeile acestei generații au de făcut alegeri referitoare la carieră și maternitate cu care nici o altă generație nu s-a mai confruntat. Femeile care au ales să-și amâne maternitatea de dragul carierei s-au trezit într-o poziție delicată (la treizeci și cinci sau patruzeci de ani), fie că nu aveau un soț cu care să își întemeieze o familie, fie că erau reticente să renunțe la prestigiul, puterea și beneficiile financiare pe care le obținuseră în munca lor.

Pentru a reuși să-și rezolve aceste probleme – nevoia de a fi autonome și de a-i proteja și ajuta pe ceilalți – femeile ar putea beneficia de o schimbare de atitudine din partea societății, iar pentru aceasta au nevoie de ajutorul bărbaților. Felul în care femeile își trăiesc și își înțeleg dependența poate fi schimbat de adoptarea unor roluri flexibile în familie și în lumea afacerilor, dar și de schimbări legislative care să reflecte aceste schimbări. Eroina noastră nu va mai fi nevoită să se piardă pe sine pentru a-i ajuta pe alții să crească și să se dezvolte. Autonomia, succesul *și* grija față de alții vor fi calități acceptabile la o femeie.

MITUL INFERIORITĂȚII FEMININE

Cea mai bună sclavă
nu trebuie bătută
Ea se bate singură.

Nu cu biciul de piele,
nu cu surcele și bețe,
nu cu bâte
nici cu bastoane,
ci cu biciușca fină
a propriilor vorbe,
subtila bătaie
a propriei minți contra propriei minți.

Cine ar putea s-o urască mai mult
decât se urăște ea însăși?
și cine poate să-i egaleze
finețea abuzului de sine?

Iar pentru asta
Are mulți ani de antrenament.

Erica Jong,
Alcestis în Circuitul Poetic

Deoarece societatea denigrează calitățile feminine, este puțin probabil ca o femeie să se valorizeze ca femeie. Ea este văzută (și se percepe pe sine) ca fiind deficitară și operează din interiorul mitului inferiorității. Femeia vede în jurul său cum reușesc bărbații – iar unii dintre ei nu sunt la fel de inteligenți, creativi sau ambițioși ca ea. Acest lucru îi creează confuzie, dar îi confirmă observațiile făcute despre atitudinile culturale: „Bărbații sunt mai buni...", „Femeile nu au o valoare intrinsecă proprie – valoarea lor vine din relația cu bărbații și copiii." Ea crede în acest mit și își evaluează abilitățile și cunoștințele prin

lentilele unei gândiri deficitare. „Dacă aș face mai mult... dacă aș încerca mai mult... dacă sunt o fată bună... dacă iau acea diplomă... dacă mă îmbrac cu acel costum... dacă conduc acea mașină. Dacă... dacă... dacă... atunci voi fi ok."

Femeia își internalizează un sentiment de dispreț de sine, iar vocea urii de sine începe să semene tot mai mult cu vocea mamei și a tatălui ei. Acest critic interior se poate personifica fie sub forma unui Căpcăun Tiran masculin, fie sub forma unei Vrăjitoare Rele feminine, dar ambele forme trebuie ucise. Și pentru că femeile au fost învățate de societate să fie furioase pe sine, prima lor țintă vor fi mamele.[5] Așa cum am menționat anterior, acest lucru se reflectă în povești: aproape toate mamele își găsesc în cele din urmă o moarte cumplită. Eu le sugerez clientelor mele să-și trimită criticii feminini într-o călătorie de lungă durată în Hawai, la odihnă și relaxare.

Cum să ucizi un Căpcăun Tiran

Visez că fug de o mulțime furioasă. Sunt alături de papă. Suntem împreună în cripta papală. Camera este plină de sarcofage inscripționate cu efigii. El își ridică sabia și o înfige în chipul de piatră al unuia dintre predecesorii săi. Mulțimea se aude năvălind prin fiecare coridor. Nu avem pe unde să fugim.

Acest vis îmi aduce aminte de catacombele unde am semnat un acord prenupțial, împotriva voinței mele, acum douăzeci și unu de ani. Purtam un copil în pântece, iar mama era atât de rușinată de decăderea mea încât a cerut să mă căsătoresc într-o biserică nu doar din afara parohiei noastre, ci din afara statului. Nu a vrut ca prietenii familiei să asiste la rușinea mea.

Eu și logodnicul meu ne-am supus voinței ei și ne-am întâlnit cu un preot care ne-a cerut să semnăm un document din care reieșea că nu există nici un „impediment" în calea căsătoriei. În acel moment, unul dintre impedimentele căsătoriei îl constituia sarcina. Am refuzat să semnez documentul din motive evidente.

Preotul m-a condus la subsol, prin măruntaiele bisericii, pentru a mă întâlni cu superiorul său. Era un călugăr corpolent, așezat la un birou, îmbrăcat într-o robă cafenie care stătea să se rupă pe la încheieturi, care mi-a spus că nu mă pot căsători dacă nu semnez hârtia. L-am întrebat cum aș putea semna, știind că sunt însărcinată. Mi-a răspuns că nu are importanță. M-am simțit speriată și umilită și nu-mi venea să cred că Biserica îmi cerea să mint de dragul comodității. Am refuzat să semnez.

Călugărul a plecat frustrat din celula de piatră care îi servea drept birou și mi-a zis să mă mai gândesc la decizia mea. Peste câteva clipe în încăpere a sosit logodnicul meu care m-a rugat să semnez, pentru a putea pleca mai repede din acea casă a lui Dumnezeu, cu regulile și ipocrizia ei. Am fost scandalizată, căci credeam că el avea să mă salveze și să-i alunge. Dar el și-a unit forțele cu preoții. Am cedat, rușinată și obosită.

Nu mai sunt aceeași femeie acum. Vechile imagini ale autorității masculine nu mai au asupra mea puterea pe care o aveau altă dată. Am luat sabia de la papă și am înfipt-o în străvechea statuie de piatră. Nu mai trebuie să mulțumesc pe nimeni, să spun da, să fac lucruri împotriva voinței mele. Acum am curajul de a face alte alegeri.

Ca să poată distruge mitul inferiorității, femeia trebuie să poarte propria sabie a adevărului și să-i ascută tăișul de piatra discernământului. Adevărurile atât de multor femei au fost ascunse de miturile patriarhale, încât femeile trebuie să găsească noi forme, noi stiluri și un nou limbaj pentru a-și exprima înțelepciunea.[6] Femeia trebuie să își găsească propria voce.

Îmbunătățirea abilităților de comunicare poate ajuta eroina să se descurce cu diferite tipuri de oameni. Iar curajul de a-și prezenta viziunea poate inspira și alte femei să creadă în imaginile și vorbele proprii. Cu cât vom vedea mai multă artă creată de femei, cu cât vom vedea mai multe piese de teatru și poezii scrise de femei, dansuri și medii de lucru gândite de femei, cu atât vom învăța să prețuim mai mult vocea feminină.

Fiecare femeie care dezvrăjește mitul inferiorității feminine devine un model pentru celelalte.

> Femeia trebuie să își valorizeze propria feminitate. Ea trebuie să recunoască valoarea intrinsecă pe care o are contribuția sa în cultură și societate: abilități empatice dezvoltate, o orientare estetică solidă și o dorință altruistă de a avea grijă de alții. Respectul de sine face femeia capabilă să dezvolte un parteneriat pe picior de egalitate cu bărbatul, dar și cu propriul ei „animus". Pentru ca femeile să înceteze să emuleze bărbații, să nu mai aibă nevoie de aprobarea autorității masculine și să nu mai critice alte femei pentru libertatea lor este necesar ca ele să recunoască că bărbații sunt doar „persoane de sex masculin", fără puteri magice și fără să fie investiți cu o autoritate intrinsecă.[7]

Mitul iubirii romantice

Mitul iubirii romantice spune că femeia va căuta un tată/un iubit/un salvator care îi va rezolva toate problemele. Ea trăiește cu o imagine falsă a împlinirii: „Dacă voi găsi bărbatul potrivit, voi fi fericită...", „Dacă dau peste un șef bun o să promovez repede...", „Dacă sunt cu un bărbat puternic, voi avea și eu putere...", „Îl pot ajuta în carieră, în afaceri, în vocație..." Dar mesajul nerostit al acestui mit este: „Nu trebuie să-mi mai bat capul să aflu ce vreau să fac. Pot trăi viața *lui*."

Bărbații se conformează așteptărilor sociale de a avea grijă de femeie și de a o proteja astfel încât ea să nu fie nevoită să întreprindă propria călătorie. „Promițând să o completeze și să o protejeze, ei perpetuează credința că femeia nu trebuie să pornească în propria ei călătorie eroică. Vor ucide ei dragonii pentru ea."[8] Atunci când salvează o femeie, bărbatul se valorizează pe sine mai mult. Este o idee ilustrată și de un titlu recent al unui articol referitor la principiul masculin al

Clubului de Psihologie Analitică din Los Angeles, „Cavaler în armură strălucitoare caut domniță la ananghie: căsătoria obiect".

Femeile așteaptă. Fetița lui tata așteaptă cu năsucul lipit de fereastră, scrutând întunericul nopții după un semn al farurilor mașinii tatii. În adolescență, ea așteaptă lângă telefon, încercând să ghicească clipa în care *el* va suna. Așteaptă primul ei sărut... prima ei întâlnire... primul ei orgasm.

Femeile sunt antrenate să rămână într-o stare de așteptare. Iat-o pe tânăra noastră mămică, alăptându-și sugarul, așteptându-și bărbatul să se întoarcă de la muncă. El este legătura ei cu lumea exterioară. El se ocupă de tot. Ea așteaptă ca viața ei să înceapă. Căci ea a ascultat șoaptele: „Nu ești suficientă singură...", „Trebuie să te completeze cineva...", „Ai nevoie de celălalt...", Trebuie să aștepți..."

În cele mai multe povești, eroina este smulsă brusc din starea de așteptare, din starea sa de ne-conștiență și transformată dramatic în bine. De obicei, catalizatorul acestei transformări este un bărbat. Albă ca Zăpada, Cenușăreasa, Rapunzel, Frumoasa din Pădurea Adormită, Eliza Doolittle și Persefona – toate împărtășesc variații ale aceluiași prinț! Dar, în realitate, transformarea profundă a eroinei nu se produce din exterior, ci din interior, în urma unui dificil proces de creștere și dezvoltare, ce are loc de-a lungul unei perioade îndelungate de timp.

Psyche și Eros

În mitul lui Psyche și Eros, Psyche își începe povestea sub vraja unei iubiri iluzorii și sfârșește prin a cunoaște iubirea adevărată. Eros o salvează pe Psyche de la moarte și o duce în regatul său, unde ea este tratată ca o prințesă.[9] El îi spune să nu se îngrijoreze unde vor trăi sau ce vor mânca, căci el se va ocupa de toate. Îi pune în schimb o singură condiție: să nu îl privească noaptea și să nu îl întrebe unde își petrece zilele.

Îndemnată de surorile sale, care o conving că el este un monstru, Psyche desfide supremația masculină și ordinele lui Eros și, într-o noapte, aprinde o lampă să-l privească dormind lângă ea. Varsă din greșeală câteva picături de ulei pe el, trezindu-l. Dar, în același timp, ea se înțeapă cu una din săgețile sale și se îndrăgostește de el. Îi recunoaște divinitatea și se agață de el, dar Eros pleacă la mama sa, Afrodita. Psyche nu i-a ascultat ordinele, iar el nu tolerează o soție obraznică!

În lucrarea „Ea: Înțelegerea psihologiei feminine", Robert Johnson compară dorința lui Psyche de a-l privi pe Eros cu disputarea autorității interne masculine:

> *De obicei femeia își trăiește o parte din viață sub dominarea bărbatului interior, a zeului din ea, a animus-ului. Propriul ei Eros interior o face să fie în paradis, chiar dacă ea nu este uneori conștientă de acest lucru. Poate că ea nu va pune întrebări, poate nu va avea o relație cu el; poate că se va afla sub totala lui dominație secretă. Este un moment de răscruce atunci când femeia dispută supremația animus-ului, spunându-i „te voi privi".*[10]

După ce Eros o părăsește, Psyche încearcă să se înece, dar Pan îi sugerează să se roage la zeița iubirii pentru a o ajuta să-l găsească pe Eros. Ea se duce la Afrodita, care o supune la o serie de probe din ce în ce mai dificile.

Psyche învață prima dată cum să diferențieze, ei i se dă să sorteze o grămadă mare de diferite semințe. Apoi învață să nu încerce să apuce direct cu mâinile puterea elementară, în timp ce încearcă să culeagă lâna de aur din crengile joase ale unui pâlc de copaci unde veneau adeseori berbeci periculoși. Învață apoi să se concentreze asupra unui singur aspect al vieții ei, în timp ce umple un pocal de cristal din mijlocul râului Styx. În cea de a patra sarcină, Psyche învață să-și struneasă generozitatea, refuzând să își piardă timpul în călătoria ei

către lumea subpământeană. Acolo trebuie să obțină pentru Afrodita crema frumuseții de la Persefona. Eroina stabilește granițe, spune nu, trece prin experiența eșecului, care îi aduce aminte că este umană. Vechiul său sine trebuie să moară pentru a atinge întregirea.

Psyche primește ajutor pentru a-și duce la bun sfârșit probele: furnicile o ajută să sorteze semințele, stuful îi spune cum să adune lâna de aur, un vultur îi umple pocalul de cristal, un turn îi spune pe unde să o ia în regatul subpământean. În cele din urmă, Eros o trezește dintr-un somn de moarte și o duce în Olimp pentru a o face zeiță. Eros, cel ce își schimbă forma, este cel care o ajutase de fiecare dată, el este ghidul ei lăuntric masculin.

Robert Johnson scrie despre importanța pe care o are pentru femeie prezența unui suflu lăuntric masculin. „Eros este animus-ul femeii; el este transformat dintr-un băiețel poznaș într-un bărbat demn de a fi un partener de viață. Acest proces are loc prin strădaniile ei, dar și prin colaborarea lui. El, în schimb, o salvează."[11]

Eros și Psyche se căsătoresc și dau naștere unei fetițe pe care o numesc Plăcere. Psyche a fost transformată de probele prin care a trecut. Nu mai trăiește sub vraja iubirii romantice. Prin munca sa a devenit zeiță. Îl ia de bărbat pe Eros ca pe egalul ei și ajunge să cunoască iubirea adevărată.

Multe femei aflate sub vraja iubirii romantice ar dori ca soții lor să fie niște semizei care să le rezolve toate grijile pământești: ipoteca, asigurările, ratele la mașină, unde să locuiască și așa mai departe. Dacă ei iau decizii greșite, ele nu poartă nici o vină. Eroinele trebuie să aibă curajul de a-și demitiza partenerii și de a fi responsabile pentru propria lor viață. Ele trebuie să ia decizii dificile și să-și câștige autonomia. Abia când femeia este eliberată (sau când se eliberează singură) de credința că împlinirea ei stă în mâinile bărbatului, abia atunci ea își poate găsi un partener cu care să fie în termeni de egalitate, cu care să se bucure de dragostea adevărată.

Capitolul 4
SUCCESUL ILUZORIU

Mistica superfemeii

În timpul încercărilor prin care trece, femeia își transcende limitele la care a fost condiționată. Este o perioadă dificilă, un timp al lacrimilor, al fricilor, al traumelor. În copilărie și adolescență, ea a fost formată să corespundă așteptărilor părinților, profesorilor și prietenilor. Pentru a depăși acest punct, ea trebuie să fugă de condiționările sale, să lase în urmă Grădina Protecției și să ucidă dragonul dependenței și al îndoielii de sine. Este o călătorie plină de capcane.

Dacă alege o carieră academică, ea trebuie să se hotărască din timp care va fi obiectul de studiu pe care se va concentra. Va primi în cele din urmă și diploma mult dorită, doar ca să afle apoi că o piele de oaie nu îi garantează succesul. Multă lume își dorește aceeași poziție. Astfel că ea fie își urmează traiectoria academică, fie își ia o slujbă. Femeia este responsabilă de ea însăși și construiește o lume în jurul său pe baza deciziilor și a realizărilor sale.

Dacă ea a ales să lucreze, va începe să facă primii pași pentru a-și asigura promovarea. Începe să urce scara corporatistă, devine manager sau își începe propria afacere. Se duce la conferințe, pleacă în vacanțe exotice, devine o membră activă a comunității. Se îndrăgostește și se căsătorește, dar nu

soțul este cel care îi dă valoarea de sine. Cei doi închiriază o casă, cu opțiunea de a o cumpăra și își fac planuri de viitor. Ea face copii, continuă să lucreze, face echilibristică între cumpărături, creșterea copiilor și stabilirea programului tuturor. Este o femeie asertivă, independentă, care gândește pentru sine. Se bucură de roadele eforturilor sale: bani, o mașină nouă, haine, un titlu. Este în vârf; îi place și este o forță demnă de luat în seamă.

Eroina noastră se simte puternică în interior, își cunoaște capacitățile; a găsit comoara pe care o căuta. Iar dacă și-a ales la început un drum independent, își va publica romanul, își va inaugura expoziția, va depăși bărbații în cursa de două sute de metri. Ea va găsi oamenii care să o ajute să-și pună în scenă piesa de teatru, să găsească un birou, să escaladeze un munte. A atins puterea, recunoașterea și succesul la care mama ei doar a visat. A ajuns la destinație.

Jill Barad, director executiv la treizeci și nouă de ani în firma Mattel Toys, face parte din procentul de doar 2% dintre femei care au reușit să străpungă bariera către managementul de vârf. Această realizare vorbește atât despre efortul său uriaș, cât și despre dorința firmei Mattel de a avea femei în poziții cheie. Ea conduce un departament de cinci sute de angajați și supraveghează producția Mattel din etapa de proiectare până la marketing.

În anul 1987, Barad a fost numită de *Business Week* drept una dintre cele cincizeci de femei director care au stofă de a deveni director general. Ea jonglează între un program de lucru de douăsprezece ore și o viață de familie bogată. Consideră că familia a ajutat-o mult, inclusiv soțul care s-a implicat în creșterea copiilor; s-a bucurat și de sprijinul unei menajere. Dar a trebuit să facă sacrificii.

Într-o bună zi, când fiul său era în clasa a treia, doamna Barad s-a dus la o ședință cu părinții și a fost întâmpinată de educatoare cu „Vai, deci Alexander chiar are mamă!" „Te simți

groaznic", recunoaște ea, „dar dacă vrei să îți dezvolți ambele laturi trebuie să faci concesii de ambele părți și să încerci să faci din priorități singurele lucruri care contează. Cred că și tații s-au confruntat dintotdeauna cu aceleași probleme. Pierzi clipele cu tine însăți sau pentru tine, dar trebuie să trăiești cu prioritățile pe care ți le-ai stabilit."[1]

Barad[1] și-a fixat priorități care nu sunt pe de-a-ntregul acceptate de femeile din această cultură. Atunci când cineva pune cariera înaintea a ceea ce alții socotesc că trebuie să facă o mamă bună, se ajunge la remarci precum cele făcute de educatoarea fiului său. Unele femei sunt invidioase pe succesele altora. Dar, indiferent de cât de mare este succesul obținut de o femeie, ea trebuie să fie conștientă că lumea exterioară este ostilă alegerilor făcute de ea.

Reacții la mistica feminină

În anii 1980, cultul superfemeii promitea tinerelor că „pot avea totul" – cariere înfloritoare, mariaje stabile, pline de iubire, în care să aibă un statut de egalitate, o minunată experiență maternă. Multe din eroinele zilelor noastre au devenit superfemei ca reacție la mistica feminină pe care mamele lor au îndurat-o (sau poate s-au bucurat de ea) în anii cincizeci. Deoarece mamele lor nu au avut șansa de a concura într-o lume a bărbaților și nici nu au putut alege dacă să aibă copii sau nu, ele au fost dependente de soții care le întrețineau și de copiii pe care îi creșteau. Puterea pe care nu o puteau obține în lumea exterioară masculină era compensată de puterea pe care o dețineau în familie.

Femeile care nu au putut să-și testeze abilitățile și puterile în lumea exterioară au început să aibă așteptări complet

[1] Nota Trad. : Potrivit *Wall Street Journal* din 4 februarie 2000, Jill Barad a demisionat (la presiunea acționarilor) din compania Mattel, în urma unor achiziții dezastruoase și a scăderii masive a profitului companiei.

nerealiste de la soții, fii și fiicele lor. Ceea ce nu au reușit ele însele, au început să aștepte de la familia lor. Au început să controleze, să lingușească și să manipuleze, fără să mai țină cont de sentimentele celorlalți. Bett Friedan vorbește în „*Al doilea stadiu*" despre tirania acestui machism matern:

> *Controlul, perfecțiunea cerută de la casă și de la copii, insistența că are tot timpul dreptate – iată versiunea maternă a machismului, echivalentul feminin al puterii masculine, folosit de femeie pentru a-și masca sau contracara vulnerabilitatea, dependența economică, disprețul cu care era privită de societate și de ea însăși. Lipsită de puterea pe care o aveau bărbații, singura recunoscută în acele vremuri, ea își câștiga puterea în familie manipulând sentimentele bărbatului și ale copiilor și chiar adevăratele sale sentimente, sub masca dulce a unei infailibilități de fier.*[2]

Acest tip de mamă nu-și putea exprima direct singurătatea, sentimentul de abandon și de lipsă de direcție. Tot ce putea face era să își exprime furia. Acest lucru lua forma unor izbucniri violente la adresa soțului și a copiilor, iar în unele cazuri la o formă de amorțire indusă de alcool, mâncare sau cheltuieli excesive. Fata ei o privea și auzea: „Să nu faci cum am făcut eu...", „Să îți faci o carieră...", „Să îți trăiești viața...", „Femeile nu au nici o putere...", „Așteaptă mai întâi să te măriți și să faci copii ca să știi cine ești..."

Aceste mesaje îi provocau confuzie fetei. Adică mamei nu îi plăcea să fie femeie, să aibă un soț, să crească copii? Copiii i-au distrus viața? Era oribil să fii femeie? Și viața ei avea să fie o ruină pentru că *și ea* era femeie? Felul în care mama se ponegrea singură și ura ei de sine o convingeau pe fată să nu fie ca mama sa. Ea ar putea fi perfectă. Friedan notează:

> *Am constatat că femeile care se simt cel mai puțin sigure de feminitatea lor – în umbra urii de sine a mamelor care nu s-au simțit niciodată suficient de bine cu sine ca să-și poată*

> *iubi cu adevărat fiicele – sunt cele care riscă cel mai mult să pice în cursa Perfecțiunii: își doresc să fie Mame Perfecte, căci ale lor nu au fost, să fie perfecte la slujbă în moduri în care bărbații, prinși încă din copilărie în astfel de jocuri, nici măcar nu încearcă să fie. Machismul feminin, transmis de la mamă la fiică, ascunde aceeași ură de sine, aceeași slăbiciune și aceeași senzație de lipsă de putere ca și machismul masculin.*[3]

Din păcate, încercând să nu se transforme în mamele lor, unele femei s-au transformat în bărbați. Au început să-și măsoare respectul și valoarea de sine și să se definească în funcție de standardele de producție masculine. La început, succesul este îmbătător. Dar cu cât succesul este mai mare, cu atât este mai mare și prețul în timp și energie pe care trebuie să îl plătească. Valorile feminine referitoare la relații și la grija față de ceilalți trec pe locul doi, în urma țintelor care trebuie atinse. Și multe din ele încep să simtă că niciodată nu vor fi „suficient de...".

În vârstă de patruzeci și cinci de ani, Peg este o arhitectă de succes. De doisprezece ani proiectează ansamble industriale. Copiii ei sunt adolescenți, iar soțul o susține. Are succes financiar și își iubește meseria, dar simte că nu este suficient: „Indiferent cât de mult lucrez și cât de pricepută sunt, parcă niciodată nu e suficient. Lucrez mult peste program, aduc clienți noi, munca mea este creativă, dar nu pot câștiga în acest sistem. Când tata lucra peste program, se întorcea acasă la o soție care îi pregătea masa, avea grijă de hainele lui și de casă și îi creștea copiii. Eu nu am o soție. Copiii mei se resimt, eu și soțul meu nu mai avem timp nici să facem sex și nici măcar nu-mi mai pot imagina ce ar însemna să am timp pentru mine. Uneori cred că singurul mod de a-mi continua cariera și de a-mi păstra familia este să fiu doi oameni. Îmi iubesc munca și îmi iubesc familia, dar aș vrea ca cineva să aibă grijă de mine."

Ceea ce multe eroine își doresc este exact ceea ce și-au dorit și tații lor (și au considerat de la sine înțeles să primească) – ca cineva să aibă grijă de ele. Cineva iubitor și grijuliu care să le asculte durerile, care să le maseze trupul încercat de bătălii, care să le aprecieze succesul, care să le îndulcească înfrângerile. Ele își doresc o relație cu *femininul*. Vor să își poată lăsa garda jos, să aibă cineva grijă de ele, să fie acceptate pentru ceea ce sunt, nu pentru ceea ce au făcut. Este un uriaș dor pentru ceva „pierdut" parcă, dar cum ele nu știu ce le lipsește, își înecă durerea în și mai multă activitate.

Marele Mistificator

Eroina noastră a învățat să fie performantă, astfel că atunci când începe să nu se mai simtă confortabil atacă următoarea țintă: o nouă diplomă, o poziție și mai prestigioasă, se mută în altă parte, începe o nouă legătură sexuală, face alt copil. Își anesteziază senzația de gol intern prin umflarea egoului cu noi acte de eroism, cu alte realizări. Se îndrăgostește de beția succesului. Fiecare nouă realizare declanșează un flux de adrenalină, iar acesta maschează durerea adâncă. Abia mai are timp să remarce senzația de dezamăgire care urmează succesului, că deja s-a aruncat asupra următorului obiectiv.

Nevoia obsesivă de a face ceva, de a fi productivă o împiedică să își trăiască sentimentul de pierdere. Dar de unde să vină această pierdere? A reușit să atingă toate țelurile pe care și le-a stabilit, dar aceste victorii au avut un mare preț asupra sufletului ei. A devenit străină de lumea sa interioară.

Faptul că mama sa a fost dependentă de soț și de copii pentru a se simți împlinită o face pe eroină să creadă că trebuie să fie mai independentă și mai autosuficientă decât orice bărbat pentru a reuși să obțină orice lucru, cât de mic. Ea nu va depinde de nimeni. Muncește constant până la epuizare. Nu spune niciodată nu, trebuie să fie de toate pentru toți, își ignoră

propria nevoie de a fi îngrijită și iubită. Și-a pierdut controlul. Relația sa cu latura sa masculină a devenit despotică și tiranică, „el" nu o mai lasă să se odihnească niciodată. Se simte oprimată, dar nu înțelege de unde îi vine acest sentiment.

Joyce este profesoară de literatură engleză și are în jur de treizeci și cinci de ani. A avut o carieră academică de succes, predând la o prestigioasă universitate de pe Coasta de Est. Este căsătorită cu un profesor universitar, un bărbat tăcut și sensibil cu care împărtășește un interes profund față de artă. Pe perioada verii au timp să facă ce vor, dar Joyce se simte tot timpul epuizată. Și-ar dori un copil, dar nu crede că poate face față la o nouă responsabilitate. După o serie de vise care l-au avut în centru pe un personaj căreia ea îi spune Marele Mistificator, a început să înțeleagă de unde îi vine senzația de epuizare.

„M-am întrebat adesea de ce obosesc mai repede ca alții. Mă entuziasmez foarte tare dacă trebuie să vorbesc la o conferință, să predau un curs sau să conduc un seminar, dar mi se pare că-mi lipsește energia necesară. Simt imediat o rezistență la a face ceea ce mi-am propus. Și cred că acest lucru este legat de Marele Mistificator."

„Am fost întotdeauna mult mai matură decât vârsta mea. Eram o copilă, dar știam să îl ascult pe tata, să o înțeleg pe mama și să am grijă de fratele și surorile mele. Știam cum să spun lucrurile potrivite. Eram înțeleaptă pentru vârsta mea. M-am descurcat bine la școală, profesorii mă plăceau.

Nu-mi aduc aminte să mă fi jucat mult în copilărie. Eram prea serioasă. Citeam mult. Mama era mereu furioasă pe tata, dintr-un motiv sau altul, iar eu încercam să liniștesc apele. Stătea mult la serviciu, încerca să își facă o carieră în jurnalism. Am încercat să îi mulțumesc, având grijă de mama și de cei mici. Tata dorea să fiu puternică, așa că m-am comportat ca atare. În realitate, eram dependentă, doream atenție, aveam nevoi, dar am făcut ce a dorit el.

Era o greutate prea mare pentru umerii mei. Nu am învățat să fiu eroină, dar m-am prefăcut că sunt. Acum mă simt epuizată când cineva îmi cere să fac un lucru pe care nu vreau să îl fac. Comitete și comisii, conferințe, articole – toate sunt o povară. Nu am avut de ales când am fost fetiță și mă nemulțumește profund când nu am de ales nici acum. Văd roșu în fața ochilor când vreun coleg bărbat începe să vorbească despre alegerile pe care le-a făcut *el* în viață."

Joyce nu mai locuiește cu părinții, dar viața sa lăuntrică este controlată tot de tatăl ei. Acesta continuă să aibă un cuvânt de spus în privința energiei ei vitale. Și o trădează. El a devenit latura ei masculină internă, care îi neagă nevoile și continuă să o folosească pentru a-și atinge scopurile. Ea se simte epuizată pentru că nevoile ei rămân nesatisfăcute. Trebuie să se elibereze de imaginea distructivă a tatălui, înainte de a putea să distrugă Marele Mistificator.

O femeie nu se poate împăca cu trădarea tatălui până când nu recunoaște că toate lucrurile pe care le-a realizat le-a făcut pentru a-și mulțumi tatăl intern. În dorința sa de a răspunde dorințelor imaginii tatălui, ea intră într-o relație cu un bărbat lăuntric care nu ține întotdeauna cont de interesele ei. Este ca un șofer critic și insistent, care îi ignoră total nevoile și dorințele.

Jung afirmă că procesul creativ intern al femeii nu poate da rod dacă ea este prinsă în mrejele imitării inconștiente a bărbaților sau se identifică cu latura masculină inferioară a inconștientului său. Jung definea masculinul ca abilitate de a-ți cunoaște țelul și de a face tot ce este necesar pentru a-l atinge. Dacă latura masculină îi rămâne inconștientă femeii, aceasta o va convinge că nu are de ce să-și exploreze motivele ascunse și o va îndemna să-și urmărească orbește țelurile, ceea ce o eliberează desigur de sarcina destul de grea și nespectaculoasă de a-și descoperi propriul punct de vedere.[4]

Mitul lui „a nu fi niciodată suficient"

Atunci când la comandă se află inconștientul masculin, o femeie simte că, indiferent ce face, nu va fi niciodată suficient. Nu se simte satisfăcută nici când reușește să își atingă un țel, căci „el" o îndeamnă imediat să se concentreze pe următorul. Lucrurile cu care ea se ocupă în prezent nu au valoare, el îi spune să privească în perspectivă. Femeia se simte asediată și simte un gol interior. „Ai dreptate, trebuie să fac mai mult, ce fac acum nu este suficient." Dacă scriu la carte, „șeful" îmi zice că ar trebui să primesc mai mulți clienți, dacă primesc clienți, el spune: „Treci la treabă, cartea aia nu se scrie singură."

Există un exercițiu simplu de a-ți reduce tiranul la tăcere și de a-ți antrena eroina în arta satisfacției. Împarte o bucată de hârtie pe trei coloane. În prima coloană scrie un lucru pe care l-ai făcut astăzi, spre exemplu: „Am smuls buruienile din grădină." În a doua coloană scrie „Sunt mulțumită", iar în ultima scrie „Și asta este suficient!" Sună simplist, dar după vreo lună nici n-ai să-ți mai aduci aminte că ai simțit vreodată că „nu este suficient".

Unul din motivele pentru care o femeie simte că „nu este niciodată suficientă" este că timpul și energia sa sunt solicitate intens, mai ales dacă are copii mici. Timpul este un bun prețios, iar energia fiecărui om este limitată. Dar celor mai multor femei le displace să admită că au limite și le este greu să spună nu. Eu îmi încurajez clientele să poarte în buzunare bucăți de hârtie care să le aducă aminte diferite modalități de a declina o cerere. „Vă mulțumesc pentru postul oferit... Trebuie să mă gândesc", „Mulțumesc pentru invitație, dar nu pot accepta în clipa aceasta", „Mulțumesc că v-ați gândit la mine, dar trebuie să refuz." Femeilor nu le pace să-i dezamăgească pe alții, astfel că de multe ori încuviințează o cerere, fără să se gândească prea mult la modul în care aceasta le va afecta viața.

Cele mai multe povești cu eroine se concentrează asupra primei jumătăți a vieții, când ea își clădește o identitate și devine cineva. Acest lucru presupune să iasă în lume, să dobândească abilități, să atingă excelența. Întreaga experiență devine parte a identității ei. O anume activitate, atunci când aste aleasă conștient, face parte din procesul de „făurire a sufletului", proces care „dă naștere unei personalități care are mai multe de oferit și care nu resimte o nevoie compulsivă de cineva".[5] Acest lucru o face să aibă încredere în propria ei putere de a alege și de a acționa, și îi dă un simțământ al propriei sale autonomii.

Femeile trebuie să devină autonome înainte de a putea fi întregi. Examinarea înțelesului termenului de autonomie înseamnă adeseori să renunțăm la vechile idei despre succes. Multe femei și-au sacrificat prea mult din propriul suflet pe altarul succesului. Recompensele călătoriei exterioare pot fi seducătoare, dar la un moment dat eroina se trezește și spune nu aventurilor egoului. Au avut un preț prea mare.

Eroina va reuși să spună nu standardelor superfemeii, fie la serviciu, fie acasă, în momentul în care se va simți comod cu feminitatea sa și își va accepta limitările umane. Uneori acest lucru presupune să își părăsească slujba, să renunțe la putere și la prestigiu, pentru a *simți* din nou. Sau poate va decide că nu este neapărat nevoie să aibă cea mai curată casă din tot cartierul, iar bărbatul și copiii pot pune și ei mâna la treabă.

Succesul interior presupune sacrificarea falselor noțiuni eroice. Când o femeie își găsește curajul de a-și accepta limitele și când descoperă că este suficientă așa cum este ea, abia atunci descoperă adevărata comoară a călătoriei eroinei. Această femeie se poate desprinde de mofturile egoului și poate atinge forțele adânci care constituie sursa vieții ei. Ea poate spune: „Nu sunt toate lucrurile... și sunt de ajuns." Ea devine reală, deschisă, vulnerabilă și receptivă la adevărata trezire spirituală.

Capitolul 5
FEMEILE PUTERNICE POT SPUNE NU

O femeie puternică este o femeie încordată.
O femeie puternică este o femeie stând
în vârful picioarelor, ridicând o halteră,
în timp ce cântă Boris Godunov.
O femeie puternică este o femeie care curăță
groapa de gunoi a erelor,
iar în timp ce dă la lopată și vorbește despre cum
nu o deranjează să plângă, căci plânsul deschide
canalele lacrimale, iar vomitatul îi întărește
mușchii de la stomac, și continuă să dea la lopată,
cu lacrimi atârnând de nas.

O femeie puternică este o femeie în al cărei craniu
o voce repetă: ți-am spus eu,
muiere urâtă și proastă, cățea, vrăjitoare,
cicălitoare, nimeni n-o să te iubească,
de ce nu ești și tu feminină, de ce nu ești blândă,
de ce nu ești tăcută, de ce
nu ești moartă?

O femeie puternică este o femeie decisă
să facă ceea ce alții s-au hotărât să
nu facă. Ea împinge din interior capacul
unui sicriu de plumb. Ea încearcă să ridice pe cap
capacul unei guri de canal, încearcă să treacă
printr-un zid de oțel.

Capul o doare. Oamenii care așteaptă ca deschizătura
să fie făcută îi spun: haide, grăbește-te, ce puternică ești.

O femeie puternică este o femeie care sângerează
pe dinăuntru. O femeie puternică este o femeie care
se face puternică pe sine în fiecare dimineață, în timp ce
dinții i se clatină și ceafa îi pulsează de durere. Cu fiecare
copil,
un dinte, spuneau moașele, iar acum
cu fiecare bătălie, o cicatrice. O femeie puternică
este o grămadă de cicatrici care dor
când plouă și răni ce sângerează
când dai peste ele și amintiri care o trezesc noaptea
și o fac să măsoare încăperea cu pași grei de bocanci.

O femeie puternică este o femeie căreia îi e dor de iubire
ca de oxigen, atunci când se învinețește, strangulată.
O femeie puternică este o femeie care iubește
cu putere și plânge cu putere și se îngrozește
cu putere și vrea cu putere. O femeie puternică este puternică
în vorbe, în acțiuni, în legături, în sentimente,
ea nu este ca piatra de puternică, ci ca lupoaica
ce dă puilor să sugă. Puterea nu se află în ea, dar ea îi dă formă
precum vântul ce umflă pânzele corabiei.

Și îi aduce alinare când ceilalți o iubesc
în mod egal pentru puterea și pentru slăbiciunea sa
din care ea se naște, ca fulgerul din nouri.
Și fulgerul lovește. Și norul se topește, ploaie.
Și rămâne doar apa care ne unește,
curgând prin noi. Putere e ceea ce facem
unii din alții. Și până când nu suntem puternici împreună,
o femeie puternică este doar o femeie puternic speriată.

Marge Piercy, *Pentru femeile puternice*

Simțământul trădării

În ultimii zece ani am ascultat poveștile unor femei între douăzeci și cinci și cincizeci și opt de ani cărora succesul obținut pe piața muncii le-a cerut un preț cu mult mai mare decât beneficiile dăruite: sănătatea corpului și echilibrul emoțional. Și deși sunt mulțumite de abilitățile învățate, de independența și de recunoașterea pe care au obținut-o în domeniul lor de activitate, ele resimt oboseala și nu știu cum să continue. Care este următorul pas?

Ele nu mai simt dorința de a se reîntoarce la siguranța căminului, așa cum afirmă *Ghidul Bunei Gospodine*, pentru multe dintre ele ar fi doar o fantezie. Femeile sunt obișnuite cu satisfacția pe care le-o aduce munca lor, iar pentru multe dintre ele salariul reprezintă o necesitată economică, atât pentru ele, cât și pentru familiile lor.

Rezolvarea nu constă să ne întoarcem în trecut, ci să găsim noi soluții. Multe femei își analizează situația și au simțământul că au fost trădate. „Pentru ce am făcut toate aceste lucruri? De ce mă simt goală pe dinăuntru? Am atins fiecare scop pe care mi l-am propus, dar simt că lipsește ceva. Mă simt de parcă m-aș fi vândut, de parcă m-aș fi trădat; simt că mai este o parte în mine pe care nici măcar nu știu cum să o numesc."

Acest sentiment de a fi în disonanță cu propriul sine poate fi primul semn, înainte ca trupul femeii să îi trimită un semn și mai clar. Poate că se va reface mult mai greu după o răceală, poate că va avea insomnii, probleme cu stomacul, poate că își va găsi un nodul la un sân sau va avea o menstruație neregulată. Poate că femeia va trebui să treacă printr-o tranziție familială dureroasă, precum un divorț sau plecarea copiilor de acasă pentru a-și conștientiza criza spirituală, iar uneori nici atunci nu o va defini în acest mod. Le va spune prietenilor și familiei că se simte puțin indispusă.

Nu se poate scutura de sentimentul că ceva lipsește în viața ei, lucru surprinzător, mai ales că de atât de mult

timp face sforțări uriașe de a păși pe drumul eroinei. Nu își înțelege sentimentele de disperare și de dezolare, sunt emoții pe care nu le cunoaște bine: „Sigur, mi s-a mai întâmplat să nu mă simt grozav, dar puteam lucra mai departe. Aveam nevoie doar de un proiect bun și mă remontam imediat. De data asta este diferit", spune o femeie de patruzeci și șase de ani, specialistă în dezvoltare. „Doctorul meu spune că nu există cauze fiziologice ale sângerării; nu mă pot opri să plâng înăuntru meu." Când femeile folosesc metafora „m-am uscat" este limpede că nu se mai simt fertile.

O soră medicală de patruzeci și trei de ani, care lucrează cu bebelușii mamelor dependente de droguri, mărturisește: „Îmi este dor de zilele când aveam toate copiii mici și ne ajutam una pe alta, când serbam zilele de naștere ale copiilor împreună și când ne ascultam una altora frustrările. Acum suntem toate atât de ocupate cu carierele noastre, că nici nu mai avem timp de o ceașcă de ceai. Am pierdut simțul comunității. Acum nu mai am nici un grup de prietene femei, cu excepția celor de la serviciu, iar cu ele vorbesc doar despre faptul că ne-ar mai trebui câteva colege și cum ne-am putea face treaba mai eficient. Îmi e tare dor de prietenele mele."

Acest simțământ al pierderii reprezintă dorul de feminin, dorul de „acasă" pe care femeile îl resimt în trupul lor și în comunitate. Cele mai multe femei din zilele noastre și-au petrecut viața rafinându-și un set de calități masculine, inclusiv logica, gândirea lineară, analiza și stabilirea de scopuri pe termen scurt. Femeilor care și-au manifestat emoțiile la lucru li s-a spus imediat că nu au ce căuta acolo. Deși în zilele noastre multe companii își antrenează liderii într-un stil ceva mai feminin (sau „stil Beta") care prețuiește sentimentele, intuițiile și relațiile, multe femei spun că nu își valorizează suficient partea feminină.

„Îmi este dor să fac ceva cu mâinile mele, nu am mai cusut ceva de douăzeci de ani...", „Îmi plăcea să gătesc, dar nu mai am timp de asta...", „Simt nevoia să îmi arunc pantofii cât colo, să simt

pământul cu tălpile și să alerg...", „Simt un fel de durere în oase, dar nu e oboseală, știu ce este oboseala; este o durere cauzată de lipsa legăturii cu Mama Pământ." Astfel vorbesc femeile care încep să simtă uscăciunea, sterilitatea, ariditatea spirituală.

Din fericire, aceste femei își pot exprima sentimentul pierderii. Mult mai grave sunt cazurile femeilor care trec prin depresii puternice, învinuindu-se pe sine că nu au suficientă rezistență, că nu fac față la stresul dintr-o lume masculină. Multe din ele se refugiază în alcool sau droguri pentru a-și amorți durerea. Sau rămân tăcute, până în clipa în care nodulul de pe sân sau cancerul uterin le fac să realizeze că în călătoria lor eroică nu au ținut cont nici de limitările trupului și nici de dorințele spiritului.

Ariditatea spirituală

Atunci când o femeie se prăbușește, în încercarea sa de a ocupa un rol masculin, ea se simte arsă până în străfunduri. Iată cum descrie Marti Glenn, psiholoagă în Santa Barbara, ce se întâmplă când flacăra interioară a unei femei se stinge: „O femeie își pierde „flacăra lăuntrică" când nu este hrănită, când flacăra sufletului nu mai are combustibil, când promisiunea visului se stinge. Vechile tipare nu mai funcționează, nu a găsit încă un nou drum; întuneric profund, peste tot, nu mai poate vedea, auzi, simți, atinge. Parcă nimic nu mai are sens, nu mai știe cine este cu adevărat."

Ea își aduce aminte de propria sa experiență: „Toamna trecută am început să am o serie de vise cu bătrâne puse în saci pentru cadavre, duse departe și aruncate pe costișa unui deal, vise cu mine lucrând, conducând seminarii de lucru cu sute de participanți. Mai era și o fetiță care plângea, ascunsă după o stâncă. Am visat că șeful meu mi-a zis să parchez mașini și treaba asta a devenit slujba mea. Am devenit foarte bună la parcatul mașinilor. Vis după vis, mă confruntam

cu moartea feminității. Noaptea trecută am visat cum erau zdrobite cranii de femei."[1]

Copila lăuntrică plânge femeia redusă la parcatul mașinilor. O femeie care cedează controlul vieții sale masculinului lăuntric va fi purtată de dorința de a se ridica la standardele masculine. Dar ea ajunge în punctul în care realizează că trebuie să facă niște schimbări dacă vrea să supraviețuiască și să aibă o viață sănătoasă și împlinită. Presupunerile pe care le-a făcut despre călătoria eroică au fost greșite. Da, a obținut succesul, independența și autonomia, dar pe drum și-a pierdut o parte din inimă și din suflet.

O astfel de femeie se va simți trădată atât de propria minte, cât și de cultura care i-a spus să aibă încredere în latura sa masculină orientată către atingerea scopurilor, făcând-o să creadă că va fi recompensată: „Fii fetiță cuminte, iar tata o să aibă grijă de tine." Iar acum se simte cu desăvârșire singură și neconsolată. Nici nu mai vede fundul prăpastiei. Ordinea lumii s-a rupt, oul cosmic este crăpat. Iată cum descrie acest simțământ una din clientele mele: „Coaja subțire care mă înconjoară se crapă. Este atât de subțire, încât abia o mai pot simți, deși până acum a ținut toate lucrurile la locul lor. Simt cum crapă, o aud cum se rupe. Este înspăimântător."

Lumea nu este cum a crezut ea și se simte trădată. Este furioasă că și-a pierdut mult iubita viziune asupra lumii și începe să realizeze, cu reticență, că trebuie să găsească singură ieșirea. Și astfel eroina alege să nu mai fie victima unor forțe aflate dincolo de controlul ei și să-și ia în mâini propriul destin. La fel ca Ifigenia.

Trădată de tată: Ifigenia

Aveam vreo treizeci de ani când am văzut un film despre felul în care Ifigenia a fost trădată de tatăl său, Agamemnon. Am fost devastată de încrederea oarbă pe care a avut-o în dragostea lui și de faptul că el acceptat să-i sacrifice viața

pentru ca vântul să-i poarte mai repede flota către Troia. Se ducea acolo pentru a o salva pe Elena, soția fratelui său, Menelaus. În final, Ifigenia triumfă, alegându-și singură moartea, dar este salvată de zeița Artemis; această parte nu mai era în film, și am plecat din cinematograf împietrită.

Agamemnon și fratele său Menelaus și-au asamblat flota la Aulis, pregătiți să invadeze Troia. Nu bătea nici un fir de vânt, iar ei nu puteau naviga. Soldații începuseră să-și piardă răbdarea, iar vizionarul Calcas, un trădător troian, i-a spus lui Agamemnon că nu va putea naviga la Troia până nu-și va sacrifica fiica cea mică, pe Ifigenia, pentru a o îmbuna pe zeița Artemis, mâniată pentru că el afirmase că ar trage cu arcul mai bine ca ea. Agamemnon era sfâșiat între dragostea pentru fiica sa și datoria pentru fratele său, căruia Paris îi răpise nevasta; el purta și responsabilitatea pentru oștenii săi, dornici să plece la război și să verse sânge troian. Mândria masculină a fost călcată în picioare, iar o femeie va trebui să plătească cu viața.

Agamemnon o păcălește pe Ifigenia să vină la Aulis, ademenind-o cu promisiunea că o va mărita cu nobilul războinic Ahile. Ifigenia ajunge voioasă la Aulis, însoțită de mama sa, Clytemnestra, gata să facă pregătirile de nuntă. Clytemnestra descoperă repede înșelăciunea soțului ei și îl imploră să îi fie milă de fiica lor. Agamemnon refuză, iar Clytemnestra îi cere ajutorul lui Ahile. Acesta, deja căsătorit cu Deidamia, acceptă să o ajute, căci și el fusese păcălit de Agamemnon. Din păcate, Calcas răspândise profeția, iar întreaga armată aștepta cu nerăbdare sacrificarea Ifigeniei.

Agamemnon își justifică trădarea în fața furiei Clytemnestrei și a lacrimilor Ifigeniei, spunând: „Nu sunt nici nebun, nici n-am încetat să-mi iubesc copiii. Este un lucru cumplit, dar trebuie să îl fac. Calcas jură că nu vom ajunge niciodată la Troia dacă nu facem acest sacrificiu; grecii ard de nerăbdare să distrugă dușmanul. Dacă Paris nu va fi pedepsit pentru răpirea Elenei, ei cred că vor veni din nou, să fure tot mai multe femei – nevestele

lor – să te fure pe tine și pe fiicele noastre. Nu mă supun voinței lui Menelaus, nu plecăm doar ca să o aducem pe Elena înapoi. Dar mă înclin în fața voinței Greciei, și trebuie să mă înclin, căci Grecia e mult mai mare decât durerea mea de om. Pentru ea trăim, să-i apărăm neatârnarea."[2]

Clytemnestra nu este convinsă de argumentele lui, iar Ahile se oferă să o apere cu arma în mână pe Ifigenia, dar aceasta își hotărăște singură destinul.

„Am ales moartea", spune ea. „Am ales onoarea. De mine depinde libertatea mult iubitului nostru pământ, de mine depinde onoarea femeilor noastre, pentru mulți ani de-acum încolo."[3]

Legenda spune că în momentul în care cuțitul s-a îndreptat către pieptul Ifigeniei și rugul funerar a fost aprins, Artemisei i s-a făcut milă de ea, luând-o de pe rug și punând în locul ei o porumbiță. Vântul s-a pornit apoi să sufle cu putere de la apus, iar flota a ridicat ancora și a navigat către Troia. Zeci de mii de greci și de troieni au luptat până la moarte.

Ifigenia a privit chipul hâd al aridității spirituale masculine și și-a pierdut încrederea în tatăl său. A fost salvată din ghearele morții de către principiul feminin (Artemis).

Trădarea femininului de către masculin a fost relatată în mii de povești și mituri, dar poate nici unul nu este mai dureros decât trădarea iubirii fiicei de către tată, care o ademenește cu promisiunea mariajului. Ifigenia dorește să îi dăruiască tatălui ceea ce îi cere acesta. Ea îi caută dragostea, validarea și aprobarea, dar el îi trădează încrederea și o trimite la moarte. Actul ei eroic duce la prăbușirea unei culturi majore și pune în evidență puterea, mândria și aroganța culturii războinice grecești.

Cele mai multe femei ar face orice să-și mulțumească tatăl, ele caută cu disperare atenția bărbaților zei. Chiar dacă un bărbat este distant și critic, el are puterea de a determina cum se va comporta fiica sa în relația cu el sau cu alți bărbați. O femeie care ajunge să conștientizeze influența continuă exercitată de această primă forță masculină din viața sa are o

șansă mai mare să reușească să-și țină în frâu devotamentul orb față de masculin. Ea poate spune nu. Una din prietenele mele, pastor prezbiterian, descrie revelația pe care a avut-o lucrând cu un șef care semăna mult cu tatăl ei.

„Acum vreo doi ani am început să realizez că trăiam într-un mediu toxic. Toate programele pe care le-am implementat în biserică mergeau bine, dar cu cât aveam mai mult succes, cu atât primeam mai multe sarcini administrative. Am început să mă gândesc „oare pentru asta am muncit eu atât?" Fiecare promisiune de a mi se încredința sarcini mai importante a fost încălcată și am început să simt că nimeni nu punea mare preț pe darurile mele. Sigur, puteam îndeplini sarcinile primite, dar nu pentru acel gen de lucruri intrasem eu în rândul clerului. Am fost păcălită și înșelată de Dumnezeu. Am început să-mi pierd încrederea în mine, energia, creativitatea și am descoperit că mă puteam folosi din ce în ce mai puțin pe mine însămi în munca pe care o făceam. Eram prea ocupată să mă mai bucur de soț, prieteni și familie, nu mai aveam timp nici să particip la grupul de sprijin pe care l-am plănuit eu și colegii mei când am terminat seminarul. Mi-am dat seama că lucrurile care mă hrăniseră altă dată nu o mai făceau, deoarece crescusem, eram un alt om.

A trebuit să mă gândesc nu doar la problemele mele personale, ci și la problemele pe care le are orice femeie care face parte din cler, într-o biserică dominată de bărbați. Știam că trebuie să găsesc singură răspunsuri la întrebările mele, pentru a nu le duce cu mine la slujbele pe care le oficiam. Am petrecut un an lucrând cu „problematica tatălui" trezită de munca mea pentru un șef inaccesibil și mi-am dat seama că am dat tot ce puteam da în cadrul acelui sistem. Am făcut tot ce mi s-a cerut, dar nu m-am simțit hrănită de acel job. Nu era nevoie să aștept criza. Am plecat înainte de a mă îmbolnăvi, cu integritatea intactă, lăsând în ordine toate programele inițiate. Dar mi-a trebuit ceva timp să fac față senzației că am fost trădată de Dumnezeu."

Ea a ales să plece din sistem înainte ca acesta s-o îmbolnăvească, știind că și-a făcut datoria față de sine și față de congregația sa.

Trădată de Dumnezeu

În „Râsetul Afroditei", Carol Christ vorbește despre simțământul femeii de a fi fost trădată de Dumnezeu în cazul în care ea crește într-o familie religioasă sau dacă studiază una din „religiile Tatălui". În toți anii în care a studiat Biblia ebraică, ea a căutat aprobarea profesorilor bărbați. „Am presupus că pot fi copilul favorit al Tatălui dacă aflu cum îl pot mulțumi. Nici nu mi-a trecut prin cap să mă întreb dacă pot ocupa un loc printre egali în casa Tatălui. În ciuda unor elemente de patologie în relația mea cu tații, ei m-au ajutat să am încredere în inteligența și abilitățile mele. Am câștigat o anumită autonomie față de rolurile tradiționale feminine, imaginându-mi o esență a sinelui care transcende feminitatea. Am presupus că vorbele lui Dumnezeu vor transcende limbajul masculin al Bibliei. Am crezut că o să fiu ca profesorii mei bărbați, deoarece împărtășeam cu ei condiția umană, definită de dragostea pentru viața intelectuală, dar și interesul pentru problemele religioase."[4] Christ a fost flatată să i se spună că gândește ca un bărbat și a privit cu dispreț femeile mulțumite să joace roluri clasice feminine. S-a simțit specială, s-a simțit fiica favorită.

Dar și-a dat seama că a fost trădată ca femeie. Modelându-se după tată și mentorii masculini, ea nu a știut cum să gândească ca femeie cu trup de femeie, cum să se identifice cu alte femei, care îi este poziția într-o societate patriarhală.

Relația sa cu tații s-a schimbat în facultate și din cauza faptului că s-a mutat dintr-o universitate mixtă de pe Coasta de Vest la o universitate de pe Coasta de Est, mult mai aplecată către valorile masculine. În plus, a trecut de la statutul de boboc

la acela de studentă deplină și a început să-și vizualizeze viitorul în termeni mai realiști. „În facultate colegii mă priveau în primul rând ca pe o femeie. Această neacceptare a fost catalizatorul care m-a făcut să mă întreb dacă fiicele vor fi vreodată primite în casa tatălui."[5] În acel moment, Christ a realizat că valoarea ei ca om, ca femeie, ca profesoară nu depinde de nici un Tată.[6]

O femeie de patruzeci de ani, crescută într-o familie polonezo-americană catolică, se luptă cu influența pe care imaginea Tatălui o are în viața sa. Ea simte că nu va fi niciodată suficientă, căci indiferent cât de multe va realiza, nu va fi „mult-iubitul Fiu, făurit după chipul și imaginea lui Dumnezeu".

„Sunt artistă figurativă", spunea ea, «și Dumnezeu a fost mereu înfățișat ca bărbat. Poate părea simplist, dar pentru mine Dumnezeu *este* bărbat. Cum aș putea fi vreodată egală bărbaților dacă Dumnezeu este bărbat? Cred că motivul pentru care sunt atât de stresată este faptul că îmi găsesc tot timpul ceva de făcut, deoarece imaginea mea despre mine, ca femeie, nu este foarte bună. Încerc mereu să mă măsor cu „Fiul mult iubit".»

Fiicele spirituale ale patriarhatului

În ultimii cinci sute de ani, cultura a fost dominată în mare parte de bărbații care s-au raportat la viață mai ales prin prisma producției și a puterii. Nu a constituit o prioritate respectul pentru viață, pentru limitele și ciclurile naturii și ale copiilor săi.

„Bărbații au fost cei care au avut un cuvânt de spus în Egiptul antic, în Grecia și Roma, în Evul Mediu, în Renaștere. Trebuie doar să te uiți la istoria artei ca să vezi că bărbații au fost măsura tuturor lucrurilor. Proporțiile lor fizice erau ideale. Conceptele noastre de înțelepciune, justiție, reglementare și rezistență au fost clădite de bărbați, pentru bărbați și au fost controlate de bărbați."[7]

În ultimii treizeci de ani femeile au lucrat în condiții definite și controlate în mare măsură de bărbați. Și, deși femeile au făcut progrese extraordinare (și cu certitudine nu s-ar putea

spune că toți bărbații sunt dominatori), adevărul este că la serviciu femeile au urmat un model masculin – chiar și femeile cu funcții de conducere. A lucra mult peste program și a te concentra pe profit, în detrimentul relațiilor este regula, nu excepția. Când o femeie începe să își pună întrebarea „pentru ce fac eu toate acestea?", ar fi bine să nu se trădeze în fața șefilor sau a colegilor. Până de curând au existat câteva soluții pentru femeile care decideau că „este de ajuns, a venit timpul să aleg ceva nou". Femeile din ziua de astăzi care decid acest lucru se trezesc într-un teritoriu necartografiat.

Pam este o clientă în jur de treizeci și cinci de ani, iar de opt ani este jurnalistă. Tocmai a părăsit o slujbă stresantă la o revistă de prestigiu ca să lucreze ca free-lancer și să scrie un articol periodic. Când am întrebat-o despre decizia ei, mi-a mărturisit: „Nimeni de la serviciu nu și-a dat seama cât de nefericită eram, șeful meu a rămas uluit când i-am spus că vreau să plec. Oamenii cu care lucram nu știau cine sunt; nu mă mai simțeam în siguranță. Ca reporter, nu-ți poți dezvălui sentimentele sau opiniile, astfel că eram obligată să port o mască tot timpul. Nu doream să-mi trădez sentimentele, să arăt cine sunt, pentru că în adâncul inimii mele nu doream să lucrez acolo. Niciodată nu mi-au plăcut știrile reci, nu am agreat presiunea de a constrânge oamenii să spună lucruri pe care nu doresc să le divulge. Nu-mi plăceau mașinațiunile și manipularea.

Timp de șase ani nu mi-am ascultat sentimentele. În schimb, am început să-mi pierd controlul asupra felului în care cheltuiam banii. Eram motivată de teama de a nu eșua, de a nu face nicio greșeală. Era important pentru mine să mă simt aprobată de alții și am ales o carieră de jurnalistă în care aprobarea exterioară reprezintă totul.

Cu toate acestea, am aflat că sunt o scriitoare și o comentatoare bună. Scrisul mă hrănea. Anul trecut am avut ocazia să lucrez cu timp redus ca free-lancer, de acasă, iar o voce din interior mi-a spus: „Asta este ceea ce vreau să fac cu

adevărat, asta este ceea ce vreau să fiu." Dar nu mi-am ascultat vocea, ci mi-am spus: „Ghinion, mergem înainte."

Anul acesta mi-am dat seama că am realizat în viață tot ceea ce mi-am propus. Am fost o scriitoare bună, un critic citit și citat de toată lumea. Eram urmărită cu atenție. Dar nu eram fericită; nu dădeam glas propriilor sentimente, nici dorinței de a pleca de acolo. Nu doream ca alți jurnaliști să ajungă să spună despre mine „s-a blocat".

Și apoi am început să mă gândesc la validarea exterioară. Oare chiar voiam să ajung ca Howard Rosenberg, criticul de la *Los Angeles Times*? Da, aș fi putut să o fac, dar chiar îmi *doream* asta? Nu îmi place să scriu presată de termene scurte. Prefer să lucrez la materiale free-lance, al căror subiect mă interesează cu adevărat. Trebuie să îmi accept propriile limitări, asta sunt eu. Dacă mi-aș crea timpul pentru a-mi elibera creativitatea, mi-aș putea scrie ideile într-un mod amuzant.

Așa că mi-am dat preavizul la serviciu. M-am gândit: „Îmi place să scriu și, chiar dacă nu o să câștig la fel de mulți bani, aș avea bucuria și satisfacția să mă ocup de ce îmi place." Șeful mi-a spus: „Nu poți să faci asta, e un regres, îți distrugi cariera." Cu vocea asta m-am luptat toată viața, cu vocea atotștiutoare care spune: „Așa trebuie să faci, aceasta este calea și adevărul!" Acest tip de autoritate absolută m-a măcinat întreaga viața. Am ascultat prea mult timp de ea.

Mi-am părăsit slujba și acum îmi place foarte mult ceea ce fac. Aseară am scris un articol care mi-a plăcut atât de mult, încât mi-am sunat editorul și i l-am citit. Întotdeauna am așteptat să fiu culeasă din obscuritate și făcută un star, dar acum îmi dau seama că nu am nevoie de asta. Mă pot valoriza singură, în termenii stabiliți de mine."

După decizia de a-și părăsi slujba pentru a începe să lucreze ca free-lancer, Pam s-a confruntat și cu bune și cu rele, dar în șase luni și-a atins țelurile financiare, bucurându-se de scrisul său. Este nevoie de mult curaj pentru a lua astfel de decizii.

„Stăpâna sălbăticiunilor"

Ce se întâmplă când femeile spun nu?

Atunci când femeile spun nu vocii autoritare lăuntrice care zice „Are dreptate, regresezi, îți distrugi cariera", ele trăiesc simultan o serie de emoții complexe. O senzație de gol intern, un fel de dezamăgire de a nu urma drumul bătătorit către succes. O teamă de a nu-i dezamăgi pe alții, de a le distruge imaginea pe care o au despre tine. Femeile trăiesc o senzație de putere adusă de acest „nu", de bucuria de a-și asculta vocea lăuntrică *autentică*, de a reduce la tăcere tiranul interior.

Eu am trăit această experiență primăvara trecută. Eram la „Patiserie", un local unde se ia micul dejun, ascultând doi bărbați vorbind despre dificultățile care mă așteptau dacă acceptam o slujbă administrativă care îmi dădea posibilitatea să fiu un fel de Ioana d'Arc, conducând trupele pe câmpiile academice, tăind cu sabia capetele ineficiente ale colegilor de muncă la facultate, stând în camerele de taină ale regelui și sfetnicilor săi. Am ajuns acasă cu senzația că fusesem invitată în Clubul Băieților, deși doar ca observator. Nu aveam să fiu niciodată una dintre ei, se exprimaseră limpede. Doreau ca eu să devin administratorul școlii, dar știam că frâiele puterii aveau să rămână în mâinile lor.

Senzația îmi era cunoscută, era exact ca atunci când tata îmi vorbea despre afaceri: senzația de a fi primită într-un tărâm secret al puterii, fără să pot participa, senzația de a fi un fel de apendice, gata să spună da, să mulțumească, să asculte. Am avut simțământul straniu că m-aș trăda pe mine însămi dacă aș accepta postul. M-am gândit: „Nu-mi place senzația asta. Da, aș putea face treabă bună cu studenții, cu întreaga facultate, și ar fi și o sarcină dificilă, dar nu sunt pregătită să plătesc prețul. În final mi-am făcut suficient de mult timp să scriu și vreau să văd unde o să ajung." Am refuzat oferta.

Cum m-am simțit apoi? Un sentiment profund de pierdere, dar, în același timp, de eliberare. Regretam că nu mai făceam parte din comunitatea pe care o iubeam, că nu eram pe cât de productivă aș fi putut. Dar mă bucuram și de noua mea libertate față de așteptările celorlalți și de faptul că am rămas fidelă călătoriei mele interioare. Eram oare egoistă și mă păcăleam singură? Nu cred.

Atunci când eroina refuză să înceapă o nouă probă eroică, ea resimte un disconfort extrem. De regulă, societatea consideră că alternativele la eroism sunt lenea, pasivitatea, lipsa de importanță. Această concepție răspândește moartea și disperarea în cultura noastră, care susține achiziția de bunuri: mai multe, mai repede, mai eficient. Mulți oameni consideră că a face opusul înseamnă să devii invizibil; din acest motiv, ei nu știu ce să facă.

Atunci când o femeie încetează *să facă*, ea trebuie să învețe *să fie*. A fi nu este un lux, este o disciplină. Eroina trebuie să-și asculte cu atenție vocea interioară. Iar acest lucru înseamnă să reducă la tăcere alte voci enervante care îi spun ce să facă. Ea trebuie să trăiască în această tensiune până la apariția de noi forme. Dacă nu reușește, procesul de creștere se va întrerupe, schimbările nu vor mai veni, transformarea va deveni reversibilă.

Pentru ca sacrificiul să fie complet, vechile obiceiuri trebuie schimbate. Femeile trebuie să înceapă să spună nu când li se propun slujbe pe care nu le vor, chiar dacă asta înseamnă să piardă ovațiile mulțimii. Și de obicei le și pierd. În ele rămâne

o rană deschisă care trebuie să se vindece înainte ca noul drum să se vadă limpede.

La câteva zile după ce am luat acea decizie, mă plimbam pe plajă, și mi-am imaginat o fetiță mică, de patru, cinci luni, stând pe spate și dând din piciorușe. Avea trupșorul gol scăldat de soare și gângurea, liberă de orice constrângeri. A fost o imagine vindecătoare.

Când spui nu: regele trebuie să moară

Femeilor le este greu să spună nu, pentru că se bucură atât de mult să fie alese, mai ales de către rege. Ne place să ne mulțumim tăticul, șeful, colegul, iubitul. Nu vrem să-i dezamăgim pe alții, căci mare parte a eforturilor de clădire a imaginii noastre de sine se concentrează pe a-i face pe alții fericiți. Copila noastră lăuntrică nu vrea să rămână de căruță. Este dureros să alegi să nu participi la distracție. Și avem nevoie de un venit.

Atunci când ne depășim starea de fiice spirituale în care servim modele masculine, arareori se va găsi un Mare Tătic care să ne spună: „Ai făcut treabă bună... Exact ce doream... Du-te și clădește-ți destinul." De regulă, reacția lui este: „Îți distrugi cariera dacă nu accepți slujba aceea"... „Cum ai putut să ne dezamăgești în halul ăsta?" ... „Nu știi să te ții de treabă"... „Nu ai reușit să te ridici la înălțime." Oricui i-ar fi greu să audă aceste reproșuri, dar este și mai greu pentru femeile care nu vor să-i dezamăgească pe alții și care s-au bazat întotdeauna pe bărbați ca să se simtă aprobate și validate.

În aceste momente, în care suntem cu adevărat vulnerabile, putem crește cu adevărat. Jean Shinola Bolen spune: „Când facem un lucru doar pentru că cineva așteaptă ceva de la noi, fiindcă vrem să mulțumim pe cineva sau fiindcă ne este teamă de cineva, ne înstrăinăm și mai mult de ceea ce înseamnă a trăi autentic. Cu cât rămânem mai mult în rolurile pe care ni le cunoaștem foarte bine, cu atât ne separăm tot mai mult

de inconștientul colectiv care ne hrănește și ne furnizează materialul care ne permite să experimentăm. Și adeseori, în perioadele de tranziție exact asta trebuie să facem; perioadele în care trăim haosul, în care rătăcim prin pădure înainte de a găsi din nou drumul ne permit să ne schimbăm."[8]

Ce se întâmplă când spunem nu patriarhatului? Câștigăm timpul necesar de a ne crea un spațiu interior în care să dezvoltăm o *nouă* relație cu masculinul, nu cu acea voce masculină care de secole întregi este ruptă de feminin (așa cum sunt mulți bărbați din cultura noastră), ci cu un masculin creator care să ne conducă la Marea Mamă, unde ne putem vindeca ruptura de propria noastră natură feminină. Când spunem nu patriarhatului începem „marea coborâre în spiritul zeiței, unde puterea și pasiunea femininului dormitează în adâncuri; de cinci mii de ani ea se află în exil".[9]

Atunci când am început să lucrez la acest capitol am început să am vise cu o figură lăuntrică masculină pozitivă; l-am numit „bărbatul din bucătărie", pentru că prima dată când l-am întâlnit mătura podeaua unei bucătării. Este un bărbat mare, care seamănă cu un urs, blând și solid. I-am cerut îndrumarea de câteva ori în timp ce scriam, când anticipam intrarea în noi teritorii. El este protector cu mine și se mișcă în ritmul meu, pas după pas. Am fost surprinsă și revigorată ori de câte ori l-am chemat și a venit. Nu m-aș fi așteptat ca această figură protectoare și hrănitoare să fie bărbat. Am fost uluită când mi-am dat seama că această figură masculină lăuntrică este ghidul meu către Marea Mamă. În pasajul de mai jos el mă conduce înot, în adâncurile unor ape necunoscute. Iată ce am notat:

„Astăzi mă simt prinsă între două lumi. Simt presiunea apei cum îmi apasă timpanele, blocând sunetele. Poate că nu am ajuns suficient de adânc sau poate așa trebuie să simt. Trebuie să îmi aduc aminte să rămân în prezent. Pătrund într-un nou teritoriu pe care încă nu îl pot descifra. Este foarte dificil.

Și parcă îmi văd vorbele captive în vorbele altora. Dar sunt vorbele mele. Vreau să le eliberez; ce sunt ele?

Acum suntem pe fundul oceanului și văd multe alte femei plutind în apa caldă, zemoasă. Suntem toate legănate de ritmul mării. Senzație de spațiu, senzație de dragoste. Privesc prin catedrala de kelp și aș vrea să rămân aici pentru totdeauna. Aud cum balenele mame respiră cu pruncii lor în apele în care au născut.

Bărbatul din bucătărie și cu mine înotăm către o uriașă creatură mamiferă. Aceasta stă pe fundul oceanului, seamănă cu o omidă și are mulți sâni mari (Diana din Efes). Sug la unul din sâni, dar din el curge apă, nu lapte. Sunt surprinsă, mă simt hrănită. Ea zâmbește, dar este detașată, nu simt dragoste pentru ea, nici de la ea. Dar este foarte prezentă, gata să ajute. Este impersonală, dar este *acolo*. Îl întreb pe bărbat despre ea. El îmi răspunde:

„Aceasta nu este o relație personală cu mama ta, draga mea; ea este Marea Mamă."."

Capitolul 6
INIȚIEREA ȘI COBORÂREA LA ZEIȚĂ

se zice că încă mai bântui poate pe aici
prin măruntaiele pământului
sau poate pe vreun munte sacru,
se zice că pășești printre oameni, că faci semne
prin aer, prin nisip, că țesi urzeala strâmbă a salvării noastre
nerăbdătoare, dar nu grăbită. Ai grijă. Pășești printre cristale,
vindeci cu uitătura ochilor tăi negri, se zice că în junglă ai chipul verde,
că porți albastru în zăpadă, că vii la nașteri,
că dansezi cu morții, că murmuri, că faci sex,
că îmbrățișezi a noastră oboseală, căci încă bântui pe aici,
bombăni prin peșteri, avertizezi și țesi urzeala
speranței noastre și scut de faci în fața răului din stele,
a ploii de otravă ce vine peste noi, acid ce arde carnea de pe os
trezește-ne ca pe copii dintr-un coșmar,
scapă-ne de devoratorii pe care nu pot să-i numesc,
oameni de metal ce umblă
pe sufletele noastre,
strivindu-ne.

Diane Di Prima, *Rugăciune mamelor*

Inițierea femeii

Coborârea este o călătorie în adâncuri, în lumea subpământeană, este noaptea cea neagră a sufletului, este pântecul balenei, este întâlnirea cu zeița întunecată sau – mai prozaic – experiența depresiei. De obicei, aceasta este precipitată de o pierdere cumplită. Trăirea morții unui copil, a unui părinte, a unui tovarăș de viață cu care ne-am întrețesut destinul ne poate precipita începerea călătoriei în lumea subpământeană. Adeseori femeile își încep coborârea atunci când unul din rolurile lor ia sfârșit, precum rolul de fiică, de mamă, de iubită sau de soție. O boală serioasă sau un accident, pierderea încrederii de sine sau a mijloacelor de subzistență, mutarea în altă zonă geografică, eșecul universitar, confruntarea cu dependența sau o inimă frântă sunt factori care deschid un spațiu al dezmembrării lăuntrice și al coborârii.

Coborârea în adâncuri este un timp al confuziei și al durerii, al înstrăinării și al deziluziei, al furiei și al disperării. Femeia se simte goală și expusă, uscată și fragilă, ca o rană vie, cu carnea întoarsă pe dos. M-am simțit astfel când m-am luptat cu o displazie severă a cervixului, când mariajul mi se spulbera, când mi-am pierdut încrederea în talentul meu artistic. De fiecare dată a trebuit să privesc în față adevăruri despre mine și despre lume pe care aș fi vrut să nu le văd niciodată. De fiecare dată am fost epurată și curățată de focul transformării.

În lumea subpământeană pierzi senzația de timp; timpul este infinit și nu îți poți grăbi plecarea. Nu există dimineață, zi sau noapte. Întuneric dens, necruțător. O întunecare umedă, pătrunzătoare, rece, care îți dă fiori. Nu există răspunsuri facile în adâncuri, nu există scurtături. Când țipătul de durere încetează, tăcerea îți pătrunde în întreaga ființă. Despuiată, pășești pe oasele morților.

O femeie care și-a început coborârea apare oamenilor din jur tristă, preocupată, inaccesibilă. Plânge lacrimi fără nume. Nu poate fi consolată, se simte abandonată. Uită lucruri, alege să nu se mai vadă cu prietenii. Se ghemuiește pe canapea sau refuză să mai iasă din dormitor. Scormonește în pământ sau se plimbă prin păduri. Pământul și copacii devin companionii ei. Intră într-o perioadă de izolare voluntară; prietenii și familia încep să se întrebe dacă nu și-a pierdut mințile.

Acum câțiva ani, în mijlocul unei conferințe despre călătoria eroinei, pe care o țineam la Cal State Long Beach, o femeie din spatele sălii a ridicat mâna și m-a întrerupt în timp ce vorbeam despre izolarea voluntară. „Izolare voluntară!" a strigat ea, „Exact prin asta trec de nouă luni."

Toată lumea a întors capul către o femeie, de aproape cincizeci de ani, care se ridica cu demnitate din scaun. „Înainte de asta", a continuat ea, „am fost proprietara și managerul unei firme mari de design, cu o cifră de afaceri de peste două sute de mii de dolari pe an. Într-o zi am ajuns la serviciu și mi-am dat seama că nu știam cine sunt. M-am uitat în oglindă și nu am recunoscut femeia care mă privea. Am fost dezorientată. Am plecat de la muncă, m-am dus acasă și nu m-am mai întors niciodată.

Prima lună nu am ieșit din dormitor. Soțul și băieții mei adolescenți erau îngroziți. Nu mă mai văzuseră așa niciodată. Nu aveam energie nici să mă îmbrac dimineața. Nu puteam face cumpărături, nu puteam găti, nu puteam pune rufe la spălat. Am intrat într-o perioadă pe care tu o numești izolare voluntară."

Câteva femei din sală au aprobat cu o mișcare a capului, în timp ce femeia a continuat: „Acum mă ocup de grădină. Nu am grădinărit niciodată în viața mea, dar acum este singurul lucru pe care îl mai pot face. Iubesc pământul. Familia e îngrijorată, vor să mă duc la psihiatru, să mă întorc la muncă, să zâmbesc

iarăși. Se simte lipsa venitului meu. Ei cred că mi-am pierdut mințile, dar eu nu le mai aud vorbele. Mă regăsesc pe mine însămi ori de câte ori scormonesc pământul cu degetele."

Ea a grăit un adevăr cunoscut de toate femeile care au trecut prin această coborâre. Femeile se regăsesc pe sine coborând în adâncurile ființei lor; bărbații se regăsesc urcând către lumină. A săpa în pământ pentru a se regăsi pe sine este o metaforă care exprimă procesul de inițiere al femeii. Experiența spirituală a femeii este de a intra și mai adânc în sine, nu de a ieși din el.

În timpul acestei perioade de izolare voluntară, multe femei simt nevoia să iasă din „tărâmul bărbaților". Iată ce scrie artista și terapeuta Patricia Reis:

> *„Mi-au trebuit patru ani să trec prin întreg procesul de destructurare, moarte, renaștere și reînnoire. Un aspect foarte important al acestei perioade a fost faptul că m-am izolat complet de arena „lumii bărbaților". Pentru a-mi desăvârși cea de a doua naștere, ca să zic așa, a trebuit să mă separ conștient de lumea bărbaților. A fost un proces deliberat de retragere în interior, de creare a propriei mele matrițe feminine, care m-a ajutat să-mi găsesc puterile lăuntrice, temelia mea feminină. Mă îndoiesc că aș fi putut realiza acest lucru în alt mod."*[1]

Femeia coboară în adâncuri pentru a-și regăsi acele părți rupte din sine în momentul în care și-a respins mama și a făcut țăndări oglinda feminității. Pentru a putea face această călătorie, femeia renunță la fascinația pe care o are pentru intelect, pentru jocuri și pentru mintea culturală și face cunoștință, poate pentru prima dată, cu trupul *ei*, cu emoțiile *ei*, sexualitatea *ei*, intuiția *ei*, imaginile *ei*, valorile *ei*, mintea *ei*. Iată ce găsește ea în adâncuri.

Scriu despre coborâre cu tulburare în suflet, pentru că respect foarte mult acest proces și nu aș vrea să-l trivializez. Este o călătorie sacră. Din păcate, în cultura noastră acest proces este catalogat drept depresie, ca boală pentru care femeia trebuie să ia repede medicamente, ca afecțiune ce trebuie eliminată cât mai curând posibil. Nimănui nu-i place să fie în preajma unui om deprimat. Dar dacă am alege să cinstim această coborâre ca act sacru, ca aspect necesar în procesul de autocunoaștere profundă, mai puține femei s-ar rătăci în alcool, relații abuzive sau droguri. Și-ar putea trăi senzațiile fără rușine, și-ar putea experimenta durerea fără apatie.

Când o femeie se află în procesul coborârii, ea se poate simți despuiată, dezmembrată sau devorată de furie. Ea simte că își pierde identitatea, că iese din sfera rolurilor cunoscute; resimte frica ce vine odată cu pierderea. Se poate simți uscată, lipsită de sexualitate, poate fi cuprinsă de sentimentul sfâșietor de a fi întoarsă pe dos. Și poate rămâne mult timp acolo, în întuneric, așteptând, în timp ce viața în exterior își continuă cursul.

Ea o va întâlni poate pe Ereshkigal, străvechea zeiță sumeriană care și-a spânzurat sora, pe Inanna, zeița cerului și a pământului, lăsând-o atârnată să putrezească. De fiecare dată când o femeie urmează drumul adâncimii, ea se teme de zeița întunecată și de ce ar putea să-i reveleze aceasta despre ea însăși. „Îmi este teamă că o să mă macine, că o să mă pulverizeze, că o să mă devoreze și o să mă scuipe afară. Știu că de fiecare dată când se întâmplă devin tot mai mult eu însămi, dar este o experiență care doare cumplit."

Coborârea este o compulsie; indiferent cât de mult încercăm să o evităm, la un moment dat începem călătoria către adâncurile noastre. Nu este un drum fermecător, dar el ne aduce invariabil putere și o clarificare a percepției de sine. Unele femei își întâlnesc zeița întunecată în vise. Ele pot

trăi astfel experiența răzbunătoarei zeițe devoratoare hinduse Kali, pline de mânie din pricina trădării petrecute în timpuri imemoriale, când puterea și gloria sa au fost date zeităților masculine.

Principiul *creator* al lui Kali și al celorlalte zeițe a fost uzurpat de zeii tați. Biblicul Yehova, care se numea pe sine Tată, și-a făurit copiii din lut, cu mâinile sale, copiind străvechea magie a Mamei Zeițe sumeriene și babiloniene, ce purta nume precum Nana, Ninhursag sau Mami.[2] „Hindușii spun că la începuturi lumea era un ocean de sânge, iar acest sânge era esența lui Kali-Maya, Creatoarea."[3] Egiptenii o numeau Isis, cea mai Bătrână dintre cei Bătrâni, care a existat la începutul timpului. „Ea este Zeița din care totul a luat naștere."[4] Simbolul zeității feminine fertile și creatoare a pământului a fost eradicat în timpul încercării reușite a creștinătății de a elimina arhetipul Mamei, înlocuindu-l cu Tatăl – Creator și Fiul – Salvator.

ÎN CĂUTAREA BUCĂȚILOR DE SINE PIERDUTE

Mă pregătesc să o întâlnesc
Neștiind ce o să-i spun
Căci nu doar bărbații
au fost cei care au trădat-o
și eu am trădat.

Am fost fiica tatălui meu
respingându-mi mama
Întotdeauna mi-a fost frică
să cobor în adâncurile întunecate
Aș putea să-mi pierd
conștiința

Aș putea să-mi pierd
vocea
viziunea
echilibrul

Dar cât de mult e cu adevărat al meu?
Vorbele mele sunt prizoniere în vorbele altora
Imaginile mele sunt derivate din arta altora.
Ce sunt *eu*?

Sunt în căutarea bucăților de sine pe care le-am pierdut. Cumva, știu că trebuie să le găsesc înainte de a mă întâlni cu ea. Ce am pierdut fiind fiica tatălui meu, încercând să mulțumesc, să am succes? Ce am pierdut când m-am aliat cu el? Am pierdut un element al adevărului, nu am mai văzut întregul tablou, cu urâțenia, cu nebunia, cu golul său.

Mă uit în jur și văd capetele oarbe ale mamelor: ale mamei mele, ale mamei soțului meu, ale mamei celor mai bune prietene ale mele. Juia, Kathleen, Betty. Ce încearcă să îmi spună? „Scoate-ne de aici și reunește-ne cu trupurile noastre. Îngroapă-ne cum trebuie în țărână. Am fost lăsate aici, singure, în noroi. Nu ne putem mișca, nu mai putem vedea."

„Alungă întunecarea care s-a lăsat peste noi", șoptesc ele.

Și ce mai zace îngropat cu ele? Abilitatea de a visa vise – visele mele, fanteziile mele. Imaginația mea este și ea undeva acolo, cu poveștile ei, cu căsuțele cățărate în copaci, cu ființele ei fantastice. Acestea sunt părți din mine pe care le iau înapoi. De acum sunt din nou ale mele. Și tot a mea este și vechea senzație că pot face tot ceea ce vreau, aducând imaginarul în formă. Demult, știam asta, și era magic. Obișnuiam să stau lângă un colț al casei, privind trandafirii cum cresc. Puteam fi atât de nemișcată, puteam simți pulsul vieții, mirosul ei, sunetul ei. Știu mlaștina, îmi e atât de cunoscută. Am mai fost acolo și am fost protejată. Mlaștina, pădurile: ele sunt mama

mea. Mă simt legată viu de copaci, de noroi, de iarbă și de frunze. Nu m-am simțit niciodată singură acolo. Îmi iau înapoi această conectare. Atât de adâncă.

Acum pătrund în alte straturi. Sunt oase răsfirate în noroi – oase albe, frumoase, oase ca de porțelan. Îmi țin în mâini oasele scheletului și coastele. Oasele sunt structura de rezistență. Căutându-mi părțile de suflet, pătrund adânc, tot mai adânc. Le plâng cu lacrimi grele. Unde au dispărut?

În timp ce adun aceste oase, întrezăresc Zeița Mamă sub pământ. Îmbrățișează o fiică. Nu este cum m-am așteptat să fie; nu este înfricoșătoare, nici bătrână, nici urâtă, e o femeie tânără cu părul castaniu. Alină și îmbrățișează. Ea stă, ascultă, protejează. Râde și cântă, cu vocea ca de clopoței.

Dar încă nu am ajuns acolo. Îmi rog ghidul să mă ducă mai jos.

Și el mă duce mai adânc decât am fost vreodată și îmi este cu adevărat teamă că mă voi îneca. În timp ce coborâm sub mlaștină bolborosesc și înghit prea multă apă. El mă ține de mână și îmi spune să nu-mi fie frică. Mă conduce într-o peșteră. Acolo văd o formă uriașă, ca de balenă, înconjurată de o schelă construită de bărbați mici, liliputani.

Ei o țin prizonieră.

Ea își mai poate mișca doar coada neagră, enormă. O leagănă înainte și înapoi într-un ritm puternic și grațios. Dar restul corpului este nemișcat și se revarsă printre gratiile acestei temnițe subacvatice. Nu are nimic amenințător; îi pot simți tristețea profundă. El mă aduce mai aproape de ea, sunt îngrozită de puterea ei.

„Mă poți ajuta", îmi spune. Mă trag înapoi.

„Nu, nu pot."

„Ba sigur că poți", rostește ea cu vocea ca un tunet.

„Prezența ta îi face să nu mă mai poată ține prizonieră. Și, cu fiecare din fiicele mele care vin la mine de bună voie, eu sunt eliberată."

În timp ce rostește aceste vorbe, schela se prăbușește. Puterea barelor de fier era o iluzie. Își arcuiește spatele și trimite cu uriașa coadă un val ca un tsunami ce mătură fundul oceanului. Înoată, iar noi înotăm alături de ea. Își pierde dimensiunile enorme, nu mai este umflată și grotescă. Acum este liberă și grațioasă. Se mișcă prin apă cu grația unei sirene...

Bărbații liliputani continuă să își construiască cușca; straniu, nu și-au dat seama că ea nu mai este în puterea lor. Părăsim peștera, apa se schimbă. Devine caldă și lăptoasă. Ea se oprește și se întoarce către mine; are plete lungi, aurii.

„Când fiicele mele vin la mine, ele nu doar sunt vindecate, dar mă și eliberează", spune ea. Ea este Afrodita-Mari, cea cu coadă de pește, este Mama Mărilor. Ea este Marele Pește care a dat naștere zeilor.

Nu mă mai înspăimântă. Ca toate femeile, această femeie a adâncurilor este înfricoșătoare doar când energia ei este înlănțuită, când este prizonieră, când nu se poate exprima. Când se poate mișca liberă, la ea vin toate creaturile mărilor și pământului. Prezența ei ne reînnoiește. Femeile, dar și bărbații, trebuie să-și amintească cum se ajunge la ea.

Misterele mamă-fiică

Pierderea mamei de către fiică, pierderea fiicei de către mamă – iată tragedia feminină primordială.

Adrienne Rich, *Născut din femeie*

Am fost întotdeauna impresionată de mitul Demetrei, al Persefonei și al lui Hecate. Este o poveste care mi-a grăit când eram o tânără fată tânjind după dragoste, când eram mamă și îmi apăram cu strășnicie copiii și îmi vorbește și acum, când sunt o femeie la vârsta de mijloc care se pregătește să intre în anii înțelepciunii. Barbara Walker vorbește despre Demetra în *„Enciclopedia miturilor și secretelor femeii"*:

În grecește, „meter" înseamnă mamă. „De" este delta, triunghiul, un semn al organului genital feminin cunoscut în alfabetul sacru grec ca „litera vulvei", așa cum în India era Yoni Yantra, sau yantra vulvei... Astfel, Demetra reprezenta ceea ce asiaticii numeau „Intrarea în Misterul Feminin... din care a răsărit Cerul și Pământul". În Micene, unul dintre primele centre de cult ale Demetrei, mormintele „tholos" cu intrări triunghiulare, scurte căi de trecere vaginale și domuri rotunde, reprezentau pântecul Zeiței ce avea să le aducă, poate, reînvierea.

Ca toate celelalte forme străvechi ale zeițelor indo-europene, ea apărea ca Virgina, Mama, Bătrâna Rea, Creatoarea, Păstrătoarea, Distrugătoarea... Forma Virgină a Demetrei era Kore, Fecioara, numită uneori „fiica", spre exemplu în mitul clasic al răpirii lui Kore, care își separă cele două aspecte ale Zeiței în doi indivizi distincți. Forma de Mamă a Demetrei a purtat multe nume și a avut multe titluri, precum Despoena, „Amanta"; Daeira, „Zeița"; Mama Orz; Cea Înțeleaptă peste Pământ și Ape; Pluto, „Abundența".

Faza de Bătrână Rea a Demetrei, Persefona Distrugătoare, a fost identificată cu Virgina, astfel că Fecioara răpită și dusă în lumea subpământeană era uneori Kore, alteori Persefona.[5]

Cultul zeiței Demetra era deja consacrat în secolul treisprezece î.Hr. în Micene și a continuat să înflorească în Grecia timp de încă două mii de ani, înainte de a fi înlocuit de cultul lui Mithras și apoi de credința în Cristos. Templul ei din Eleusis, unul dintre cele mai mari altare ale Greciei, a fost un centru al unei elaborate religii a misterelor. Țăranii greci din Eleusis au adorat-o pe „Zeiță" pe tot parcursul Evului Mediu, continuând până în secolul nouăsprezece, când era cunoscută drept „Stăpâna Mărilor și a Pământului."[6]

Primii creștini se opuneau ritualurilor eleusine din pricina sexualității lor fățișe, chiar dacă scopul lor era „regenerarea și iertarea păcatelor". Asterius nota: „Nu este oare Eleusis scena coborârii în întuneric și martorul actelor sexuale dintre hierofant și preoteasă, singuri împreună? Nu sunt oare torțele stinse, iar marea adunare de oameni simpli nu crede oare că salvarea stă în ceea ce se petrece între cei doi, pe întuneric?"[7]

În întuneric renaștem.

Mitul care stă la baza Misterelor Eleusine a fost descris de Homer în „Imnul Demetrei",[8] în care aflăm felul în care Demetra reacționează la răpirea Persefonei de către Hades, fratele lui Zeus și zeul tărâmului subpământean.

Persefona aduna flori pe o pajiște, alături de companioanele sale, fecioarele fără mamă Artemis și Atena. Acolo a fost atrasă de o narcisă incredibil de frumoasă, cu o sută de flori. Când a întins mâna să o culeagă, pământul s-a despicat, iar din măruntaiele lui a țâșnit Hades, în carul său de aur tras de cai negri. A prins-o pe Persefona și a dus-o cu el în adâncuri. Ea s-a luptat și și-a strigat tatăl în ajutor, pe Zeus, dar nu a primit nici un răspuns. Hecate, zeița lunii întunecate și a răscrucilor de drumuri, a auzit din peștera sa strigătele Persefonei.

Și Demetra a auzit-o pe Persefona și s-a grăbit să o găsească. La lumina torțelor, și-a căutat fiica răpită timp de nouă zile și nouă nopți, de-a lungul și de-a latul pământului și mării. În căutarea ei frenetică, nu s-a oprit să bea, să mănânce, să se îmbăieze. Multe femei se simt precum Demetra când încep să-și caute părțile de sine rătăcite, când se simt dezmembrate lăuntric de nașterea unui copil, când sunt separate de iubitul lor, când își pierd mama.

În zorii celei de a zecea zile, Hecate s-a dus la Demetra și i-a spus că Persefona a fost răpită. Ea auzise, dar nu văzuse *cine* o răpise. I-a sugerat să meargă împreună la Helios, zeul soarelui, care le-a spus că Hades a răpit-o și a dus-o în lumea

subpământeană, pentru a o forța să îi fie nevastă. Mai mult, el a adăugat că răpirea și violul Persefonei fuseseră aprobate de Zeus, fratele lui Hades. Helios i-a spus Demetrei să nu mai plângă și să accepte ce s-a întâmplat.

Demetra a fost furioasă. Cuprinsă de durere și mânie, ea s-a simțit trădată de consortul său, Zeus. A părăsit Olimpul deghizată în bătrână, și a cutreierat orașe și câmpii nerecunoscută de nimeni. Pământul zăcea sterp și sumbru, nimic nu mai creștea. Când a ajuns la Eleusis, s-a așezat epuizată și îndurerată lângă o fântână. Fiicele lui Celeus, conducătorul orașului, au venit și ele la fântână și au fost atrase de frumusețea și prezența Demetrei. Ea le-a spus că își caută de lucru ca dădacă, iar ele au dus-o la mama lor, Metanira, pentru a avea grijă de frățiorul lor, Demophoon.

În secret, Demetra l-a hrănit pe copil cu ambrozie și l-a ținut într-un foc, pentru a-l face nemuritor. Într-o noapte, Metanira a văzut ce făcea Demetra și a țipat de spaimă pentru fiul ei. Demetra s-a înfuriat. Și-a lepădat chipul de bătrână, revelându-și adevărata identitate și frumusețe divină, certând-o cu asprime pe Metanira pentru stupiditatea ei. Părul auriu îi cădea pe umeri, iar prezența ei umplea întreg căminul cu parfum și lumină. Demetra și-a adus aminte cine era.

Demetra a ordonat să i se ridice un templu, iar după ce acesta a fost construit a rămas în el să-și plângă durerea pentru Persefona. Demetra era zeița grânelor, astfel că în această perioadă de doliu nimic nu a mai crescut pe pământ, nimic nu a mai dat roade. Foametea s-a răspândit, iar zeii și zeițele Olimpului nu și-au mai primit ofrandele; în cele din urmă a observat și Zeus. Mai întâi a trimis-o pe Iris, mesagera sa, să o implore să se întoarcă. După ce Demetra a refuzat, zeii și zeițele Olimpului au venit la ea cu daruri. Furioasă, Demetra le-a spus că nimic nu va mai rodi pe pământ până când Persefona nu va fi lângă ea.

Zeus l-a trimis pe Hermes, mesagerul zeilor, să-i ordone să o trimită pe Persefona înapoi la Demetra, pentru ca aceasta să-și domolească mânia, iar pământul să rodească din nou. Auzind că va fi eliberată, Persefona s-a pregătit de plecare. Dar, în graba plecării, a mâncat mai întâi câteva semințe de rodie dăruite de Hades.

Demetra i-a spus că dacă nu ar fi mâncat nimic în lumea subpământeană ar fi putut rămâne mereu lângă ea, dar pentru că a mâncat semințele, va trebui să se întoarcă acolo „fiecare treime din an", timp în care lumea avea să rămână stearpă. Restul anului îl va putea petrece alături de ea, iar pământul va fi rodnic. După reunirea lor, a venit Hecate, a sărutat-o de multe ori pe Persefona, spunându-i că din acea clipă ea este „regala ei prietenă". A venit primăvara, iar Demetra a redat pământului fertilitatea.[9]

Acest mit tratează trei aspecte ale femininului, care sunt separate și apoi reunite: Virgina/fecioara – Persefona; Marea Mamă – Demetra; Bătrâna – Hecate. Persefona este smulsă din inocența (inconștientul) vieții de zi cu zi și aruncată în conștiința adâncă a sinelui de către Hades. Este inițiată în misterele sexului și se dăruiește lui Hades, devenindu-i consoartă. Își pierde fecioria, virginitatea, sinele-unu, pe care Esther Harding îl numește „esența virginității". Devine regina lumii subpământene. „Pentru o femeie, momentul de cotitură este simbolic un viol – o necesitate – un lucru care vine cu o putere uriașă și care nu acceptă rezistență."[10]

Persefona este smulsă din ea însăși, ca fiică a mamei sale, și intră în străfundurile sufletului său. Este o experiență universală pentru o femeie: pierderea simțului sinelui, senzația de confuzie, de rătăcire; în adâncimile depresiei, femeia își descoperă un nou sine. Căderea devine un moment de cotitură. „Persefona riturilor eleusine, mireasă a lui Hades, ne

permite să avem o privire integrală asupra celor mai teribile evenimente din viața noastră, să le transformăm în ocazii de a vedea în profunzime."[11]

După ce își găsește noul sine, Persefona nu mai dorește să se întoarcă la status-quo, să regreseze la identificarea cu mama sa. Astfel că înghite semințele de rodie și își asimilează experiența adâncimilor. „A mâncat hrana lui Hades, a primit întunericul în sine și acum poate da naștere noii ei personalități. La fel și mama sa."[12] Persefona devine la rândul ei mamă, are o fiică care moare și apoi renaște. „Fiecare mamă își poartă fiica în sine și fiecare fiică își poartă mama – fiecare femeie se extinde înapoi, către mamă și înainte, către fiică."[13]

Când Persefona este răpită, Demetra este răpusă de durere, se lasă purtată de amărăciune, nu mai mănâncă, nu mai bea, nu mai doarme timp de nouă zile și nouă nopți (acel „nouă" simbolic al maternității). Pierderea fiicei reprezintă pierderea tinereții și a acelei părți din ea lipsită de griji. Este un timp al schimbării de atenție: de la lumea exterioară cu proiecțiile ei la călătoria lăuntrică și la cea de a doua parte a vieții.

Zeița grânelor

Am trăit durerea Demetrei când fiica mea, Helen, a plecat la facultate. Mă simțeam moartă fără ea. Nu era doar pierderea bucuriei pe care ea mi-o aducea în fiecare zi, dar am trăit sentimentul visceral al morții mele ca mamă.

Precum Hecate, „zeița lunii întunecate, a intuiției feminine care aude în întuneric, dar nu vede și nu înțelege",[14] nu îmi puteam *înțelege* adâncimea durerii. Mi-a fost greu și când a plecat la facultate fiul meu Brendan, cu doi ani înainte, dar de data aceea a fost diferit. Mult mai greu. Nu am putut dormi două luni după plecarea ei și deși am continuat să lucrez,

izbucneam în plâns ori de câte ori treceam pe lângă camera ei goală. O doream înapoi, vroiam ca lucrurile să fie ca înainte, să dansăm, să râdem, să ne povestim cum ne-am petrecut ziua. Aș fi fost fericită și să se ia de mine, numai să fie acasă!

Helen Luke vorbește despre diferențele uriașe dintre experiențele mamă/fiu și mamă/fiică: „La nivel arhetipal, fiul este imaginea vie a căutării interioare, dar fiica reprezintă însăși extensia sinelui mamei, purtând-o în trecutul său, în propria tinerețe, dar și către viitor, ducând cu sine promisiunea renașterii într-o nouă personalitate, în conștiința de Sine."[15] Dar înainte să trăiesc renașterea am trăit fiorii reci ai morții.

Am avut atunci un vis în care se făcea că soldații cu care călătoream m-au lăsat singură la căderea nopții, într-o peșteră din apropierea piscului unui munte. Ningea, iar ei trebuiau să coboare de pe munte când încă mai era lumină. M-au lăsat acolo fiindcă fusesem rănită. Căpitanul regimentului mi-a lăsat mănușile sale și a plecat.

M-am gândit a doua zi la vis, încercând să-mi dau seama ce încerca să-mi transmită inconștientul meu. Mi-am imaginat că mă întorc înapoi în peșteră, să aflu ce trebuie să descopăr acolo. Iată ce am scris:

„Mă uit de jur împrejur, peștera este plină de obiecte rituale: un cuțit, un cuib gol de pasăre, trei pietre, un toc gol de pistol, o gamelă cu apă și porții de mâncare. Mai este și o pătură pe care stau. Sunt rănită la pulpa dreaptă, pantalonii îmi sunt murdari de sânge. Este frig; cu toată frica, am o senzație de pace. Pot face un foc. Mănânc bucățele de carne uscată.

Știu că am tăria să rămân trei zile acolo, până se întorc să mă ia cu ei. Căpitanul este prietenul meu, mă pot baza pe el. Dar simt o teamă cumplită. Găsesc un cuib de pasăre. Foarte rar poți găsi cuiburi de păsări la o altitudine atât de mare.

Cuibul este fragil. La fel mă simt și eu în interior, deși pe afară trebuie să par puternică.

Obiectele din peșteră sunt parcă jucăriile unui băiat, obiecte prietene pe care le-am avut când eram fată și mă jucam în pădure. Singurătatea pe care o simt acum este singurătatea și întunecarea de dinainte de a avea tovarăși de drum, de dinainte de Heather și Brendan. Ei au fost tovarășii mei de viață, iar acum nu mai sunt cu mine. Nu mai am cu cine să mă joc, mă reîntorc la cuibul gol.

Nu vreau să fiu singură, nu mai vreau să fiu în peșteră. Îmi vreau copiii înapoi, îmi vreau tinerețea înapoi, îmi vreau tovarășii de drum înapoi. Dar nu se mai poate. Trebuie să merg mai departe. Trebuie să ies din peșteră și să cobor versantul muntelui, cu orice preț."

A fi mamă a fost o parte definitorie a vieții mele. Sfârșitul acestui rol mi-a lăsat un gol imens în suflet. Până atunci nu mi-am dat seama că am făcut din maternitate călătoria mea eroică. Până a deveni eu însămi mamă am funcționat reacționând la mama, la frustrările și furia ei, la tata, la biserică, la școală sau la serviciu.

„Acum mă simt despuiată", am notat atunci. „Nu mă mai pot ascunde în spatele rolului de mamă perfectă. Și nu mai am nici energia, nici entuziasmul de a fi terapeutul sau scriitorul sau artistul „perfect". Vreau doar să fiu un om obișnuit, fără sarcini eroice; doar o călătorie internă molcomă. Am un cuțit, apă, trei pietre, un cuib de pasăre, mâncare, o pătură. Știu că pot supraviețui. Nu trebuie să depind de părinți, copii sau de partenerul de viață. Îmi pot exprima propriul suflet."

Ca și Demetra, am reușit să trec cu timpul peste pierderea personală, dar mi-a luat mai multă vreme decât aș fi crezut. Mi-am dat seama că am fost prinsă în mrejele arhetipului Demetrei. La scurtă vreme după ce am avut acest vis, Heather

s-a întors pentru a-și petrece acasă weekendul de Halloween. Avusese și ea un semestru dificil, chinuită de dorul de casă; încă nu-și găsise un grup de prieteni cu care să se simtă bine. Mie mi se ceruse să trimit un proiect pentru o expoziție intitulată „Mai mic decât o cutie de pâine". Am rugat-o pe Heather să mă ajute să pictez cutia de carton pe care o primisem. Am început să pictăm amândouă diferite teme, apoi eu am început să desenez zeițe ale grânelor. Heather m-a întrebat de ce zeița pe care o desenam avea o lacrimă în colțul ochiului. Fără să mă gândesc, i-am răspuns că avea inima frântă și am izbucnit în lacrimi.

Abia după această întâmplare am făcut legătura între zeițele grânelor pe care le-am pictat amândouă cu Demetra și povestea Persefonei. Am continuat să visez, să scriu și să fac toate lucrurile cotidiene fără mare entuziasm. Dar am început să dorm nopțile. „Atunci când vine timpul ca întreaga personalitate să se transforme, ca individul să dezvolte o nouă atitudine, totul se usucă, atât spre interior, cât și spre exterior, iar viața devine tot mai sterilă, până când *mintea conștientă* este forțată să recunoască gravitatea situației și este obligată să recunoască validitatea inconștientului."[16] În cele din urmă am reușit să trec peste durerea separării de fiica mea și mi-am dat seama că trebuie să încep să-mi caut fiica lăuntrică.

Inima Inannei, Regina Cerurilor, tânjea după măruntaiele Pământului. Întorcându-și spatele la Cer, a coborât. „Dar siguranța ta?" au strigat vocile. „Dacă nu mă întorc, duceți-vă la Tați", a strigat Ea, ajunsă deja la prima poartă. „Mă duc la înmormântare", i-a explicat ea paznicului, iar porțile de țărână s-au deschis în calea ei. Apoi a coborât – prin pământul care i-a smuls cerceii de aur din urechi. Prin brațele de granit care i-au sfâșiat rochia de pe sâni. Prin focul care i-a ars părul de pe creștet. Prin fierul care i-a sfâșiat brațele. Mai adânc, tot mai adânc. Prin golul care i-a supt sângele.

Până când a ajuns să o privească în ochi pe Ereshkigal, Regina Lumii Subpământene. Ochiul ei nemilos i-a împietrit inima; ameţită, ea a păşit prin pupila ei împresurată de craniile care i-au ros carnea de pe oase; s-a prăbuşit în Abis, adânc, tot mai adânc.

Janine Canan, „Coborârea Inannei",
în volumul *Trupul ei magnific.*

După ce ne dăm seama că suntem fiicele patriarhatului, trebuie să ne apucăm de treabă. Trebuie să ne recâştigăm acele părţi din noi pierdute în clipa în care ne-am înveşmântat în hainele culturii noastre. Sylvia Brinton Perera, în minunata sa carte „Coborârea la Zeiţă", foloseşte vechiul poem sumerian despre Inanna şi Ereshkigal pentru a analiza sfâşierea care are loc când femeia renunţă la identificarea sa cu masculinul, ceea ce duce la moartea unui fel de a fi şi la aşteptarea renaşterii.[17]

Inanna, zeiţa sumeriană a cerului şi a pământului, coboară în lumea subpământeană pentru a asista la ceremoniile funerare ale lui Gugalanna, soţul surorii sale, Ereshkigal, regină a lumii subpământene.

Înainte de a părăsi cerul şi pământul, Inanna îi spune lui Ninshubur, credincioasa sa servitoare, să se ducă la zeii taţi, Enlil, Nanna şi Enki, să le spună să facă cele necesare pentru a o elibera dacă nu se întoarce în trei zile. Începe să coboare. La prima poartă către lumea subpământeană, Inannei i se cere să spună ce doreşte. Paznicul porţii, Neti, o informează pe Ereshkigal, Regina Lumii Subpământene, că Inanna cere să intre în „lumea de unde nu te mai poţi întoarce" pentru a asista la funeraliile lui Gugalanna. Când Ereshkigal aude acest lucru, îşi muşcă buzele, îşi loveşte coapsele, dar îl instruieşte pe Neti să o trateze pe Inanna potrivit legilor şi ritualurilor la care sunt supuşi toţi cei care intră în regatul ei. Trebuie să

îşi lepede straiele regale şi să intre în lumea subpământeană aplecată adânc.

Paznicul urmează ordinele primite şi îi înlătură Inannei câte o parte a minunatelor sale haine regale la fiecare dintre cele şapte porţi. Este despuiată şi judecată la fiecare poartă. Ereshkigal o priveşte cu ochiul morţii. Îi vorbeşte cu mânie, o ucide pe loc şi îi atârnă trupul de un ciot de lemn, lăsându-l să putrezească. Când Ninshubur vede că Inanna nu se întoarce după cele trei zile, începe să bocească şi, bătând toba, trece pe la casele zeilor. Se duce la Enlil, zeul cel mare al cerului şi al pământului, se duce la Nanna, zeul lunii şi tatăl lui Inanna, dar amândoi refuză să se amestece în treburile tărâmului subpământean. În cele din urmă, Enki, zeul apelor şi al înţelepciunii, ascultă rugăminţile fierbinţi ale lui Ninshubur.

Enki urzeşte un plan, făcând două creaturi, nici bărbat, nici femeie, din pământul de sub unghiile sale. Le cere să ducă cu ei în lumea subpământeană apă şi hrană şi le spune să jelească împreună cu Ereshkigal. Cele două creaturi se strecoară nevăzute pe tărâmul subpământean şi o consolează pe Ereshkigal, care îşi plânge consortul mort. Aceasta este atât de recunoscătoare pentru empatia lor, încât le oferă un dar. Creaturile cer cadavrul Inannei, pe care îl stropesc cu apa vie şi îl acoperă cu hrana adusă din lumea pământeană. Inanna este readusă la viaţă, dar i se aminteşte că dacă vrea să plece de pe tărâmul subpământean, trebuie să ofere un substitut care să îi ia locul. Pe când se întoarce prin cele şapte porţi şi îşi recapătă veşmintele regale, de ea se agaţă demoni pentru a fi siguri că vor pune mâna pe substitutul ei.

Ultima parte a mitului vorbeşte despre căutarea substitutului, ales a fi consortul ei, Dumuzi, care nu i-a jelit moartea, ci s-a urcat pe tronul ei.

Inanna este un tipar al femininului care-l depășește pe cel al mamei: întrupează fertilitatea pământului; zeiță a stelei răsăritului și a apusului; zeiță a războiului; zeiță a dragostei sexuale, a vindecării, a emoției, a cântecului. Este o călătoare ce calcă tabuul intrării în tărâmul subpământean. La fiecare din cele șapte porți renunță la aspecte ale personalității ei, lucru care „sugerează renunțarea la iluzii și false identități, care i-ar fi putut servi în lumea de deasupra, dar care nu-și mai aveau rostul în lumea umbrelor".[18]

Ereshkigal a fost violată de zei și surghiunită în lumea subpământeană, ca toate celelalte lucruri care au de a face cu natura și trupul. Ea reprezintă acea latură a feminității îngropată în adâncuri; întruchipează furia, lăcomia, teama de a pierde ceva important. Ea este energia sexuală primară, brută, este femininul rupt de conștiință. Ea reprezintă instinctele feminine ignorate și disprețuite. „Ea reprezintă viața potențială, suspendată într-o stare de nemișcare, înainte de a fi adusă pe lume în chinurile facerii."[19]

Manifest un respect plin de teamă față de Ereshkigal, deoarece știu că are puterea de a descarna până la esență. Dar forța ei impersonală nu este doar distructivă, ci și transformativă, „precum putrezirea și gestația care acționează asupra unui obiect pasiv, chiar și împotriva voinței sale. Astfel de forțe impersonale devorează și distrug, incubează și nasc, implacabile și lipsite de milă."[20]

Ea reprezintă, în același timp, moartea și viața potențială, distrugerea necesară și tămăduirea. Întâlnirea cu Ereshkigal reprezintă pentru femeie momentul de confruntare cu propria sa latură întunecată, cu furia neexprimată a decenii de încercări de a mulțumi „tații". O clientă a descris acest proces ca un ghem de fier topit care îi roade pieptul.

Ereshkigal reprezintă relația pe care femeia o are cu mecanismele profunde ale propriului psihic, ale corpului său,

ale naturii sale instinctive. Ea cere să fie tratată cu reverență și respect. Se uită la noi cu ochiul morții și vede ceea ce noi nu vrem să vedem. Ea cere impetuos să ne privim acele părți din noi înșine de care ne-am rupt.

În formele sale cele mai dure, ea poate face ca întreg suflul vieții să înghețe. Iată felul în care una din clientele mele mi-a descris felul în care mama sa o privea cu un „ochi malefic": „Ori de câte ori era furioasă pe mine, mă fixa cu o căutătură malefică plină de ură și nu-mi mai vorbea timp de o săptămână. Era ca o gaură neagră. Se comporta de parcă aș fi fost moartă, nu mă vedea, nu mă auzea, nu vorbea cu mine. Mă deprima cumplit să fiu atât de separată de ea; mă simțeam de parcă viața s-ar fi oprit și nu mai puteam continua. O imploram să înceteze, dar nu ceda niciodată."

Ereshkigal o atârnă pe Inanna de un lemn, umplându-i „golul receptiv cu forța feminină Yang. Acest lucru redă femeii plenitudinea existențială, pentru ca aceasta să nu mai fie dependentă de un soț sau de un copil, ci să devină ea însăși un individ întreg și separat."[21] O femeie care știe ce vrea. Iar când o femeie începe să fie asertivă, adeseori este văzută ca fiind dezagreabilă, urâtă și ticăloasă, căci nu mai este dispusă să zâmbească, să își înghită sentimentele și nu mai este dornică să-i mulțumească pe alții. Dar ca o femeie să fie întreagă, trebuie să asimileze mama întunecată.

Întâlnirea cu mama întunecată

În timpul coborârii, femeia trece printr-o perioadă de introvertire sau deprimare, o perioadă de gestație de sine lentă și dureroasă, în care ea se îndepărtează de identificarea cu conștiința egotică și revine la cunoașterea trup/minte de dinainte de dobândirea limbajului. Ea poate simți un gol

interior incredibil, poate avea senzația că este părăsită, că este lipsită de valoare. Nu își mai regăsește căminul, se simte orfană, blocată într-o zonă interstițială. Și, precum Demetra și Inanna, nu mai rodește. Se simte goală, expusă, asexuată, aridă, ca o carne vie. Poate visa tuneluri, pântece, morminte, șerpi care o înghit sau se poate trezi în burta balenei, precum Iona. Dar, dacă coborârea va fi conștientă, ea nu se va rătăci în întuneric.

Iată cum relatează una din clientele mele întâlnirea în vis cu mama întunecată, într-un tren subteran: „Sunt într-un metrou cu fiica mea de cinci ani, un alt copil și soțul meu. Trenul ajunge în stație și ne pregătim să coborâm. Fiica mea, Maraya, coboară prima, dar o pală de vânt îi smulge pălăria și o aruncă în spatele trenului, iar ea fuge după ea. Fug după ea, dar nu o mai găsesc, însă pe partea cealaltă a șinelor văd mai mulți copii care aleargă după ceva. Nu reușesc să o vad pe Maraya, dar știu că e bine și că nu a căzut pe șine. Alerg să îmi iau bagajul și geanta cu aparatul foto din vagon și le dau soțului meu. Mă întorc înapoi în vagon să mai iau ceva, dar trenul pleacă. Acum sunt în tren fără bagaje, fără bani, fără aparatul foto și nu știu nici numele stației în care mi-am lăsat familia. În vagon mai sunt doar doi pasageri, două femei. Una stă aplecată, de parcă i-ar fi rău, iar cealaltă are grijă de ea. Le întreb cum se numește stația din care am plecat, dar nu știu să-mi răspundă; îmi spun că mai sunt cel puțin patruzeci de minute până la următoarea oprire. Încep să le povestesc problema mea și ele îmi spun: „Ai dat de bucluc, nu-i așa?", dar nu se oferă să mă ajute. Mă gândesc că ar trebui să le rog să îmi dea un dolar ca să mă pot întoarce, dar nu cunosc rețeaua de metrou și nu știu dacă familia mea o să mă aștepte acolo."

O rog să vorbească cu femeile din vagon. „Cele două femei sunt mama mea și cu mine. „Ce faceți aici, cu mine?", le întreb.

„Trebuie să te uiți la noi înainte să poți coborî." Le privesc. Mama este arogantă, leneșă, poruncitoare. În prezența ei sunt parcă mai mică, dar o îngrijesc cu iubire. Aș vrea să o ucid.

Ea este bolnăvicioasă și dependentă, puterea ei este dependența. Dependența ei mă înlănțuiește. Mă simt amorțită; nici nu știu unde merge trenul. Destinația mi-e necunoscută, mă simt ca prinsă în cursă cu ea în acest vagon. Aș vrea să-i spun să se ridice și să meargă, dar îmi este teamă că mă va pedepsi, retrăgându-și dependența. Nu mă iubește cu adevărat, știu asta, dar pretind că are nevoie de mine. Mă prefac și devin un martir al suferinței. Nu sunt suficient de bună? Am grijă de mama mea.

Trebuie să ajung la următoarea stație și să plec de lângă ea. M-aș simți liberă. Femeia care stă pe celălalt rând de scaune este atât de liberă. Nu are bagaje, nu are familie, nu are bani. Nu o îngrădește nimic, chiar dacă îi e teamă. Eu sunt legată de ceva care nu mai este aici: o veche identitate, fiica unei mame bolnave, care încearcă să dovedească cât este de virtuoasă. Modestă și tăcută, ce s-ar întâmpla dacă m-aș ridica și aș pleca? Mi-aș pierde mama. Mi-aș pierde imaginea de fiică care își servește mama. Nu aș mai fi în slujba unei mame negative. Aș evada din acest complex.

Nu mai pot continua să servesc, nu mai pot continua să respir. Vreau să văd lumina zilei. Dacă ea va dori să rămân în metrou, va rămâne singură. Vreau să respir aer curat. Parcă se stafidește când îi spun că voi părăsi trenul la următoarea stație."

Această femeie și-a petrecut următoarele patru zile în pat, cu pneumonie; o febră misterioasă a făcut-o să asude tot timpul. A fost un timp al suferinței și al izolării, dar și un timp al purificării și al transformării. A realizat că nu se mai simte sufocată de furia pentru mama sa. A citit mitul Inannanei și al lui Ereshkigal și, într-una din ultimele zile de convalescență mi-a spus că a uitat să-i zică lui Ninshubur că „se duce în adâncuri".

Suferința conștientă și reîntoarcerea

Inanna nu se întoarce după cele trei zile, iar slujitoarea sa credincioasă, Ninshubur, se duce să ceară ajutorul zeilor cerului și lunii. Ca multe alte femei, Inanna „caută dragostea unde nu trebuie"; ea se gândește la tați, care dețin puterea, dar nu sunt capabili să o ajute și nici suficient de generoși. Este o temă recurentă, atât pentru mine, cât și pentru multe alte fiice ale patriarhatului, să așteptăm ajutor și aprobare de la cei care refuză să fie văzuți așa cum sunt. Femeia trebuie să învețe care este adevărata sursă a validării.

Ninshubur se duce la Enki, zeul apei și al înțelepciunii, stăpân peste freamătul râurilor și mărilor. El reprezintă spiritul masculin făuritor, creativ, jucăuș, empatic.[22] El improvizează cu pământul de sub unghii și făurește ființe care nu sunt nici bărbat, nici femeie, și care întruchipează modestia și empatia și care pot oglindi suferința lui Erishkigal.[23] Ea jelește, iar aceste creaturi asexuate suferă alături de ea. Ele nu o roagă să *facă* ceva, ci o lasă *să fie* în durere. Jelesc alături de ea. Ereshkigal se simte înțeleasă, iar acest lucru permite femininului profund „să accepte durerea așa cum este – o parte a procesului natural al vieții". Ea nu trebuie să dea vina pe nimeni, își poate trăi suferința și vindecarea firesc.

Această calitate a empatiei, de a fi alături de durere, ajută individul să depășească momentul dificil. Empatia poate împiedica ceea ce eu numesc „ejaculare prematură" – atunci când individul trece prea repede la acțiune, deoarece durerea unei existențe dominate de necunoscut este insuportabilă. Dacă avem răbdare să lăsăm procesul să decurgă natural, ne putem vindeca în profunzime. Dacă întrerupem procesul, acesta nu va mai ajunge la bun sfârșit. Femeile și bărbații trebuie să se sprijine reciproc pentru a parcurge acest ciclu

feminin; ca toate ciclurile naturale, și acesta este un ciclu al morții, putrezirii, gestației și renașterii.

Când Ereshkigal se simte ascultată, ea permite celor două creaturi asexuate (*kalaturra* și *kurgarra*) să o readucă la viață pe Inanna. Inanna simte cum viața renaște în ea. Este reînviată cu hrană și apă și își revine încetul cu încetul, întorcându-se din lumea subpământeană pentru a găsi un substitut. Ea a întâlnit zeița întunecată și știe acum că „schimbarea și viața cer sacrificii. Este genul de adevăr de care moralitatea patriarhală și fiicele veșnic fecioare ale tatălui lor au fugit întreaga viață, dorindu-și *să facă* lucrurile bine pentru a scăpa de durerea propriei renașteri, a propriei unicități și individualități."[24]

Inanna nu se întoarce din tărâmul subpământean toată numai lapte și miere; adeseori, când o femeie iese din perioada de izolare voluntară și își manifestă asertivitatea, ea nu este o companie foarte plăcută. Prietenii și familia își doresc ca ea să fie neschimbată. Dar ea realizează acum cât de mult s-a sacrificat pentru alții și nu mai este dispusă să facă același lucru. Ea se desparte fără milă de oamenii și situațiile care nu mai susțin noul său sine.

Inanna îl găsește pe Dumuzi, consortul și egalul său, stând fără griji pe tronul ei, fără să fie foarte îngrijorat de soarta ei. Îl confruntă și ordonă să fie dus pe tărâmul subpământean. Îl sacrifică pe cel la care ținea cel mai mult. „Iubitul Dumuzi reprezintă atitudinea ei masculină favorită; vechiul rege trebuie ucis, ca sursă primordială de validare a noii identități."[25] Cu alte cuvinte, el reprezintă acea parte din noi de la care așteptăm validarea. Am avut mai multe cliente care, în timp ce își scriau dizertația de doctorat, și-au dat seama că singurul motiv pentru care s-au îmbarcat în acest ritual de trecere a fost dorința de a câștiga aprobarea tatălui. Multe din ele au ales în acea clipă să fie orice altceva decât „doamna doctor".

Zeița Inanna plânge pierderea iubirii sale, iar atunci ea este auzită de o femeie muritoare. Geshtinanna, sora lui Dumuzi, își jelește fratele pierdut. Copleșită de durere, o imploră pe Inanna să o trimită pe ea în locul lui Dumuzi. Inanna este atât de mișcată de sacrificiul acesteia, încât îi permite Geshtinannei să împărtășească cu Dumuzi timpul petrecut în lumea subpământeană, fiecare urmând a petrece șase luni pe tărâmul subpământean și șase luni pe pământ.[26]

Geshtinanna simbolizează noua feminitate; este femeia care își cunoaște sentimentele, umilă, *conștientă de sacrificiul său*. Este gată să îndure ciclul coborâre/urcare, relaționează atât cu natura sa masculină, cât și cu latura sa feminină. Ea este „un model pentru omul dispus să treacă prin întreg spectrul dureros al zeiței".[27] Ea pune capăt ciclului de evitare a responsabilității, intrând singură în lumea subpământeană.[28] Nu aruncă responsabilitatea pe umerii nimănui.

Eroina zilelor noastre are multe de învățat de la Geshtinanna; ea coboară în adâncuri nu pentru a fi admirată, ci pentru a trăi cercul complet al existenței feminine. Ea câștigă înțelepciunea ciclurilor schimbării, acceptă latura întunecată, instinctivă, care ne ajută să găsim un rost în suferință și moarte, dar și pe cea luminoasă și plină de bucurie, care ne reafirmă curajul, puterea și viața.

Capitolul 7

DORINȚA NESTĂVILITĂ DE RECONECTARE CU FEMININUL

Copila vierme

Visez că am un bebeluș. Este o fetiță tare mică, seamănă cu un vierme palid. Eu și Lucien ne plimbăm pe Strada Mare când brusc îmi aduc aminte de copilă. Alergăm acasă și o găsim afară, într-un cărucior în fața verandei. O ridic din căruț; îi este foarte foame. Mă pregătesc să îi dau sânul meu, dar îmi dau seama că trebuie să o schimb mai întâi. Îi spun lui Lucien: „Trebuie să dezvolți o relație cu ea, vorbindu-i." O schimb, arată atât de mică, de jalnică. Abia poate să plângă, scoate niște sunete ca niște mieunături. Nu vrea nimic, este doar tristă. Îmi este teamă că nu va supraviețui, nici măcar nu-mi aduc aminte când am făcut-o. În timp ce plânge, din sânul meu stâng începe să curgă lapte.

Când mă gândesc la acest vis, imaginea copilei vierme mă poartă cu gândul la Darth Vader fără mască, din „Întoarcerea lui Jedi", de George Lucas. Luke Skywalker îi dă jos masca tatălui său și este șocat și trist să vadă capul regelui războinic. Servind statul, nu și-a dezvoltat umanitatea. Când dau jos masca tatălui meu găsesc un băiețel trist care își dorește să fie ținut în brațe, mângâiat și iubit așa cum este. Când

dau jos masca tatălui lăuntric (aspectul eroic), îmi găsesc natura feminină adâncă, tânjind să fie recunoscută, spălată, schimbată, hrănită. Dar conexiunea este atât de fragilă, încât uneori uit de ea. Am suficient lapte să hrănesc acest feminin nou-născut, trebuie doar să îmi aduc aminte.

Când o femeie a coborât în adânc și și-a retezat identitatea de fiică spirituală a patriarhatului, ea resimte o nevoie acută de reconectare cu femininul, fie că este vorba de Zeiță, de Marea Mamă sau de copila lăuntrică. Ea simte dorința de a-și dezvolta acele părți din sine care au coborât în adâncuri în timpul călătoriei sale eroice: trupul, emoțiile, spiritul, înțelepciunea creativă. Uneori relația pe care o femeie o are cu acele laturi nedezvoltate ale personalității tatălui îi dă un indiciu despre propria sa natură feminină profundă.

Când o femeie își petrece ani buni din viață rafinându-și intelectul și abilitățile de a stăpâni lumea materială, ignorând cunoașterea subtilă a trupului, trebuie să i se reamintească că trupul și sufletul sunt una. Și-a ignorat emoțiile, slujind nevoilor familiei și societății; este timpul să-și regăsească spiritul de femeie. Misterele tărâmului feminin i se vor releva în vise, în coincidențe stranii, în poezie, artă și dans.

Ruptura trup/spirit

Din punct de vedere istoric, conexiunea dintre trup și suflet a fost distrusă în clipa detronării Zeiței Mamă. Abia acum, când Terra este amenințată de o distrugere masivă, această conexiune începe să fie restabilită. Când omenirea a uitat că pământul este sacru și a început să-și idolatrizeze zeii în biserici și catedrale, în loc de desișuri și vârfuri de dealuri, s-a pierdut acea relație sacră și personală cu natura. Am uitat că suntem copiii ei, că suntem interconectați cu toate celelalte specii. Am pierdut sacrul întrupat în toate ființele vii, în copaci,

pietre, oceane, copii, bărbați, femei. Iar pierderea sanctității naturii a dus la pierderea sanctității trupului.

Dar nu a fost mereu așa. Când trupul femeii simboliza trupul Zeiței, femeia era un receptacul pentru miracolul vieții.

> *În vremuri de demult, când cunoașterea era exprimată prin metaforă și arhetip, nu prin știință, femeia era privită cu un sentiment de sacralitate, legat în parte și de schimbările prin care trecea trupul ei. La prima menstruație, fata devenea femeie; sângele a avut mereu o dimensiune spirituală. Iar ea continua să sângereze, lună de lună, până când rămânea însărcinată, iar apoi se oprea din sângerare timp de nouă luni, timp în care devenea incubator pentru o nouă viață. De parcă și-ar fi oprit sângele în corp pentru a face un copil. Iar după nașterea copilului începea din nou să sângereze, lună de lună, până când menopauza oprea acest proces. Și acest lucru era considerat extraordinar, căci se credea că ea își oprește sângele în corp nu pentru a face un copil, ci pentru a crea înțelepciune. Femeile încep acum să își însușească din nou acest mod extraordinar de a-și înțelege experiența, căci el readuce în lume sacralitatea materiei.*[1]

Începând cu Evul Mediu, dar mai ales cu perioada Revoluției Industriale și a zeificării mașinilor, corpul femeilor și bărbaților a fost, ca și Mama Pământ, abuzat sexual și fizic. Trupul a fost împins dincolo de limitele lui firești de putere și rezistență, siluit să se conformeze așteptărilor culturale referitoare la dimensiune, formă și frumusețe, obligat să servească lăcomiei umane. Denigrarea trupului femeii s-a exprimat prin tabuurile sociale și religioase care însoțeau menstruația, nașterea și menopauza;[2] ea se reflectă și în statisticile care documentează violul, incestul și pornografia. Sacralitatea trupului feminin și recunoașterea sacralității materiei s-au pierdut când oamenii au început să venereze zeii tați. Reverența cu care odată era

privită fertilitatea unei femei aflată la menstruație a dispărut pe tărâmul subpământean, odată cu Zeița.

În absența ei, o parte din femei au uitat înțelepciunea adâncă a trupului femeii și misterele sexualității feminine. Femeile *cunosc* cu trupul. Jean Shinoda Bolen spune că „atunci când cunoaștem ceva atât cu trupul, cât și cu mintea și cu inima, atunci cunoaștem ceva profund despre noi înșine, iar această dimensiune a fost profund dezechilibrată în lumea noastră creștină și în psihologia influențată de creștinism. Am avut nu doar o psihologie masculină, ci și o teologie masculină, în care singurele experiențe transformatoare erau mintea, interpretarea și cuvântul, iar acest lucru nu a funcționat [pentru femei]."[3]

Sexualitatea feminină

Pierderea de putere asociată cu sexualitatea feminină a fost o realitate transculturală încă din clipa în care bărbatul a descoperit că are și el un rol în procrearea copiilor. Pentru a proteja descendența patrilineară, bărbații au încercat de secole să controleze sexualitatea femeii. „Deși bărbatul are nevoie de puterea ei, încearcă să o țină sub control, construind legi care să nu-i permită libertatea sexuală, în cazul în care ea ar compromite fragila, dar tenacea structură socială a societății noastre patriarhale.[4] Pentru a proteja această descendență patrilineară, fiul trebuie să fie fiul tatălui, nu al mamei."[5]

Sheela-na-gig

Chiar și în societățile celtice, unde descendența copilului era matriliniară, puterea sexuală a femeii era considerată periculoasă, nesănătoasă și înspăimântătoare. Jean Markale povestește că atunci când Marea Mamă celtă, Rhiannon, a fost forțată să intre sub pământ, ea a luat forma unei scroafe de mistreț alb. Într-o poveste galeză, istorisită tot de Markale, este limpede că zeița scroafă, Henwen, era temută, persecutată și denigrată de Arthur și oamenii săi. Puterea fertilității ei stârnea teama în inimile lor.

O profeție spunea că Britania va suferi de pe urma copiilor lui Henwen (Bătrâna Albă), astfel că atunci când s-a aflat că poartă copii în pântece, Arthur a mobilizat armata și a pornit să o distrugă. A născut, dar, urmărită de atacatori, s-a aruncat în mare. Micuții ei s-au aruncat după ea. La Maes Gwenith („Câmpul de grâu"), ea a dat naștere unui bob de grâu și unei albine. La LLonyon, în Pembroke, a dat naștere unui bob de orz și a unuia de grâu. La Riw-Gyverthwch, în Avon, ea a dat naștere unui pui de lup și unui pui de vulture. La Llanveir ea a născut o pisică, pe care turma de porci a aruncat-o în mare.[6] Grâul, orzul, albinele și pisicile sunt vechi simboluri ale Zeiței. Patriarhatul o poate vâna, dar progeniturile ei vor continua să înflorească.

Zeița scroafă întrupa în multe culturi antice fertilitatea și abundența. În Mesopotamia, porcul era simbolul Zeiței, iar în teritoriul european ritualurile eleusine închinate Demetrei și Persefonei erau ritualuri de natură vegetariană, care se desfășurau prin intermediul porcului sacru. La sfârșitul ceremoniilor, femeile se duceau și făceau dragoste cu bărbații pe câmp, pentru a asigura fertilitatea recoltelor. Ritualurile stabileau o conexiune directă între sexualitatea umană și fertilitatea agricolă.[7] Sexualitatea femeii era onorată și respectată, căci avea abilitatea de a aduce viața pe pământ. Trupul era unit cu spiritul.

Cele mai multe femei nu mai conștientizează puterea propriei sexualități. Bărbatul a înjosit femeia numind-o seducătoare malefică, devoratoare și sursă a tentației. Puterea sexuală primară a zeiței și energia ei procreativă a fost văzută de bărbați ca o uriașă amenințare la adresa autorității masculine. Ea a fost considerată contraproductivă și în etica contemporană a muncii. „Pericolul relațiilor sexuale libere, simbolizate de Zeiță, Doamna Nopților, stă în posibilitatea unei satisfaceri totale a dorințelor instinctive ale bărbaților și femeilor, urmată, dacă nu de somn, de o stare de inerție, apropiată de *nirvana*, care ar putea dizolva dorința de a trăi. Cu alte cuvinte, ar fi un regres general către *ad uterum*, o reîntoarcere în paradisul real sau imaginar al unui pântec matern umed și hrănitor."[8]

Sculpturile antice ale zeiței care glorificau organele genitale feminine au fost desfigurate de triburile invadatoare și de preoții creștini. Sheela-na-gig, reprezentarea celtică a dimensiunii de mamă devoratoare a Zeiței, era sculptată în piatră în toate templele și castelele din Irlanda și Marea Britanie. Ea înfățișa „o figură feminină cu organe genitale uriașe, desfăcute de o pereche de mâini, cu picioarele îndoite, oferind fantezia unui sex nelimitat și, în același timp, fiind o reprezentare comică a originilor noastre. Ea întrupează misterul intim al nașterii și simbolizează momentul când placenta însângerată este retezată, iar noua viață este dăruită lumii."[9] Celor mai multe din aceste efigii le-au fost distruse organele genitale, iar chipul este de nerecunoscut.

Cu o asemenea distrugere activă a simbolurilor fertilității feminine, nu este de mirare că în zilele noastre multe femei sunt rușinate de organele lor genitale și dezvoltă diverse boli, precum displazia, herpesul sau condilomul. Femeile țin secret aceste afecțiuni față de familie și prieteni, de teamă să nu

fie considerate murdare. Ele își compară floarea sexuală cu a altor femei și ajung la concluzia că vaginul și labiile lor au tot soiul de lipsuri. Nimic nu este în regulă cu trupurile lor, adolescentele își plâng dimensiunile șoldurilor și sânilor, în loc să se bucure de faptul că vor putea da naștere unui copil și-l vor putea alăpta. Ele fac remarci disprețuitoare la adresa menstruației, deoarece nu li s-a spus niciodată că ciclul sau „a fi la lună", cum spuneau vechii amerindieni, este un timp al purificării, un timp al viselor, al intuițiilor; un timp în care o uriașă putere trebuie respectată și redobândită.

Mesajele familiei despre trupul feminin

„Spune-mi ce înseamnă să fii femeie", îmi zice o femeie de treizeci și cinci de ani. „Trăiesc într-un corp de peste o sută de kilograme și nu mă consider deloc feminină. Știu ce înseamnă să fii mamă, îmi place să am grijă de copiii și de clienții mei, dar nu mă consider o femeie *sexuală*. Părinții mi-au spus mereu să nu vin acasă borțoasă și cred că m-am gândit că, dacă aș face sex și aș rămâne însărcinată, nu mi s-ar mai permite să mă întorc niciodată acasă. Astfel că pe la treisprezece ani am început să mă îngraș, să mă protejez. Îmi aduc aminte că prin clasa a opta, la un dans organizat la școală, cel mai popular băiat a venit la mine și m-a invitat la dans. Mi-a fost atât de frică de atingerea lui, încât i-am spus că este prea scund. Imediat după aceea am început să mănânc fără măsură."

Multor femei le este atât de greu să trăiască într-un corp de femeie, încât îl abuzează cu mâncare, alcool, droguri, muncă în exces, prea multe exerciții fizice – toate pentru a exorciza disconfortul de a fi femeie. Dacă o femeie se identifică cu un bărbat în efortul de a-și mulțumi tatăl, ea va pune accent pe

dezvoltarea minții și intelectului și își va respinge corpul. Va uita cum să-i asculte nevoile și dorințele. Trupul este inteligent, știe când îi este foame, când îi este sete, când are nevoie de odihnă, când trebuie să facă mișcare, când vrea sex, când nu vrea sex, când ceva este dezechilibrat în el. Dar cei mai mulți dintre noi am fost antrenați să ignorăm ceea ce ne comunică trupul.

Trupul femeii este domeniu public, așa cum relevă limpede toată controversa din jurul avortului. Toată lumea are o opinie despre ce ar trebui sau nu să facă o femeie cu trupul ei. Mulți tați își imploră fiicele să slăbească și să arate îngrijit, pentru a găsi o slujbă bună de secretară. Poate că aceste fiice și-ar dori o funcție de manager, care să le aducă putere și un status ridicat, dar li se spune să se conformeze modelului de persoană de sprijin. Femeilor li se spune de mult timp că nu se pot descurca la fel de bine în afaceri ca bărbații, deoarece au ciclu și fac copii. Nu este nici un secret că, în ciuda progreselor din ultimele decenii, femeile încă sunt penalizate că fac copii și se ocupă de ei – sunt adeseori trecute cu vederea când vine vorba de promovări și creșteri salariale.

Dacă o mamă nu și-a trăit feminitatea cu armonie sau a făcut remarci derogative despre sexualitatea sa proprie sau a altor femei, ea a fost probabil înclinată să nu prețuiască trupul fetiței sale.[10] Unele femei le istorisesc fetelor lor povești de groază despre prima penetrare sau despre durerile facerii, astfel că multe fete cresc temându-se de sexualitate, detestându-și trupurile și separându-se încetul cu încetul de instinctele lor. Dacă „accentul în familie a fost pus pe performanță, fără o recunoaștere a Transformării sau Ființei unui copil, fata a învățat repede că răspunsul instinctual nu este acceptabil, astfel că frica, furia sau chiar bucuria au fost îngropate în musculatura corpului, au fost blocate acolo

cronic, devenind inaccesibile vieții de zi cu zi. Când suntem separați de instinctele noastre, conflictul autentic rămâne inconștient sau se somatizează.”[11]

Cele mai evidente cauze ale separării femeii de senzațiile trupului ei sunt violul, incestul sau abuzul fizic. Când o fată este abuzată de un bărbat cu autoritate – tată, frate, unchi, bunic, prieten de familie, profesor, doctor, prelat sau șef – ea își anesteziază corpul pentru a uita durerea umilitoare asociată cu drama sexuală. Dar durerea nu dispare odată cu dispariția cauzei care a generat-o. Experiența este păstrată în corp, adeseori la nivelul organului rănit (buzele, sânii, labiile, vaginul sau zona cervixului), provocând încordare, durere fizică, senzații stranii de plăcere, amorțire sau neplăcere. Am constatat că multe din clientele mele care au suferit în copilărie un abuz sexual fie au dezvoltat o atenție și o sensibilitate corporală ieșită din comun, fie s-au rupt total de corpurile lor. Ele fie transformă această experiență traumatică într-o înțelegere profundă a modului în care durerea și confuzia rămân prizoniere în corp și cum pot fi eliberate, fie își îmbracă trupul într-o armură, anesteziindu-se față de propriile instincte și intuiții. Ele nu își mai pot asculta instinctul, „stomacul”, deoarece dacă ar face acest lucru ar trezi la viață amintiri și sentimente nedorite.

Atunci când o femeie revine din „coborârea” sa, ea redevine stăpână pe trupul său, atât în dimensiunea sa fizică, cât și în cea sacră. Ea începe să fie conștientă de nevoile sale. Prin felul ei conștient de a mânca, de a face exerciții, de a face baie, de a se odihni, de a vindeca, de a face dragoste, de a naște, de a muri, ea ne aduce tuturor aminte de sanctitatea femininului. Pentru cele mai multe femei, inclusiv eu însămi, cele mai sacre momente au fost de natură fizică: să fiu ținută în brațe, să fac dragoste, să dau sân unui copil. Nimic nu m-a adus mai aproape de extazul

sacrului decât nașterea. Dimensiunea sacră *este* întrupată, iar sufletul unui om, la fel ca sufletul unei culturi, nu poate evolua dacă trupul nu este pus la loc de cinste.

Când mă gândesc la femeile care aduc în munca și viața lor aspecte sacre ale trupului feminin, îmi aduc aminte de Arisika Razak, o moașă din Oakland, California, care a creat „dansul vulvei", pentru a onora sexualitatea feminină.

„Ca moașă", spunea ea, „îmi petrec mult timp atentă la organele genitale feminine, mă uit la vulvă, aștept ca buzele vaginului să se deschidă, să văd capul copilului. Pot număra pe degetele de la o singură mână femeile care au fost pe deplin prezente în corpurile lor. Sunt femei care își acoperă vulva, care se scuză că miros urât. Dar nu ne-am simțit mereu murdare, nu ne-a fost întotdeauna rușine de corpul nostru. Au fost vremuri în care vulva era simbolul frumuseții, al sanctității și transcendenței. Toți oamenii vin pe lume prin această poartă a trupului nostru.

Sunt un războinic al trupului, lucrez cu sărmanele femei care nici nu se gândesc la spiritualitate, nici nu speră ca nașterea să fie un proces spiritual. Le aduc mereu aminte că au dreptul de a spune nu. Încurajez femeile să spună da sau nu în relațiile pe care le au, le spun că sexualitatea va face parte din ființa lor întreaga lor viață și că trebuie să aibă mai multă grijă de corpurile lor. Pentru mine, sexualitatea a fost importantă deoarece a fost poarta de intrare în tărâmul spiritului; ofranda pe care o aduc Zeiței este dansul vulvei și lucrul cu trupul."[12]

Acesta este trupul meu

Prin intermediul viselor, noi producem spontan și inconștient simboluri. În zilele noastre, multe femei și mulți bărbați visează Zeița, căci ea este o proiecție a principiului feminin care trebuie

restaurat în cultura noastră. Ea se poate înfățișa sub multe forme, adeseori simboluri ale moștenirii cuiva. Catherine este o femeie de aproape cincizeci de ani, care a crescut în mediul strict al unei familii catolice irlandeze. Ea a avut o serie de vise cu un pocal, care în slujba catolică simbolizează transformarea vinului în sângele lui Cristos. În culturile precreștine, pocalul simboliza aspectul feminin al sacrului.

În primul vis ea s-a văzut într-un tablou care purta următoarea inscripție: „Aceasta este Ea, cea care bea pocalul Sfântului Sânge." O lună mai târziu, a avut un vis în care a băut din pocal și douăsprezece picături de sânge i-au alunecat pe gât. A auzit următoarele cuvinte: „Ești hrănită de sângele Marii Mame." Ea și-a notat în jurnal: „Sângele este o imagine dătătoare de viață, o imagine a reînnoirii și a regenerării. Este o puternică imagine a femininului, la fel ca și vasul, pântecul, sângele menstrual cu puterea sa de curățare și purificare. Clipa în care am băut sângele Zeiței a constitut momentul sacru al inițierii mele în misterele femininului."

Două luni mai târziu, Catherine a avut un vis în care și-a văzut trupul drept pocal și a auzit cuvintele: „Aceasta este fiica mea iubită de care sunt foarte mulțumită." S-a trezit din somn arzând. „Vibram de energie", și-a notat ea. „Nu puteam sta în pat, simțeam că trupul îmi explodează, atât de plină mă simțeam. În puterea nopții am făurit un pocal rudimentar din argilă. Lutul rece m-a mai răcorit un pic, dar simțeam că nu făcusem suficient. Mi-am scos culorile și am desenat un pocal vibrând de energie și de culori puternice. În minte îmi răsuna: „Acesta este trupul meu, acesta este sângele meu." În acea clipă am realizat că sunt spirit întrupat; sângele *meu*, trupul *meu*. Eram întruparea Zeiței, dar nu într-un mod arogant, ci simplu, ca întrupare a spiritului. Zeul sau Zeița nu sunt separați de mine, nu îmi sunt exteriori; eu Îl întrupez, eu îi simt Ei puterea."

Căluș pentru inima mea

Coborârea nu se poate face lin; pașii noștri vor ridica praful. Pentru ca nu cumva să ne simțim triști sau lipsiți de putere, ne-am umplut viețile cu lucruri extrem de importante; ele ne țin departe de emoțiile periculoase care pândesc în adâncuri. O femeie care are curajul de a pogorî în tărâmurile adâncului, de dincolo de percepția ei normală, va regăsi sentimente pe care a ales să nu le experimenteze. Iar când începe să își dea jos măștile pe care le poartă pentru tații colectivi – a fi drăguță, politicoasă, gata oricând să spună „O, nu contează, facem cum vrei tu" – ea poate găsi pumnalele furiei pentru timpul sacrificat, confuzia pentru toate trădările, tristețea de a se fi abandonat pe sine atât de mult timp, neputința de a nu ști ce să facă mai departe.

O femeie frumoasă, de cincizeci de ani, care a crescut zece copii, mi-a spus zâmbind: „Am fost fericită toții anii aceștia. Regret doar conversațiile pe care nu le-am avut – cu copiii mei, cu soțul, cu mine însămi. Mi-am pus căluș la inimă pentru că aveam prea multe de făcut, am trăit prea multe dezamăgiri și mă simțeam în siguranță; nu am vrut să stârnesc furtuna."

Prea multe de făcut... Câte femei nu au renunțat la sine pentru că erau prea multe lucruri de făcut și nu aveau timp să asculte. Femeile care se definesc prin prisma relațiilor cu părinții, soții, copiii, frații sau colegii de muncă mai au foarte puțină energie să se gândească la sentimentele lor adevărate. Și au fost învățate că a te gândi la tine însăți înseamnă egoism. Iar o importanță de sine supradimensionată le împiedică să vadă cârdășia în care au intrat cu dependența altora: „Dacă nu o fac eu, nu are cine să o facă."

Femeilor li se spune de secole să nu fie „isterice". Dacă ele își doreau cu putere ceva, nu erau lăudate pentru pasiunea și hotărârea lor, ci li se spunea că nu sunt rezonabile. Dacă își exprimau cu mânie dorința, li se spunea că și-au pierdut orice control.

Părinții care se simt stânjeniți când fiicele lor își exprimă sentimentele vor spune: „Încetează imediat" sau le vor necăji cu „la uite-o și pe Sarah Berhardt" sau „Adu repede cutia cu șervețele." În astfel de familii și bucuria trebuie exprimată cu moderațiune, exprimarea exuberantă a fericirii este considerată „prostească". Când unui copil i se tot spune că „e prea mult", el învață că sentimentele sale nu sunt sigure. El înțelege repede că tristețea, dezamăgirea, furia și chiar bucuria nu sunt acceptabile pentru părinți și profesori, așa că la ce bun să mai simți. Dar sentimentele neexprimate nu dispar, ele se ascund în adâncul nostru și ne leagă de trecut.

Ne rupem de sentimentele noastre pentru că nu dorim să mai trăim tristețea de a nu fi ținuți în brațe, de a nu fi iubiți și protejați, precum copila vierme din visul meu. Nu vrem să-i auzim plânsetul furios, strigătul ei mut care spune parcă: „Cum ai putut să mă abandonezi?" James Hillman numește acest lucru *„reîntoarcerea incestuoasă la mamă"*. Această reunire incestuoasă cu mama presupune „să îți permiți să simți cele mai sângeroase și întunecate pasiuni, dorința de a fi mângâiată și ținută în brațe, precum și accese neîngrădite de furie. Asta înseamnă să cobori în inimă, să simți cu adevărat, chiar dacă asta înseamnă să simți cu pumnii, cu stomacul, cu organele genitale; nu înseamnă să simți „cum ar trebui"."[13] Putem trăi această tristețe întreaga noastră viață.

Durerea separării de feminin

Unul dintre cele mai dificile lucruri cu care se întâlnește eroina în călătoria sa este să trăiască tristețea adâncă a separării sale de feminin, să își permită să o conștientizeze și să o plângă așa cum simte în sufletul ei, apoi să se elibereze de ea și să-și continue drumul. Când se află într-o stare de tristețe

și disperare, ea are nevoie de sprijinul femininului pozitiv, de ajutorul unei figuri materne sau frățești, bărbat sau femeie, care să o cuprindă și să o susțină în siguranță în timp ce femeia își exprimă aceste stări. Intensitatea tristeții variază în funcție de gradul în care ea se simte înstrăinată de ea însăși și cu ce are de făcut pentru a-și recupera comorile pierdute. Ea se poate simți tristă fiindcă are prea mult sau prea puțin: poate avea o abundență de „lucruri" sau acolade care nu conțin nimic, dar îi va lipsi dragostea de sine, respectul de sine, conexiunea cu sinele său profund. Este important ca ea să nu dea vina pe alții pentru această tristețe, ci să examineze în profunzime cauzele și să devină responsabilă de propria ei vindecare.

Angela este o femeie în jur de douăzeci și cinci de ani care a trecut prin experiența incestului și care și-a exprimat față de mamă dezamăgirea profundă și furia față de neputința ei de a o proteja de molestarea tatălui vitreg. Mama i-a spus în repetate rânduri că nu a știut ce se întâmplă și a refuzat să accepte responsabilitatea. Nu și-a ascultat fata cuprinsă de sentimente de durere și neajutorare. Cele două femei au trăit zece ani de amărăciune, până într-o bună zi, când mama s-a dus la fiică și i-a spus: „Am greșit. Mă simt groaznic că nu te-am protejat. Nu am vrut să văd ce se întâmplă, pentru că nu știam ce să fac. Trebuie să știi că la vremea aceea am făcut tot ce am putut, dar nu a fost suficient. Te-am dezamăgit." Pentru prima dată în relația lor, fata s-a simțit *ascultată*. Acest lucru nu a șters durerea și umilința incestului, dar faptul că a putut să spună ce simțea și că mama sa o asculta a constituit punctul de plecare al tămăduirii rănii. Iar din această tristețe s-a născut compasiunea pentru mama sa.

„Tristețea este în centrul Ființei. Dacă dăm la o parte celelalte sentimente, vom găsi tristețea, gata să înflorească."[14] Dar nu trebuie să rămânem blocați în tristețe. Eliberarea de

durere este o disciplină, precum respirația conștientă. Trage aer în piept, simte-o, expiră, dă-o afară. Trage aer în piept, o lacrimă ți se rostogolește pe obraz, expiră, fii recunoscătoare pentru căldura ei. Trage aer în piept și zâmbește.[15] Fii blândă cu tine însăți, fă pași mărunți.

Bunica Păianjen

Când o femeie se întoarce din tărâmul subpământean, târând cu sine sacul său cu oase, ea tânjește să fie mângâiată, susținută, hrănită. Simte nevoia să se ghemuiască în poala unei figuri materne, să fie ținută la sânul ei, să fie liniștită, să i se spună: „Totul va fi bine." Indienii Tewa Pueblo istorisesc povestea „întoarcerii din lumea subpământeană întunecată, pe urmele Cărtiței care deschide drumul. Când oamenii ies la suprafață, ei sunt orbiți de lumină și vor să se întoarcă înapoi. Apoi o voce subțire feminină le spune să aibă răbdare și să deschidă ochii foarte încet. Iar când ei reușesc în sfârșit să deschidă ochii, văd în fața lor o Femeie Păianjen micuță și cocârjată, bunica Pământului și a vieții. Ea îi avertizează despre tentația de a se certa între ei, de a avea arme și despre durerea care le va veni de aici. Ea îi învață despre porumb, cum să îl planteze și cum să aibă grijă de el."[16]

Cu toții tânjim după această calitate a femininului de a fi plin de compasiune, de a instrui, de a ne spune cum să avem grijă de noi înșine, de a ne avertiza să nu cădem în tentația certurilor și a dorinței de a domina. Femeia Păianjen este îngrijorată de soarta oamenilor; ea este o apărătoare a vieții, o țesătoare a pânzelor, un mentor și un ajutor pentru cei care se poticnesc în călătoria lor. Ea știe ce este răbdarea, cum să nu te repezi prematur în lumină, cum să lași lucrurile să se desfășoare la timpul lor. Ea știe cum să planteze și să

îngrijească semințe noi. Când aceste calități ale femininului se regăsesc într-o femeie sau într-un bărbat, ele îi vor ajuta să-și găsească adevărata umanitate.

În mitul creaționist al indienilor Hopi, Bunica Păianjen joacă un rol central; ea îi ajută pe oameni să înțeleagă sensul vieții:

Spiritul Soarelui a creat prima lume și a populat-o cu creaturi, dar nu a fost satisfăcut, deoarece creaturile nu înțelegeau sensul vieții. A chemat-o pe Bunica Păianjen și i-a spus să pregătească creaturile pentru o nouă lume. Ea l-a ascultat.

Ea a condus ascensiunea lor către lumea de deasupra. Acolo a fost mai bine, dar Bunica Păianjen a fost trimisă din nou să-i conducă către o altă lume, și mai înaltă. Acolo ei au construit sate, au cultivat plante și au trăit în pace. Dar lumina era firavă, iar aerul rece. Bunica Păianjen i-a învățat cum să își facă haine și vase, iar pentru un timp s-au înțeles bine unii cu alții.

Apoi a început gâlceava. Bunica Păianjen a venit și le-a spus că trebuie să aleagă, iar cei care vor să se schimbe trebuie să urce mai departe. Când au ajuns cu mare greutate chiar sub „poarta din cer", nimeni nu a găsit nici o cale cum să ajungă la ea și să treacă dincolo.

În acel moment a apărut Bunica Păianjen, însoțită de nepoții ei, tineri zei războinici. Au plantat semințele unor plante care să crească până sus. Bunica Păianjen a îndemnat oamenii să cânte fără oprire. Cântecul lor a ajutat bambusul să crească și să treacă prin „poarta din cer". Bunica Păianjen le-a spus oamenilor să-și strângă lucrurile și să se pregătească de drum, dar înainte de a ajunge la poartă trebuie să se gândească bine la lucrurile care trebuie schimbate; le-a mai spus că se va întoarce la ei. „În Lumea de Sus", le-a spus ea, „trebuie să învățați să fiți oameni adevărați."[17]

Bunica Păianjen și nepoții ei au intrat primii în Lumea de Sus. Ea a vegheat asupra oamenilor în timp ce aceștia colonizau noua lume. A rămas în apropierea lor, gata să-i învețe cum să facă lucrurile de care aveau nevoie și le-a arătat ritualuri care aduc lumina și căldura în lume.

Când toate au fost săvârșite, Bunica Păianjen a pus un lac peste deschizătura pe unde au intrat și le-a spus oamenilor cum să se pregătească pentru călătoriile viitoare și la ce să se aștepte. Le-a reamintit de originile lor și le-a spus să continue ritualurile sacre, zicând: „Doar cei ce uită pentru ce au venit în această lume își vor pierde calea."[18]

Și noi, ca și primii oameni, avem nevoie de introspecția și înțelepciunea feminină pentru a fi oameni întregi. Bunica Păianjen ne ajută să ne readucem aminte cine suntem și ce responsabilități avem față de acest pământ. Ea ne dăruiește învățături, cântece și ritualuri ca să ne reamintim conexiunea pe care o avem cu ciclurile naturii. Dacă vom simți cu adevărat că suntem interconectați cu toate celelalte specii, nu vom mai domina și nu vom mai distruge.

Acum câțiva ani i-am luat un interviu lui Colleen Kelley, artistă și specialistă în ritualuri din New Mexico, pentru un proiect de fotografie intitulat „Schimbarea femeii: Chipurile contemporane ale Zeiței". Ea mi-a povestit despre o stare de reverie în care a avut imaginea unei bătrâne, care mie mi-a adus aminte de Bunica Păianjen. „În timp ce eram în pelerinaj la un loc sacru din Arizona, am trăit viziunea unei bătrâne care a ieșit din canion, a venit către mine și mi-a arătat multe lucruri. Unul dintre acestea era o pânză a spiritului care se destrăma. Pânza era alcătuită din ofrande și ceremonii care au fost îndeplinite timp de mii de ani. Mesajul ei era că pentru a menține vie această pânză a vieții, femeile care încearcă să mențină vii aceste tradiții încearcă acum să atingă telepatic

femeile și bărbații din întreaga lume care rezonează cu ritualurile. Dacă pânza se va rupe, întreaga viață pe pământ va fi amenințată."[19]

Femininul și funcția sa de conservare

Funcția de conservare a vieții este unul din aspectele esențiale ale femininului pozitiv, fie că este întrupată într-o femeie, fie într-un bărbat. Femininul pozitiv este legat de legăturile sociale și afiliere, alcătuind liantul comunității care lucrează pentru binele comun. Femininul vede similarități între toate ființele și exprimă milă și compasiune. El cere ca tinerii și cei mai puțin norocoși să fie protejați.

Artista germană Käthe Kollwitz a portretizat muncitorul exploatat și neprotejat, bucuriile și durerile mamelor, precum și ororile războiului într-un mod care înfățișează funcția de conservare a femininului. În tablourile sale „Copiii Germaniei sunt flămânzi", „Niciodată din nou război", „Semințele viitorului nu trebuie măcinate", ea protestează împotriva risipei smintite de vieți omenești din Primul și cel de al Doilea Război Mondial. Sculptura sa „Turnul mamelor" înfățișează protecția sfidătoare și feroce cu care forța feminină s-a opus amenințării care plana asupra copiilor. După ce fiul ei și-a pierdut viața în Primul Război Mondial, ea a exprimat durerea unei întregi generații în lucrarea „Părinții".

În timpul ororii Germaniei naziste, Kollwitz și-a păstrat speranța desenând tablouri calde cu mame și copii, reamintind tuturor căldura relațiilor umane.[20] Ea a simțit că munca sa are un rost „în aceste vremuri în care oamenii sunt atât de neajutorați și au atâta nevoie de ajutor".[21] În Franța, Romain Rolland spunea despre opera ei că este „cel mai mare poem german" al timpurilor sale. El nota: „Această femeie cu inimă

vitează s-a aplecat asupra sărmanilor și i-a luat în brațele sale de mamă cu o compasiune solemnă și tandră. Ea este vocea care vorbește pentru tăcerea celor sacrificați."[22] Kollwitz a auzit strigătele poporului, la fel ca aspectul femininului întrupat în Kwan Yin.

Femininul creator: Oshun și Femeia Schimbătoare

O femeie care a trecut prin coborârea în adâncuri a trăit aspectul devorator și distrugător al femininului, care se află în serviciul morții și reînnoirii de sine. După perioada de uscăciune și ariditate trăită în timpul separării de viață, ea tânjește după aspectul umed, verde și suculent al creativității feminine. O femeie care a fost separată de natura sa feminină va începe încetul cu încetul să se recupereze pe sine sub imboldul fluxului creator care începe să se nască. Această reînnoire de sine se poate întâmpla în timp ce lucrează în grădină, în bucătărie, în timp ce decorează casa, în relațiile sale, în timp ce scrie, țese sau dansează. Simțul său estetic și senzualitatea sa prind viață în timp ce culorile, mirosurile, gusturile și sunetele îi împrospătează ființa.

Oshun, zeița vest africană a iubirii, artei și senzualității ne învață despre frumusețe și creativitate. Luisah Teish, o preoteasă a zeiței Oshun în tradiția africană Yoruba Lucumi, o descrie ca fiind „locul unde apele întâlnesc oceanul. Ea nu reprezintă doar iubirea erotică în cuplu, ci și dragostea care s-a constituit în impulsul inițial al creației. Ea este în fiecare floare, în fiecare cascadă, în ochii fiecărui copil. Grație ei putem trăi fără frică, grație ei viața este mai mult decât suportabilă. Ea întrupează tot ce este frumos, ea inspiră imaginația oamenilor să creeze opere de artă minunate, ea îndeamnă oamenii să își folosească mintea. Când intru în transă și creez ceva care-i face

pe alții să se deschidă, știu că ea este cu mine. Ori de câte ori sunt lângă un râu ce se strecoară printre pietre minunate, o pot auzi limpede."[23]

În mitologia Navajo, Femeia Schimbătoare este creatoarea. Ea este pământul și cerul, este Doamna Plantelor și a Mărilor. Ea trece dincolo de aspectul mamei de purtătoare a vieții, ea este creatorul feminin. Ea a creat prima ființă umană din bucăți de piele de pe trupul ei. Ea este veșnic schimbătoare, evoluează continuu. „Mișcarea ei cosmică ciclică – îmbătrânește în fiecare iarnă și redevine o frumoasă fecioară primăvara – o fac esența morții și a renașterii, continua regenerare și restaurare a Vieții."[24] „Creativitatea masculină se mișcă mereu înainte, dar cea feminină tinde să se răsucească în jurul ei înseși, nu circular, ci ca într-o spirală."[25] Mișcare continuă. Prin dans, Femeia Schimbătoare creează. Această femeie de o frumusețe incredibilă creează frumusețe pe oriunde trece. Poartă o rochie de scoici albe și turcoaz și dansează un ritual al pubertății pentru toate fetele navaho. Acest dans este descris în „Cântecul primei ceremonii a pubertății":

Ea se mișcă, se mișcă.
Ea se mișcă, se mișcă.

Femeia-Scoică-Albă se mișcă
Are încălțări de scoici albe, se mișcă.
Încălțări cusute cu negru, se mișcă.
Cu șireturi de scoici albe, se mișcă
Cu ciorapi de scoici albe, se mișcă...

Cu rochia de dans din scoici albe, se mișcă
Cu centura de scoici albe, se mișcă
Cu rochia din scoici albe, se mișcă
Cu brățara din scoici albe, se mișcă

Cu colierul de scoici albe, se mișcă
Cu cerceii din scoici albe, se mișcă...

Deasupra ei, o pasăre albastră dansează, se mișcă
Pasărea cântă minunat, se mișcă...

În fața ei, totul este minunat, se mișcă
În spatele ei, totul este minunat, se mișcă.

Ea se mișcă, se mișcă
Ea se mișcă, se mișcă.[26]

Această abilitate a femininului de a se mișca *împreună cu* impulsul creator, fără a încerca să îl forțeze, este un aspect pe care abia încep să-l înțeleg. Fiicelor tatălui, printre care mă număr și eu, le este greu să *lase* lucrurile să se întâmple; ne place să controlăm evenimentele și momentul în care ele se produc. Așteptarea și nesiguranța unui rezultat produc o anxietate enormă. Femininul permite lucrurilor să se producă într-o ordine ciclică naturală. Oamenii care lucrează în terapie sau în procesul creativ, la niveluri adânci ale inconștientului, știu că există atât faze de liniște, cât și de reînnoire, și că ambele trebuie respectate, protejate și lăsate să se desfășoare. Nașterea nu se poate forța. A avea încredere în misterele manifestării este una din învățăturile profunde ale călătoriei feminine.

Rafinarea vasului

Sarcina sacră a femininului constă în a descoperi ce înseamnă *a fi*, nu *a face*. În zilele noastre, multe femei descoperă în vise sau în artă simbolul vasului, care simbolizează femininul lăuntric. *Vesica piscis* („vasul peștelui") este un simbol al femininului, atât în culturile păgâne, cât și în religia creștină. Joan Sutherland

vorbește despre vas ca simbol al vieții noastre. „Meditația și munca solitară rafinează vasul pe interior, iar ritualurile și viața socială îl rafinează la exterior. Trebuie să lucrăm continuu la acest vas, deoarece calitatea lui determină lucrurile care se pot întâmpla în interior, natura transformărilor care se pot produce. Trebuie să fim atenți la acest proces de rafinare, pentru ca vasul să poată accepta darurile primite, să poată procesa ce curge prin el. Rafinarea se petrece atât la exterior, cât și la interior, până când vasul devine transparent, până când pereții lui se întâlnesc. Este simplu, nu e nimic complicat; dar este un proces dificil, care nu poate fi dus la bun sfârșit fără un efort veritabil."[27]

A fi înseamnă să te accepți pe tine însuți, să rămâi în sine, nu să faci ceva ca să dovedești cine ești. Este o disciplină care nu va primi multe aplauze din exterior și care pune sub semnul întrebării producția de dragul producției. Ea nu are multă valoare politică sau economică, dar mesajul său simplu este plin de înțelepciune. Dacă mă pot accepta pe mine însumi așa cum sunt, dacă sunt în armonie cu mediul înconjurător, atunci nu am nevoie să produc, să promovez sau să poluez ca să fiu fericit. *A fi* nu este un proces pasiv, el necesită o atenție concentrată.

Valerie Bechtol, o artistă din New Mexico, creează vase spirit care vorbesc despre acest aspect activ al ființării. „Vasele spirit pe care le creez sunt o conexiune cu mine însămi, ca vas, intrând în interiorul meu și realizând că toate lucrurile de care am nevoie sunt în interiorul meu. Sunt un vas incredibil, un minunat pântec gigantic care se conține pe sine în totalitate. Nu contează unde sunt. Vasul este casa mea. Prin munca mea vreau să mă distanțez de pasivitatea cu care această noțiune este privită în cultura noastră. Vreau să reînviu semnificațiile pe care vasul le avea în timpurile păgâne, când el era considerat un instrument activ. Prin el se realiza transformarea; vasul era folosit pentru a vindeca și era întotdeauna făurit de femei." [28]

Poate că acest lucru se întâmplă pentru că femeile înțeleg ce înseamnă să fii vas. Ele înțeleg ce înseamnă să permită ca transformarea să aibă loc în pântecul lor. Iar dacă femeile sunt respectate și sprijinite să *fie* ceea ce sunt, ele vor da naștere înțelepciunii. Iar planeta noastră, Gaia, are nevoie ca înțelepciunea *ființării* conștiente să poată avea o relație echilibrată cu toate speciile. Acel „a face" smintit al oamenilor a produs o distrugere fără precedent pe acest pământ.

Tocmai de aceea este atât de necesar să redefinim termenii de *erou* și *eroină* în epoca noastră. Călătoria eroică nu se referă la putere, cucerire și dominație; este un efort de a aduce echilibrul în viețile noastre printr-o relație armonioasă între aspectele noastre feminine și masculine. Eroina zilelor noastre trebuie să se confrunte cu frica de a-și redobândi natura feminină, puterea ei personală, abilitatea de a simți, de a vindeca, de a crea, de a schimba structuri sociale, de a clădi viitorul. Ea ne aduce înțelepciunea de a înțelege că suntem interconectați cu toate celelalte specii, ea ne învață cum să trăim împreună în acest vas global și ne ajută să regăsim femininul în viața noastră. Tânjim după ea:

O, Străbunică,
Am fost o fiică a tatălui,
Acum sunt, în sfârșit, și o fiică a mamei.
O, Mamă, iartă-mă, căci nu am știut ce fac.
O, Mamă, iartă-mă, așa cum te iert și eu.
O, Bunică, o, Străbunică,
Venim acum acasă.
Suntem femei.
Venim acasă.

Nancee Redmond[29]

Capitolul 8

TĂMĂDUIREA RUPTURII DINTRE MAMĂ ȘI FIICĂ

Realitatea timpurilor noastre ne cere să inversăm cursul poveștilor – trebuie să ne întoarcem, să reînviem și să vindecăm aceste constelații feminine, pentru a putea reînnoi și integra elementul masculin înăbușit.

Madona Kolbenschlag,
„Sărut-o de rămas bun pe Frumoasa Adormită"

Foarte adâncă
această străduință de a desface giulgiul
care ar lega rana
care ne-ar stropi cu sânge
la fluxul anemonei roșii
în această primă duminică
de după prima lună plină a primăverii
care ne-ar chema înapoi
la originea lucrurilor
și ne-ar face să vedem
în momentul de cotitură al timpului
o reflecție a lunii
în izbăvirea
Iubirii

Julia Connor,
„Pe Luna iepurelui sălbatic"

Următorul stadiul al călătoriei eroinei constă în vindecarea a ceea ce eu numesc *ruptura mamă/fiică*, ruptura femeii de propria natură feminină. Îmi vine greu să scriu despre această parte a călătoriei, căci ea este pentru mine foarte dureroasă. Ca multe alte femei, mi-am descoperit puternicul tată lăuntric și mi-am dezvoltat calități eroice pe care societatea le consideră masculine: gândirea logică, abilitatea de a judeca și de a duce un lucru la bun sfârșit. Am făcut de câteva ori drumul către adâncuri și am supraviețuit lui Ereshkigal. De fiecare dată m-am întors din lumea subpământeană mai întreagă decât înainte.

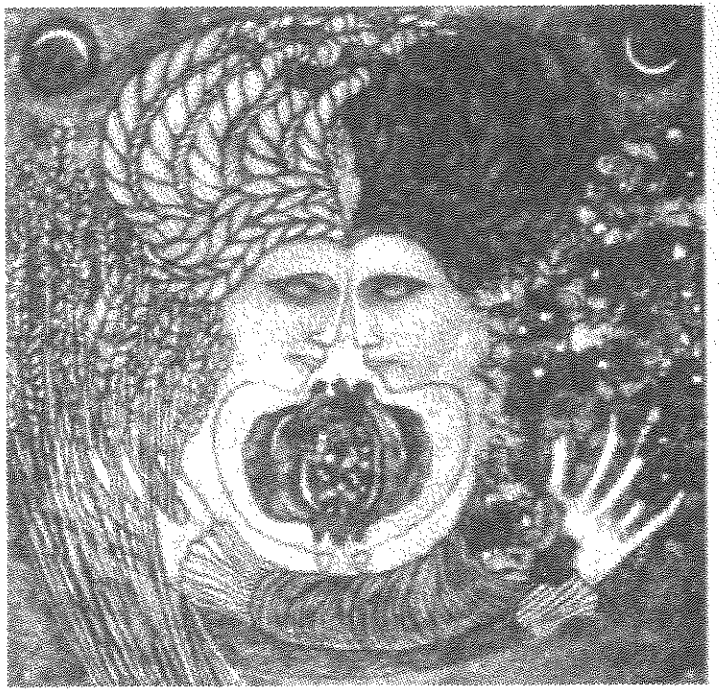

„Mamă și fiică" de Meinrad Craighead

Dar nu mi-am vindecat ruptura lăuntrică mamă/fiică. Relația mea cu mama nu a fost niciodată ușoară, dar cred că această rană merge mai departe decât relația personală a unei femei cu mama sa. Problema constă în dezechilibrele fundamentale din inima culturii noastre. Ne-am separat de sentimentele noastre și de natura noastră spirituală. Suntem singuri și tânjim să avem o conexiune profundă. Tânjim după afiliere și comunitate, după calitățile puternice și calde ale femininului, care lipsesc din cultura noastră. „Când individul (sau societatea) devine prea monovalent(ă), prea separat de adâncimile și adevărul experienței umane, ceva din adâncurile psihicului se ridică pentru a-i restaura autenticitatea. Căderea eliberează individul de cerințele realității lineare și activează un proces profund spiritual, un ritual de trecere lăuntric, la capătul căruia individul își poate găsi vindecarea."[1] Tânjim după un părinte puternic, feminin.

Fiice fără mamă

Eu, ca multe alte femei, nu m-am simțit dădăcită prea mult de mamă, deși știu ce înseamnă să fii iubit cu adevărat. Mamei i-a fost greu să mă accepte; îi era greu cu mine când eram mică. Cădeam mereu din copaci, îmi rupeam mâinile și picioarele, aveam tot felul de accidente. Nu punea mare preț pe impulsurile mele creatoare, se simțea amenințată de ele. Încerca să mă stăpânească, dar eu nu putem fi stăpânită. Îi tot sfărâmam vasul maternității. Era prea mic pentru mine, mă sufoca.

În primii mei ani de viață am identificat feminitatea cu sufocarea și pericolul. Recunoșteam frumusețea și senzualitatea femininului, dar mie mi se părea lipsit de umor. Căutam perfecțiunea, dar eu cu siguranță nu eram un copil perfect, era

o nepotrivire în sentimentele mele. Știu că motivul pentru care am respins inițial femininul a fost acela că, de fapt, respingeam mânia mamei, criticile ei, rigiditatea și inabilitatea ei de a mă auzi și de a mă vedea așa cum eram. În adolescență, cu cât o respingeam mai mult pe mama și mă identificam cu tata, cu atât mă separam mai mult de latura mea feminină puternică.

Din fericire, mama era foarte captivată de viața sa religioasă și m-a încurajat să mă dedic vieții spirituale. Era foarte mândră că mă duceam în fiecare zi la slujba de dimineață. Nu am putut să împărtășesc cu ea viziunile pe care le-am avut cu Sfântul Francisc și cu Fecioara Maria, dar îmi petreceam ore în șir construind altare, vorbind cu sfinții, iar ea mă lăsa în pace. Când plecam de acasă mă duceam în pădure, lângă pârâul unde se afla copacul meu favorit. Acolo mă simțeam acasă, protejată și în siguranță.

Mama era bucuroasă să mă lase în pace să fiu singură cât doream, căci atunci când eram împreună ne iritam una pe alta. Îmi spunea că o fac pe deșteapta și că într-o zi o să dau de bucluc. Desigur, avea dreptate. Reușeam periodic să produc agitație printre măicuțele de la școală, mai ales când întrebam ceva care nu avea nici un sens pentru mine, precum Învierea lui Cristos. „Cum a ieșit Iisus din mormânt, măicuță?" am întrebat prin clasa a doua. „Era mort de trei zile și intrarea era blocată de o piatră mare."

Întrebarea asta a făcut să fiu imediat dată afară din clasă și trimisă în biroul directorului. De acolo am fost expediată acasă, iar mama a fost furioasă că am ofensat măicuțele. Altă dată, în clasa întâi, o măicuță m-a lovit așa de tare cu un băț peste mână și mi s-a făcut o vânătaie atât de urâtă, că i-a fost teamă să mă trimită așa acasă. Nu ar fi trebuit să se îngrijoreze. Acasă am fost pedepsită că am făcut-o pe măicuță să-și piardă cumpătul.

Adolescența a fost un coșmar. Când m-am îndrăgostit pentru prima dată, la șaptesprezece ani, mama a considerat că sunt posedată și a stabilit o întâlnire cu un preot să mă exorcizeze. Din fericire, el a anulat totul. Mă tot avertiza să nu vin acasă gravidă, dar eram atât de neștiutoare încât nici măcar nu știam cum s-ar fi putut întâmpla acest lucru! Mama nu mi-a explicat nimic despre ce înseamnă să fii femeie. Pe la douăzeci și unu de ani m-am lămurit singură și i-am materializat cele mai negre coșmaruri, venind acasă însărcinată și logodită. S-a purtat într-un mod de neiertat și mi-a zis că sunt o prostituată. Trupul meu însărcinat, de care eram atât de mândră, a fost batjocorit și ridiculizat.

Toate aceste lucruri au trecut demult, apele tulburi de atunci s-au liniștit acum. Dacă încerc să înțeleg felul în care ruptura de feminin mi-a afectat viața, îmi dau seama că mi-am tratat dictatorial trupul, i-am ignorat nevoile și l-am îmbolnăvit, împingându-l dincolo de epuizare. Nu mi-am prețuit darurile, mi-am ignorat intuiția. M-am simțit vinovată ori de câte ori mi-am acordat timp liber să mă relaxez sau să incubez o idee. M-am așteptat ca totul să fie o luptă și nu am știut să apreciez darurile minunate ale vieții. Nu este doar povestea mea; de câte ori nu am auzit alte femei istorisind cum au învățat din copilărie să muncească din greu, să producă, să mulțumească și să-și ignore sentimentele. Nici una din noi nu a fost învățată că viața poate fi și ușoară; cât despre *bucuria de a trăi*, nici măcar nu am auzit de ea. Ni se spunea: „Viața este grea, viața nu este dreaptă, o să te odihnești când îți vor crește flori pe piept."

Mare parte din furia care a rămas neexprimată în copilăria și adolescența mea și-a găsit tămăduirea profundă în momentul în care am devenit mamă. A fi părinte și mai apoi profesoară m-a învățat cum să ocrotesc, cum să insuflu putere,

cum să mă joc. Ca multe alte femei cărora le-a lipsit mama în copilărie, mi-am găsit vindecarea profundă prin asumarea activă a rolului de mamă. Pe la treizeci de ani am început să caut Mama în dragostea și acceptarea femeilor mai în vârstă care îmi erau mentore sau colege de serviciu. Când m-am apropiat de patruzeci de ani m-am recăsătorit cu un bărbat care se simțea foarte bine cu propria lui natură feminină. Dragostea lui m-a hrănit profund.

Îmi prețuiesc relația pe care o am cu sora mea și cu prietenele mele cu care de-a lungul anilor am alcătuit grupuri de femei și am făcut ritualuri care să onoreze trecerea în alte etape ale vieții. Dar încă resimt nevoia profundă de a mă reconecta cu Mama. O parte din dorul meu este legat de toate acele conversații pe care nu le-am avut niciodată cu mama, iar o altă parte de dorința de a fi întreagă.

Știu că ruptura mamă/fiică îmi afectează relația pe care o am cu femininul lăuntric. Și mai știu că nu voi fi niciodată completă, cu adevărat întreagă, până nu voi reuși să vindec această rană. Mă simt la fel de neajutorată ca un bebeluș despărțit de mama sa, iar pentru a-mi tămădui ruptura trebuie să cresc în mine însămi o mamă protectoare.

Mama ca destin

Fie că mama noastră a fost caldă sau rece, fie că ne-a dat putere sau ne-a manipulat, fie că a fost prezentă sau absentă, relația noastră internă cu ea face parte integrantă din psihicul nostru, prin așa numitul *complex al mamei*. James Hillman scrie că acest complex este esențial pentru cele mai permanente, mai durabile și mai greu de conștientizat sentimente pe care le avem despre noi înșine:

> *Mama ca destin ne iese în cale, iarăși și iarăși. Nu doar conținutul sentimentelor, dar însăși funcția de mamă formează anumite tipare, născute din reacțiile și valorile relației mamă-copil. Felul în care ne simțim și ne înțelegem trupul, încrederea și respectul față de acesta, tonul subiectiv cu care pășim în lume, fricile noastre primordiale, sentimentele de vină, cum știm să iubim și să ne comportăm în intimitate, dacă temperatura noastră psihologică este caldă sau rece, cum ne simțim când suntem bolnavi, manierele și gusturile noastre, lucrurile pe care le mâncăm și felul în care trăim, felul în care relaționăm, felul în care gesticulăm și tonul vocii – toate poartă urmele interacțiunii cu mama.*[2]

Pentru o femeie, complexul mamei are un impact major în ceea ce privește identitatea de sine și sentimentele ei sexuale, iar acest lucru poate să nu fie deloc legat de felul în care a perceput sentimentele mamei față de propriul ei corp. Hillman notează în continuare:

> *Aceste influențe asupra felului nostru de a simți nu se nasc prin copierea mamei personale, nici prin reacție contradictorie la aceasta. Complexul mamei nu este mama mea, este complexul meu. Este felul în care psihicul meu a perceput mama.*[3]

Dacă psihicul unei femei și-a perceput mama într-un mod negativ sau distructiv, aceasta se va rupe de propria natură feminină și va trebui să muncească foarte mult pentru a se reconecta cu ea. Dacă atitudinile mamei i-au amenințat supraviețuirea ca femeie, ea se va identifica cu masculinul, așteptând ca salvarea să vină de la el. Multe femei au descoperit alături de tată aspectele spontane, pline de amuzament sau de grijă părintească caracteristice femininului.

Natura rupturii mamă/fiică mai este determinată și de modul în care femeia își integrează aspectele arhetipale ale Mamei în propriul psihic, inclusiv Mama Pământ și viziunile culturale asupra femininului.

Psihicul nostru colectiv se teme de puterea Mamei și face tot ceea ce îi stă în putere pentru a o denigra și distruge. Considerăm protecția ei ca de la sine înțeleasă, folosim, abuzăm și dominăm materia ori de câte ori putem. Fiecare baril de petrol revărsat în ocean, fiecare tonă de deșeuri nucleare depozitate în deșertul din New Mexico, fiecare copac sufocat de ploaia acidă este o măsură a aroganței noastre nemărginite și a disprețului față de ea.

Bisericile noastre de sute de ani subminează chipul feminin al lui Dumnezeu, distrugându-i imaginea și uzurpându-i puterea în beneficiul zeilor masculini. Cum ne putem conecta cu femininul când totul în cultura noastră vrea să ne facă să-l uităm? Ne închinăm zeilor lăcomiei, dominării și ignoranței și disprețuim calitățile feminine ale echilibrului, îngrijirii și generozității. Violăm, jefuim și distrugem pământul și avem pretenția ca el să fie generos cu noi la nesfârșit. Rana mamă/fiică este foarte adâncă; va trebui să ne străduim foarte mult să o vindecăm.

Căutarea Mamei personale

Mă întreb dacă durerea asociată cu ruptura mamă/fiică nu începe la naștere, când fiica este smulsă din fuziunea cu mama și tânjește să fie din nou conținută într-un mediu cald și sigur. Undeva, în adâncul inimii, tânjim cu toții după căldura lichidului amniotic care susține viața cu blândețe. Ne este dor de sunetul liniștitor al bătăilor inimii mamei, pulsând în corpul nostru. Dacă separarea de mamă se produce prea devreme sau

dacă conexiunea cu ea este pierdută la naștere, femeia își va căuta mama întreaga viață.

Rose-Emily Rothenberg descrie experiența unui copil rămas orfan de la naștere:

> *La o vârstă foarte fragedă, mama este Sinele. Pentru ca nou născutul să se simtă în siguranță și să își dezvolte un sentiment al valorii de sine, este esențială conexiunea vie cu mama, ca purtătoare a acestor proiecții dătătoare de viață. În plus, mama este purtătoarea unei conexiuni adânci cu pământul. Când această relație primară fundamentală este afectată, egoul copilului este întors prematur către sine însuși și forțat să apeleze la propriile resurse. Copilul trăiește atunci experiența abandonului...*[4]

Sentimentul de a fi fost abandonată de mamă este o problemă și pentru femeia care nu este orfană. Fie că mama a fost prezentă fizic sau nu, absența ei emoțională și spirituală a fost resimțită ca un abandon de către copil. Femeile care au supraviețuit agresiunii sexuale a unei rude masculine și copiii alcoolicilor știu ce înseamnă durerea de a fi fost abandonați de mamele depășite de situație sau prea preocupate de ele însele pentru a-și proteja copiii și a fi prezente în viața lor. De-a lungul vieții lor, acești copii continuă să caute constant atenția, aprobarea și definirea sinelui de la alții, motivați de dorința lor profundă de a simți îngrijirea mamei.

Dacă o femeie își recunoaște rana feminină lăuntrică, iar mama sa este încă disponibilă, ea poate căuta să-și vindece rana transformând această relație. Ea recunoaște fragmentarea internă datorată lipsei mamei și poate restabili conexiunea. În articolul său „Cum și-a găsit mama fiica tatălui", analista jungiană Lynda Schmidt descrie felul în care și-a refăcut la vârsta maturității relația cu mama sa, Jane Wheelwright.

Schmidt a găsit în natură mama de care avea nevoie, crescând la o fermă de vite, fără prea multă supraveghere părintească, la fel ca mama sa. Ea a crescut în „modul Artemis", supravegheată doar de cowboy, care reprezentau figuri de „tătici buni". „Din pricina viziunii și pasiunii lor ieșite din comun, mama și tata aveau afaceri care nu le permiteau să-și crească copiii într-un mod convențional. Pentru mine, principala resursă a fost natura, sălbăticia (Marea Mamă/Sinele feminin), într-o formă nearticulată. Mama mea principală a fost așadar un arhetip, o atmosferă, o geografie. Mama „în carne și oase" mi-a acordat o atenție minimă..."[5]

Ea consideră că „Ferma Marei Mame" este un model excelent al lumii feminine, căci acesta i-a permis să aibă o puternică legătură cu sinele instinctual și biologic; dar cu propria mamă nu a avut o legătură semnificativă până în perioada maturității. Atunci a citit cartea mamei sale, „Moartea unei femei", o poveste mamă/fiică despre relația lui Wheelwright cu o femeie bolnavă de cancer, muribundă. Pentru prima oară, Schmidt și-a simțit mama ca *Mamă*. Și deși cartea vorbea despre relația mamei sale cu o altă tânără femeie, Schmidt a simțit că mama sa este „capabilă să fie mamă, să poarte grija cuiva, poate chiar a mea. Iar acest sentiment a deschis poarta către a doua jumătate a vieții mele."[6]

Schmidt a găsit terenul comun cu mama sa atunci când și-au petrecut timpul împreună la fermă, care le-a fost mamă amândurora. Acolo și-au dezvoltat o relație fraternă, bazată pe egalitate. S-au găsit una pe alta în dragostea lor profundă pentru drumețiile călare și lumea ideilor și au lucrat apoi la relația mamă-fiică în lucrările și conferințele lor. Ele își împărtășesc acum vindecarea cu alte femei prin seminariile de lucru pe care le susțin.

Femeile ale căror mame au murit sau care nu au fost alături de ele își caută mamele în vise, în natură, în arta lor. În „Persefona căutându-și mama", Patricia Fleming vorbește despre propriul ei dor de mamă. Fleming a rămas orfană după ce mama sa a murit la douăzeci și opt de ore după ce a născut-o, în Uruguai. În primii cinci ani de viață a fost crescută de bunica sa, apoi, atunci când tatăl său s-a recăsătorit, a fost brutal despărțită de ea. Și-a căutat mama în relația cu soțul său, cu fiica, cu prietenii, cu asociații în afaceri, dar nu și-a putut vindeca rana până când fiica sa însărcinată nu și-a pierdut pruncul, fiind la un pas de moarte ea însăși. Și-a plâns mama, bunica, a plâns durerea fiicei sale și moartea pruncului nenăscut:

> *În acea primăvară, atunci când au înflorit irișii, mi-am dat seama că vreau să pictez irișii, nimic altceva decât irișii. Să pictez aceste forme atât de feminine părea că umple un gol în mine; ca și cum aș fi construit un pod către femininul adânc din mine însămi. În povestea Demetrei, lui Zeus i se face în cele din urmă milă de ea și de lacrimile ei și, potrivit lui Homer, o trimite pe Iris „cu aripile ei de aur" ca gest de reconciliere. În mit, acesta este prima punte de aur către mamă, către Demetra, către pământ, către realitatea obișnuită.*[7]

Fleming își continuă procesul de vindecare făcând un pelerinaj în Grecia, pe care ea o vede ca fiind tărâmul Mamei. Acolo vizitează locurile sacre ale Zeiței, ridicate în onoarea lui Artemis, Isis și Demetra. Se întâlnește cu Demetra prima oară într-un mic muzeu din Tegea, unde statuia ei îi amintește atât de mult de bunica sa, încât are imediat un sentiment de recunoaștere și acceptare. În Eleusis, se așează la Fântâna Sacră a Demetrei, profund mișcată de șocul și trauma trăite de aceasta atunci când a fost despărțită de Persefona. Fleming

a simțit că și suferința sa are un sens și s-a simțit salvată și vindecată de legătura sa cu Demetra.

După această experiență, Fleming a avut un vis cu bunica sa, vis care a încheiat căutarea mamei. Se făcea că își întreabă bunica moartă unde ar vrea să fie îngropată. Aceasta îi răspunde că este alegerea ei, dar, dacă o va lua acasă, va putea fi mereu cu ea. Fleming decide să îi așeze coșciugul în sufragerie. Ea își dă seama după acest vis că și-a interiorizat Mama/Bunica. Căutarea mamei a luat sfârșit.[8]

Divinul cotidian

Femeile care au fost rănite profund de relația cu mama lor își caută adeseori vindecarea în experiența obișnuitului. Pentru multe din ele acesta capătă forma *divinului cotidian*: a vedea sacrul în orice act banal, de la spălatul vaselor și al toaletei la grădinărit. Femeia se ancorează în realitatea banală, iar acest lucru o protejează și o vindecă. Adeseori, în această perioadă de redobândire a femininului interior, femeia se identifică cu Hestia și își găsește Femeia Înțeleaptă Lăuntrică.

„Hestia este centrul Pământului, centrul casei, centrul nostru personal. Ea nu pleacă din locul ei, noi trebuie să mergem la ea."[9] Ea reprezintă înțelepciunea noastră interioară. În Grecia antică, Hestia era zeița focului din cămin. Acesta simbolizează și în zilele noastre centrul casei, elementul care ne apără de stihiile naturii, locul unde se strâng prietenii și familia. Hestia este asociată cu valori ca siguranța, căldura și relațiile umane. Într-o familie sau într-o organizație, Hestia este „păianjenul" care țese pânza, care se ocupă de detalii, care știe ce face toată lumea.

Pe măsură ce femeile au început să ocupe roluri tot mai importante în lumea exterioară, focul căminului a rămas

nesupravegheat, iar conexiunea cu spiritul protector s-a deteriorat. Valoarea femininului, ca centru al familiei, a fost în mare parte ignorată de societatea noastră. Casa și căminul și-au pierdut semnificația, iar noi am uitat să ne prețuim și să ne protejăm planeta. Plecarea femeilor de lângă cămin a readus aminte umanității importanța trupului și a casei noastre comune, planeta Pământ.[10]

Vindecarea în natură și în comunitate

În zilele noastre, multe femei redescoperă în moduri noi și inventive arta afilierii. Dorința lor de a-și vindeca ruptura de femininul lăuntric le face să se apropie de alte femei, să își împărtășească experiența sacrului, să onoreze conexiunea pe care o au cu Gaia, să facă în grup ritualuri de trecere, să caute viziuni.[11] Vindecarea rupturii mamă/fiică este o călătorie co-creată, pentru ca o femeie să își audă propria voce și să își afirme cu tărie direcția ea are nevoie de sprijinul comunității.

În natură, femeia își găsește vindecarea în brațele Gaiei, Mama Originală. „Este mai mult pământ decât mamă și prea mare, prea îndepărtată pentru a avea caracteristicile asociate cu o mamă umană."[12] Toate lucrurile vii se nasc din ea. Sânul ei generos ne aduce aminte de propria noastră fertilitate. Ea este o reflexie a ciclicității propriei noastre naturi: un timp al hibernării, un timp al nașterii. Primele flori ale primăverii, stolurile de gâște care zboară spre nord, vântul care bate printre ierburile înalte, somonii care își depun icrele, toate ne aduc aminte de reînnoirea vieții. Solstițiul de iarnă ne permite să ne odihnim și să ne adunăm visele.

Femeile se strâng din nou pentru a sărbători anotimpurile și pentru a-și cânta legătura lor cu fazele lunii. Au început să creeze alături de fiicele lor ritualuri ale primei sângerări

și ritualuri ale opririi acesteia, la menopauză. Căutându-și viziunea în sălbăticie, femeile și-au descoperit curajul de a-și depăși fricile personale, ajutate de o comunitate de femei de toate vârstele. Ele cântă, dansează, postesc împreună și ascultă în tăcere poveștile surorii șarpe, ale fratelui uliu și ale surorii lună. Se roagă împreună pentru viziunea adevăratului lor drum. Femeile își împărtășesc visul unui viitor în care să își găsească loc valorile inimii, un limbaj inclusiv și bucuria de a trăi.

Bunica ghid

Multe femei apelează la imaginea Bunicii ca ghid în misteriosul tărâm al feminității. Poate că o femeie își identifică bunica cu pacea și liniștea, cu hrana, cu îngrijirea. Precum Hecate, Bunica Păianjen sau Hestia, întrupează intuiția feminină, înțelepciunea, puterea și îngrijirea care lipsesc poate din viața de zi cu zi a femeii. Apelăm la acest aspect al femininului când avem nevoie să fim ajutate să trecem de momentele grele.

În timp ce trecea printr-o perioadă dificilă, încercând să își definească drumul la sfârșitul celui de al doilea deceniu de viață, psihoterapeuta Fluor Fernandez a apelat la imaginea bunicii sale, Patricia.

„Bunica a fost mereu pentru mine o sursă de inspirație și de putere. Am crescut înconjurată de aura ei protectoare și tămăduitoare. Am văzut cum vindeca oamenii cu rugăciunile, ierburile și ritualurile sale. Eram un copil curios, iar ea și-a făcut timp să îmi vorbească despre munca sa ca vindecătoare sau „*curandera*". La cinci ani m-am îmbolnăvit foarte tare de „*mal de ojos*". (Potrivit credințelor populare, acest lucru se întâmplă când ești privit de o persoană cu energie sau gânduri negative. Simptomele sunt vomă și diaree.)

Bunica m-a luat cu ea în camera tămăduirii, a aprins lumânări și a început să cânte și să se roage. Mi-am revenit

după câteva minute și eram pregătită să mă duc afară să mă joc cu copiii. Dar ea m-a reținut în cameră și m-a învățat o rugăciune de protecție, care invocă un ghid spiritual, pentru a ști să mă protejez pe viitor.

Mi-am părăsit bunica la cincisprezece ani pentru a veni în această țară. Nu m-am mai gândit mulți ani la ea și la munca ei de vindecătoare. Trebuia să asimilez cultura unei țări pentru care toate lucrurile pe care le făcea bunica erau doar superstiții. Pe la douăzeci și opt de ani mi-am adus din nou aminte de ea. Treceam printr-o perioadă dificilă, prin ceea ce s-ar numi o criză existențială. Îmi pierdusem rădăcinile și sufletul, mă simțeam goală pe dinăuntru și pierdută.

Am participat în acea perioadă la un seminar de lucru despre moarte și vise, iar la un moment dat, privind chipul femeii care vorbea, am avut senzația că îmi recunosc bunica. Am simțit un val de energie străbătându-mi inima și aducându-mi aminte de tot ce uitasem. În acea noapte am visat-o. A venit la mine și mi-a spus: „Adu-ți aminte, copilă, de vremurile când stăteai la mine în poală și îți vorbeam despre ierburile vindecătoare, despre cum trebuie culese și în ce perioadă, astfel ca puterea plantei să fie cât mai mare. Petreceam mult timp împreună vorbind despre natura umană și despre forțe pe care nu le putem vedea, dar le putem simți. Erai altfel atunci și mi-am petrecut atât de mult timp vorbind cu tine, deoarece știam că îmi poți continua învățăturile în viitor. Ai uitat, așa cum am uitat și eu odată, misterele naturii noastre de femei."."[13]

Acest vis a fost primul pas din lunga ei călătorie către a deveni vindecătoare. A început prin a-și tămădui trupul, apoi și-a dirijat energia pentru a-i vindeca pe alții. Multe femei își aduc aminte de darurile și talentele bunicilor lor în clipa în care își redobândesc natura feminină.

Femeia – creatoare de mituri

Crearea de mituri este un proces continuu, iar acestea ne sunt necesare pentru a ne organiza viața. Vorbind despre definirea mitului în context poetic, Mark Schorer notează: „Miturile sunt instrumentul prin care ne străduim să ne facem inteligibilă propria noastră experiență. Mitul este o imagine largă, care dă un înțeles filosofic vieții obișnuite; mitul are valoare organizatorică pentru experiențele umane. O mitologie este un corp mai mult sau mai puțin articulat al acestor imagini, un panteon. Fără aceste imagini, experiența este haotică, fragmentară și întotdeauna fenomenologică. Miturile se nasc din haosul existenței și încearcă să îl rectifice."[14]

Dacă o femeie nu a fost inițiată în mitologia feminină de mama sau de bunica sa, ea trebuie să își dezvolte propria relație cu femininul lăuntric, cu Marea Mamă. Acest lucru poate explica de ce atât de multe femei caută străvechi simboluri ale zeităților și eroinelor pentru a-și vindeca rana internă. Și pentru că istoria femeilor este atât de fragmentată, ele caută acum în preistorie elemente ale mitologiei feminine care au existat înainte de diviziunea greacă a puterii într-un panteon de zei. Pe măsură ce arheologii descoperă culturi străvechi bazate pe forța dătătoare de viață a Zeiței, femeile își redobândesc puterea și demnitatea de protectoare a vieții umane și a sacralității naturii.

Începând cu anii 1970, femeile au creat în artă o multitudine de reprezentări precreștine ale chipului Zeiței și ale simbolurilor asociate cu ea. „Artiste precum Mary Beth Edelson, Carolee Schneemann, Mimi Lobell, Buffie Johnson, Judy Chicago, Donna Byars, Donna Henes, Miriam Sharon, Ana Mendieta, Betsy Damon, Monica Sjoo și Hannah Kay, invocând puterile arhetipului Zeiței, creează o nouă conștiință a Zeiței, care în cele mai recente manifestări exorcizează miturile

creaționiste patriarhale prin restaurarea puterilor vizionare feminine."[15]

Viziunea și puterea femininului este ilustrată în reprezentări ale Virginei, Mamei, Bătrânei, păianjenului, șarpelui sau păsării; reprezentări ale vasului, peșterii, pocalului; ale muntelui, apei și copacilor; în anumite culturi, Zeița are reprezentări precum Cerridwen, Lilith, Coatlicue, Kwan Yin, Yemaya, Tiamat, Amaterasu și multe altele. Aceste lucrări ilustrează esența creatoare a femininului, aspectul său de conservare a vieții sau de distrugere și celebrează interconexiunea elementelor de bază ale vieții.[16]

În lucrarea „Femeile creatoare de mituri: poezie și artă vizuală în secolul douăzeci", Estella Lauter explică faptul că de obicei mitul ia forma unei povești neașteptat de puternice sau a unui simbol care se repetă în visele indivizilor sau care își are originea în ritualuri de grup.[17] Ea notează: „Odată mitul creat, este aproape imposibil să mai fie dislocat prin mijloace raționale. El poate fi înlocuit de o poveste sau un simbol la fel de persuasiv."[18]

Femeile încep să pună la îndoială concepțiile prevalente despre străvechile simboluri feminine – precum mitul Evei, încă folosit pentru a ciunti puterea femeii. Vorbind despre picturile ei, artista din Los Angeles Nancy Ann spune: „Trebuie să ne ridicăm împotriva tiraniei biblicei Eve, portretizată ca o seducătoare cu trup profan și necurat, făcută de milenii responsabilă de păcatul originar al omenirii. Mitul întărește opinia că femeile sunt oameni de categoria a doua, deoarece au fost create din coasta lui Adam. Eva este folosită să justifice toate interdicțiile aplicate femeilor."[19]

Jones explică simbolurile portretizate în lucrarea sa „Challenging Myth III": „Aici am înfățișat-o pe Eva în fața labirintului din Chartres, deoarece Chartres a fost construit

pe un loc sacru al Zeiței înainte de creștinism. Cu sute de ani înainte ca Vechiul Testament să fie scris, Zeița era divinizată, iar sexualitatea femeii era sacră. Aș vrea să văd sexualitatea femeii revenind la puterea și demnitatea originară."[20] Artiste precum Jones, care creează noi povești și noi simboluri ale femininului își vindecă în acest proces propria natură feminină.

Imaginile originale ale Zeiței

Primele simboluri ale Zeiței și-au aflat probabil originea în reverența umană față de actul creator matern. Reprezentările mamei au devenit sacre. Mayumi Oda, o artistă născută în Japonia celui de al Doilea Război Mondial și care trăiește acum la Sausalito, a început să picteze Zeița începând cu anii 1960, în timp ce era însărcinată. Îngrijorată de nașterea fiilor săi în timpul războiului din Vietnam, a fost hotărâtă să găsească o imagine feminină pozitivă cu care să se poată identifica și care să îi dea puterea de a crea și de a trăi. Nu cunoștea Zeița în mod conștient, nici nu dorea neapărat să picteze imagini cu zeițe; picturile au izvorât din ea.

„Pe vremurile acelea făceam gravură, folosind cerneală neagră. Gravura este un mediu destul de întunecat. Iar din această sămânță neagră a răsărit o femeie cu sânii mari. Am numit lucrarea „Nașterea lui Venus"; așa s-a născut Zeița mea."[21]

Ea a continuat de atunci să își exploreze diferite aspecte ale sinelui prin intermediul portretizării Zeiței.

„Când nu îmi cunoșteam profunzimile furiei, am pictat zeița pașnică. Am înfățișat-o pe Kwan Yin ca pe o zeiță a păcii, purtând sabie, și am intitulat lucrarea „O, zeiță, dă-ne puterea de a răzbi". Compasiunea nu înseamnă doar simpatie, ea este mai nemiloasă. În ultimii ani am lucrat cu Black Dakini, ce reprezintă aspectul necruțător al femeii, partea sa războinică.

Am reușit să fac acest lucru doar practicând blândețea față de mine însumi. Nu puteam picta când eram furioasă. Nu doream să portretizez furia, ci ceva care trece dincolo de ea. Trebuie să trecem dincolo de dualism pentru a ne întâlni moartea."[22]

Mulți artiști înfățișează legătura dintre Zeiță și natură. Buffie Johnson, o artistă new-yorkeză de aproape optzeci de ani, a pictat manifestările Zeiței în natură încă de când avea opt ani. „Am simțit chemarea la o vârstă fragedă, chiar dacă atunci nu am conștientizat acest lucru. Pe la șapte ani locuiam în casa unei rude, un bătrân căpitan de navă, în Duxbury, Massachusetts, alături de mătușa și bunica mea. Am realizat atunci patruzeci de ilustrații înfățișând soarele, luna, stelele, vântul de apus, vântul de răsărit, pământul și cerul. Toate erau femei în ipostaze diferite."[23]

Pe la treizeci de ani, artista a început să colecționeze imagini ale Marei Mame. Și-a dat seama că în picturile sale florale înfățișa zeița vegetației. „Într-o bună zi m-am trezit și mi-am spus: „Ei bine, pictez zeița vegetației pentru că am pictat bobocul, floarea, fructul, păstaia, rădăcina, întregul ciclu al Doamnei Vegetației." A căutat apoi timp de treizeci și cinci de ani informații despre Zeiță și și-a compilat toate cunoștințele despre primele artefacte făurite de umanitate, pentru a dovedi existența Zeiței în cartea sa „Doamna fiarelor".

Când am întrebat-o de ce pictează Zeița, ea mi-a replicat: „Pământul este în pericol și deci și noi suntem în pericol, căci facem parte din el. Contrar credinței creștine că plantele, animalele, mineralele și oceanele sunt aici pentru a ne servi nouă, suntem interconectați la întreg și trebuie să învățăm să fim una cu lumea, în loc să o controlăm."[24]

Femeia întunecată din vis

Femeile visează femei puternice și protectoare, care nu au nevoie să îi domine pe alții pentru a-și arăta puterea, care le vin în vis pentru a le trezi la noua ordine a lucrurilor. Ele visează întunericul, visează despre nevoia de a privi în față realitățile dure ale vieții și ale morții, visează despre cataclisme, suferințe și psihoze. Multe femei întâlnesc în vis o femeie puternică, cu forme generoase și pielea întunecată, care le hrănește și le creează din nou.

După o operație de rinichi, o femeie de patruzeci și cinci de ani a avut un vis în care a trăit experiența coborârii, a întâlnirii cu *femeia întunecată din vis* și vindecarea rănii sale feminine.

„Îmi dau seama că este o coborâre în iad. Îmi pun jacheta roșie. Vreau să mă întorc în lumea pământească.

Sunt înconjurată de schelete și monștri devoratori de carne umană. Dinți ascuțiți îmi devorează pielea de pe corp. Sunt oase pășind printre oase. Vântul începe să sufle, mă usuc foarte tare. Sunt într-un deșert, oasele îmi sunt uscate și se sfărâmă într-o grămăjoară de praf. O picătură de apă cade pe micuța grămăjoară de praf de oase, singurul lucru care a mai rămas din mine.

O femeie cu piele întunecată, africană sau indiană, amestecă praful cu degetele, făcând o pastă noroioasă. Începe să mă recreeze. Începe cu vaginul meu. Trupul meu omenesc începe să plângă. Mă reconstruiește.

Când trupul meu este întreg, văd că este trupul pe care îl port acum. Cicatricea de la operație este la locul ei. Sânii sunt lăsați de la alăptat, ca și înainte. Este trupul pe care îl am în această lume. Încă nu am murit. Sunt vie în acest trup, sunt vie în această lume. Un trup transformat este pentru alte lumi."

Acesta a fost un vis transformator care a prorocit marile schimbări ale percepției femeii despre sine și despre lume. Femeia cu piele întunecată poate aduce și un mesaj direct.

Am avut recent un vis în care o femeie neagră uscățivă, foarte slabă, stătea în bucătăria mea, rotind cu palma o lămâie pe tocător. Purta un halat. S-a uitat la mine, cu o privire un pic ostenită, dar plină de viață și mi-a spus: „Fată, am colindat întreg pământul căutându-mi munca și am găsit scrisul. Găsește-ți cuvintele, fată."

Cuvintele femeii

Pe măsură ce tot mai mulți oameni creează imagini și povești ale femininului sacru, acestea se cristalizează în limbaj și influențează experiența altora. Susan Griffin a numit pământul „soră", în loc de mamă, târfă sau babă, oferindu-ne dragostea ei pentru natura care nu este separată de noi.

În poemul său „Terra: ce este ea pentru mine", Griffin își exprimă durerea, empatia, erosul și mângâierea în relație cu pământul, văzut ca o soră. Cuvintele ei aduc o vindecare profundă.

Când intru în ea, îmi străpunge inima. Merg mai departe, iar ea mă dezvăluie pe mine însămi. Când ajung în centrul ei, nu îmi mai opresc lacrimile. O cunosc de o viață, dar acum îmi spune povești, iar aceste povești sunt pentru mine revelații care mă transformă. De fiecare dată când mă duc la ea renasc în acest mod. Mă reînnoiește mereu, rănile ei mă mângâie; devin conștientă de toate lucrurile care s-au interpus între noi, de orbirea dintre noi, de zgomot, de ceva care doarme între noi două. Acum trupul meu se duce către ea. Vorbesc fără efort, și învăț că ea nu mă poate dezamăgi vreodată. Este la fel de delicată ca mine; îi cunosc mintea, îi simt durerea în mine, iar propria mea durere crește, îmi încleștez degetele de ea, deschid gura, gust această durere, știu de ce continuă, presiune, sete, secetă, foamete, supraviețuiește dezastrului prin inteligența care îi animă fiecare gest. Terra este sora mea, îi iubesc grația, curajul ei

tăcut, cât de iubită mă simt și cum ne admirăm una pe alta; toate lucrurile pe care le-am pierdut, toate suferințele, tot ceea ce știm; suntem uluite de frumusețe, iar eu nu uit: ce este ea pentru mine, sunt și eu pentru ea.[25]

Redobândirea întunericului: Femeia Nebună

Am început acest capitol cu citatul Madonnei Kolbenschlag despre tămăduirea femeii în povești, deoarece cred că este esențial să redobândim și să reintegrăm aspectele feminine reprimate care sunt întruchipate ca vrăjitoare, mame vitrege rele și femei nebune. De obicei poveștile sunt spuse din perspectiva unei fete (sau unui băiat) și se concentrează asupra relațiilor cu părinții, frații, creaturile magice și oamenii pe care ea (el) îi întâlnește în aventura sa. Vedem felul în care răspunde eroina când este tratată bine sau rău, cum se descurcă în fața sarcinilor dificile și cum reușește până la urmă să obțină succesul.

Mamele vitrege, vrăjitoarele și femeile nebune sunt caractere care reprezintă obstacole în drumul copilului. Ele sunt rele, crude, manipulatoare, geloase și lacome. De obicei faptele lor rele sunt răsplătite cu moartea. În „Hansel și Gretel", vrăjitoarea este împinsă în cuptorul încins, mama vitregă din „Albă ca Zăpada și cei Șapte Pitici" dansează până la moarte în pantofii încinși în foc, iar în „Vrăjitorul din Oz" Vrăjitoarea cea Rea de la Apus se topește.

Poveștile nu se întreabă niciodată care sunt originile răutății mamei vitrege sau a vrăjitoarei, presupunem că ele sunt așa din naștere. Nu apucăm să auzim niciodată versiunea lor despre copilul plângăcios, neascultător și manipulator care este, desigur, lumina ochilor tatălui său. Mama vitregă și rea reprezintă dezamăgirea fiecărui copil de a nu avea o mamă

„perfectă", acea mamă iluzorie, mereu prezentă, înțelegătoare, care iubește copilul necondiționat.

Există o poveste în care fiica deschide ușa și își primește înapoi mama, vindecând acele părți reprimate ale femininului pe care refuzăm să le vedem, să le acceptam și să le înțelegem. Această poveste a fiicei respinse care își vindecă proscrisul lăuntric prin vindecarea femeii nebune mi-a fost istorisită de povestitoarea Kathleen Zundel. Iată povestea, adaptată de mine.

A fost odată ca niciodată o femeie cu patru fete. Își iubea prima fată, pe a doua și pe a treia, care erau frumoase, istețe și bune la inimă, dar o ura pe cea de a patra, care era așa cum era. În fiecare zi femeia se ducea să adune lemne pentru copiii ei. De fiecare dată când se întorcea, le cânta fiicelor sale astfel:

Dragele mele fiice
Prima, a doua și a treia,
Veniți la Mama, veniți la mine.
Mesmeranda, fiica patru,
Treci după ușa din bucătărie.

Fetele alergau să deschidă ușa mamei, dar Mesmeranda stătea în spatele ușii de la bucătărie. Apoi mama pregătea masa pentru ea și pentru cele trei fiice, iar în timp ce mâncau vesele, vorbind și râzând, îi mai aruncau câte o ciozvârtă Mesmerandei. Cele trei fete au crescut mari și înfloritoare, Mesmeranda a rămas slabă și fragilă.

De la o vreme, un lup mare pândea afară venirile și plecările mamei, poftind după cele trei fiice fragede și zemoase. Se gândi să le păcălească imitând cântecul mamei. A repetat el zile și nopți în șir, apoi, într-o bună zi când mama era plecată, s-a dus la ușă și le-a cântat:

Dragele mele fiice
Prima, a doua și a treia,

Veniți la Mama, veniți la mine.
Mesmeranda, fiica patru,
Treci după ușa din bucătărie.

Dar nu s-a întâmplat nimic. Fetele nu au deschis ușa, căci lupul avea vocea groasă și răgușită. Supărat, lupul s-a dus la coiot. „Îmi trebuie o voce de mamă", a zis el. „Fă-mi vocea subțire și dulce." Coiotul s-a uitat lung la lup. „Și ce îmi dai în schimb?" „Una din fiicele mamei", i-a răspuns lupul. Coiotul i-a schimbat vocea lupului, iar lupul s-a întors la casa fetelor și le-a cântat:

Dragele mele fiice
Prima, a doua și a treia,
Veniți la Mama, veniți la mine.
Mesmeranda, fiica patru,
Treci după ușa din bucătărie.

Dar de data această vocea lupului era prea subțire și s-a pierdut în vânt. Fetele au râs, zicându-și „A fost doar foșnetul frunzelor" și nu au deschis ușa. Ceva mai târziu a venit și mama, fetele au deschis ușa, apoi au pus masa, aruncându-i Mesmerandei resturile.

A doua zi lupul s-a dus la coiot și s-a plâns. „Mi-ai făcut vocea prea subțire. Fă-o să pară de femeie." Coiotul a făcut o vrajă, iar lupul s-a întors la casa fetelor. De această dată, a reușit să cânte exact ca mama lor:

Dragele mele fiice
Prima, a doua și a treia,
Veniți la Mama, veniți la mine.
Mesmeranda, fiica patru,
Treci după ușa din bucătărie.

Fetele au fugit să deschidă ușa, lupul le-a băgat într-un sac și a plecat cu ele. Mesmeranda a rămas în spatele ușii.

Ceva mai târziu s-a întors și mama, cântând:

Dragele mele fiice
Prima, a doua și a treia,
Veniți la Mama, veniți la mine.
Mesmeranda, fiica patru,
Treci după ușa din bucătărie.

Nu a venit nimeni la ușă, astfel că a cântat iarăși și iarăși. Nu a venit nimeni și a început să se teamă de ce este mai rău. Apoi a auzit o voce subțire cântând:

Mamă, fiicele tale,
Prima, a doua și a treia,
Nu te mai pot auzi, nu te mai pot vedea,
Ele au fost duse peste mări și țări.
Mesmeranda este aici, privește-mă.

Mama a rupt ușa, iar când nu și-a găsit fetele mult iubite, a plecat alegând ca o nebună, smulgându-și părul din cap, cântându-și la nesfârșit cântecul.

Mesmeranda s-a ridicat, a văzut casa goală și a ieșit pe ușa sfărâmată. Așa își începe călătoria care, într-un final, o duce în brațele unui prinț, cu care se mărită.

După mult timp, într-o bună zi, o nebună cu părul lung și încâlcit, a fost auzită cântând la poarta palatului:

Dragele mele fiice
Prima, a doua și a treia,
Nu mă mai pot auzi, nu mă mai pot vedea.
Mesmeranda, fiica patru,
Ascultă-mă, sunt la ușa ta.

Oamenii râdeau trecând pe lângă ea, iar gărzile i-au spus să plece de acolo. Dar ea se întorcea în fiecare zi în zdrențele sale, cântând:

Dragele mele fiice
Prima, a doua și a treia,
Nu mă mai pot auzi, nu mă mai pot vedea.
Mesmeranda, fiica patru,
Ascultă-mă, sunt la ușa ta.

În cele din urmă, împărăteasa a prins veste că la poarta palatului vine mereu o femeie nebună care cântă pentru fiica sa, Mesmeranda. Mesmeranda le-a spus curtenilor: „Nu știu nici o nebună și nu am mamă."

Într-o bună zi, pe când planta flori în grădina palatului, Mesmeranda și-a auzit numele cântat de nebună. A deschis porțile palatului și a privit-o pe femeie. Și-a recunoscut mama. A luat-o de mână și a adus-o înăuntru.

„Mamă", i-a spus ea, „surorile mele nu mai sunt. Dar uită-te la mine. Eu sunt Mesmeranda. Nu m-ai iubit înainte, stăteam ascunsă după ușa bucătăriei. Dar acum sunt aici și voi avea grijă de tine." Apoi și-a îmbăiat mama, a îmbrăcat-o și i-a pieptănat părul.

Recâștigarea puterii feminine

Mesmeranda își primește mama, o spală, o îmbracă, o îngrijește. Își deschide inima și primește Nebuna care îi fusese mamă. Fiecare din noi trebuie să reprimească în sine acele părți pierdute ale femininului pentru a-și putea redobândi întreaga putere. Dacă o femeie continuă să-i poarte pică mamei pentru că nu a primit o atenție corespunzătoare, ea va continua să rămână legată de această femeie, o fiică veșnic în așteptare. Ea refuză să crească, deși lumea exterioară o percepe ca pe un adult funcțional. În sinea sa, ea se simte

nevrednică și incompletă. În „Fecioara însărcinată", Marion Woodman numește această parte izgonită din noi „fecioara însărcinată": „este partea care intră în conștiință trecând prin întuneric, prin inimile noastre de plumb, până când reușim să o scoatem la suprafață."[26]

Multe femei nici nu conștientizează felul în care își pun singure piedici în viață din cauza mesajelor primite în copilărie de la tot soiul de „mame" (mame, bunici, mătuși, prietene de familie). Aceste litanii le-au paralizat mamele, iar acum paralizează fiicele: „ar fi trebuit să fiu...", „întotdeauna am vrut să...", „nu știi cât de dureros este să nu ai nimic al tău...", „nu am avut niciodată timp de tine...", „tatăl tău nu m-a lăsat...", „nu intra în bucluc...", „nu răni pe nimeni...", nu mai pot...", „sunt copleșită...", „o să înnebunesc...", „nu știu cum reușesc alții...", „nu mai suport durerea asta."

Fraza „nu mai suport durerea asta" este o comandă directă de a nu mai simți. O mamă de origine americano-germană i-a spus fiicei să nu le zică vecinilor nimic despre ce simte: „Noi nu facem așa ceva în familia noastră." Dacă fiica îi spunea mamei că este supărată din cauza prietenilor de la școală, mama îi spunea să nu mai simtă astfel. Pentru această fiică, redobândirea întunericului înseamnă să treacă dincolo de rușine și să-și redobândească *toate* sentimentele pe care le-a ascuns de sine, indiferent cât de înspăimântătoare sunt, pentru a-și putea găsi vocea autentică.

Una din clientele mele, care se apropia de cincizeci de ani, a fost crescută de o mamă care avea probleme cu auzul. Rolul său în relația lor era de a își proteja mama, de a interpreta pentru ea, de a vorbi pentru ea. Nu avea o prezență proprie, era doar mesagerul mamei. „De când era mică am învățat să fiu invizibilă. Și am mai învățat ce își doreau oamenii. Eu nu am avut ocazia să exprim ce îmi doream, căci nu era nimeni care să mă asculte sau care să îmi susțină dorințele. Am renunțat să mai doresc. Am devenit invizibilă pentru mine însămi. Abia

acum, când mă apropii de cincizeci de ani, îmi dau seama cât de important este să fiu vizibilă și în exterior și în interior, să fiu lăudată pentru ceea ce știu, să spun limpede ceea ce vreau."

Fiicele care nu au fost susținute de mame în copilărie consideră că trebuie să știe să facă totul singure. Este atitudinea tipică a copiilor alcoolicilor. La vârsta adultă le este greu să ceară ajutorul sau să își urmeze nevoile, deoarece ei nu au cunoscut acest tip de îndrumare în copilărie. Ei continuă să încerce să facă totul singuri, căci le este teamă că nu se vor putea baza niciodată pe nimeni. Ei consideră că trebuie să se descurce perfect, pentru a ascunde faptul că nu știu cum să facă un lucru și nu au fost învățați niciodată. Primul pas important în redobândirea puterii personale este să învețe să ceară ajutorul.

Îmi este greu să accept și să prețuiesc femeia nebună din mama, căci asta ar însemna să dau ochii cu femeia nebună din mine însămi. Dacă o primesc în inima mea pe mama, așa cum este ea, atunci trebuie să mă împac cu gândul că nu mă va iubi niciodată așa cum mi-aș dori. Nu voi avea niciodată o mămică care să mă iubească cu brațele deschise: o mamă da, o mămică nu. Trebuie să o accept pe mama așa cum este ea. Nu mă pot agăța de durerea unei fiice orfane; m-ar împiedica să fiu tot ceea ce sunt.

În timpul unui exercițiu vizual, mi-am contactat aliatul intern; vulturul a venit la mine și l-am întrebat ce mă trage înapoi. Mi-a răspuns: „Resentimentele tale te trag înapoi. Încetează să te mai gândești la ce nu ai avut, la lucrurile pe care nu le-ai primit de la mama ta. Sunt doar scuze. Iartă-ți mama. Privește ca un vultur, dincolo de pierderea ta personală, pentru că altfel sentimentele tale vor fi distorsionate. Nu fii un șoarece, care nu vede dincolo de lungul nasului."

Capitolul 9
GĂSIREA BĂRBATULUI LĂUNTRIC CU INIMĂ

Bărbatul tău lăuntric și femeia ta lăuntrică
s-au războit
amândoi sunt răniți
osteniți
amândoi au nevoie de vindecare
este timpul
să lași la pământ sabia
care îi desparte în două.

Vindecarea masculinului rănit

În legenda Sfântului Potir, Parsifal caută potirul folosit de Cristos la Cina cea de Taină, vechi simbol al Marii Zeițe. Parsifal se aventurează în Castelul Potirului, unde îl vede pe Regele Pescar, suferind de o rană nevindecabilă la coapsă. Doar Potirul l-ar putea vindeca; el are nevoie ca un tânăr inocent ca Parsifal, plin de compasiune, să vadă că ceva nu este în ordine și să-l întrebe „Ce rană ai?" Abia după aceea regele poate fi vindecat de Potir.

Regele este principiul conducător în psihicul și în cultura noastră și cu toții suntem precum Regele Pescar. Dar, în inocența noastră, suntem ca și Parsifal. Suntem cuprinși de orbire când vine vorba să ne vedem propriul dezechilibru.

Și până când unul din aspectele noastre nu este privit cu compasiune și nu este întrebat „Ce rană ai?", el nu poate fi vindecat.

Suntem rupți de femininul creator din noi înșine; mintea noastră rațională nu dă doi bani pe el, îl ignoră, așa cum ignoră intuiția, sentimentele și înțelepciunea profundă a trupului. „Pe măsură ce am intrat tot mai mult pe tărâmul logosului, în detrimentul erosului, a părții stângi a creierului, în detrimentul celei drepte, ne-am înstrăinat tot mai mult de această sursă nearticulată de înțeles care se numește femininul, Zeița, Pocalul."[1] Simțim tristețea și însingurarea acestei înstrăinări, dar nu ne dăm seama că aceste sentimente provin dintr-un dezechilibru intern al naturii noastre.

Masculinul este o forță arhetipală, nu un gen. Ca și femininul, este o forță creativă care sălășluiește în toți bărbații și în toate femeile. Dar atunci când este în dezechilibru, când *nu se mai raportează la viața reală*, el devine combativ, critic și distructiv. Acest arhetip masculin poate fi rece și inuman; el nu ține cont de limitările noastre umane. Machismul lui ne spune să mergem înainte, indiferent de prețul pe care trebuie să îl plătim. El solicită perfecțiunea, controlul și dominația totală; nimic altceva nu este suficient. Natura noastră masculină, întocmai ca Regele Pescar, este rănită.

Pocalul este simbolul principiului feminin sacru, creator, accesibil nouă tuturor. Pocalul îl poate vindeca pe Rege, la fel cum femininul ne poate vindeca natura masculină. În legendă, pocalul era purtat tot timpul de Fecioara Pocalului, dar nici Parsifal, nici regele nu văd acest lucru. „Pocalul, castelul și gărzile sale sunt vrăjite în urma unui act reprezentat ca insultă, viol, atac asupra fecioarelor sale, lipsă de respect asupra Pocalului sau a legilor, sau o atitudine necorespunzătoare față de *Minne* sau față de iubire."[2]

Aidoma lui Parsifal și a regelui, noi nu ne recunoaștem Pocalul lăuntric. Trebuie să deschidem ochii și să ne extindem conștiința. Avem nevoie de femininul umed, zemos și verde pentru a ne vindeca masculinul rănit, uscat și fragil din cultura noastră. Altfel, ne vom trezi într-un deșert. Parsifal a trăit experiența Pocalului, a castelului, a Regelui Pescar rănit, dar nu a întrebat „Ce te doare?". Dacă vrem să ne vindecăm, trebuie să ne punem această întrebare. Elementul masculin rupt de întreg, scăpat de sub control care se găsește în noi toți ne face să ne pierdem echilibrul. Precum petrolierul Valdez, el a deviat de la rută, a eșuat și a pângărit Mama Natură.

MASCULINUL RUPT DE ÎNTREG

O forță nebună
ne izbește Mama cu un vapor beat
mareea neagră îi intră sub piele
intră în visele mele
ne contaminează conștiința
suntem cu toții beți de petrol

ne amorțim simțurile
ne ferim privirea
căutăm țapi ispășitori
pieptănăm plajele
curățăm păsările
punem vidrele în cuști
negăm interconexiunea,
o vom pângări din nou.

Tânjesc după Mama Pământ
ignorată
jefuită
cu bogățiile împrăștiate tuturor
celor bogați

aroganța și lăcomia umanității
desacralizează
murdăresc
și
îi pângăresc
Trupul.

Când vom învăța oare
că ne rănim Mama
că tot ceea ce facem
îi afectează pe toți
nu mai putem ignora
că suntem copacii și marea și țărâna
trebuie să o protejăm
de nebunia noastră.

Astăzi, 25 mai 1989, tocmai m-am întors din Valdez, Alaska, unde am lucrat cu copiii afectați de revărsarea de petrol; m-am tot gândit la întrebarea pe care nu a rostit-o Parsifal. Am rămas uluită de felul în care purtătorii de cuvânt ai companiei petroliere negau efectele devastatoare ale mareei negre asupra ecosistemului, asupra animalelor și a vieților oamenilor care trăiesc în satele pescărești afectate. „Vom termina curățarea zonei până pe 15 septembrie 1989...", „Nu au fost omorâte chiar așa multe animale...", „Nu a murit nici un om, de ce jeliți?"

Ei mint, aruncă perdele de fum și neagă distrugerea masivă. Nu au nici un fel de compasiune pentru pescarii care și-au pierdut pâinea, pentru moartea dureroasă a păsărilor și a animalelor marine. O uriașă mașinărie de comunicare publică s-a mobilizat pentru a nega efectele toxice ale revărsării a peste 240.000 barili de petrol. Exxon și Comitetul pentru Turism din Alaska au dat patru milioane de dolari pe o campanie publicitară în care apare Marilyn Monroe fără machiaj, pentru a alunga teama că frumusețea Alaskăi a fost întinată. „Dacă nu

te uiți cu atenție, nici nu o să observi că nu folosește machiaj", spune reclama. „Este altă imagine poate, dar frumusețea a rămas. Acest lucru este valabil și pentru Alaska. Poate că deversarea de petrol a schimbat pentru puțin timp o mică parte din imaginea ei, dar lucrurile pe care veniți să le vedeți aici au rămas la fel de frumoase ca întotdeauna."[3]

Acest tip de negare nerușinată este un bun exemplu pentru felul în care masculinul rănit, rupt de lume și periculos se agață de propriile sale percepții asupra realității. Fiecare din noi poartă în sine sămânța acestei nebunii. Suntem orbi la felul rigid și dominator în care masculinul ne controlează psihicul. De fiecare dată când ne negăm sentimentele, trupul sau visele nu facem nimic altceva decât să slujim acest tiran intern.

Singura metodă prin care o femeie își poate vindeca acest dezechilibru lăuntric este de a aduce lumina conștiinței în tenebrele întunericului. Ea trebuie să fie dispusă să se confrunte cu acest tiran din umbră și să se elibereze de el. Acest lucru necesită un sacrificiu conștient al atașamentelor față de puterile egotice, câștigului financiar și a unui mod de viață pasiv, hipnotic. Este nevoie de curaj, compasiune, umilință și timp.

Sarcina eroinei nu este de a se avânta în luptă, ci de a accepta acele părți din ea nenumite, neiubite, care s-au transformat în tirani pentru că nu și-a oprit atenția asupra lor. Nu putem trece prin viață ca niște orbi. Trebuie să ne examinăm cu Atenție toate laturile conflictuale. În umbrele noastre lăuntrice pândesc dragonii. Potrivit lui Edward Whitmont, avem nevoie de „puterea de a ne menține atenția focusată, de a rezista la suferința conflictului, de a ne preda lui".[4] Sarcina eroinei este de a aduce lumină lumii, iubind-o – începând cu propriul sine.[5]

Renunțarea la machism

În 1984, în noaptea de dinainte de a conduce un seminar de lucru despre viziuni în munții din Santa Cruz, am avut un vis. Se făcea că o voce îmi spunea: „Călătoria de întoarcere către feminin începe când ne eliberăm de machism." În acest mesaj criptic am auzit pentru prima oară termenul de *machism*, dar știam că este un nume de cod pentru „mă descurc singur, nu am nevoie de ajutor, sunt puternic, rezolv singur" – vocea eroului stereotip venerat în cultura noastră.

Vocea din vis a avut o ironie cu dublu tăiș, căci a doua zi ne-am început pe jos excursia de douăzeci și șase de mile, printr-o ploaie torențială care a durat patru zile. Din cauza ploii și a faptului că nu am avut echipament de protecție adecvat, am avut nevoie de toată puterea și rezistența pe care am reușit să le adun. Dar am înțeles că vocea mă îndemna să renunț la arhetipul războinic al „călărețului singuratic".

În viața fiecărei femei vine un moment în care poate face o anumită alegere în privința ființei sale. Ea se poate confrunta cu dileme referitoare la relația în care este, carieră, maternitate, prietenie, boală, îmbătrânire sau tranziția vârstei de mijloc. Pentru un timp nu foarte îndelungat – poate o lună, poate un an – ei i se oferă aceeași oportunitate care i s-a oferit lui Parsifal: ea are ocazia de *a fi în* situație, de a o evalua și de a se întreba „Ce rană am?"

Dacă ea se află, conștient sau nu, pe calea războinicului, poate continua cu stoicism pe acest drum, rafinându-și identitatea și puterea în lume, sau își poate internaliza abilitățile dobândite în călătoria eroinei, integrându-le înțelepciunii naturii sale feminine.

Nu este nici o îndoială că ea are nevoie de masculin: „inconștientul nu poate realiza singur procesul de individualizare, el este dependent de colaborarea conștientului.

Iar pentru asta este nevoie de un ego puternic."[6] Ea are nevoie de o relație cu masculinul lăuntric *pozitiv*, Bărbatul cu Inimă. El o va sprijini cu puterea și compasiunea sa, ajutând-o să-și vindece egoul obosit și să-și redobândească înțelepciunea feminină. Dar pentru ca acest Bărbat cu Inimă să apară, ea trebuie să își onoreze natura feminină.

Unirea sacră

Prin unirea sacră, *hieros gamos* sau unirea contrariilor, femeia își reamintește propria natură. „Este un moment de recunoaștere, de reamintire a lucrurilor pe care le-am știut mereu în străfundul inimii. Problemele curente rămân, conflictele rămân, dar suferința (atâta vreme cât individul nu fuge de aceasta) nu mai duce la nevroză, ci la o viață nouă. Individul simte intuitiv cine este."[7]

Unirea sacră este unirea dintre ego și sine. Eroina ajunge să își înțeleagă dinamica femininului și a masculinului și le acceptă pe amândouă. June Singer notează:

> *Un înțelept a spus odată că scopul masculinului este perfecțiunea, iar scopul femininului este întregirea. Dacă ești perfect, nu mai poți fi întreg, căci ar însemna să îți accepți imperfecțiunile. Dacă ești întreg, nu mai poți fi perfect; a fi întreg înseamnă să porți în tine binele și răul, speranța și disperarea. Poate este mai bine să fim mulțumiți cu ceva mai puțin decât perfecțiunea și ceva mai puțin decât întregirea. Poate că trebuie să acceptăm viața așa cum este ea.*[8]

Rezultatul acestei uniuni este „nașterea copilului divin". Femeia se naște pe sine ca ființă androgină, autonomă, perfectă în această unitate a contrariilor. Este întreagă. Erich Neumann vorbește despre acest lucru în *„Amor și Psyche:*

dezvoltarea psihică a femininului": „Nașterea copilului divin și semnificațiile sale sunt cunoscute din mitologie, dar și din procesul de individualizare. Dacă pentru femeie nașterea fiului divin semnifică o reînnoire și o deificare a spiritului animus, nașterea fiicei divine este un proces central, relevant pentru sinele și întregirea femeii."[9] Din uniunea dintre Spirit (Psyche) și Iubire (Amor) se naște o fiică sacră, numită Plăcere-Bucurie-Extaz. Uniunea sacră unește contrariile, născând o întregire extatică.

Domnița Ragnell și Gawain

Femeia Înțeleaptă și Bărbatul cu Inimă

Povestea englezească „Gawain și Domnița Ragnell" portretizează atât vindecarea masculinului, cât și a femininului. Povestea reunește Femeie Înțeleaptă cu Bărbatul cu Inimă. În „Fecioara de la miazănoapte", Ethel Johnson Phelps ne povestește istoria lor, care se petrece la țară, în Anglia secolului paisprezece.[10]

Într-o bună zi, la sfârșitul verii, Gawain, nepotul Regelui Arthur, era în Carlisle, împreună cu unchiul său și cavalerii curții. Regele s-a întors de la vânătoarea din Inglewood atât de palid și zdruncinat, încât Gawain l-a urmat în apartamentele sale pentru a-l întreba ce s-a întâmplat.

În timp ce vâna singur, Arthur se întâlnise cu Sir Gromer, un cavaler de temut din ținuturile de la miazănoapte, care

dorea să se răzbune pentru pierderea pământurilor sale. L-a cruțat pe Arthur, cu condiția ca acesta să vină neînarmat în același loc, peste un an, cu răspunsul la următoarea întrebare: „Ce doresc femeile, mai presus de orice altceva?" Dacă răspunsul lui avea să fie corect, avea să îi cruțe viața.

Gawain l-a asigurat pe Arthur că vor găsi împreună răspunsul la întrebare, iar în următoarele doisprezece luni au strâns tot felul de răspunsuri, din toate colțurile regatului. Dar, pe măsură ce ziua fatidică se apropia, Arthur era tot mai îngrijorat că nici unul dintre răspunsuri nu era cel corect.

Cu câteva zile înainte de a se întâlni cu Sir Gromer, Arthur a plecat singur prin câmpurile aurii de grozamă și a călărit până la un pâlc de stejari bătrâni. Acolo stătea o femeie uriașă, grotescă. „Era aproape la fel de lată pe cât era de înaltă, avea pielea verde ca mușchiul pădurii, iar creștetul era acoperit cu un păr încâlcit ca buruienile. Iar chipul său aducea mai mult aminte de cel al animalelor decât al oamenilor."[11] Se numea Domnița Ragnell.

Femeia i-a spus lui Arthur că știa că urmează să se întâlnească cu fratele ei vitreg, Sir Gomer, și că încă nu știa răspunsul corect la întrebare. Ea i-a spus că îi va da răspunsul dacă Gawain o va lua de soție. Arthur a fost șocat și i-a strigat că nu îi poate da nepotul de bărbat.

„Nu ți-am cerut să mi-l dai pe cavalerul Gawain", l-a corectat ea. „Dacă Gawain va fi de acord să mă ia de nevastă, îți voi da răspunsul. Asta este condiția."[12] I-a mai spus că îl va aștepta a doua zi în același loc, apoi s-a făcut nevăzută printre copaci.

Arthur era tare abătut, căci nici nu putea să se gândească să-i spună lui Gawain să-și sacrifice viața căsătorindu-se cu o asemenea femeie, pentru a se salva pe sine. Când l-a văzut pe rege palid și tulburat, Gawain l-a întrebat ce s-a întâmplat. La început Arthur a refuzat să-i spună, dar apoi i-a istorisit

întâmplarea. Gawain a fost încântat că putea să îi salveze viața regelui. Când Arthur l-a implorat să nu-și sacrifice viața, Gawain i-a răspuns: „Este alegerea și decizia mea. Mâine mă voi întoarce cu tine și voi accepta căsătoria – cu condiția ca răspunsul ei să-ți salveze viața."[13]

Arthur și Gawain s-au întâlnit cu Domnița Ragnell și au fost de acord cu propunerea ei. A doua zi, Arthur s-a dus singur și neînarmat să se întâlnească cu Sir Gromer. La început, Arthur a încercat toate celelalte răspunsuri pe care le pregătise, dar chiar când Sir Gromer își ridică sabia să-l taie, Arthur îi spuse: „Mai am un răspuns. Ceea ce o femeie dorește mai presus de orice altceva este puterea suveranității – dreptul de a-și exercita propria voință."[14] Sir Gromer, bănuind că Arthur aflase răspunsul de la sora sa vitregă, a jurat mânios să se răzbune pe ea și a fugit în pădure.

Gawain și-a ținut promisiunea și s-a căsătorit chiar în acea zi cu Domnița Ragnell. După banchet, la care cavalerii și doamnele curții Regelui Arthur au asistat într-o tăcere îngrozită, cuplul s-a retras în camera lor. Domnița Ragnell i-a cerut lui Gawain să o sărute. „Gawain s-a dus pe dată la ea și a sărutat-o. Iar când a făcut un pas înapoi, a văzut că în fața sa stătea o tânără femeie, subțire, cu ochi căprui, care îi zâmbea senină."[15]

Șocat și temându-se de vrăjitorie, Gawain a întrebat-o cum s-a transformat atât de mult. Ea i-a povestit că fratele ei vitreg a urât-o întotdeauna, și îi spusese mamei sale, care știa să facă vrăji, să o transforme într-o creatură monstruoasă care putea să-și revină la normal doar dacă cel mai brav cavaler al Angliei avea să o aleagă de nevastă. Gawain a întrebat-o de ce o ura Sir Gromer atât de mult.

„Mă considera îndrăzneață și nefeminină pentru că îl înfruntam. Nu am acceptat niciodată ordinele lui, nici în privința lucrurilor mele, nici a persoanei mele."[16] Gawain i-a

zâmbit cu admirație și i-a mărturisit cât de mult se bucură că vraja era ruptă. „Numai în parte", a răspuns ea. „Trebuie să alegi, dragul meu Gawain, cum voi fi. Vrei să fiu așa noaptea, și să am vechiul trup ziua? Sau vrei să fiu grotescă noaptea, în camera noastră, și în timpul zilei să îmi păstrez adevăratul meu corp? Gândește-te bine înainte să alegi."[17]

Gawain s-a gândit preț de o clipă, apoi a îngenunchiat în fața ei, i-a luat mâna și i-a spus că nu poate face această alegere, deoarece este numai alegerea ei. Indiferent de ce va alege, el o va sprijini din toată inima. Ragnell s-a luminat de bucurie. „Ai răspuns bine, dragul meu Gawain, iar răspunsul tău a rupt pentru totdeauna vraja lui Gromer. Ultima condiție a fost îndeplinită. El a mai spus că vraja se va rupe pe vecie dacă, după ce mă căsătoresc cu cel mai brav cavaler al Angliei, acesta îmi va da deplină libertate de alegere."[18]

Domnița Ragnell și Gawain au fost uniți într-o căsătorie sacră, ca doi egali care au făcut o alegere liberă și conștientă de a fi împreună. Domnița Ragnell fusese vrăjită de fratele vitreg pentru că își manifestase voința și își protejase sexualitatea, iar compasiunea de care a dat dovadă Gawain i-a dat libertatea de a-și transforma trupul desfigurat. Ea a putut să îl salveze pe rege, iar Gawain a avut înțelepciunea de a recunoaște suveranitatea femininului. Împreună, cei doi au găsit o dragoste tămăduitoare. În unele versiuni ale acestei povești, domnița Ragnell este Zeița Pocalului, iar Gawain tămăduitorul și iubitul ei.

Edward Whitmont notează: „Zeița Pocalului este eroină într-o poveste ciclică, stăpână a lunii și a vegetației, care se transformă din cele mai hidoase forme animale într-o frumusețe radiantă și care este ghid către lumea cealaltă."[19] Versiunea galeză a acestei povești aduce dovezi că Gawain este numele originar al lui Parsifal, astfel că atât Gawain,

cât și Parsifal sunt inițiați în tainele misterelor feminine. Prin respectul față de suveranitatea Zeiței aflată în forma sa respingătoare, omul poate din nou să-și stingă setea în apele ei veșnic curgătoare.[20] „Când omul bea din apele Zeiței, el renunță la orice putere personală pe care și-ar dori-o egoul. Egoul acceptă atunci că nu este decât recipient, un canal al unui destin care curge din adâncurile misterioase care sunt în același timp o sursă de viață, dar și de teroare și repulsie."[21]

Puterea tămăduitoare a femininului: Hildegard

În legenda Sfântului Pocal, Parsifal rătăcește timp de trei ani prin deșert, după ce nu reușește să pună întrebarea corectă. După multe aventuri, el se întoarce la castelul Regelui Pescar, iar de data aceasta pune întrebarea corectă, lucru care îl vindecă pe rege. Odată vindecat, regele primește permisiunea să moară, iar deșertul se transformă în sol fertil. Ca și Parsifal, noi avem acum ocazia de a înțelege nevoia de puterile tămăduitoare ale femininului în cultura noastră. Dacă o vom ignora și de această dată, ne vom trezi într-un deșert nuclear.

Hildegard din Bingen, o stareță din secolul doisprezece, profetă, mistică, profesoară, reformatoare, compozitoare, artistă, vindecătoare, poetă și scriitoare care a trăit în bogata Vale a Rinului, spunea că păcatul de căpătâi al umanității este ariditatea și că aceasta trebuie să aducă din nou umezeala și verdeața în viețile oamenilor. Iată ce spune Jean Shinola Bolen, vorbind despre aplicabilitatea spuselor lui Hildegard la învățăturile Pocalului:

> *Umezeala și verdeața sunt legate de inocență, iubire, inimă, sentimente și lacrimi. Fluidele trupului nostru devin umede atunci când suntem mișcați de ceva – plângem, sângerăm; toate experiențele luminoase legate de corpul nostru au de a face cu umezeala. Și tot umezeala este cea care dă viață acestei planete, ea este antidotul pentru experiența deșertului, doctoria pentru ariditate... Vom trăi într-un deșert dacă ne vom tăia pădurile tropicale... Noi trebuie să fim ca Parsifal, căutându-și drumul prin pustietate pentru a se întoarce la Castelul Pocalului, pentru a trăi din nou experiența Pocalului, pentru a îi pătrunde înțelesurile. Acum vedem doar frânturi, dar ele sunt pline de semnificație.*[22]

Umezeala aduce tămăduire celor uscați. Am avut un prieten drag, Steve, un educator cu o inimă uriașă, care a murit de curând de SIDA. În ultimele sale zile de viață, și-a imaginat moartea ca fiind o eliberare pentru uscăciunea trupului său deteriorat, distrus pe dinăuntru și pe dinafară de sarcomul Kaposi. Mi-a spus că este gata de plecare și m-a întrebat cum va fi călătoria. „Vei păși fără să simți nici o greutate pe o pajiște verde minunată", i-am spus. „Va fi verde, bogată, fertilă, tămăduitoare și umedă."

„Sunt atât de uscat", a zâmbit el. „Să fie umedă."

Visul uniunii sacre

Când o femeie trăiește experiența lăuntrică a uniunii sacre, de obicei ea visează la întâlnirea cu tatăl primordial, un bărbat care este mai mult zeu decât om; sau poate este dusă în patul nupțial sacru al unui tânăr de vis. Ea visează la ceremonia de nuntă, la rochia și voalul de mireasă, la ritualurile nupțiale, la patul unde se va consuma mariajul. Ea vede imagini ale pantofilor de nuntă sau ale banchetului sacru.

Iubitul ei poate lua forma unei fiare sau a unui animal mascul puternic cu care își unește puterea și senzualitatea. O femeie a visat în repetate rânduri că face dragoste cu leul

Aslan din „Cronicile din Narnia" de C. S. Lewis, în timp ce o ursoaică le este martoră.

O femeie în vârstă de aproximativ patruzeci și cinci de ani îl visează pe unul din iubiții ei din tinerețe: „Înot goală printre valurile calde ale oceanului sub lumina stelelor, iar el vine la mine și mă îmbrățișează. Sunt complet deschisă față de el, iar el față de mine. Mă scoate din mare, îmi șterge cu blândețe corpul și mă îmbracă într-un kimono alb. Mă ia de mână și mă conduce pe povârnișul unui munte. Lumina stelelor luminează sute de plante miniaturale, fiecare din ele o adevărată bijuterie. Ajungem pe o pajiște și mergem către o porumbiță. Ea mă așteaptă; este bătrână, înțeleaptă și plină de iubire."

C. S. Lewis l-a creat pe Aslan ca întrupare a conștiinței cristice. Ursul și căprioara sunt vechi simboluri ale Zeiței Mamă. Femeile visează la uniunea cu manifestări ale divinului.

În zilele noastre, multe femei își găsesc iubitul în Zeiță. În „Dezvrăjirea Întunericului", Betty DeShong Meador vorbește despre multele forme în care poate apărea Zeița, adeseori în timpuri de restriște și disperare:

> *Ea este un grup de cotoroanțe în miezul topit al pământului. Ea este o negresă care vine în vis să facă amor. Ea este o femeie ușoară, o târfă. Ea este o bădărancă, o țoapă ieftină. Ea este o preoteasă care conduce inițierea într-o încăpere de foc. Ea este o seducătoare ce trezește în cea care visează dorința de a face dragoste cu o femeie. Ea este primăvara ce izbucnește brusc. Ea este un animal. Ea este un vechi puț, dezgropat din nou. Ea este o pisică sălbatică ce-și hrănește puii în poala unei femei. Ea este un roi de albine ce se ridică dintr-un patefon uitat de vreme.*[23]

În timp ce lucram la acest capitol am avut următorul vis. Se făcea că făceam dragoste cu o femeie. Am fost surprinsă,

căci nu am fost niciodată cu o femeie. Este slabă, cu pielea catifelată, cu sânii mici. Are pielea aproape transparentă. Îmi dă voie să o ating și să-i sărut sfârcurile. Este deschisă și dornică. Îi iubesc pielea, îi iubesc căldura trupului, atât de blând. Stau întinsă pe ea, atingându-i buricul și mă excit atât de tare încât tot trupul începe să-mi tremure. Tot trupul îmi este cuprins de orgasm, de la vârfurile degetelor de la picioare până în creștet. Mă trezesc. Femeia mi-a adus aminte de Isis, aducându-l pe Osiris înapoi la viață. M-am simțit plină de energie întreaga zi, senzuală și plină de viață. Mi-am dat seama că era un vis important, un vis care mă lega de Eros.

Multe femei poet și-au exprimat multiplele fațete ale naturii lor erotice, atât senzuale, cât și spirituale. În „Ave", Diana Di Prima vorbește despre uniunea sa cu divinul feminin.

> ...tu ești dealurile, culoarea și forma platourilor,
> tu ești cortul, cabana de piei, bordeiul,
> rochia de piei de bizon, pătura, șalul împletit
> tu ești ceaunul și steaua de seară
> tu te ridici deasupra mării, tu calci pe întuneric
> intru în tine, aprind focul de seară
> îmi înmoi degetele în tine, îți gust carnea
> tu ești chipul din oglindă, tu-mi ești soră
> dispari ca fumul pe dealul de ceață
> mă porți călare prin visul pădurii
> uriașă mamă țigancă, îmi sprijin capul de spatele tău
>
> Eu sunt tu
> eu trebuie să devin tu
> te-am văzut
> și trebuie să devin tu
> eu sunt întotdeauna tu
> trebuie să devin tu...[24]

Uniunea sacră este completă atunci când femeia unește cele două aspecte ale naturii sale. Anne Waldman, poetă și budistă practicantă, spune: „Trebuie să unesc principiul feminin (prajna) cu principiul masculin (upaya) din mine." Ea afirmă că trebuie să respirăm în lume mai multă înțelepciune, mai multă *prajna*, pentru a restaura echilibrul. Ea îl citează pe poetul contemporan turk Gulten Ain:

> Trăind cu oamenii, așa cum trăiesc ei
> Trăgând în piept aerul respirat de ei
> Respirând înțelepciune în ei.[25]

Aceasta este adevărata sarcină a eroinei contemporane. Ea vindecă respirând și, recunoscându-și adevărata natură, respiră înțelepciune în noi toți. Eroina devine Stăpâna Ambelor Lumi, ea poate naviga torentele vieții obișnuite, dar poate asculta și șoaptele adâncurilor. Ea este stăpâna Cerurilor, a Pământului și a tărâmului Subpământean. Experiențele trăite i-au adus înțelepciune: ea nu mai dă vina pe altul; ea este *altul*. Ea își împărtășește înțelepciunea cu lumea. Femeile, copiii și bărbații lumii sunt transformați de călătoria ei.

Capitolul 10
DINCOLO DE DUALITATE

> Fiecare este în parte și strămoșii săi
> tot așa cum fiecare este
> parte bărbat și parte femeie
> Virginia Woolf

> Problema cu tine
> Este și problema cu mine
> Problema este că noi credem
> că suntem atât de diferiți
> Problema este cum percepem...
> Anne Waldman, *„Dualitate"*

Trăim într-o cultură dualistă care prețuiește, creează și susține polaritățile – un „fie/sau" mental care identifică ideile sau oamenii aflați la polul opus al spectrului. Matthew Fox vorbește în „Binecuvântarea originală" despre „creația spirituală", explicând că păcatul care stă în spatele tuturor celorlalte păcate este dualismul: separația de sine, separația de divin, separația eu/tu, separarea binelui de rău, separarea sacrului de natură. Gândirea dualistă îl tratează pe celălalt ca pe un obiect în afara sinelui, ca pe un lucru pe care îl putem controla, domina, dobândi, în care nu putem avea încredere sau față de care putem fi mai buni. Dualismul naște suspiciunea, confuzia, disprețul, lipsa de încredere.

Păcatul dualismului ne otrăvește psihicul, ne contaminează atitudinile despre minte, trup, suflet, femei, bărbați, copii, animale, natură, spiritualitate, structuri politice. Așezăm ideile și oamenii în ierarhii, îi împărțim în bine/rău, noi/ei, alb/negru. Despărțim spiritul de materie, mintea de trup, știința de artă, binele de rău, viața de moarte, femeile de bărbați, grașii de slabi, tinerii de bătrâni, socialiștii de capitaliști, liberalii de conservatori. Îl considerăm pe „celălalt" ca fiind inamicul, ne raționalizăm cu aroganță critica, judecata și polarizarea, spunându-ne că noi suntem cei care avem dreptate, că Dumnezeu sau Zeița sunt de partea noastră.

Acest tip de polarizare a făcut ca unii oameni să rămână săraci, ignoranți și infirmi, permițându-le altora să fie bogați și puternici. Polarizarea a permis unor națiuni întregi să-și exercite supremația asupra unor popoare cărora le disprețuiau credințele religioase sau viziunea asupra realității. Le-a permis feministelor să dea vina pe bărbați pentru toate dezechilibrele planetei, fără să-și vadă propria lăcomie și dorință de control. I-a eliberat pe bărbați de necesitatea dureroasă a scrutării de sine, făcându-i să aștepte ca femeile să le lămurească emoțiile. Le-a permis celor puternici să suprime sau să distorsioneze cunoașterea, să cenzureze libera exprimare, să îi sterilizeze pe „handicapați", să aducă întregii lumi o suferință inimaginabilă. Aroganța umană nu înțelege că *toți suntem unu* și că noi toți coexistăm în continuumul vieții.

Polarizarea face ca un om să îl privească pe altul ca pe „ăla". Filosoful Martin Buber vorbește despre modurile conflictuale în care ființele umane se văd pe sine și pe ceilalți în cartea sa „Eu și tu". El descrie două tipuri de atitudini: eu – ăla și eu – tu. Atitudinea eu – ăla îi tratează pe alții ca fiind *lucruri* separate de propriul sine, care trebuie măsurate, organizate și controlate; această atitudine nu îi recunoaște pe ceilalți ca

fiind sacri. Atitudinea eu – tu îl tratează pe celălalt ca făcând parte din sine.[1]

Buber spune că „tu" nu poate fi controlat, nu poate fi găsit printr-o simplă căutare; cu el ne întâlnim prin durere și grație divină. „Tu" este o experiență a sacrului. Dacă te voi considera un „tu" și nu un "ăla", fie că ești om, animal, piatră sau ocean și dacă îmi onorez propria divinitate, atunci voi onora sacrul din tine și îți voi permite să îți trăiești viața, fără să exercit nici un fel de control asupra ta.

Învățatul budist vietnamez Thich Nhat Hanh ne spune că nu poate exista dualitate, nu poate exista un sine separat. Toți suntem interconectați; *inter-existăm*. Pentru a inter-exista cu ceva, a fi una cu ceva, trebuie să înțelegem acest ceva, trebui să îl pătrundem. Nu este suficient să-l observăm din afară.

> *Nu poți fi singur, cu tine însuți. Trebuie să inter-fii cu toate celelalte lucruri. Această foaie de hârtie există pentru că toate celelalte lucruri există. Dacă te uiți cu atenție la această foaie de hârtie, vei vedea limpede un nor plutind în ea. Fără nori nu poate fi ploaie; fără ploaie, nu pot crește copaci; fără copaci, nu putem face hârtie. Norul este esențial pentru existența foii de hârtie. Dacă norul nu este, nici foaia de hârtie nu poate fi. Prin urmare, putem spune că norul și foaia de hârtie inter-sunt. Forma nu are un sine separat, este plină cu întreg cosmosul.*[2]

El explică că dualitatea este o iluzie. *„Există stânga, există dreapta; dacă vei apuca pe unul din aceste drumuri, vei încerca să elimini jumătate de realitate, ceea ce este imposibil. Este o iluzie să crezi că dreapta poate exista fără stânga, binele fără rău, femeile fără bărbați, trandafirul fără gunoi, Statele Unite fără Uniunea Sovietică."*[3]

Vindecarea rupturii dintre feminin și masculin

Poate că ruptura dintre femei și bărbați își are originea în drepturile de proprietate și procreare, dar ea a fost adâncită și întărită de aproape toate sistemele politice și religioase. Geneza 3:16, care afirmă că bărbații trebuie să conducă femeile, nu a fost un decret divin, ci o propagandă patriarhală. Religia apuseană a încurajat omenirea să arunce vina pentru toate relele lumii în cârca femeilor și să le ia acestora dreptul de a avea o voce egală în chestiuni spirituale, politice și economice. Matthew Fox notează că păcatul original, care a dus la izgonirea din Eden a lui Adam și a Evei, a jucat un rol important încă din secolul patru, de pe vremea lui Augustin, deoarece „el a fost un instrument minunat în mâinile făuritorilor de imperii, a stăpânilor de sclavi și a societății patriarhale în general. Acesta divide și cucerește, asmute gândurile cuiva împotriva sentimentelor acestuia, trupul împotriva spiritului, vocația politică a cuiva împotriva nevoilor sale personale, oamenii împotriva pământului, animalelor și naturii în general."[4]

În timp ce se documenta pentru cartea sa „Adam, Eva și șarpele", Elaine Pagels a fost uimită „de cât de înrădăcinate sunt tradițiile religioase în structurile noastre politice, în instituții și în atitudinile pe care le avem față de natura umană" și cât de profund ne influențează alegerile morale.[5] Atâta vreme cât tradiția religioasă prevalentă spune că doar Dumnezeu și împăratul, ca reprezentant al Lui pe pământ, sunt autoritățile supreme, atunci individului îi va fi imposibil să facă propriile alegeri morale despre cum să își trăiască propria viață. Aceste alegeri le vor face alții, sub forma legilor. Această neîncredere în om se poate vedea în zilele noastre în agitația politică stârnită în jurul dreptului femeii de a face avort.

Dacă considerăm că păcatul și depravarea caracterizează natura umană, atunci încrederea nu mai poate exista. Și nici

nu ne putem schimba prea mult atitudinea față de inamicii noștri. Iar acest lucru se vede în atitudinea politicienilor noștri față de Uniunea Sovietică. Ca răspuns la criticile că SUA întârzie negocierile pentru a pune capăt cursei înarmării, oficialii recurg la mentalitatea Războiului Rece, care afirmă că sovieticii vor doar să ne păcălească să ne slăbim capacitatea de apărare. Potrivit acestei mentalități, să ai încredere în „celălalt" înseamnă să fii ignorant, naiv, slab.

Mesajul lui Cristos că fiecare ființă umană – femeie, bărbat sau copil – este făurit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu a fost foarte radical pentru cultura în care a trăit. În Imperiul Roman trei sferturi dintre oameni erau sclavi sau descendenți ai sclavilor, iar EL predica că toți aceștia, nu doar împăratul, erau una cu Dumnezeu.[6] Această uniune om-divinitate a avut implicații politice extrem de complexe și a fost unul din motivele pentru care El a fost ucis.

În relațiile patriarhale, fie ele politice, religioase sau personale, o singură persoană trebuie să fie în vârf; întotdeauna există cineva care controlează și cineva care este controlat. Iar pentru ca cel care deține puterea să-și poată menține controlul asupra celui dominat, acesta trebuie să-l țină tot timpul în genunchi. Acest lucru creează o stare mentală în care un om se așteaptă să domine, iar altul să fie dominat. Există un model spațial al acestei relații: când este vorba de doi oameni, modelul grafic arată ca un ferăstrău, când sunt mai mulți, ca o piramidă.[7]

În cele mai multe companii există un șef a cărui viziune domină, care își angajează asociați competenți, care învață repede să-i anticipeze dorințele. Structura piramidală se regăsește și în multe familii: unul dintre parteneri domină, iar celălalt, împreună cu copiii, învață să-i anticipeze nevoile, ordinele, stările de spirit. Desigur, uneori persoana dominantă este unul din copii, care își terorizează părinții. Armata, biserica catolică, corporațiile, școlile, sindicatele sunt exemple clare de

structuri piramidale ierarhice. Administratorul unei facultăți din Los Angeles a spus de curând că i-ar fi mai ușor să mute un cimitir decât să-i facă pe profesori să colaboreze cu el.

Mary Ann Cejka vorbește despre păcatul sexismului, care a creat aceste piramide în cultura noastră; ea consideră că rădăcinile acestui sistem nu se găsesc în Iudaism sau în Creștinism, ci în Imperiul Roman. Autoarea pledează pentru trecerea de la ierarhie la comunitate.

> Marc Ellis de la Școala de Tehnologie Maryknoll consideră că sarcina centrală a creștinismului zilelor noastre, atât la nivel de Biserică, cât și la nivel de individ, este trecerea de la Imperiu la comunitate. A renunța la Imperiu înseamnă a renunța la sistemul piramidal. Structura unei comunități este cercul. Într-un cerc, deplasarea se poate face cu ușurință, și ea nu este în detrimentul altora. Cercul este forma de bază a roții și reprezintă structura socială adecvată pentru „oamenii pelerini" – pentru *oamenii care se află într-o călătorie împreună*. Oamenii care sunt situați în cerc au o perspectivă comună; se pot privi unul pe celălalt în ochi. Cercul facilitează responsabilitatea.[8]

O perspectivă circulară

Cercul este o structură inclusivă, el nu exclude. Simbolul femininului este cercul, exemplificat în pântec, în vas, în pocal. Femeile au tendința de a se strânge împreună, le place să aibă legături între ele, să se ajute, să fie conectate. Ele au făcut mereu lucrurile *împreună*, au țesut împreună, au cusut împreună, și-au dus copiii în parc împreună. Ele își cer una altora ajutorul și își sărbătoresc victoriile împreună. „Femeile s-au întâlnit mereu în cerc – stând una în fața celeilalte, ca egale, fără ca una din ele să își exercite puterea sau autoritatea asupra celorlalte."[9]

În lucrarea „Pocalul și sabia", Riane Eisler se folosește de ultimele descoperiri arheologice făcute de Marija Gimbutas pentru a demonstra că întregi societăți umane din trecut erau bazate pe modelul cercului sau pocalului, nu pe cel al piramidei sau al sabiei.[10] Aceste societăți exemplifică un model de parteneriat bazat mai degrabă pe noțiunea de *„putere împreună"* decât pe cea de *„putere asupra"*. Societățile neolitice din vechea Europă de acum 7-3500 î.Hr. erau civilizații care aveau complexe instituții religioase și politice, foloseau uneltele, cuprul și aurul, aveau o scriere rudimentară și erau egalitariste din punct de vedere sexual. Erau societăți mult mai pașnice și mai puțin autoritare decât cele ierarhice.

Siturile arheologice Catal Huyuk și Hacilar din Turcia au pus în evidență că, pe o perioadă de peste o mie cinci sute de ani, civilizațiile respective nu au cunoscut distrugeri provocate de război și nici nu s-au evidențiat elemente ale dominației masculine: „dovezile indică existența unei societăți nestratificate, egalitare, fără distincții de clasă sau sex."[11]

Analizând conținutul mormintelor răspândite în toată vechea Europă, Marija Gimbutas a tras concluzia că în timpurile neolitice, societatea umană era caracterizată de relații egale între femei și bărbați: „În cele 53 de morminte de la Vinca, nu vedem diferențe între bogăția artefactelor găsite în mormintele bărbaților și femeilor... Referitor la rolul femeilor în societate, dovezile de la Vinca sugerează că societățile nu erau patriarhale, ci egalitariste. Același lucru se poate spune și despre civilizația Varna: nu am descoperit nici o scală a ierarhiilor patriarhale."[12]

Există indicii că aceste civilizații erau matriliniare, adică descendența și moștenirea se făceau pe linie maternă, iar femeie dețineau roluri cheie în toate aspectele vieții. „În altarele aflate în case, dar și în temple, femeile sunt înfățișate supervizând pregătirea ceremoniilor, dar și conducând ritualurile închinate

unor diverse aspecte și funcții ale Zeiței. Se cheltuia o energie uriașă pentru producerea de obiecte de cult și daruri votive... Cele mai sofisticate creații ale Vechii Europe – cele mai frumoase sculpturi, vase, etc. – erau opera femeilor.[13]

Sculpturile paleolitice găsite în peșteri și pe câmpiile Anatoliei, sau cele neolitice, descoperite în Orientul Mijlociu și cel Apropiat, demonstrează fără putință de tăgadă că venerarea Zeiței era larg răspândită și constituia fundamentul vieții sociale. Sculpturile găsite indică faptul că imaginile mitologice ale ritualurilor acelor vremuri și figurile și simbolurile feminine ocupau un loc central în civilizațiile respective.[14]

Arta neolitică se remarcă prin absența armelor, eroilor, bătăliilor, sclavajului sau a fortificațiilor militare. Nu existau civilizații dominatoare. Omenirea nu era încă atinsă de triburile nomade ale Kurganului care venerau zei însetați de sânge. Zeița se afla în centrul tuturor aspectelor vieții. Simbolurile naturii – soarele, apele, taurii, păsările, peștii, șerpii, ouăle cosmice, fluturii, dar și reprezentările Zeiței însărcinate sau dând naștere – au fost găsite peste tot, în case, în altare, pe vase sau sub formă de figurine de lut.[15] Și dacă imaginea religioasă centrală era o femeie născând, și nu ca în zilele noastre un om murind pe cruce, nu ar fi nerezonabil să tragem concluzia că viața și iubirea de viață – în loc de moartea și frica de moarte – erau dominante în societate și în artă.[16]

În aceste culturi nu exista o separare a secularului de sacru; religia era viața, iar viața era religia. În religiile Zeiței, capul familiei era o femeie: Marea Mamă. În familia seculară, descendența se stabilea pe linie maternă, iar domiciliul era matrilocal; bărbatul venea să locuiască alături de clanul sau familia soției.[17] Dar acest lucru nu însemna un matriarhat: și femeile și bărbații erau pruncii Zeiței, „iar jumătate de omenire nu domnea peste cealaltă jumătate, iar diversitatea nu însemna nici inferioritate, nici superioritate".[18] Atitudinea prevalentă era de afiliere, nu de ierarhie, de parteneriat, nu de dominație."

Gimbutas afirmă că: „Lumea mitului nu era polarizată în femeie și bărbat, ca la indo-europeni sau la popoarele nomade ale stepelor. Ambele principii se manifestau, unul lângă altul. Divinitatea masculină, care adeseori acompania Zeița, lua chipul unui tânăr bărbat sau al unui animal mascul și potența forța și creativitatea feminină. Nici unul nu este subordonat celuilalt; completându-se unul pe celălalt, își dublează puterea."[19]

În istoria umanității au existat mai multe civilizații bazate pe parteneriat, care venerau aspectele dătătoare de viață ale divinului și în care nu existau diferențe de gen în practicile religioase sau sociale. Acest lucru este dovedit nu doar de arta paleolitică descoperită în peșterile Europei Apusene, dar și de mormintele din Catal Huyuk și Hacilar, precum și de lucrurile pe care le cunoaștem despre civilizația minoică din Creta, despre creștinii gnostici, despre primii celți, despre indienii din America de Nord sau despre balinezi.

Natura dual a divinității

Mircea Eliade a vorbit despre faptul că în multe din marile religii, divinitatea are o natură dual, iar zeitățile sunt androgine. „Indiferent de forma în care se manifestă divinitatea, El sau Ea reprezintă puterea absolută, iar această realitate, această putere nu se va lăsa limitată de nici un atribut (bun, rău, bărbat, femeie sau orice altceva)."[20]

Mary Ritchie Key notează în lucrarea „Limbajul feminin/masculin" că aztecii, care în gramatica lor nu aveau genuri, considerau că lumea și toate ființele umane își au originea într-un principiu unic care are o natură dual. „Ființa suprema avea o formă masculină și una feminină... Acest zeu avea puteri regeneratoare masculine și feminine. Această zeitate dual, Ometeotl, reprezenta ființa supremă sub două aspecte diferite. Ome = doi și teotl = zeu."[21]

Elaine Pagels scrie despre Evangheliile Gnostice, cincizeci și două de texte scrise de primii creștini în primele patru secole ale acestei ere, care au fost descoperite la Nag Hammadi în Egipt, în anul 1945, de către un țăran arab. Aceste manuscrise eretice prezintă dovezi că Iisus ar fi vorbit de Dumnezeu Mama și Dumnezeu Tatăl. În Evanghelia după Toma, Iisus face o comparație între părinții săi pământeni, Maria și Iosif, și cei divini: Sfântul Spirit, mama divină și Tatăl Adevărului, tatăl său divin.[22] Spiritul este Mamă și Virgină, consoartă a Tatălui Ceresc. În Evanghelia după Filip, misterul nașterii virgine a lui Iisus se referă la „unirea misterioasă dintre cele două puteri divine, Tatăl și Sfântul Spirit.[23] În afară de mistica Tăcere eternă și de Sfântul Spirit, un alt atribut al mamei divine este Sofia, înțelepciunea, gândul. „Ea a fost primul creator universal, care a făurit toate făpturile; ea luminează făpturile umane, aducându-le înțelepciune."[24]

Până în anul 200 d.Hr., din galeria creștină de imagini ale divinității femininul a dispărut aproape cu desăvârșire. Există însă dovezi că până în acel moment femeile dețineau poziții importante în biserică. „În anumite grupuri gnostice, precum Valentinii, femeile erau considerate egale bărbaților; acestea erau profeți, predicatori, evangheliști, tămăduitori, preoți, poate chiar episcopi."[25] Aceasta nu era o realitate universală, dar, în jurul anului 180 d.Hr., Clement din Alexandria, ortodox, considerat tată al bisericii egiptene, nota: „... femeile și bărbații sunt la fel de perfecți, ei trebuie să fie învățați și tratați la fel. Și bărbații și femeile aparțin umanității, iar pentru noi Cristos nu este nici bărbat, nici femeie."[26]

Atitudinea egalitaristă a lui Clement nu a găsit din păcate ecou în inimile altor lideri religioși ai timpurilor sale. Ierarhia masculină nu era deschisă la ideea egalității femeilor, nici pe motive seculare, nici pe motive religioase. „Dacă va învinge atitudinea creatoare sau regresia distructivă nu depinde de

natura arhetipului sau mitului, ci de atitudinea și gradul de conștiență."[27] Atitudinea lui Clement, formată în atmosfera cosmopolită din Alexandria printre membrii bogați și educați ai societății, a avut un impact foarte restrâns asupra majorității comunităților creștine răspândite prin toată Anatolia, Grecia, Roma, Africa și Galia.

Creștinismul celtic

Sămânța creștinătății a înflorit diferit în funcție de pământul în care a prins rădăcini. Celții erau un popor tribal, cu o societate aplecată spre o abordare integrală a spiritualității și a vieții. Ei credeau că toate formele de viață emanau de la Sursă, iar funcția vieții era de a trăi în armonie cu tărâmurile nevăzute. Spirala triplă întâlnită în arta celtică reflecta energia Zeiței Triple: lumea cauzală, lumea gândurilor (lumea mistică) și lumea fizică. Și deoarece zeitatea se găsea atât în natură, cât și în suflet, lumea naturală era văzută ca o poartă către tărâmurile nevăzute.

Pe tărâmul acestei înțelegeri fertile a universului au venit apoi învățăturile lui Iisus, care știa să se deplaseze între cele două lumi. Această capacitate de a trăi Misterul, de a păși în ambele lumi, era deja prezentă în conștiința celtică, astfel că Iisus a fost adoptat cu pasiune în școlile druide răspândite pe tot teritoriul celtic. Crucea celtică nu reflecta moartea lui Cristos, ci capacitatea acestuia de a păși între cele două lumi.

Creștinismul celtic nu punea accent pe doctrină, ci pe trăirea directă și individuală a spiritului. Oamenii erau încurajați să vorbească despre asta, să trăiască experiența și să aibă drept sfătuitori prieteni de suflet. Comunitatea nu era ierarhică; prietenul de suflet era un sfătuitor spiritual, nu avea atributele ecleziastice ale unui episcop. Creștinismul celt a îmbrățișat feminitatea, dezvoltarea intuiției și a încurajat

experimentarea senzuală a vieții. Emoția senzuală era considerată ca fiind înțelepciunea trupului, iar corpul uman nu putea fi considerat niciodată malefic. Se punea foarte mult accentul pe învățare și pe faptul că ființele umane își puteau folosi liberul arbitru pentru a trăi în armonie cu natura.

Deoarece celții erau un popor tribal, modelul lor social era descentralizat; grupul era cel care deținea autoritatea, iar preoții sau preotesele aveau rol de terapeuți, similar cu budismul Zen. Creștinismul celt credea că spiritul se manifestă printr-un câmp de energie pe cinci nivele, neierarhice: lumea mineralelor, a plantelor, a animalelor, a oamenilor și a îngerilor – toate interconectate.

Câmpul de energie pe cinci nivele a devenit pentru mine o realitate pe vremea când studiam creștinismul celt cu Vivienne Hu pe insula Iona, din Scoția. Această insulă minunată este „un loc foarte subțire", unde este foarte ușor să treci dintr-o lume în alta, un loc în care poți conștientiza cu ușurință felul în care ești atins de tărâmurile nevăzute.

În biserica creștină celtă, femeile aveau un statut de egalitate cu bărbații; femeile călătoreau și predicau pe tot cuprinsul insulelor britanice și dețineau poziții de autoritate. Sfânta Brigit a fost o stareță din Kildare, care a trăit în secolul cinci și care a avut grijă de focul sacru din Beltane; cei unsprezece copiii ai ei au continuat să aibă grijă de focul sacru. Acesta a continuat să ardă până în secolul unsprezece, când episcopul l-a stins la indicațiile Romei. În ciuda cenzurii exercitate de Biserica Romei, creștinismul celt nu și-a pierdut niciodată aplecarea spre feminin, natură, misticism și intuiție. Creștinii celți considerau că atunci când o religie se desparte de feminin, ea se desparte și de pământ. Creștinismul celt a înflorit vreme de un mileniu, iar în zilele noastre începe să renască. El pune o întrebare fundamentală: „Suntem dispuși să pășim între lumi?"[28]

Lumea trece prin multe tranziții dificile, iar oamenii din toate colțurile lumii sunt îngrijorați de bunăstarea planetei și a comunității pământene. Pe măsură ce ne apropiem de începutul unui nou mileniu, în societate încep să se reîntoarcă multe dintre vechile tradiții care onorau interrelația dintre materie și spirit, trup și minte, sacru și profan, uman și divin. Aceste străvechi adevăruri sunt reînviate de spiritualitatea maiașă, de budismul tibetan, de spiritualitatea indienilor nord americani și de religiile Zeiței.

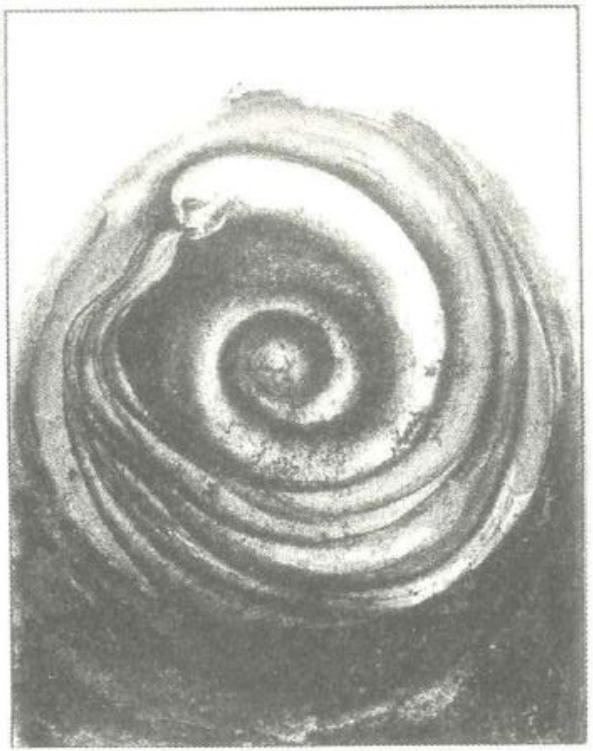

„Piatra nașterii" de Deborah Koff-Chapin

Cercul, model pentru trăire

Cea mai simplă și cea mai cuprinzătoare formă este cercul.[29] Este prima figură pe care o desenează un copil, figură care se repetă la nesfârșit în natură. Este armonioasă, transformatoare, consolatoare. Un cerc nu are început și nici sfârșit. „Nimic nu este exclus, orice lucru își găsește locul și reprezintă un aspect integral al întregului proces."[30] Când cineva își ocupă locul într-un cerc de oameni, el este egal și conectat cu ceilalți. Nimeni nu deține puterea, aceasta este împărtășită; egocentrismul nu își găsește locul în cerc. Membrii cercului relaționează între ei, înțelesurile se relevă prin relația cercului, viziunea fiecărei persoane se schimbă pe măsură ce alți oameni se alătură cercului. Cercul este o îmbrățișare; el ne învață să primim, să dăruim, să iubim și să fim iubiți necondiționat.

„Mandala primordială a fost, fără îndoială, un cerc desenat în țărână. Pășind afară din cerc, inițiatul pășea într-o lume magică, în care era doar un glas cântând muzica stelelor. Roata timpului se învârte. Cercul magic este din nou desenat."[31]

Am avut de curând ocazia să particip la un „retreat" de cinci zile împreună cu elevi din ultimele clase de liceu; acolo am folosit ca formă de comunicare limbajul tribal indian, stând în cerc și trecând de la unul la altul „bățul vorbitorului". Doar persoana care ține în mână obiectul ritual are voie să vorbească, iar ceilalți membri ai cercului trebuie să asculte cu inima. Am intrat în spațiul și timpul ritual.

Subiectul abordat a fost cel al relațiilor dintre bărbați și femei și am intrat într-un spațiu atemporal care a transformat atitudinile participanților. Mi-am dat seama că cercul este un instrument puternic de transformare, că bărbații și femeile își pot schimba cu ajutorul lui atitudinile despre ei înșiși și

despre ceilalți, că pot învăța să se asculte pe sine și pe ceilalți cu inima.

Am ascultat durerea unei adolescente molestată de tată și furia ei la adresa tuturor bărbaților că nu opresc abuzul asupra femeilor. I-a considerat responsabili pe toți bărbații prezenți. Băieții au răspuns la acuzațiile ei cu propriul lor dezgust față de unii bărbați a căror putere este furată de la alții. Ei și-au exprimat teama și rușinea de a nu ști cum să intervină, dar și îngrijorarea că ar putea fi considerați și ei bărbați abuzivi. Stânjeneala lor era palpabilă.

Fetele și-au dat glas furiei la adresa hărțuirii sexuale și și-au exprimat teama pentru siguranța proprie. Băieții au vorbit de nesiguranța cu care își percepeau corpul fizic, de faptul că trebuiau să adopte standardele machiste ale acestei culturi, de nedumerirea lor despre cum ar putea fi cu o fată fără ca ea să se aștepte ca ei să fie activi sexual. Fetele au vorbit despre felul în care trupurile și aspectul lor fizic erau cântărite la școală și despre cum trebuie să fie mai inteligente decât băieții pentru a fi și ele remarcate. Băieții și-au povestit durerea și frustrarea de a asculta alți băieți lăudându-se cu realizările lor sexuale cu fete care le erau prietene. Și fetele și băieții au vorbit despre teama de separare de familie și prieteni la sfârșitul liceului.

Au curs multe lacrimi, au fost multe momente tensionate. Oamenii și-au exprimat furia de a fi percepuți în mod eronat de către ceilalți, spaima că bărbații și femeile nu vor avea niciodată o relație armonioasă, din pricina confuziilor, adeseori ținute sub tăcere. Am auzit ce prejudecăți au oamenii despre cei de altă rasă, vârstă, orientare sexuală. Cei douăzeci și șase de elevi au avut nevoie de patru ore pentru a vorbi fiecare. Puteai să auzi și cum cade un ac, atenția tuturor era îndreptată asupra persoanei care ținea „bățul vorbitorului". Nimeni nu a plecat neschimbat din acel cerc.

În acea noapte am visat că un șarpe se strecura în mijlocul cercului. Nimeni nu mișca, toți ochii urmăreau în tăcere șarpele. Acesta a făcut turul cercului, privindu-i pe fiecare în ochi, oprindu-se din când în când cu o privire lungă. În cele din urmă șarpele s-a oprit la mine, uitându-se adânc în mine sau poate prin mine. A deschis gura și a spus un singur cuvânt, atât de clar, încât i-am înțeles imediat șuieratul: „Transformare".

Acest cerc mi-a adus multă speranță în suflet. Dacă un grup de liceeni se pot reuni într-un cerc cu cei bătrâni, dacă își pot asculta unul altora cu inima deschisă temerile, furia, bucuria, disperarea și speranțele, atunci poate că acești adolescenți și copiii ce vor veni vor putea poate să vindece păcatul dualității. Acești copii învață compasiunea, învață să se accepte unul pe altul, să prețuiască grija și prietenia mai mult decât cucerirea și dominația. Ei învață că toți suntem unu.

Compasiunea pe care am trăit-o împreună va permite fiecăruia dintre noi să înțeleagă mai bine diversitatea, să nu se mai simtă amenințat de ea. Cred că femeile au rolul de masă critică. Pe măsură ce fiecare dintre noi își vindecă femininul rănit, dar și natura masculină, schimbăm conștiința planetei, trecând de la conflict, suferință și dominație la nevoia conștientă de vindecare, afiliere, echilibru, *inter-ființare*. Femeile trebuie să expire în lume mai multă înțelepciune, mai multă prana, pentru a restabili echilibrul. Suntem nomazi porniți *împreună* în călătoria care ne va învăța să onorăm și să protejăm demnitatea tuturor formelor de viață, văzute și nevăzute; în aceasta constă puterea noastră eroică.

CONCLUZII

Vechea poveste s-a sfârșit, iar mitul și călătoria eroică își continuă evoluția în spirala evoluției. Nu mai are nicio relevanță căutarea titlurilor, faimei, bogățiilor sau a celor cincisprezece secunde de glorie la programul de știri. Acest tip de căutare eronată a avut un preț mult prea mare pentru trupul și sufletul femeii și pentru structura celulară a Mamei Pământ.

Eroina zilelor noastre trebuie să mânuiască sabia discernământului pentru a tăia funiile cu care egoul se agață de trecut și pentru a afla ce anume servește misiunii sufletului ei. Ea trebuie să renunțe la resentimentele față de mamă, la învinuirea sau idolatrizarea tatălui, să găsească curajul de a-și înfrunta propria întunecime. Ea trebuie să-și îmbrățișeze umbra. Femeia își poate ilumina aceste spații interioare întunecate prin meditație, artă, poezie, joacă, ritual, relații, prin atingerea pământului.

Cuvântul *eroină* a avut multe înțelesuri, iar femeia care a purtat acest titlu a purtat multe măști. A fost domniță la ananghie, așteptând să fie salvată de cavalerul pe cal alb, a fost valkirie conducându-și trupele în bătălie, a fost pustnică pictând pe oasele deșertului, a fost măicuță firavă vindecând săracii Calcuttei, a fost superfemeie jonglând cu servieta diplomat și laptele pentru bebeluși. Cu fiecare generație, chipul său s-a schimbat.

Acum, când ne apropiem de noul mileniu, sarcina eroinei este de a-și găsi aurul și argintul lăuntric. Ea trebuie să își dezvolte o relație pozitivă cu Bărbatul său lăuntric cu Inimă și să-și găsească vocea Femeii Înțelepte, pentru a-și vindeca înstrăinarea de femininul sacru. Când ea își onorează trupul, sufletul și mintea, vindecă ruptura din sine și din cultura noastră. Femeile zilelor noastre încep să aibă curajul de a-și exprima viziunea, puterea de a-și stabili propriile limite, dorința de a fi responsabile de sine și de alții într-un mod nou și diferit. Ele reamintesc omenirii de origini, de necesitatea de a trăi chibzuit, de obligația de a proteja viața pe pământ.

Femeile sunt țesătoare; ne împletim cu bărbații, cu copiii și cu noi înșine pentru a proteja pânza vieții.

Femeile sunt creatoare; naștem copiii visurilor noastre.

Femeile sunt tămăduitoare; știm misterele trupului, sângelui și spiritului, căci sunt același lucru.

Femeile iubesc; ne îmbrățișăm cu bucurie una pe alta, îmbrățișăm bărbații, copiii, animalele și copacii, le ascultăm cu inima durerile și bucuriile.

Femeile sunt alchimiști; descoperim rădăcina violenței, distrugerii și desacralizării femininului și transformăm rănile culturale.

Femeile sunt protectoarele sufletului Pământului; scoatem întunericul la lumină și onorăm tărâmurile nevăzute.

Femeile sunt scafandri; ne scufundăm în Mister, unde este cald și minunat și viața nouă mustește.

Femeile sunt cântărețe, dansatoare, profete și poete; o implorăm pe Mama Kali să ne aducă aminte cine suntem.

Kali, fii cu noi
Violență și distrugere, primește omagiul nostru.
Ajută-ne să scoatem întunericul la lumină,
Să ușurăm durerea, furia,
Acolo unde acestea sunt ceea ce sunt –

Roata balanței pentru iubirea noastră vulnerabilă.
Du foamea sălbatică acolo unde îi este locul,
În actul creației,
Putere brută care clădește balanța
Între ură și dragoste.

Ajută-ne să fim
Grădinarii sufletului
Care știu că fără beznă
Nimic nu se naște
Și că fără lumină
Nimic nu înflorește.

Păstrează-ne rădăcinile,
Tu, întunecată Kali,
Putere înfricoșătoare.

May Sarton, *„Invocarea Zeiței Kali"*

NOTE

Introducere

1. Joseph Campbell, interviu cu autoarea, New York, 15 septembrie 1981.
2. Anne Truitt, Daybook: The Journal of an Artist (New York, Penguin Books, 1982), p. 110.
3. Joseph Campbell, Eroul cu o mie de fețe (The Hero with a Thausand Faces), p. 245.
4. Joseph Campbell, interviu cu autoarea.
5. Ibid.
6. Starhawk, Visând întunericul (Dreaming the Dark), p.47.
7. Madeleine L'Engle, Scutură Universul (Shake the Universe), pp. 182-85.
8. Rhett Kelly, Soția lui Lot (Lot's Wife), 1989.

Capitolul 1: Separarea de feminin

1. Harriet Goldhor Lerner, Terapia femeilor (Women in Therapy), p.230.
2. Polly Young-Eisendrath și Florence Wiedemann, Autoritatea Feminină (Female Authority), p.4.
3. Joseph Campbell, Eroul cu o mie de fețe (The Hero with a Thausand Faces), p.337.
4. Termenii de *masculin* și *feminin* sunt folosiți pentru a descrie moduri de *a fi*, principii inerente existenței umane întruchipate atât de bărbați, cât și de femei. Termenii nu se referă la gen. *Femininul* a fost distorsionat de cultura vestică pentru a pune un semn de egal între femei și slăbiciune, iar *masculinul* a fost distorsionat pentru a pune un semn de egal între bărbați și putere. Acești termeni se referă la un continuum de atribute

inerente în toate ființele umane, indiferent de gen. Strădania unei femei este de a fi ea însăși, fără limitări impuse de noțiuni ca *masculin* sau *feminin*.

5. Sibylle Birkauser-Oeri, Mama (The Mother), p.14.
6. Harriet Goldhor Lerner, Terapia femeilor (Women in Therapy), p.58.
7. Carol Pearson și Katherine Pope, Eroina în literatura americană și britanică (The Female Hero in American and British Literature), p.105.
8. Ibid.
9. Kathie Carlson, Imaginea ei: Căutarea nevindecată a fiicei pentru mama ei (In Her Image: The Unhealed Daughter' Search for Her Mother), Boston & Shaftesbury: Shambhala Publications, 1989, p.55.
10. Pearson și Pope, Eroul Feminin (The Female Hero), p.120.
11. Young-Eisendrath și Wiedemann, Autoritatea Feminină (Female Authority), p.45.
12. Ibid., p.24.
13. Rich, Născut din femeie (Of Woman born), pp.246-47.
14. Barbara G. Walker, Encicopedia miturilor și secretelor femeii (The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets), p.488.
15. Vezi Marija Gimbutas, Zeițe și zei în Europa Antică (Goddesses and Gods of Ancient Europe) și Merlin, Când Dumnezeu era femeie (When God Was a Woman).
16. Termenul matrofobie, inventat de poeta Lynn Sukenick, reprezintă teama de a nu te transforma în propria mamă, nu doar de a nu semăna cu ea. Vezi Rich, Născut din femeie (Of Woman Born), p.237.
17. Rich, Născut din femeie (Of Woman born), p.218.
18. Harriet Goldhor Lerner, Terapia femeilor (Women in Therapy), p.237.
19. Ibid.
20. Carol Pearson, Eroul lăuntric (The Hero Within), p.196.
21. Cheri Gaulke, interviu cu autorul, Los Angeles, California, 23 octombrie 1986.
22. Ibid.

23. Potrivit unui studiu efectuat de Rand Corporation și publicat în 1989 sub numele de „Diferențele salariale ale femeilor față de bărbați scad, dar sărăcia crește" (*Sacramento Bee Final*, 8 februarie 1989), salariile femeilor au crescut de la șaizeci la sută din salariile bărbaților la șaizeci și cinci la sută, între 1980 și 1986. Pe segmentul de vârstă de la douăzeci la douăzeci și patru de ani, salariile femeilor au crescut de la șaptezeci și opt la sută din salariul mediu al bărbaților la optzeci și șase la sută. Se estimează că in anul 2000 femeile vor câștiga în medie șaptezeci și patru la sută din salariul mediu al bărbaților. Sărăcia este un fenomen resimțit cu precădere de femei, din pricina salariilor scăzute și a faptului că marea majoritate a părinților singuri sunt femei. În anul 1940 doar în una din zece familii femeia era capul familiei. În anul 1980, această cifră s-a mărit cu patruzeci la sută. Femeile conduceau una din șapte familii. Șaizeci și doi la sută din adulții aflați sub pragul sărăciei erau femei. Diferențele salariale dintre bărbați și femei nu provocau diferențe în statistica sărăciei, atâta vreme cât familiile rămâneau intacte. Această protecție ia sfârșit odată cu creșterea incidenței divorțurilor, a părinților necăsătoriți și a proliferării familiilor monoparentale.
Într-un studiu despre munca părinților și revoluția domestică pubicat în The Second Shift (New York: Viking, 1989), sociologul Arlie Hochschild a dscoperit că femeile efectuează majoritatea sarcinilor domestice și se ocupă mai mult decât bărbații de creșterea copiilor, având practic două sujbe în același timp. Potrivit unor calcule care au luat în considerare date culese pe o perioadă de optzeci de ani, ea a descoperit că femeia americană în medie a lucrat în ultimele două decenii cu cincisprezece ore pe săptămână mai mult decât un bărbat. Într-un an, această cifră se ridică la o lună suplimentară, a câte douăzeci și patru de ore pe zi. Doar femeile care câștigau mai mult decât soții făceau mai puțin de jumătate din treburile casnice.
24. Janet O. Dallet, Când spiritele se întorc (When the Spirits Come Back), p.27.

25. Young-Eisendrath și Wiedemann, Autoritatea Feminină (Female Authority), p.63.
26. Carlson, In Her Image, p.77.

Capitolul 2: Identificarea cu masculinul

1. Linda Schmidt, Cum și-a găsit mama fata tatălui (How the Father's Daughter Found Her Mother), p.8.
2. Kathy Mackay, Cum își influențează tații fiicele (How Fathers Influence Daughters), pp.1-2.
3. Ibid.
4. Ibid.
5. Ibid.
6. Ibid.
7. Ibid.
8. Linda Leonard, Femeia rănită (The Wounded Woman), pp.113-14.
9. Mackay, Cum își influențează tații fiicele (How Fathers Influence Daughters).
10. Jean Shinoda Bolen, Zeițele trăiesc în toate femeile (Goddesses în Everywoman), p.7.
11. „Cum să reușești" (Making it), L.A. Magazine, 4 decembrie 1988, p.72.
12. Polly Young-Eisendrath și Florence Wiedemann, Autoritatea Feminină (Female Authority), p.49.
13. Carol Pearson și Katherine Pope, Eroina în literatura americană și britanică (The Female Hero in American and British Literature), p.49.
14. Lewis Carrol, Aventurile lui Alice în Țara Minunilor și Aventurile lui Alice în Țara din Oglindă (Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking Glass), p.165.
15. Pearson și Pope, Eroul Feminin (The Female Hero), p.123.
16. Linda Schierse Leonard, Femeia rănita (The Wounded Woman), p.17.
17. Mackay, Cum își influențează tații fiicele (How Fathers Influence Daughters).
18. Carol Pearson, Eroul lăuntric (The Hero Within), pp.125-26.

Capitolul 3: Drumul încercărilor

1. Kathy Mackay, Cum își influențează tații fiicele (How Fathers Influence Daughters).
2. Harriet Goldhor Lerner, Terapia femeilor (Women in Therapy), p.159.
3. Ibid., p.162.
4. Betty Friedan, Al doilea stadiu (The Second Stage), p.219.
5. Carol Pearson și Katherine Pope, Eroina în literatura americană și britanică (The Female Hero in American and British Literature), p.166.
6. Ibid., p.255.
7. Polly Young-Eisendrath și Florence Wiedemann, Autoritatea Feminină (Female Authority), p.119.
8. Pearson și Pope, Eroul Feminin (The Female Hero), p.143.
9. Povestea lui Psyche și Eros este luată din Robert A. Johnson, Ea: Înțelegerea psihologiei feminine (*She: Understanding Feminine Psychology*), pp.5-22.
10. Robert A. Johnson, Ea: Înțelegerea psihologiei feminine (*She: Understanding Feminine Psychology*), p.23.
11. Ibid., p.69.

Capitolul 4: Succesul iluzoriu

1. „Cum să reușești" (Making it), L.A. Magazine, 4 decembrie 1988, pp.72-74.
2. Betty Friedan, Al doilea stadiu (The Second Stage), p.56.
3. Ibid., p.113.
4. Helen M. Luke, Femeie, Pământ și Spirit (Woman, Earth and Spirit), p.8.
5. Madonna Kolbenschlag, Kiss Sleeping Beauty Goodbye, p.83.

Capitolul 5: Femeile puternice pot spune nu

1. Fragment citat în Hrănind focul interior: O conversație cu Marti Glenn (Fueling the Inner Fire: A Conversation with Marti Glenn), Venus Rising, 3, nr.1, 1989.
2. Roger L. Green, Eroii Greciei și Troiei (Heroes of Greece and Troy), p.222.

3. Ibid., pp.222-23.
4. Carol P. Christ, Râsetul Afroditei (Laughter of Afrodite), pp.97-98.
5. Ibid, pp. 98-99.
6. Ibid., p.99.
7. John Russell, New York Time, secțiunea „Artă și timp liber", februarie 1981. Citat de Betty Friedan în Al doilea stadiu (The Second Stage).
8. Fragment dintr-un seminar de lucru cu Jean Shinoda Bolen, Călătoria Eroinei (The Journey of the Heroine), Venus Rising, 3, nr.1 (1989).
9. Sylvia Brinton Perea, Coborârea la Zeiță (Descent to the Goddess), p.8.

Capitolul 6: Inițierea și coborârea la Zeiță

1. Patricia Reiss, Zeița și procesul creativ (The Goddess and the Creative Process) în Patricia Wynne, The Woman Spirit Sourcebook, p.181.
2. Barbara Walker, Feministul sceptic (The Skeptical Feminist), p.117.
3. Ibid., p.122.
4. Merlin Stone, Când Dumnezeu era femeie (When God Was a Woman), p.219.
5. Barbara G. Walker, Encicopedia miturilor și secretelor femeii (The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets), pp.218-19
6. Ibid., pp.219-20.
7. Ibid., p.220.
8. Charles Boer, Imnul Demetrei (The Hymn to Demeter), Homeric Hymns, Texas, Irving, pp.89-135.
9. Jean Shinoda Bolen, Zeițele trăiesc în toate femeile (Goddesses în Everywoman), pp.169-71.
10. Helen Luke, Femeie, Pământ și Spirit (Woman, Earth and Spirit), p.56.
11. Christine Downing, Zeița (The Goddess), p.48.
12. Helen Luke, Femeie, Pământ și Spirit (Woman, Earth and Spirit), p.65.

13. C. G. Jung, „Psychological Aspects of the Kore" în Jung &Kerenyi, „Essays on a Science of Mythology", p.215.
14. Helen Luke, Femeie, Pământ și Spirit (Woman, Earth and Spirit), p.57.
15. Ibid., p.54.
16. Ibid., p.64.
17. Sylvia Brinton Perera, Coborârea la Zeiță (Descent to the Goddess), pp.9-10.
18. Ibid., p.59.
19. Ibid., p.23.
20. Ibid., p.24.
21. Ibid., p.40.
22. Ibid., p.67.
23. Ibid., p.67.
24. Ibid., p.70.
25. Ibid., p.78.
26. Ibid., p.81.
27. Ibid., p.90.
28. Ibid., p.94.

Capitolul 7: Dorința nestăvilită de reconectare cu femininul

1. Jean Shinola Bolen, La intersecția perenului cu timpul: locul de întâlnire a două lumi (Intersection of the Timeless with Time: Where Two Worlds Come Together), Conferința Anuală a ATP, Monterey, California, 6 august 1988.
2. Carol P. Christ, Râsetul Afroditei (Laughter of Afrodite), p.124.
3. Jean Shinola Bolen, La intersecția perenului cu timpul: locul de întâlnire a două lumi (Intersection of the Timeless with Time: Where Two Worlds Come Together), Conferința Anuală a ATP, Monterey, California, 6 august 1988.
4. Jean Markale, Femeile celților (Women of the Celts), p.99.
5. Ibid., p.99.
6. Ibid., p.96.
7. Buffie Johnson, Doamna fiarelor (Lady of the Beasts), p.262.
8. Jean Markale, Femeile celților (Women of the Celts), p.100.
9. John Sharkey, Mistere celtice (Celtic Mysteries), p.8.

10. Marion Woodman, Fecioara însărcinată (The Pregnant Virgin), p.58.
11. Ibid.
12. Maureen Murdoch, Femeia Schimbătoare (Changing Women), p.43.
13. Marie-Louise von Franz și James Hillman, Tipologia jungiană (Jung's Typology), p.116.
14. P. L. Travers, Dincolo de Eden (Out of Eden), p.16.
15. Călugărul vietnamez Thich Nhat Hahn propăvăduiește meditație simplă prin respirație și zâmbet.
16. Sheila Moon, Femeia Schimbătoare și Surorile Ei (Changing Woman and Her Sisters), p.139.
17. Ibid., pp.136-38.
18. Ibid., p.138.
19. Colleen Kelley, interviu cu autoarea, Point Reyes, California, 1 noiembrie 1986.
20. Mina Klein și Arthur Klein, Käthe Kollwitz, p.104.
21. Ibid., p.82.
22. Ibid., p.92.
23. Luisah Teis, interviu cu autoarea, Los Angeles, California, 7 noiembrie 1986.
24. Moon, Femeia Schimbătoare (Changing Woman), pp.157-58.
25. Ibid., p.169.
26. Kathleen Jenks, Femeia Schimbătoare (Changing Woman), p.209, citat don Hasten Klah și Mary Wheelwright, Miturile creaționiste Navajo (Navajo Creation Myths, Santa Fe, N.M. Museum of Navajo Ceremonial Art, 1942), p.152.
27. Joan Sutherland, interviu cu autoarea, Malibu, California, 6 februarie 1986.
28. Murdock, Femeia Schimbătoare (Changing Woman), p.44.
29. Nancee Redmond, fără titlu, 10 decembrie 1986.

Capitolul 8: Tămăduirea rupturii dintre mamă și fiică

1. Janet Dallen, Atunci când spiritul se întoarce (When the Spirit Comes Back), p.32.

2. Marie-Louise von Franz și James Hillman, Tipologia jungiană (Jung's Typology), pp.113-14.
3. Ibid.
4. Rose-Emily Rothenburg, Arhetipul Orfanului (The Orphan Archetype).
5. Lynda W. Schmidt, Cum și-a găsit mama fiica tatălui (How a Father's Daughter Found Her Mother), p.10.
6. Ibid., p.18.
7. Patricia C. Fleming, Persefona căutându-și mama (Persephone's Search for Her Mother), p.143.
8. Ibid., pp.144-47.
9. Ginette Paris, Meditații păgâne (Pagan Meditations), p.67.
10. Ibid., p.178.
11. Pentru informații suplimentare despre adunările femeilor, vezi Patrice Wynne, „The Womanspirit Sourcebook" (San Francisco: Harper and Lee, 1988). Penru mai multe informații despre căutarea viziunilor, puteți să o contactați pe Shanja Kirstann, 58 Ramona, Oakland, California, 94611.
12. Ginette Paris, Meditații păgâne (Pagan Meditations), p.167.
13. Flor Fernandez, interviu cu autoarea, Venice, California, 14 octombrie 1989.
14. Mark Schorer, Necesitatea mitului (The Necesity of Myth), citat în Henry A. Murray, „Myth and Mythmaking", p.355.
15. Hilary Robinson, ed., „Visibly Female: Feminism and Art Today" (New York, Universe Books, 1988), p.158.
16. Estella Lauter, Femeile creatoare de mituri (Women As Mythmakers), p.170.
17. Ibid., p.1.
18. Ibid.
19. Nancy Ann Jones, interviu cu autoarea, Los Angeles, California, 10 august 1988.
20. Ibid.
21. Mayumi Oda, interviu citat în Murdock, „Changing Woman", p.45.
22. Ibid.

23. Buffie Johnson, interviu cu autoarea, Venice, California, 18 februarie 1986.
24. Ibid.
25. Susan Griffin, Terra, ce este ea pentru mine (The Earth: What She Is to Me), Woman and Nature, p.219.
26. Marion Woodman, Fecioara însărcinată (The Pregnant Virgin), p.10.
27. Jean Shinola Bolen, La intersecția perenului cu timpul: locul de întâlnire a două lumi (Intersection of the Timeless with Time: Where Two Worlds Come Together), Conferința Anuală a ATP, Monterey, California, 6 august 1988.

Capitolul 9: Găsirea Bărbatului lăuntric cu Inimă

1. Edward C. Whitmont, Întoarcerea Zeiței (Return of the Goddess), p.155.
2. Los Angeles Times, 29 mai 1989.
3. Edward C. Whitmont, Întoarcerea Zeiței (Return of the Goddess), p.172.
4. Carol Pearson, Eroul lăuntric (The Hero Within), p.125.
5. Sybille Birkhauser-Oeri, Mama (The Mother), p.121.
6. Helen M. Luke, Femeie, Pământ, Spirit (Woman, Earth, Spirit), p.63.
7. June Singer, Tăcerea Sufletului (The Silence of the Soul), p.32.
8. Erich Neumann, Amor și Psyche: dezvoltarea psihică a femininului (Amor and Psyche: The Psychological Development of the Feminine), p.140.
9. Ethel Johnston Phelps, Fecioara de la miazănoapte (The Maid of the North).
10. Ibid., p.37.
11. Ibid., p.38.
12. Ibid., p.39.
13. Ibid., p.40.
14. Ibid., p.43.
15. Ibid.
16. Ibid., p.44.
17. Ibid., p.44.

18. Whitmont, Întoarcerea Zeiței (Return of the Goddess), p.167.
19. Ibid., p.171.
20. Ibid., p.173.
21. Jean Shinola Bolen, La intersecția perenului cu timpul: locul de întâlnire a două lumi (Intersection of the Timeless with Time: Where Two Worlds Come Together), Conferința Anuală a ATP, Monterey, California, 6 august 1988.
22. Betty DeShong Meador, Dezvrăjirea Întunericului (Uncursing the Dark), pp.37-38.
23. Janine Canan, Ea se ridică ca un soare (She Rises Like the Sun), Freedom, California, The Crossing Press, 1989, p.20.
24. Anne Waldman, „Secular/Sexual Musing", p.13.

Capitolul 10: Dincolo de dualitate

1. Martin Buber, „Eu și tu" (I and You).
2. Thich Nhat Hahn ține în Statele Unite o serie de prelegeri despre budism. Fragmente din discursului lui au fost compilate de Peter Levitt în volumul „The Heart of Understanding".
3. Ibid.
4. Matthew Fox, Binecuvântarea Originară (Original Blessing), p.54.
5. Interviul lui Bill Moyers cu Elaine Pagels în „Lumea Ideilor".
6. Ibid.
7. Donna Wilshire și Bruce Wilshire, Stereotipuri de gen și arhetipuri spațiale (Gender Stereotypes and Spatial Archetypes).
8. Mary Ann Cejka, Păcatul sexismului (Naming the Sin of Sexism), Catholic Agitator, aprilie 1989, p.2.
9. Donna Wilshire și Bruce Wilshire, Stereotipuri de gen și arhetipuri spațiale (Gender Stereotypes and Spatial Archetypes), p.82.
10. Primele Civilizații Europene (The Early Civilization of Europe), Monografie a studiilor indo-europene (Los Angeles, UCLA, 1980), citat în Riane Eisler, The Chalice and The Blade, p.14.
11. Eisler, Pocalul și sabia (The Chalice and the Blade), p.14.
12. Ibid.
13. Ibid.
14. Ibid., p.15.
15. Ibid., p.18.

16. Ibid., pp.20-21.
17. Ibid., pp.23-24.
18. Ibid., p.28.
19. Marija Gimbutas, Zeițe și Zei ai Vechii Europe, 7000-3500 Î.Hr. (Goddesses and Gods of Old Europe, 7000-3500 BC), p.237.
20. Mircea Eliade, Patterns in Comparative Religion, 1958, p.421, citat de Marta Weigle, Spiders and Spinsters, p.269.
21. Marta Weigle, Paianjeni și fecioare bătrâne (Spiders and Spinsters), p.267.
22. Elaine Pagels, Evangheliile Gnostice (The Gnostic Gospels), p.62.
23. Elaine Pagels, Evangheliile Gnostice (The Gnostic Gospels), p.64.
24. Ibid., p.65.
25. Ibid., p.72
26. Ibid., pp.81-82.
27. Edward C. Whitmont, Întoarcerea Zeiței (Return of the Goddess), p.164.
28. Elaine Pagels, Evangheliile Gnostice (The Gnostic Gospels), p.82.
29. José Arguelles și Miriam Arguelles, Mandala, p.23.
30. Ibid., p.127.
31. Ibid.

BIBLIOGRAFIE

Cărți

Arguelles, José și Arguelles, Miriam. *Mandala* (Mandala). Berkeley, Shambhala Publications, 1972.

Birkauser-Oeri, Sybylle. *The Mother: Archtypal Image in Fairy Tales (Mama: imagine arhetipală în basme)*. Toronto, Inner City Books, 1988.

Boer, Charles, trad., *The Hymn to Demeter* (Imnul Demetrei). Texas, Irving, 1979.

Bolen, Jean Shinoda. *Goddesses în Everywoman: A New Psychology of Women* (Zeițele trăiesc în toate femeile: O nouă psihologie a femeilor). San Francisco, Harper & Row, 1984.

Budapest, Zsuzsanna. *The Holy Book Of Women's Misteries* (Cartea sfântă a misterelor femeilor). Berkeley, Wingbow Press, 1989.

Budapest, Zsuzsanna. *The Grandmother of Time* (Bunica timpului). Harper & Row, 1989.

Campbell, Joseph. *The Hero with a Thausand Faces* (Eroul cu o mie de fețe), Bollingen Series 17. Princeton: Princeton University Press, 1949.

Campbell, Joseph. *The Power of Myth* (Puterea mitului). New York, Doubleday, 1988.

Canan, Janine. *She Rises Like the Sun* (Ea se ridică ca un soare). Freedom, California, The Crossing Press, 1989.

Canan, Janine. *Her Magnificent Body. New and Selected Poems.* (Trupul ei magnific. Poeme alese). Manroot Books, 1986.

Carroll, Lewis. *Alice's Adventures in Wonderland* and *Through the Looking Glass* (Aventurile lui Alice în Țara Minunilor și Aventurile lui Alice în Țara din Oglindă). New York. New American Library, 1960.

Chernin, Kim. *Reinventig Eve* (Reinventarea Evei). New York, Harper & Row, 1987.
Chester, Laura și Barba, Shanon. *Rising Tides: 20th Centrury American Women Poets* (Noul val: Femei poeți în literatura americană a secolului douăzeci). New York, Washington Square Press, 1973.
Christ, Carol P. *Laughter of Afrodite* (Râsetul Afroditei). San Francisco, Harper & Row, 1987.
Clift, Jean Dalby și Clift, Wallace B. *The Hero Journey in Dreams* (Călătoria Eroului în vise). New York, Crossroad Publishing Co., 1988.
Dallett, Janet O. *When the Spirits Come Back* (Întoarcerea spiritelor). Toronto, Inner City Books, 1988.
Downing, Christine. *The Goddess* (Zeița). New York, Crossroad Publishing Co., 1981.
Edinger, Edward F. *Ego and Archetype* (Ego și arhetip). New York, Putnam's/Jung Foundation, 1972.
Eisler, Riane. *The Chalice and the Blade* (Pocalul și sabia). San Francisco, Harper & Row, 1987.
Fox, Matthew. *Original Blessing* (Binecuvântarea originară). Santa Fe, Bear & Company, 1983.
Friedan, Betty. *The Second Stage* (Al doilea stadiu). New York, Summit Books, 1982.
Gimbutas, Marija. *Goddesses and Gods of Ancient Europe 7000-3500 B.C.* (Zeițe și zei în Europa Antică 7000-3500 î.Hr.). Berkeley și Los Angeles, University of California Press, 1982.
Green, Roger L. *Heroes of Greece and Troy* (Eroii Greciei și Troiei). New York, Walck, 1961.
Griffin, Susan. *Like the Iris of an Eye* (Precum irisul unui ochi). New York, Harper & Row, 1976.
Griffin, Susan. *Woman and Nature: The Roaring Inside Her* (Femeia și natura: strigătul lăuntric). New York, Harper & Row, 1978.
Hall, Nor. *The Moon and the Virgin* (Luna și Fecioara). New York, New York, Harper & Row, 1978.
Hammer, Signe. *Passionate Attachments: Fathers and Daughters in America Today* (Atașamente vii: Tați și fiice în America de astăzi). New York, Rawson Associates, 1982.

Hildegard of Bigen. *Illuminations of Hildegard of Bingen.* Commentary by Matthew Fox. Santa Fe, Bear & Company, 1985.
Johnson, Buffie. *Lady of the Beasts* (Doamna Fiarelor). San Francisco, Harper & Row, 1988.
Johnson, Robert A. *She. Understanding Feminine Psychology* (Ea. Înțelegerea psihologiei feminine). San Francisco, Harper & Row, 1977.
Jung, Carl Gustav și Kerenyi, K. *Psychological Aspects of the Kore. Essays on a Science of Mythology.* New York, Pantheon Books, 1949.
Klein, Mina C. și Klein, H. Arthur. *Käthe Kollwitz: Life in Art* (Käthe Kollwitz, o viață trăită în artă). New York, Schoken Books, 1975.
Kolbenschlag, Madonna. *Kiss Sleeping Beauty Goodbye* (Sărut-o de rămas bun pe Frumoasa Adormită). San Francisco, Harper & Row, 1979.
Lauter, Estela. *Women As Mythmakers. Poetry and Visual Art by Twentieth Century Women* (Femeile creatoare de mituri. Poezie și artă vizuală creată de femei ale secolului douăzeci). Bloomington, Indiana University Press, 1984.
Leonard, Linda Schierse. *The Wounded Woman* (Femeia Rănită). Boston, Shambhala Publications, 1982.
Lerner, Harriet Goldhor. *Women in Therapy* (Terapia femeilor). New York, Harper & Row, 1988.
Levitt, Peter. *The Heart of Understanding* (Inima Înțelepciunii). Berkeley, California, Parallel Press, 1988.
Luke, Helen M. *Woman, Earth and Spirit: The Feminine in Symbol and Mith* (Femeie, Pământ și Spirit: Femininul în simbol și mit). New York, Crossroad Publishing Co., 1981.
Markale, Jean. *Women of the Celts* (Femeile celților). Rochester, Vermont, Inner Traditions International, 1986.
Moon, Sheila. *Changing Woman and Her Sisters* (Femeia schimbătoare și surorile ei). San Francisco, Guild for Psychological Studies, 1984.
Murray, Henry A. *Myth and Mythmaker* (Mitul și creatorul mitului). Boston, Beacon Press, 1960.

Neumann, Erich. *Amor and Psyche: The Psychological Development of the Feminine* (Amor și Psyche: dezvoltarea psihică a femininului).
Neumann, Erich. *The Great Mother: An Analysis of the Archetipe* (Marea Mamă: Analiza unui arhetip). Bollingen Series 47, Princeton, Princeton University Press, 1955.
Pagels, Elaine. *The Gnostic Gospels* (Evangheliile Gnostice). New York, Vintage Books, 1981.
Paris, Ginette. *Pagan Meditations: The World of Aphrodite, Artemis and Hestia* (Meditații păgâne: lumea Afroditei, a lui Artemis și a Hestiei). Dallas, Spring Publications, 1986.
Pearson, Carol. *The Hero Within* (Eroul lăuntric). San Francisco, Harper & Row, 1986.
Pearson, Carol și Pope, Katherine. *The Female Hero in American and British Literature* (Eroina în literatura americană și britanică). New York, R. R. Bowker Co., 1981.
Perera, Sylvia Brinton. *Descent to the Goddess* (Coborârea la Zeiță). Toronto, Inner City Books, 1981.
Phelps, Ethel Johnston. *The Maid of the North: Feminist Folk Tales from Around the World* (Fecioara de la miazănoapte: Basme populare feministe din întreaga lume). New York, Holt, Rinehart and Winston, 1981.
Rich, Adrienne. *Of Woman born: Motherhood as Experience and Institution* (Născut din femeie: A fi mamă – ca experiență și ca instituție). New York, Bardam Books, 1976.
Sharkey, John. *Celtic Mysteries: The Ancient Religion* (Misterele Celtice: o religie străveche). New York, Thames and Hudson, 1975.
Starhawk. *Dreaming the Dark: Magic, Sex and Politics* (Visând întunericul: magie, sex și politică). Boston, Beacon Press, 1982.
Stone, Merlin. *Ancient Mirrors of Womanhood* (Străvechi oglinzi ale feminității). Boston, Beacon Press, 1979.
Stone, Merlin. *When God Was a Woman* (Când Dumnezeu era femeie). San Diego, Harcourt Brace Jovanovich, 1978.
von Franz, Marie-Louise și Hillman, James. *Jung's Typology: The Inferior Function and the Feeling Function.* Dallas, Spring Publications, 1971.

Walker, Barbara G. *The Skeptical Feminist* (Feministul sceptic), San Francisco, Harper & Row, 1987.
Walker, Barbara G. *The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets* (Enciclopedia miturilor și secretelor femeii). San Francisco, Harper & Row, 1983.
Weigle, Marta. *Spiders and Spinsters: Women and Mythology* (Paianjeni și fecioare bătrâne: femeile și mitologia). Albuquerque, University of New Mexico Press, 1982.
Whitmont, Edward C. *Return of the Goddess* (Întoarcerea Zeiței). New York, Crossroad Publishing, 1988.
Woodman, Marion. *The Pregnant Virgin: A Process of Psychological Transformation* (Fecioara însărcinată: Un proces al transformării psihologice). Toronto, Inner City Books, 1985.
Wynne, Patrice. *The Woman Spirit Sourcebook*, San Francisco, Harper & Row, 1988.
Young-Eisendrath, Polly și Wiedemann, Florence. *Female Authority: Empowering Women through Psychoterapy* (Autoritatea Feminină: cum să îi dai putere femeii prin psihoterapie). New York, Guilford Press, 1987.

Articole

Fleming, Patricia. *Persephone's Search for Her Mother* (Persefona căutându-și mama). Psychological Perspective, 15, (toamna anului 1984), pp.127-47.
Jenks, Kathleen. Changing Woman: The Navajo Therapist Goddess (Femeia Schimbătoare: Zeița Navajo terapeută). Psychological Perspective, 17, (toamna anului 1986).
Mackay, Kathy. *How Fathers Influence Daughters* (Cum își influențează tații fiicele). Los Angeles Times, 6 aprilie 1983.
Meador, Betty DeShong. *Uncursing the Dark: Restoring the Lost Feminine* (Dezvrăjirea Întunericului: regăsirea femininului pierdut). Quadrant 22, nr. 1, 1989, pp.27-39.
Murdoch, Maureen. *Changing Woman: Contemporary Faces of the Goddess* (Femeia Schimbătoare: Chipurile contemporane ale Zeiței). Women of Power (iarna anului 1989).

Schmidt, Lynda W. *How a Father's Daughter Found Her Mother* (Cum și-a găsit mama fiica tatălui). Psychological Perspective, 14, (primăvara anului 1983).
Singer, June. *The Silence of the Soul: The Sadness of the Successful Woman* (Tăcerea Sufletului: Tristețea femeii de succes). The Quest, vara anului 1989.
Travers, P. L. *Out of Eden* (Dincolo de Eden). Parabola, august 1986.
Wilshire, Donna W și Wilshire, Bruce W. *Gender Stereotypes and Spatial Archetypes* (Stereotipuri de gen și arhetipuri spațiale), Anima, 15, primăvara anului 1989.

Poeme

Connor, Julia. *On the Moon of the Hare* (Pe Luna iepurelui sălbatic), Making the Good, Santa Fe, Tooth of Time Books, 1988.
Di Prima, Diane. *Prayer to the Mothers* (Rugăciune Mamelor), New York, Washington Square Press, 1973.
Jong, Erica, *Alcestis on the Poetry Circuit* (Alcestis în Circuitul Poetic), Half-Live, New York, Jolt, Rinehart & Winston, 1973.
Piercy, Marge. *For Strong Women* (Pentru femei puternice). In Circles of Water: Selected Poems of Marge Piercy, New York, Alfred Knopf, 1982.
Waldman, Anne. *Duality* (Dualitate), Fast Speaking Music, BMI, 1989.